

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**CAMİLERDE HUTBE VE DİYANET İŞLERİ
BAŞKANLIĞI KAYSERİ İL MÜFTÜLÜĞÜ
HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİÇ
VE TAHLİLİ
(2006-2010)**

**Hazırlayan
Mevlüt ŞAHİNER**

**Danışman
Prof. Dr. Ali TOKSARI**

Yüksek Lisans Tezi

**TEMMUZ-2012
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**CAMİLERDE HUTBE VE DİYANET İŞLERİ
BAŞKANLIĞI KAYSERİ İL MÜFTÜLÜĞÜ
HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİÇ
VE TAHLİLİ
(2006-2010)**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Mevlüt ŞAHİNER**

**Danışman
Prof. Dr. Ali TOKSARI**

**TEMMUZ-2012
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Mevlüt ŞAHİNER

İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

Camilerde Hutbe ve Diyanet İşleri Başkanlığı Kayseri İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Tahriç ve Tahlili (2006-2010) adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Danışman

Mevlüt Şahiner

Prof. Dr. Ali TOKSARI

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof Dr. Erdoğan PAZARBAŞI

İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Ali TOKSARI danışmanlığında Mevlüt ŞAHİNER tarafından hazırlanan **“Camilerde Hutbe ve Diyanet İşleri Başkanlığı Kayseri İl Müftülüğü Hutbelerinde Kullanılan Hadislerin Tahric ve Tahlili (2006-2010)”** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

18.6.2012

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Ali TOKSARI
 Üye : Prof. Dr. Mustafa BAKTIR
 Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet UYAR

[Handwritten signatures of the jury members]

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 18/07/2012 tarih ve 15 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

18.7.2012
 Prof. Dr. Hacı Yunus APAYDIN

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Tarih boyunca toplumlar sürekli bir değişim ve gelişim içinde olmuşlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Bu süreçte daha önce yaşamadıkları yeni sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunlar dini ihtiyaçların karşılanmasında da kendini göstermiştir. Toplumu din konusunda aydınlatmada Cuma ve Bayram hutbeleri tarihin her döneminde ayrı bir öneme sahip olmuştur. Bununla beraber müslümanların dini öğrenmesi konusunda hutbelerde hadis kullanımı da son derece önem arz etmektedir. Çünkü hadisler, müslümanlar yanında Hz. Peygamber'in (sav) sözü ve uygulamaları olarak üstün bir değere sahiptir.

Tez giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde hutbenin tanımı, önemi, amacı, usulü ve hükmü kısaca ele alınmış, tarihi ve tarihi süreç içerisinde kazandığı yeni manalar incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde 2006-2010 yılları arasında Kayseri İl Müftülüğüne bağlı camilerde okunan hutbelerde kullanılan hadisleri, verilen kaynaklardan hareketle metnlerine ulaşarak, tercümelerini yapmaya çalıştık. Teknik imkânlar da kullanılarak, hadislerin Kütüb-i Tis'a'da geçtiği, diğer yerler tespit edilmiştir. Kütüb-i tis'a'da metnine ulaşamadığımız hadisleri, diğer kaynaklardan bulma cihetine gittik. Ancak az da olsa kaynağına ve metnine ulaşamadığımız hadisler de vardır. Bu durumu ilgili yerlerde belirttik.

Üçüncü bölümde genel olarak hutbelerde hadis kullanım metodunu ve hadislerin kaynak, sıhhat ve isnad açısından değerlendirilmesini yaparak bazı tercüme problemlerine işaret ettik. Ayrıca örnek kabilinden seçtiğimiz beş hadisin isnad şemalarını vererek senetteki raviler hakkında cerh ve ta'dil âlimlerince yapılan değerlendirmelere işaret ettik. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapmaya çalıştık.

Tezi çalışırken karşılaştığımız problemlerin aşılmasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ali TOKSARI'ya minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Mevlüt ŞAHİNER

Kayseri - 2012

**CAMİLERDE HUTBE VE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI KAYSERİ İL
MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİÇ VE
TAHLİLİ (2006-2010)**

Mevlüt ŞAHİNER

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2012

Danışman: Prof. Dr. Ali TOKSARI

KISA ÖZET

İslam Dininin vazgeçilmez iki ana kaynağı Kur'an ve sünnettir. İslam Dininin hayata geçirilmesi ve ondan en iyi şekilde istifade edilmesi bu iki kaynağın iyi öğrenilmesi ve doğru bir şekilde anlaşılması gerekir.

Toplumu din konusunda aydınlatmada Cuma ve Bayram hutbeleri tarih boyunca her zaman önemini korumuştur. Hutbelerde hadis kullanımı hutbenin temelini oluşturan hususlardan biridir. Çünkü hadisler, ayetler gibi müslümanların yanında Hz. Peygamber'in (sav) sözü ve uygulamaları olarak üstün bir değere sahiptir.

Ayrıca müslüman toplumun doğru bilgilendirilmesi, ihtiyaçların karşılanması ve sorunların çözülmesi açısından hutbelerde hadis kullanımı son derece ehemmiyet arz etmektedir. Çünkü topluma, sağlam hadisler yerine sıhhati bilinmeyen haberlerin hadis diye sunulması, bozuk bir din anlayışının ve yanlış uygulamaların ortaya çıkmasına sebep olacağı muhakkaktır.

Hz. Peygamber'in (sav) hutbelerinin, maddi ve manevi hayatın ihtiyaçlarıyla yakından ilgili, ferdi ve toplumsal problemlerin çözümüne yönelik olduğu bilinmektedir. Başarılı bir hatipte herşeyden önce doğru bilgi, samimiyet ve heyecan bulunması gerekmektedir. Hatibin ayrıca giyim kuşamının düzgün olması, güzel konuşması ve cemaatle iletişim kurabilecek bir olgunluğa sahip olması da başarılı olmasını etkileyen unsurlardandır.

Hutbenin konusu maddi ve manevi hayatın ihtiyaçlarıyla yakından ilgili, ferdi ve toplumsal problemlerin çözümüne yönelik olması beklenirken, hedefi ise islam gerçeklerini açıklamak, dinleyenleri beklenen düşünce ve harekete sevk ederek, onların ruh dünyalarını aydınlatmak, üstün ahlakı, fertlerin vicdan ve yaşayışlarına hâkim kılmaya alışmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hitabet, Hutbe, Hatip, İrşad, Cami, Cemaat, Minber.

**KHUTBAHS IN MOSQUES AND TAKHRIJ AND ANALYSIS OF THE
HADITHS USING IN THE PRESIDENCY OF RELIGIOUS AFFAIRS
KAYSERI PROVINCE MUFTI KHUTBAS**

Mevlüt ŞAHİNER

**Erciyes University, Institute of Social Sciences
Master Thesis, July 2012**

ABSTRACT

Two main indispensable sources of Islam are the Koran and sunnah. The best way to learn and better resources needs to be understood correctly in order to implement of Islam and benefit from it.

Bayram and Friday sermons always remain importance in lighting society in the religion. Using hadiths and verses of the Koran forms the basis of khutbas sermon. Because, hadiths, the Muslims until the next verses of the Koran the Prophet Muhammad (pbuh) have a value superior to the promise and practice.

In addition, using verses of the Koran in the khutbas is of utmost importance in terms of informing accurately the Muslim society, fulfilling the needs and solving social problems, Because, that is certain presenting rather than a solid authenticity of the hadiths is hadiths reports that an unknown presented to the community which gave rise to corrupt practices and false understanding of the religion.

It is known that Prophet Muhammad (pbuh)'s khutbas are intended to solve closely the individual and social problems in terms of substantial and spiritual life. First of all a successful elocution has true knowledge, sincere and affect. Elocution's being dapper, good speaking and success in communication with the community are also effecting the success of elocution.

Khutba's issue should be about the needs of substantial and spiritual life, should solve individual and social problems, aim to explain the realities of Islam, thought and action listeners cosigning expected, they illuminate the moral worlds, their superior morality, conscience, and individuals to make the judge about their lives,

Key Words: Hadith, Elocution, Khutba, Preacher, Irshad, Mosque, Congregation, Pulpit.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR	iii
KISA ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Konusu	1
1.2. Çalışmanın Önemi ve Amacı	1
1.3. Çalışmanın Kapsamı, Sınırları ve Yöntemi	2
1.4. Araştırmanın Literatür Değerlendirmesi	4
1.5. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi:	5

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMA VE BAYRAM HUTBELERİNİN MAHİYETİ VE TARİHİ

1.1. HUTBENİN TANIMI, USULÜ, HÜKMÜ VE TARİHİ	7
1.1.1. Hutbenin Tanımı	7
1.1.2. Hutbenin Önemi ve Amacı	8
1.1.3. Hutbenin Usulü	10
1.1.4. Hutbenin Hükmü	12
1.2. CUMA VE BAYRAM HUTBELERİNİN TARİHİ	13
1.2.1. Cahiliye Dönmi Araplarında Hutbe	13
1.2.2. Hz. Peygamberin Cuma ve Bayram Hutbeleri	14

1.2.3. Hulefa-i Raşidin Döneminde Cuma ve Bayram Hutbeleri	17
Hulefa-i Raşidin Döneminden Türkiye Cumhuriyeti Dönemine Kadar, Tarihi Süreç İçerisinde Cuma ve Bayram Hutbeleri	18
1.2.5. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Cuma ve Bayram Hutbeleri	21

İKİNCİ BÖLÜM

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI KAYSERİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİC VE TAHİLİ (2006–2010)

2.1. İMAN İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ	23
2.1.1. İmanın Şartları	23
2.1.2. Allaha İman	25
2.1.3. Kitaplara İman	27
2.1.4. Peygamberlere İman	29
2.1.5. Ahiret Gününe İman	31
2.1.6. Kadere İman	35
2.1.7. Batıl İnançlar	36
2.2. İBADETLERLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ	39
2.2.1. İbadet ve Kulluk Bilinci	39
2.2.2. Temizlik ve Önemi	48
2.2.3. Namaz	52
2.2.4. Oruç	58
2.2.5. Zekât ve Sadaka	64
2.2.6. Hac	70
2.2.7. Kurban	72
2.2.8. Dua, Zikir, Tövbe ve İstiğfar	77

2.3. MÜBAREK AY, GÜN VE GECELERE DAİR HADİSLERİN TAHRİCİ.....	84
2.3.1. Mübarek Vakitler (Cuma Saati).....	84
2.3.2. Mübarek Günler (Cuma ve Bayram Günleri)	86
2.3.3. Mübarek Geceler (Berat Kandili ve Kadir Gecesi).....	87
2.3.4. Mübarek Aylar (Muharrem, Recep, Şaban ve Ramazan Ayları).....	92
2.4. GÜZEL ve ÇİRKİN KABUL EDİLEN HUYLARLA İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ	96
2.4.1. Ahlaki Faziletlere Dair Hadislerin Tahriri.....	96
2.4.1.1. Allah ve Peygamber Sevgisi	96
2.4.1.2. Güvenilir ve Dürüst Olmak.....	102
2.4.1.3. Güzel Ahlak	110
2.4.1.4. Hayâ	118
2.4.1.5. Takva.....	121
2.4.1.6. Sabır	128
2.4.2. Kötülüklerden Sakındırmaya Dair Hadislerin Tahriri	129
2.4.2.1. Zulüm	129
2.4.2.2. Haksız Kazanç.....	135
2.4.2.3. İçki ve Zararları.....	141
2.4.2.4. Haset, Kibir, Öfke	143
2.4.2.5. Yalan Söylemek	148
2.4.3. Ahlaki Vazifelerimiz Ve Toplumsal Görevlerimizle İlgili Hadislein Tahriri	151
2.4.3.1. Şahsi Vazifeler	151
2.4.3.2. Ailevi Vazifeler.....	158
2.4.3.2.1. Evlilik Öncesi Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler	158
2.4.3.2.2. Evlilik Sonrası Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler.....	163

2.4.3.2.3. Eşlere Karşı Vazifeler	164
2.4.3.2.4. Çocuklara Karşı Vazifeler.....	170
2.4.3.2.5. Anne ve Babaya Karşı Vazifeler.....	177
2.4.3.2.6. Akrabalara Karşı Vazifeler	179
2.4.3.3. Toplumsal Vazifeler.....	184
2.4.3.3.1. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma.....	184
2.4.3.3.2. Kul Hakkı	189
2.4.3.3.3. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma.....	195
2.4.3.3.4. Komşu ve Misafir Hakkı	213
2.4.3.4. Çevreye Karşı Vazifeler.....	215
2.4.4. Diğer Konulara Dair Hadislerin Tahriri	221
2.4.4.1. İlim	221
2.4.4.2. Cami ve Mescitlerin Fazileti ve Cemaat Adabı	230
2.4.4.3. Kuran Okumanın Fazileti.....	237
2.4.4.4. Vatan Sevgisi	238
2.4.4.5. Nimete Saygı.....	244

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUTBELERDE HADİS KULLANIM METODU VE HADİSLERİN TAHLİLİ

3.1. HUTBELERDE HADİS KULLANIM METODU.....	246
3.1.1. İhtisar Ve Takti'yoluyla Verilen Hadisler	246
3.1.2. Mefhumi Manayla Verilen Hadisler	250
3.1.3. Yorumlu Olarak Verilen Hadisler.....	252
3.1.4. Ziyade İle Verilen Hadisler.....	255
3.2. HADİSLERİN TAHLİL EDİLMESİ.....	261
3.2.1. Kaynak Kullanımına Dair Değerlendirmeler	261

3.2.2. Hadislerin Sıhhat Açısından Değerlendirilmesi.....	268
3.2.3. Hadislerin İsnadına Dair Değerlendirmeler	274
3.2.4. Tercümesi Problemlili Olan Hadisler.....	276
3.2.5. Bazı Hadislerin İsnad Şeması.....	279
SONUÇ.....	292
KAYNAKLAR	295
ÖZ GEÇMİŞ.....	304

KISALTMALAR

A.Ü.İ.F.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
b.	: bin
Bk:	: Bakınız
bn.	: binti
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ens.	: Enstitü
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
M.	: Miladi
Md.	: Maddesi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
M.Ü.İ.F.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
ö.	: Ölümü
ra	: Radıyallahu anh / Radıyallahu anha
s,	: Sayfa
sav	: Sallallahü aleyhi vesellem
S.D.Ü.İ.F.	:Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
thk.	: tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
trs.	:Tarihsiz
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vs.	: Vesaire
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu

Diyanet İşleri Başkanlığının İl Müftülüklerine gönderdiği, 17.02.2006 tarih ve 230 sayılı, yazısında; Başkanlık Merkez Teşkilatı olarak hutbe hazırlama uygulamasına son verdiğini, Haziran 2006 sonu itibariyle her İl Müftülüğünün, kendi bölgesinde okunacak hutbelerin konu tespiti ve telif hizmetlerini, belirlenen esas ve usuller çerçevesinde yürüteceğini, belirtilen tarihten itibaren Diyanet Aylık Dergi ekinde ve internette hutbe yayınlanmayacağını bildirmiştir. Buna istinaden İl Müftülükleri, ilgili personel tarafından hazırlanan hutbeleri, bünyelerinde oluşturdukları komisyonlara inceleyerek bu görevi yürütmektedir.

Tezimizin konusunu Camilerde Hutbe ve 2006–2010 yılları arası Kayseri İl Müftülüğüne hazırlanan hutbelerde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlili oluşturmaktadır.

Tezimiz 2006–2010 yılları arasını kapsamaması nedeniyle Başkanlık tarafından hazırlanan, Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran 2006 yılı ilk altı ayı hutbelerini de içermektedir.

1.2. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Günümüzde toplumlar sürekli değişmekte ve yeni sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İhtiyaçlar çoğalmakta ve çeşitlenmektedir. Bu değişim ve çeşitlilik, dini ihtiyaçlar ve yaşantılar alanında da kendini göstermektedir. İnsanlar bu süreçte yeni bir takım dini sorular veya sorunlarla karşılaşmakta ve bu konuda çözüm yolları aramaktadırlar. Bu nedenle toplumu din konusunda aydınlatmada Cuma ve Bayram hutbeleri ayrı bir önem taşımaktadır.

Hız. Peygamber'in (sav) söz ve fiillerinin müslümanlar için vazgeçilmez bir önem taşıdığı bir gerçektir. Hadisler, müslümanlar yanında Hız. Peygamber'in (sav) sözü olarak üstün bir değer ifade ettiğı gibi, Kur'anı herkesten iyi anlayan ve ayetlerdeki ilahi maksadın ne olduğunu en iyi bilen Allah Rasülü'nün görüşü olarak da büyük önem taşır.¹ Bu açıdan hadislerin müslümanların varoluşundaki rolü inkâr edilemez. Bu gerçek, muhaddisler tarafından hadisin din olduğuna ve dinin kimlerden alınacağına dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapan sözlerle defalarca ifade edilmiştir.² Ayrıca müslüman toplumun eğitimi açısından hutbelerde hadis kullanımı son derece önem arz etmektedir. Çünkü topluma, sağlam hadisler yerine sıhhati bilinmeyen haberlerin hadis diye sunulması, bozuk bir din telakkisinin ve yanlış uygulamaların ortaya çıkmasına sebep olacağı muhakkaktır.³

Konunun ehemmiyetine binaen bu çalışmamızda, 2006-2010 tarihleri arasında, Kayseri İl Müftülüğü hutbelerinde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlillerini yapmayı; hutbelerde hadis kullanımını ele almayı ve hadisleri değişik açılardan tahlil ederek, genel bir değerlendirmeye tabi tutmayı amaçlıyoruz. Hutbelerde kullanılan hadislerin, halkın doğru ve yeterli bilgilendirilmesi hususundaki durumunu, hadis ilmi kıstasları bakımından ortaya koymaya çalışacağız ve yapılması gerekenlere işaret edeceğiz. Böylece, bu yıllar içerisinde okunan hutbeler vasıtasıyla, gündemdeki hadisler, Kayseri bazında belirlenmiş olacaktır. Bununla beraber, Kayseri İl Müftülüğüne bağlı, hutbe hazırlayan görevli personel tarafından, hazırlanan hutbelerde, hadis kullanımı konusu tesbit edilmiş olacaktır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı, Sınırları ve Yöntemi

Hız. Peygamberin hadisleri üzerinde, günümüze kadar hadis âlimleri çok ciddi çalışmalar yapıp, büyük bir miras bırakmışlardır. Bu mirastan istifade ederek hadislerden gereğince yararlanmak ve bu mirası gelecek nesillere geliştirerek aktarmak en önemli vazifelerdendir.

¹ M. Yaşar Kandemir, "Hadis" DİA. İstanbul 2000, XV, 28.

² Salahaddin Polat, Hâbil Nazlıgöl ve Süleyman Doğanay, *Hadis Araştırma ve Tenkit Kılavuzu*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 1.

³ Mahmut Yeşil, *Va'z Edebiyatında Hadisler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s. XVI.

Tezimiz 2006–2010 yılları arası Kayseri İl Müftülüğü hutbelerinde kullanılan hadislerin tahrir ve tahlilini kapsamı sebebiyle çalışmamız bu dönem hutbelerde geçen hadislerin araştırılması ile sınırlı tutulmuştur. Bu dönem hutbelerinde kullanılan hadislerin sayısı tekrarlarla bereber 500'dür. Tekrar edilen hadisler çıkarıldıktan sonra 322 hadis tahrir ve tahlillerini yapmaya çalıştık.

Öncelikle 2006- 2010 tarihleri arasında Kayseri İl Müftülüğüne bağlı camilerde okunan hutbeleri tespit edip konularına göre tasnifini yaptık. Bu tasnife göre hadisleri dört ana bölüme ayırdık. Bu bölümler; “İman, İbadet, Mübarek Gün ve Gecelerin fazileti ve Güzel veya Çirkin Kabul Edilen Huylar” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Her bir bölümü Romen rakamıyla, hadis numaralarını da normal rakamlarla; I/1,2,3..., II/1,2,3..., III/1,2,3..., ve IV/1,2,3... şeklinde gösterdik. Hutbede (veya hutbelerde) hadis veriliş biçimini vererek dipnotunda, hadis geçtiği hutbenin gün, ay ve yılı ile beraber hadis hangi kaynaktan (veya kaynaklardan) alındığını gösterdik. Bu kısımda herhangi bir değişiklik ve düzeltmeye gitmedik. Olduğu gibi aktardık. Hutbede verilen kaynaklardan hareketle hadislerin metnine ulaştık ve verilen kaynaktaki metni asıl kabul ettik.

Sonra hadis tercümesini yapmaya çalıştık. Hadislerin araştırılmasını ana kaynak olarak kabul ettiğimiz kütüb-i tis'a ile sınırlandırdık. Hadislerin kütüb-i tis'a'da araştırmasını yapıp, nerelerde geçtiğini dipnotta gösterirken önce hutbede (veya hutbelerde) verilen kaynağı verdik. Bk: diyerek hadis diğer kaynaklardaki geçtiği yerleri, el-Usul'ül-Hamse'deki sıraya göre, daha sonra da tarihi kronolojiye göre gösterdik. Kütüb-i tis'a'da aslına ulaşamadığımız hadisleri, diğer kaynaklardan tespit ederek dipnotta yerini gösterdik.

Çalışmamızın Yüksek Lisans Tezi olması, ele aldığımız hadis sayısının fazla olması ve zaman darlığı gibi sebeplerden dolayı metin farklılıklarına işaret edemedik. Hutbelerde verilen hadisleri kaynaklarda araştırırken, mana olarak karşılayan rivayetleri tercih ettik. Hutbede verilen hadisi tam olarak karşılamayan veya kısmi olarak karşılayan rivayetleri ise terkettilik. Kaynağına ve metnine ulaşamadığımız hadisleri, yeri geldikçe ayrıca belirttik.

Genel kabule göre Buhari ve Müslim'de geçen hadisleri sahih kabul ederek, bu iki kaynaktan geçen hadisleri diğer açılardan değerlendirmeye tabi tuttuk. Diğer kaynaklarda

geçen hadislerin incelenmesine hadisin sıhhat açısından değerlendirilmesini de ilave ederek değerlendirmemizi bu şekilde yaptık. Bu konuda hadisleri sıhhat açısından değerlendiren eserlerden yararlandık. Bir hadis hakkında farklı hükümlerle karşılaştığımızda verilen hükmün gerekçesi de belirtilmişse tercihimizi o yönde kullandık. Şayet böyle bir gerekçe belirtilmemişse kanaatimize göre tercihte bulunduk.

Üçüncü bölümde hutbelerde hadis kullanım metodu ve hadislerin kaynak, sıhhat ve isnad açısından genel olarak değerlendirmesini yaparak bazı tercüme problemlerine işaret ettik. Örnek olması açısından seçtiğimiz bazı hadislerin isnad şemalarını vererek hadislerin senedinde geçen raviler hakkında yapılan değerlendirmelere kısaca işaret ederek tezimizi sonuçlandırdık.

1.4. Araştırmanın Literatür Değerlendirmesi

Tezimizin üçüncü bölümünde, kaynak kullanımına dair değerlendirmeler başlığı altına din görevlilerinin hutbe yayımında kullandıkları kaynakları, ayrıntılı olarak zikredeceğiz. Biz burada tezimizde faydalandığımız literatürü ele almayı uygun gördük.

Kaynak tespitinden sonra hadislerin tahricini ana kaynak olarak kabul ettiğimiz kütüb-i tis'ada araştırdık. Tirmizi ve İbn Mace'nin Sünen'leri, Hâkim'in Müstedrek'i, Münziri'nin et-Terğib ve't-Terhib'i, Heysemi'nin Mecmau'z-Zevaid'i, Elbani'nin Silsile'leri, Sahihu Ebi Davud ve Daifu Ebi Davud adlı eserleri, Busiri'nin, Misbahu'z-Zücade'si, Sindi'nin Haşiyesi, Azimabadi'nin Avnu'l-Mabud'u, Makdisi'nin el-Ehadisi'l-Muhtara'sı, Mansur Ali Nasıf'ın et-Tac'ul-Cami'i, Suyuti'nin el-Camiu's-Sağir'i, Acluni'nin Keşfü'-Hafa'sı vd. bu kaynaklardan bazılarıdır.

Hadislerin ravileri ile ilgili araştırmamızda İbn Ebi Hatim er-Razi'nin el-Cerh ve't-Ta'dil'i, İbn Hacer'in Tehzibü't-Tehzib ve Takribü't-Tehzib'i, Zehebi'nin Siyerü a'lami'n-Nübela, el-Kâşif ve Mizanü'l-İ'tidal'i müracat ettiğimiz eserlerden bazılarıdır.

Hutbenin tanımı, önemi ve amacı, usulü, hükmü ve tarihi konularında Hadis, Hutbe, Hitabet, Kus b. Saide, Cuma, Hilafet, Tahiriler, Büveyhiler, Selçuklular gibi Ansiklopedi maddelerinden faydalandık.

Mahmut Yeşil'in, Va'z Edebiyatında Hadisler, Abdurrahman Çetin'in Hitabet ve İrşad, İsmail Lütfi Çakan'ın Dini Hitabet, Neda Armaner'in Hitabet ve Dini İrşat Üzerine, Ahmet Lütfi Kazancı'nın Peygamber Efendimizin Hitabeti, Ziya Kazıcı'nın İslam Müesseseleri Tarihi, Bahriye Üçok'un İslam Tarihi, İbrahim Sarıçam'ın Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Vehbe Züheyli'nin İslam Fıkıh Ansiklopedisi vd. eserlerden yaralandık.

Kasım Kocaman'ın "Dini İletişimde Hutbe", Yusuf Taşan'ın "Dini Tebliğde Hutbe'nin Yeri ve Hz. Peygamber'in Hutbe Tarzı" adlı yüksek lisans tezlerinden, Ahmet Önkal'ın "İrşad Vasıtası Olarak Hutbe" adlı tebliğinden, Hasan Ali Görgülü'nün "Hz. Peygamberin Hutbede İzlediği Metod ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları" ve Recai Doğan'ın "Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler" adlı makalelerinden istifade ettik.

Çalışmamızda geçen ayet mealleri Ali Özek, Hayrettin Karaman, Ali Turgut vd. tarafından hazırlanan Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali'nden alınmıştır.

Salahattin Polat, Habil Nazlıgöl ve Süleyman Doğanay'ın Hadis Araştırma ve Tenkit Kılavuzu ve İsmail Lütfi Çakan'ın Hadis Edebiyatı adlı eserlerinden araştırmamızın her safhasında istifade ettik.

1.5. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi:

Hadis: Hz. Peygamber'in (sav) söz, fiil ve takrirlerine denir. Bu bakımdan kelime, aynı manada kullanılan sünnetin müradifidir.

Hitabet: Bir topluluğa bir maksadı anlatmak, bir fikri açıklamak, öğüt vermek, bir görüşü benimsetmek, bir eyleme teşvik etmek gibi amaçlarla yapılan güçlü ve etkileyici konuşma sanatı demektir.

Hutbe: Cuma ve bayram namazları olmak üzere belirli ibadetlerin icrası esnasında irad edilen hem zikir ve ibadet hem de faydalanılması gereken va'z ve nasihati içeren konuşmayı ifade eder.

Hatip: Konuşmayı yapan kimseye de hatip (hatib) denir.

İrşad: Doğru yolu göstermek demektir. Burada sözü edilen yolun maddi manada olması mümkün görülmekle birlikte daha çok akli-manevi alanı ilgilendirdiği kabul edilir.

Cami: Toplayan bir araya getiren anlamındaki cami kelimesi başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılan “el-mescidü’l-cami” tamlamasının kısaltılmış şeklidir. Camiler Müslüman toplumlar için sadece bir ibadet mekânı değil aynı zamanda birer eğitim ve öğretim kurumudur.

Cemaat : “Toplanmak, bir araya getirmek” anlamındaki cem’ masterından türeyen bir isim olup namazı imamla birlikte kılan müslüman topluluğu ifade etmektedir. Her gün kılınan beş vakit namaz, haftada bir kılınan Cuma namazı ve bayram namazları cemaatle eda edilen belli başlı ibadetlerdir.

Minber: Genelde camilerde hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini daha iyi duyurmak üzere çıktığı basamaklı mimari unsuru, bazen da kürsü, koltuk, taht vb.ni ifade eder. Öncelikle bir hurma kütüğüne yaslanarak konuşan Hz. Peygamber (sav) için hicretin 7. veya 8. yılında ılgın ağacından iki basamak ve bir oturma yerinden ibaret bir minber yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMA VE BAYRAM HUTBELERİNİN MAHİYETİ VE TARİHİ

Genel Olarak

Camiler Müslüman toplumlar için sadece bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda birer eğitim ve öğretim kurumudur. Camilerde hutbe, va'z gibi eğitim ve öğretim faaliyetleri yanında Kuran öğretimi de yapılmaktadır. Bunlardan Cuma ve bayram namazlarına bağlı olarak irad edilen hutbeler, cemaatin dini bilgileri öğrenmesinde, dini ve milli kültürünü kazanmasında büyük bir yere sahiptir.

1.1. HUTBENİN TANIMI, USULÜ, HÜKMÜ VE TARİHİ

1.1.1. Hutbenin Tanımı

Sözlükte “bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma”⁴ anlamına gelen hutbe, dini literatürde başta cuma ve bayram namazları olmak üzere belirli ibadetlerin⁵ yerine getirilmesinde okunan, genelde vaaz ve nasihatleri içeren konuşmayı ifade eder.⁶ Anlam bakımından irşat, davet, tavsiye, nasihat, vaaz veya mev'ize, nutuk ve hitabet, hutbe ile benzer kavramlardır.

⁴ Cemalü'd-din Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Manzur el-Mısri, *Lisanü'l-Arabi'l-Muhit fi'l-Lüğa Mu'cemü'l-Lüğaviyyun*, I-III, Daru Lisanü'l-Arab, Beyrut, 1970, I, 855.

⁵ İstiska (yağmur duası) ve küsuf (güneş tutulması) namazlarından sonra hutbe okumak caizdir. Ebu Yusuf, Muhammed, Malik, Şafi, Ahmed b. Hanbel ve müctehidlerin çoğunluğuna göre yağmur duasından önce iki rekat namaz kılınır ve hutbe okunur. Hanefi mezhebinde tercih edilen görüş de bu şekildedir. Hanefi ve Hanbelilere göre Küsuf namazında hutbe yoktur. Malikilere göre bu namaz için hutbe şart değildir. Şafilere göre İmamın namazdan sonra Cuma ve bayram hutbeleride olduğu gibi iki hutbe okuması sünnettir. Bk: Zuhayli, Vehbe, *el- Fıkhü'l-İslamiyyü ve Edilletüh (İslam Fıkhı Ansiklopedisi)*, (trc. Ahmet Efe, Beşir Aksoy, H.Fehmi Ulus vd.), Feza Yayıncılık, İstanbul 1994, II, 480, Ek-Ö.

⁶ Mustafa Bakır, “Hutbe” DİA. İstanbul 1998, XVIII, 425.

Hutbe hem zikir ve ibadet hem de faydalanılması gereken bir öğüttür. Yüce Allah'ın isim ve sıfatlarının anılması sebebiyle bir zikir, dinin usul ve esaslarının hatırlatılması yönü ile umumi bir derstir.⁷ Bu konuşmayı yapan kimseye hatip denir. Cahiliye devri Arap toplumunda çok yaygın olan bu konuşma sanatı, İslam döneminde de bir yandan sosyal hayatın bir parçası ve edebi sanatların bir türü olarak devam etmiş, öte yandan dini bir muhteva kazanarak bazı ibadetlerin şekil ve şartı veya tamamlayıcı unsuru olmuştur.⁸

Cuma ve bayram hutbeleri, hac mevsiminde yapılan konuşmalar dini hitabet türünün temelini teşkil etmektedir.⁹

1.1.2. Hutbenin Önemi ve Amacı

Cuma namazı, şartlarını taşıyan müslümanlara farz kılınmış sosyal yönü olan bir ibadettir.¹⁰ Hz. Peygamber (sav) cumayı hafife alarak terk eden kimseyi ağır ifadelerle ikaz ederek şöyle buyurmuştur: “Bilmiş olunuz ki Allah, bulunduğum şu makamda, şu günde, şu ayda ve şu yılda kıyamete kadar geçerli olmak üzere Cuma namazını farz kılmıştır. Benim hayatımda ve ölümünden sonra her kim, adil ve zalim bir idareci olduğu halde cumayı hafife alarak veya inkâr ederek terk ederse Allah onun iki yakasını bir araya getirmesin, onun işlerini mübarek kılmasın. Dikkat edin, bu kimsenin tövbe edinceye kadar namazı yoktur, zekâtı yoktur, haccı yoktur, orucu yoktur, iyiliği yoktur. Kim tövbe ederse elbette Allah tövbeleri kabul eder.”¹¹ Hz. Peygamber (sav), küçümseyerek üç cumayı terk eden kişinin kalbinin Allah tarafından mühürleneceğini de bildirmiştir.¹²

Cumaya bu değeri kazandıran ve diğer vakitlerde kılınan namazlardan ayıran en önemli yanı hutbedir. İslam fıkına göre hutbe, cumanın şartlarından biridir. Hutbesiz Cuma

⁷ İ. Lütfi, Çakan, *Dini Hitabet*, Kuşak Yayınları, Ankara, 1977, s. 26.

⁸ Mustafa Baktır, “Hutbe” DİA. İstanbul 1998, XVIII, 425; Abdurrahman Çetin, *Hitabet ve İrşad*, Emin Yayınları, (İkinci Baskı) Bursa 2008, s. 105.

⁹ Dini hitabet çeşitleri: Hutbe, vaaz, dini içerikli sohbet, konferans, açikoturum, panel, sempozyum, radyo ve televizyon konuşmalarıdır. Bk: Çetin, s. 101.

¹⁰ Ahmet Önkâl, *İrşad Vasıtası olarak Hutbe*, I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri(I-II), D.İ.B. Yayınları, Ankara 1995, I, 145.

¹¹ Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvini İbn Mace, *es-Sünen*, (thk. Muhammed Fuad Abdülbaki), Daru'l-Fikr, Beyrut ths, İkametü's-Salât, 78.

¹² Süleyman b. Eş'ases-Sicistani el-Ezdi Ebu Davud, *es-Sünen*, (thk. Muhammed Muhiddin Abdülhamid), Daru'l-Fikri'l-Arabi, ths., Salât, 210; Tirmizi, Salât, 359.

sahih olmaz.¹³ Cumanın farzietini ifade eden “Ey İman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı (ezan okunduğu) zaman hemen Allah’ı anmaya koşun ve alış verişini bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu sizin için daha hayırlıdır”¹⁴ ayetinde geçen “Allah’ı anma” lafzını Ebu’l-Berekat en-Nesefi, hutbe olarak tefsir etmiştir.¹⁵ Hz. Peygamber (sav): “İmam minbere çıktığı zaman melekler gelip zikri dinler”¹⁶ buyururken hutbeye işaret etmiştir.

Bayram namazlarında okunan hutbeler ise sünnettir. Bayram namazında okunan hutbelerin cuma hutbesinden farkı namazdan sonra okunmaları ve hutbeye tekbir getirilerek başlanmasıdır.

Bu açıdan dini hitabetin en etkili şekillerinden birisi hutbedir. Hutbenin geçmişten günümüze önemini koruyan, vazgeçilmez bir dini iletişim vasıtası olması, onun geniş kitlelere dini ve dini ilkeler ışığı altında ele alınan konuların iletilmesinde ve davranışlara yön vermesinde bilgilendirici ve ikna edici etkisi olmasındandır.¹⁷ Dini hitabetin kişisel ve sosyal rolünden başka, dini bilgi ve ahlaki geleneğin nesilden nesile aktarılmasında da önemli bir faktör olduğu kabul edilir.¹⁸ Şüphesiz günümüzde de hutbe İrşad vasıtalarının en başta gelenidir.¹⁹

Hutbenin amacı, Müslümanlara öğüt vermek suretiyle dini duyguları geliştirmek, bilgilendirmek, iyiliklere yöneltmek ve kötülüklerden sakındırmaktır.²⁰ Armaner de hutbenin amacını, Ahmet Cevdet Paşa’nın *Miyar-ı Sedat*²¹ adlı eserinden naklen şöyle

¹³ Zuhayli, II, 385.

¹⁴ Ali Özek, , Hayrettin Karaman Ali Turgut vd., *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s. 553, (Cuma 62/9)

¹⁵ Ebu’l-Berekat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud en-Nesefi, *Tefsiru’n-Nesefi*, Eda Neşriyat, İstanbul 1991, IV, 256.

¹⁶ Ebu’l-Hüseyin b. Haccac el-Kuşeyri Müslim, *el-Camiu’s-Sahih*, (thk. Muhammed Fuat Abdülbaki), Daru İhyai’t-Türasi’l-Arabi, Betrut ths, Cuma, 24, 25; Ebu Abdillan Muhammed b. İsmail el-Cufi, el-Buhari, *el-Camiu’s-Sahih*, (thk. Dr. Mustafa Dib el-Buğa), Daru İbn Kesir, (Üçüncü Baskı) Beyrut 1987, Cuma, 31.

¹⁷ Kasım Kocaman, “Dini İletişimde Hutbe” Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. Mayıs 2006, (Yüksek Lisans Tezi), Önsözü’nden (sayfası numarasız)

¹⁸ Neda Armaner, *Hitabet ve Dini İrşat Üzerine*, D.İ.B. Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 1964, s. 18.

¹⁹ Önkall, s. 145.

²⁰ Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Hatib eş-Şirbini, *Muğni’l-Muhtac ila Marifeti Meani Elfazı’l-Minhac*, Darı Kütübü’l-Arabiyyeti’l-Kübra Mekke trh., I, 297. Ayrıca Bk: Hasan Ali Görgülü, *Hz. Peygamber’in Hutbede İzlediği Metod ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları*, S. D.Ü.İ.F. Dergisi, sayı, 3, Isparta 1997, s. 172.

²¹ Ahmet Cevdet Paşa, *Miyar-ı Sedat*, (Hazırlayan: Kudret Büyükcoşkun), İşaret yayınları, İstanbul 1998, s. 104.

ifade etmiştir: “Hitabetten gaye, insanları kendilerine fayda sağlayan şeylere teşvik etmek, zararlı olan şeylerden sakındırmaktır ki işte hatiplerin işi budur”²² İ. Lütü Çakan ise; “İslam dini iki gaye için gelmiştir; hakikatın beyanı ve ahlak-ı fazılânın iktisabı. İslamın gayesi bu olunca konusu İslam olan dini hitabetin amacı, İslam hakikatlarını açıklamak ve üstün ahlakî fertlerin vicdan ve yaşayışlarına hâkim kılmaktır” demiştir.²³

Bu itibarla hutbede Allah (c.c.) övülür, O'nun birliği azamet ve yüceliği, Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın elçisi olduğu ikrar edilir. Müslümanlara Allah'a yaklaştıracak ve cennete girmelerini sağlayacak işleri yapmaları tavsiye edilir. Allah'ın gazabından ve cehennemden kaçınmaları gerektiği hatırlatılır.²⁴

1.1.3. Hutbenin Usulü

Hitabetin her türünün kendine has bir şekli ve üslubu vardır. Dini hitabetin bel kemiği niteliğindeki hutbenin de kendine has bir usulünün olduğu bilinmektedir.²⁵ Bu usulü, hutbenin konusunun belirlenmesi, hazırlanması ve okunması oluşturmaktadır.

Hutbe, cuma namazını kılmak üzere toplanan Müslümanları, önemli güncel konular hakkında, dini esaslar çerçevesinde aydınlatma vasıtasıdır. Hutbenin daha verimli olabilmesi için konunun güncel, cemaatin ihtiyaç duyduğu konular arasından seçilmelidir. Bununla beraber konu seçiminde hedef kitlenin iyi tanınması gerekir. Öyle ki sözün kime ve niçin söyleneceği hutbenin daha verimli olmasını sağlayacaktır.²⁶ Bu açıdan bakıldığında Hz. Peygamber'in (sav) hutbelerinin toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarıyla yakından ilgili, kişisel ve toplumsal problemlerin çözümüne yönelik olduğu görülmektedir.²⁷

Hutbenin hazırlanması esnasında konu hakkındaki ayet ve hadislerin tespit edilerek tefsir ve şerhlerinin gözden geçirilmesi, konunun fıkhi yönünün ilmihal ve fıkıh kitaplarından okunması gerekir. Ana fikir belirlendikten sonra hutbenin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tespit edilmelidir. Hutbenin üslubu, Hz. Peygamber (sav) ve Hulefa-

²² Armaner, s. 25.

²³ Çakan, “*Dini Hitabet*” s. 22,23.

²⁴ Görgülü, s. 172.

²⁵ Çakan, “*Dini Hitabet*” s. 31.

²⁶ Çakan, “*Dini Hitabet*” s. 32, 34.

²⁷ Buhari, Cuma, 32; Müslim, Cuma, 43, 45, 54, 59, 60. Ayrıca Bk: İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, D.İ.B. Yayınları, (İkinci Baskı), Ankara 2004, s.326.

i raşidin'in hutbelerinde kullandıkları üsluba uygun düşmelidir. Hutbede konu ele alınırken ana fikir etrafında ve konu başlığı altında işlenmeli, farklı konulara girilmemelidir. Hutbenin kısa, özlü ve anlaşılır cümlelerden oluşması ve hutbede akıcı, edebi bir dilin kullanılması gerekir. Anlaşılması ve telaffuzu zor kelimelerden ve uzun cümlelerden sakınmalıdır. Giriş bölümünde kullanılan cümleler cemaatin dikkatini çeken cümleler, sonuç bölümünde seçilen cümleler ise cemaati ikna eden cümlelerden oluşmalıdır.²⁸

Hutbenin sunumunda hatibin etkin bir rolü vardır. Bu sebeple hatip, kılık kıyafetinin sade, temiz ve düzgün olmasına son derece dikkat etmelidir.²⁹ Güler bir yüze, cana yakın, mutedil bir duruşa, sade, temiz ve düzgün bir kıyafete sahip olan hatipler, daha söze başlamadan dinleyici üzerinde olumlu bir etki yaparlar.³⁰ Nitekim bir iletişim sürecinde ortalama olarak kelimelerin %10, ses tonunun %30 ve beden dilinin %60 rol oynadığı belirtilir.³¹ Kaynaklar, Hz. Peygamberin Cuma ve bayram günleriyle heyetleri karşılama ve ağırlama sırasında giydiği hususi elbiselerinden söz ederler.³²

Hatip minbere çıkışta, oturuş ve kalkışta, minberden inişinde vakar ve sekinet içinde bulunmalı, rahat ve tabii hareket etmelidir.³³ Hatip, konusuna ve heyecanına hâkim olduğu sürece başarılı olur.³⁴ Hutbenin Arapça mukaddimesini hitabet üslubuyla, hatadan uzak, kelimelerin hakkını vererek okumalıdır. Hutbenin Türkçe kısmını ise sade bir dille, acele etmeden, kelimeleri hatasız bir şekilde telaffuz etmeli, sesini cemaate işittirecek bir seviyede ayarlamalı, ses tonuna ve vurguya dikkat etmelidir. Ayrıca hatip ayet ve hadis meallerini okurken daha dikkatli olmalıdır. İkinci hutbeyi okurken daha hafif bir sesle okumalıdır.³⁵ Hatip, yerine göre sesini bir merhamet ve şefkat

²⁸ Çakan, “*Dini Hitabet*”, s. 34, 36.

²⁹ Çakan, “*Dini Hitabet*” s. 37.

³⁰ Ahmet Lütfi Kazancı, *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, Marifet Yayınları, İstanbul 1980, s. 46.

³¹ Yusuf Macit, *İletişimde Model Olarak Hz. Muhammed*, Akademi Yayınları, İzmir 2006, s.24'den naklen Yusuf Taşan, “Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı” M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 55.

³² Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *es-Siyerü'n-Nebeviyye*, Daru'l-Kütübü'l Arabî, Beyrut 1987, s. 495'den naklen Yusuf Taşan, “Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı” M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 57.

³³ Hz. Peygamber (sav) hutbe irad ederken, sahabeye dönük vaziyette otururdu. Ayakta birinci hutbeyi okur, sonra kısa bir müddet oturur, sonra kalkar ve ikinci hutbeyi okurdu. Bk: Müslim, Cuma, 33, 35; Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizi, *Sünen*, (thk. Ahmed Muhammed Şakir) Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut 1987, Cuma, 34.

³⁴ Kazancı, s. 51.

³⁵ Çakan, “*Dini Hitabet*”, s. 37, 38.

kaynağından akıtmalı, yeri gelince şimşek gibi çakmalı fakat bunları daima belli bir ölçü içinde yapmalıdır.³⁶ Hz. Peygamber (sav) konuşmalarını sade bir dille yapar, sözü gereğinden fazla uzatmazdı.³⁷ Konuşurken sesini dinleyicilerin sayısına, durumuna ve konuya göre ayarlar, bazen konunun içeriğine göre ya da bir hatayı düzeltmek için, sesini yükseltirdi. Bununla beraber Hz. Peygamber (sav) mesajını insanlara ulaştırmada jest ve mimikleri mükemmel bir şekilde kullanmıştır.³⁸

1.1.4. Hutbenin Hükümü

Fıkıh âlimleri “Ey İman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman Allah’ı zikretmeye koşun”³⁹ mealindeki ayette geçen “Allah’ı zikir”den maksadın hutbe olduğunu belirtip Hz. Peygamber’in (sav) hutbesiz Cuma namazı kıldırılmamasını ve “Namazı benim nasıl kıldığımı görüyorsanız öyle kılın”⁴⁰ emrini dikkate alarak Cuma hutbesinin farz olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak Cuma hutbesinin rükün ve şartları konusunda kısmi de olsa farklı görüşlere sahiptirler. Ramazan ve kurban bayramlarında okunan hutbeler sünnettir. Bunlar Cuma hutbesinden farklı olarak namazdan sonra okunur ve hutbeye tekbir getirilerek başlanır.⁴¹ Hac ibadetinin ifası esnasında okunan hutbeler de sünnet olup Şafilere göre dört, diğer mezheplere göre üç defa icra edilir. Birinci hutbe Zilhicce ayının 7. günü Kâbe’nin yanında öğle namazından sonra ikincisi arafe günü Arafat’ta cem’ ile kılınacak namazdan önce, üçüncüsü bayram günü Mina’da dördüncü hutbe ise ikinci günü yine Mina’da okunur. Birinci ve üçüncü hutbede hatip oturmayıp konuşmasını tek bir hutbe halinde yapar. Bu hutbelerin hepsinde hac menasikiyle ilgili bilgiler verilir.⁴² İmameyn’e göre istiska (yağmur duası) için veliyyü’l-emr’in veya naibi’nin cuma namazı gibi cehren kıraatle iki rekât namaz kıldırması menduptur. Küsuf namazlarında ise İmamı Azam, İmamı

³⁶ Kazancı, s. 47.

³⁷ Buhari, Cihad, 22, Ta’bir, 11, 22, İ’tisam, 1; Müslim, Mesacid, 5,6, 7, 8, Eşribe, 71; Ebu Addurrahman Ahmed b. Şuayb en-Nesei, *el-Mücteba mine’s-Sünen (Sünenü’n-Nesai)*, Mektebetü’l-Matbaati’l-İslami, (İkinci Baskı), Halep 1986, Cihad, 1; Ebu Abdillâh Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Müessesetü Kurtuba, Beyrut ths., II, 264, 411, 455 .

³⁸ Sarıçam, s. 326, 327.

³⁹ Cuma 62/9.

⁴⁰ Buhari, Ezan, 18.

⁴¹ Abdurrahman el-Ceziri, *el-Fıkh ale’l-Mezahibi’l-Erbea (Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı)*, (trc. Hasan Ege), Bahar Yayınevi, İstanbul 1976, I, 320,321.

⁴² Abdurrahman el-Ceziri, I, 198.

Malik ve İmamı Ahmed'e göre hutbe irad edilmez. İmamı Şafi, İbn Hacer ve bir kısım muhaddislere göre ise namazdan sonra hutbe okunması müstehaptır.⁴³

1.2. CUMA VE BAYRAM HUTBELERİNİN TARİHİ

1.2.1. Cahiliye Dönmi Araplarında Hutbe

Hatiplik, İslam öncesi dönemde şairlik ve kâhinlik gibi en önde gelen meslekler arasında sayılmıştır. Şairler şiirleriyle, hatipler de güzel konuşmalarıyla mensup olduğu kabilelerinin sözcülüğünü yapmışlardır.⁴⁴ Arapların İslam öncesi dönemde hitabete büyük önem verdikleri ve o dönemde meşhur hatiplerin yetiştiği bilinmektedir. Sözlü rivayete dayanan bu edebi mahsullerin pek çoğu zamanımıza ulaşmamıştır. Cahiliye devri hitabetinin başlıca temaları; karşılıklı övgü ve yergi, kabileler arasında meydana gelen savaşlarda yapılan intikam nutukları, nişan ve düğün törenlerinde yapılan konuşmalardır.⁴⁵

Nikâh ve barış konuşmaları dışında genellikle kısa olan cahiliye hitabetinin en belirgin özellikleri mukaddime ve hatimelerinin bulunmaması, bol secili,⁴⁶ kısa cümlelerden oluşması ve irticalen söylenmeleridir.⁴⁷

Cahiliye dönemi hitabetinin bir türü de panayırlarda yapılan konuşmalardır.⁴⁸ Araplar her yıl **Ukaz**, **Mecenne**, **Zü'l-Mecaz** gibi panayırlarda sadece alış verişle uğraşmaz, bu panayırlarda her kabilenin şair ve hatipleri kabilelerinin şan ve şöhretlerini yükseltmek, düşmanı olan kabileyi de kötülemek için iyi bir fırsat bulmuş olurlardı. Bu panayırlarda hutbeler okunur, kasideler söylenir, edebiyatın farklı dallarında münakaşalar, yapılırdı. Edebi içerikli bu toplantıların günlerce devam ettiği olurdu. Amr b. Külsum (ö.584) meşhur muallaka'sını bu panayırlardan Ukaz panayırında söylemiştir.⁴⁹ Kaynaklarda cahiliye

⁴³ Zuhayli, II, 489.

⁴⁴ Çetin, s. 20.

⁴⁵ Ahmed Zeki Safet, *Cemheretü Hutabi'l-Arab fi Usuri'l-Arabiyyeti'z-Zahire*, Kahire 1381, I, 41-45, 37, 77'den naklen Hüseyin, Elmalı, "Hitabet" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 159.

⁴⁶ Seci': kumru kuşunun ötüşi demektir. Şiir vezinlerine uymayan kafiyeli sözlere seci' adı verilmiştir. Araplar tabi olmayan seci'yi hoş görülmemiştir. Peygamber (sav) dinleyene şeytanların, sihirbazların efsunları hissini veren kâhin secilerinden nefret ederdi. Bunun dışında manası güzel olan sözlerde seciler bulunursa Peygamber (sav) tarafından da tabi karşılanırdı. Onun sözlerinde de yapmacık olmayan tabi seciler vardır. Bk: Kazancı, s. 139.

⁴⁷ Hüseyin, Elmalı, "Hitabet" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 158.

⁴⁸ Ahmed Zeki Safet, *Cemheretü Hutabi'l-Arab fi Usuri'l-Arabiyyeti'z-Zahire*, Kahire 1381, I, 37, 38'den naklen Hüseyin, Elmalı, "Hitabet" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 158.

⁴⁹ Kazancı, s. 31, 32; Ayrıca Bk: Yusuf Taşan, "Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı" M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 49.

devrinde yaşadığı rivayet edilen birçok hatibin ismi geçmektedir. İyad kabilesinden Kus b. Saide (ö.600) bu hatiplerin en meşhurlarındandır.⁵⁰

İslam öncesi Araplar arasında hitabetin gelişmesinin çeşitli sebepleri vardır. Yazılı edebiyatın son derece sınırlı olması, kabileler arası görüşmelerde kabilenin beklentilerini dile getirecek hatiplere ihtiyaç duyulması, kabileler arasında baskınların yaygın olması ve bu baskınlara karşı ayakta kalabilme mücadelesinde, kabile mensuplarını bir gaye etrafında birleştirebilecek lider vasıflı hatiplere ihtiyaç duyulması bu sebeplerden bazılarıdır. Ayrıca cahiliye dönemi Araplarının millet olarak fesahat ve belağata düşkün olmaları da bu sebepler arasında zikredilebilir.⁵¹

1.2.2. Hz. Peygamberin Cuma ve Bayram Hutbeleri

Hz. Peygamber'in (sav) değişik zaman ve mekânlarda irad ettiği hutbelerinden bazı bölümler zamanımıza kadar ulaşmıştır. Hz. Peygamber'in (sav) çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalar, Cuma ve bayram namazlarında irad ettiği hutbelerden bazı kısımlar, kaynaklarda yer aldığı gibi bu sahada erken dönemlerden itibaren müstakil eserler de yazılmıştır.⁵²

Hz. Peygamber (sav) Miladi 622 yılında Medine'ye hicreti esnasında, bugünkü Cuma mescidinin bulunduğu Ranuna vadisinde, hutbe irad ederek ilk Cuma namazını kıldırıştır.⁵³ Cuma ve bayram hutbeleri Hz. Peygamber'in (sav) Medine'ye hicretiyle başlamış ve günümüze kadar devam etmiş ve etmektedir.

Mescid-i Nebi'nin inşasından sonra hutbelerini bir hurma kütüğüne yaslanarak irad eden Hz. Peygamber (sav) için, hicretin 7.(628) veya 8.(629) yılında, ilgin ağacından iki basamak ve bir oturma yerinden (mak'ad veya meclis) ibaret, üç basamaklı bir minber yapılmıştır.⁵⁴

Hz. Peygamber (sav) Cuma günü, Müslümanlar mescidde toplanıncaya kadar evinde bekler, onlar toplanınca evinden çıkar, mescide giderdi. Mescide girince cemaate selam verir,

⁵⁰ Ebu'l Fida İsmail b. Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye* (trc. Mehmet Keskin), Çağrı Yayınları, İstanbul 1994, II, 371-380.

⁵¹ Kazancı, s. 32.

⁵² Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 425.

⁵³ İbn Kesir, *el-Bidaye*, III, 318. Ayrıca Bk: Yusuf Taşan, "Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı" M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 77.

⁵⁴ Buhari, Salât, 64, Cuma, 26, Müslim, İydeyn, 44 (544); Ahmed b. Muhammed b. Abdirabbih el-Endelüsi, *el-Ikdü'l-Ferid* Daru Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1404/1983, VII, 289.

hemen minbere çıkar, yüzünü insanlara çevirir ve mak'ad veya meclis olarak adlandırılan bölüme oturur, ayaklarını ikinci basamağa koyardı. Bilal (ra) kalkar ezan okur, ezan bitince Hz. Peygamber (sav) ayağa kalkar, teşehhütte bulunur, Allah'a hamd ve senadan sonra (أما بعد = "Emma ba'd"⁵⁵ der, nasihat kısmına başlardı. Peş peşe iki hutbe okur, ikisi arasında bir süre otururdu.⁵⁶

Hz. Peygamber'in (sav) hutbelerinin maddi ve manevi hayatın ihtiyaçlarıyla yakından ilgili ferdi ve içtimai problemlerin çözümüne yönelik olduğu bilinmektedir.⁵⁷ Hutbede ashabına İslam esaslarını öğretir, gerektiğinde onlara bazı şeyleri emreder, bazı şeyleri de yasaklardı.⁵⁸ Hz. Peygamber (sav) hutbede iken mescide giren bir kimseye iki rekât namaz kılmasını emretmiş, halkın omuzlarından atlayarak ilerleyen birisine de "Böyle yapma, otur!" demiştir.⁵⁹

Hz. Peygamber (sav) hutbelerini kısa tutar, namazı uzatır ve Allah'ı çok anardı. Kelimesi az, manası derin cümlelerle hitap ederdi. Bu konu hakkında: "Kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa olması, dini iyi anladığının işaretidir. Namazı uzatın, hutbeyi kısa tutun"⁶⁰ buyurmuştur. Başka bir rivayette de onun namazının da hutbesinin de mutedil (ne uzun ne kısa) olduğu bildirilmiştir.⁶¹

Hz. Peygamber (sav) hutbe irad ederken, konunun durumuna göre heyecanlı bir hal alır, gözleri kızarır, sesi yükselirdi. Bir orduyu uyarırmışçasına sert bir tavır takınır ve şahadet parmağı ile orta parmağını yan yana tutarak: "Benim peygamber olarak gönderilmem ile kıyamet arasındaki müddet şu ikisi gibidir" buyururdu.⁶² Hz.

⁵⁵ Emma Ba'd: Sözlükte; Şimdi, bundan sonra, demek olan bu söz; Şimdi asıl maksada gelem, anlamında kullanılmaktadır. Bk: Zeynü'd-din Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Latifi'z-Zebidi, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi* (trc. Ahmed Naim), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1981, III, 85.

⁵⁶ Buhari, Cuma, 29; Müslim, Cuma, 33, 35; Ayrıca Bk: Yusuf Taşan, "Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamberin Hutbe Tarzı" M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007 (Yüksek Lisans Tezi), s. 64; Hamdi Döndüren, "Hutbe" Şamil İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1991, II, 31.

⁵⁷ Buhari, Cuma, 32; Müslim, Cuma, 54, 59; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 263, 320.

⁵⁸ Buhari, Cuma, 32; Müslim, Cuma, 54, 59; Çetin, s. 132.

⁵⁹ Müslim, Cuma, 54, 59.

⁶⁰ Müslim, Cuma, 47; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 263, 320, V, 93, 94.

⁶¹ Müslim, Cuma, 41, 42.

⁶² Buhari, Cuma, 32, Müslim, Cuma, 43.

Peygamber (sav) bazen aynı hutbede farklı konulardan da bahsettiği olurdu.⁶³ Bazen hutbe olarak bazı ayet ve sureleri okuduğu da olurdu.⁶⁴

Hiz. Peygamber (sav) kendisine bir sual sorulduğunda veya başka bir sebeple hutbesini keser, soruya cevap verir, sonra hutbesine devam ederdi. Gerektiğinde minberden iner, daha sonra çıkıp hutbesini tamamlardı. Ebu Rifa'a şöyle demiştir. Hutbesini irad etmekte iken Rasulüllah (sav)'e şöyle seslendim: Ya Rasulallah! Ben dinini öğrenmek isteyen bir yabancıyım. Bunun üzerine Hiz. Peygamber (sav) hutbesini bırakıp yanıma geldi. Bir oturak getirdiler, sanırım ayakları demirdendi. Hiz. Peygamber (sav) onun üzerine oturdu. Allah'ın emirlerini bana anlatmaya başladı. Sonra hutbesini tamamladı.⁶⁵

Hiz. Peygamber'in (sav) Bayram namazlarını sahrada (namazgâhta) kıldırıldığı da olurdu.⁶⁶ Kurban ve Ramazan bayramlarında önce bayram namazını kıldırır, namazın ardından da hutbe irad ederdi.⁶⁷ Abdullah b. Abbas (ra) şöyle demiştir: Allah'ın peygamberi ile ayrıca Ebu Bekir, Ömer ve Osman ile birlikte bayram namazlarında hazır bulundum. Hepsi önce namazı kıldırır sonra da hutbeyi okurdu. Bir defasında Rasulüllah (sav) hutbeden sonra aşağıya indi. Eliyle "dağılmayın, oturun" diye erkeklere işaret edip safları yara yara kadınların saflarına kadar gitti. Onlara şu ayeti⁶⁸ okudu: "Ey Peygamber! İnanmış kadınlar sana gelip Allaha hiçbir şeyi ortak koşmamaları, hırsızlık etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, elleri ile ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemeleri, iyi işlerde sana karşı gelmemeleri, hususlarında sana biat ederlerse, onların biatlarını al ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."⁶⁹

Hiz. Peygamber (sav) hutbenin dikkatle ve sükûnetle dinlenilmesini istemiştir. Arkadaşına uyarı mahiyetinde "sus" demeyi yahut önündeki çakıl taşı ve benzeri

⁶³ Müslim, Cennet, 49; İbn Mace, Nikâh, 51.

⁶⁴ Müslim, Cuma, 50, 52; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 100.

⁶⁵ Müslim, Cuma, 60. Ayrıca Bk: Çetin, s. 131.

⁶⁶ Buhari, İydeyn, 12.

⁶⁷ Buhari, İydeyn, 7.

⁶⁸ Mümtetine 60/12.

⁶⁹ Müslim, İydeyn, 1.

herhangi bir şeyle meşgul olmayı, faydasız bir iş olarak değerlendirmiştir. Esneyenin uykusunu açmak için yer değiştirmesini de uygun görmüştür.⁷⁰

1.2.3. Hulefa-i Raşidin Döneminde Cuma ve Bayram Hutbeleri

Hiz. Peygamber'den (sav) sonra hutbe dini fonksiyonu yanında siyasi hâkimiyetin sembolü olarak da önem kazanmış,⁷¹ önemli olayların, siyasi, askeri ve idari kararların halka duyurulmasında önemli bir vasıta olmuştur.⁷² Hiz. Ebu Bekir (ra) halife seçildiği zaman takip edeceği siyasetin temel prensiplerini açıklayıcı mahiyette veciz bir hitabede bulunmuş,⁷³ diğer üç halife de bu geleneği sürdürmüştür.⁷⁴ Yalnız Hiz. Osman'ın (ra) halife seçildikten sonra yaptığı konuşmanın diğerlerinden farkı siyasi olmaktan ziyade dini bir nasihat şeklinde olmasıdır.⁷⁵

Hiz. Peygamber'den (sav) sonra namazda imamet vazifesini gören halifeler⁷⁶ Cuma ve bayram namazlarını da kıldırmışlar, dolayısıyla hutbeler de onlar tarafından irad edilmiştir.⁷⁷

Asr-ı saadet ve Hulefa-i Raşidin devri biri diğerinin devamı olması sebebiyle bu dönem İslami hitabetin altın çağı olmuştur. Bu dönemin Peygamber'den (sav) sonraki en büyük hatipleri başta ilk dört halife Hiz. Ebu Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve Hiz. Ali olmak üzere ordu kumandanları ve valilerdir.⁷⁸

Hiz. Peygamber (sav) ve Hiz. Ebu Bekir (ra) tarafından hutbelerin, özellikle de siyasi konuşmaların kısa tutulması emredilmekle birlikte cahiliye dönemi hutbelerinden daha uzundur. Hiz. Ebu Bekir (ra) ve Hiz. Ömer (ra) hutbelerine belirli sözlerle başlayıp belirli sözlerle bitirmişlerdir. Bu dönemin hitabetinde bazı gelenekler teşekkül etmiştir. Mesela bütün hutbelere Hiz. Peygamber'in (sav) uygulamasının devamı olarak Allah'a hamd ile

⁷⁰ Buhari, Cuma, 36; Müslim, Cuma, 11, 12; Ayrıca Bk: Çetin, s. 131.

⁷¹ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426; Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 543.

⁷² Hayrettin Karaman, "Cuma" DİA. İstanbul 1993, VIII, 86.

⁷³ Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam b. Eyyub, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Matbaatü Mustafa el-Babi, Mısır 1355/1936, IV, 311. Ayrıca Bk: Ziya Kazıcı, *İslam Müesseseleri Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1991, s. 30.

⁷⁴ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426.

⁷⁵ Hasan İbrahim Hasan, *en-Nüzümü'l-İslamiyye*, Kahire trs. s. 39'dan naklen Kazıcı, s. 36.

⁷⁶ Bahriye Üçok, *İslam Tarihi (Emeviler-Abbassiler)*, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara 1968, s. 125.

⁷⁷ Hayrettin Karaman, "Cuma" DİA. İstanbul 1993, VIII, 86.

⁷⁸ Hüseyin Elmalı "Hitabet" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 159.

başlanmış, hamd ile başlamayan hutbeye noksan veya güdük denmiştir. Hutbelerin Kuran-ı Kerim’den ayetler ve Hz. Peygamber’e (sav) salât ve selamla başlanması istenmiş, böyle olmayan hutbelere de “şevha” (çirkin, yakışsız) kabul edilmiştir.⁷⁹

Hiz. Ali (ra) ile Muaviye b. Ebu Süfyan (ra) arasında ortaya çıkan anlaşmazlık sırasında Hiz. Ali’nin (ra) adının hutbede okunması onun hilafetinin bir alameti sayılmış, halkın da sükût ederek dinlemesi kendisine biat olarak kabul edilmiştir.⁸⁰ Bu durum, halifenin hâkimiyet işareti sayılmıştır. Bu yolda ilk defa çığır açan Hiz. Ali’nin (ra) hilafeti zamanında Basra’ya vali tayin edilen Abdullah b. Abbas’tır (ra). O, minberde “Allahım! Ali’ye yardım et, onu muzaffer kıl” diye dua etmiştir. Bundan sonra halifelere dua etmek adet haline gelmiştir.⁸¹

1.2.4. Hulefa-i Raşidin Döneminden Türkiye Cumhuriyeti Dönemine Kadar, Tarihi Süreç İçerisinde Cuma ve Bayram Hutbeleri

Yukarıda işaret edildiği üzere Raşit halifeler döneminde Cuma ve bayram hutbelerini halife okur, namazı da o kıldırırdı. Vilayetlerde ise bu iş, valiler tarafından yerine getirilirdi. Abbasi halifesi Razi-Billah’tan sonra halifeler Cuma günleri nadiren hutbe okumuş, bu dönemden itibaren hutbe ve namaz için görevliler tayin edilmeye, hutbe sırasında hâkimiyet ve istiklalin sembolü olarak **halife** ve **sultanın** ismi zikredilmeye başlanmıştır. Abbasi devri boyunca hutbede halife adının anılarak kendine dua edilmesi hilafetin sembolü olmuştur.⁸²

Hiz. Peygamber (sav) ve ilk Halifeler döneminde Cuma ve bayram namazlarında irad edilen hutbelerde sosyal, askeri, idari, ekonomik vb. konularda resmi görüş açıklanır, toplumu ilgilendiren her konuda bilgi verilir, toplum aktüel konularda da aydınlatılmış olurdu. Hutbe ve namaz için görevliler tayin edilmeye başladıktan sonra genel olarak hutbelerde, dini konular üzerinde durulmuş ve hutbeler dini bilgiler ve öğütler vermekten ibaret bir mahiyet kazanmıştır.⁸³

⁷⁹ İbn Abdîrabbih, IV, 142-170. Ayrıca Bk: Hüseyin Elmalı “Hitabet” DİA. İstanbul 1998, XVIII, 160.

⁸⁰ İbn Haldun, *Mukaddime*, II, 712-713’den naklen Mustafa Baktır, “Hutbe” DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426.

⁸¹ Kazıcı, s. 66.

⁸² Mustafa Baktır, “Hutbe” DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426.

⁸³ Çetin, s. 23.

İslam devletlerinde bir gelenek olarak, bir hükümdarın meşruiyet kazanması, onun saltanatının halife tarafından tasdik edilmesiyle mümkün olurdu.⁸⁴ Bunun ilk şartı da hükümdarın kendi ülkesinde halife adına hutbe okutmasıydı. Doğu İslam dünyasında genellikle Abbasi halifeleri, zaman zaman da Fatımi halifeleri adına hutbe okunmuştur. Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu hükümdarları birkaç istisna dışında Abbasi halifeleri adına hutbe okutmuşlardır.⁸⁵

Siyasi bakımdan hutbenin bir önemi de halife ile sultan veya eyalet valileri ve mahalli hanedanlar arasında güç dengesinin bir işareti olmasında ortaya çıkmaktadır.⁸⁶ Horasan valisi ve Tahiriler hanedanının kurucusu Tahir b. Hüseyin bağımsızlık işareti olarak halife Me'mun'un yerine hutbede kendi adını okutup⁸⁷ eyalet valileri içinde bu uygulamayı başlatan ilk kişi olmuştur.

Gazneliler devleti topraklarında Abbasi halifesinin adı İslam toplumunun manevi lideri olarak anılırken Gazneli Mahmud hâkimiyeti altına aldığı müslüman ülkelerde hutbeyi kendi adına okuttu. Böylece devlet yapısında halifeyi manevi, hükümdarı siyasi lider olarak tanıma temayülü ortaya çıktı. Halifenin izni alınarak veliahdın adının hutbede anılması Gazneli Mahmud'un başlattığı bir uygulama olup devlette istikrarın sağlanması amacını taşımaktaydı. Gazneli geleneği Selçuklular tarafından devam ettirilmiştir.⁸⁸

Öte yandan Büveyhiler Şii mezhebine mensup olmalarına rağmen Bağdat'ı ele geçirince, siyasi bir takım sebeplerle Sünni Abbasi halifeliğini ortadan kaldırıp yerine şii bir halifelik kurma yoluna gitmemişlerdir.⁸⁹

Selçuklu hükümdarlarından Tuğrul Bey'in, Abbasi halifelerinden Kaim-Biemrillah tarafından **"kasimü emiri'l-mü'minin ve melikü'l-meşrik ve'l-mağrib"** olarak ilan edilmesiyle hem halifenin hem de sultanın görev ve yetkilerinin sınırları değişmiş oldu.

⁸⁴ Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ali el-Kalkaşandi, *Measiru'l-İnfafe*, Alemü'l-Kütüb, Beyrut trs. I, 237-241. Ayrıca Bk: Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 543.

⁸⁵ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426.

⁸⁶ el-Kalkaşandi, I, 232'den naklen Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 543. Ayrıca Bk: Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 426;

⁸⁷ Gerdizi, 1; Bosworth, *"The Tahirids and Saffarids"* The Cambridge History of İran, ed. R.N. Frye, Cambridge, 1975, IV, 95; Frye, Persia, 189'dan naklen Hasan Kurt, *Türk-İslam Dönemine Geçişte Tahiroğulları*, Araştırma Yayınları, Ankara 2002, s. 58. Ayrıca Bk: "Tahiriler" DİA. İstanbul 2010, XXXIX, 403.

⁸⁸ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 427.

⁸⁹ Erdoğan Merçil, "Büveyhiler" DİA. İstanbul 1992, VI, 499.

Buna göre halifenin görevi, meşru sultanın isminin hutbelerde kendi adından sonra zikredilmesini sağlamaktan ve saltanat makamınca hazırlanan temlikname ve menşurları tasdikten ibaret kaldı. Bununla beraber Sultanlar halifelik makamına azami saygıyı göstererek, İslam dünyasında halifeliğin yeniden itibar kazanmasını sağlamışlardır.⁹⁰

İslam tarihinde devletlerarasındaki güç dengesi, zaman zaman hutbelere de yansımıştır. Özellikle taht kavgaları sırasında Abbasi halifelerinin Bağdat'a hâkim olan taraf adına hutbe okuttukları görülmüştür.

Abbasi hilafetine rakip olan Fatimiler, hâkimiyetleri altına aldıkları topraklarda hutbede yalnız kendi halifelerinin adını okutmuşlardır. Hindistan'da Adilşahiler ve Kutupşahiler gibi Şii hanedanları on iki imam ve kendi hükümdarları adına hutbe okutmuşlardır.

Bu arada 316 (928)'den itibaren Endülüs Emevi hükümdarı III. Abdurrahman, daha sonraki dönemlerde Muvahhid ve Hafsi hükümdarları halife ünvanıyla Cuma ve bayram hutbelerini kendi adlarına okutmuşlardır.

Abbasi hilafetine son veren Moğolların İslamiyet'i kabul etmeleri hutbe konusunda yeni bir uygulama getirdi. Mısır'daki Abbasi hilafetini tanımayan Moğollar kendi yönetimlerinin meşruiyetine bir temel olarak Sünni çevrelerde Hulefa-i Raşidin'in, Şii çevrelerde ise on iki imamın adını hutbede okutmuşlardır. Hindistan'da Babürlüler Hulefa-i Raşidin'in yanında kendi hükümdarlarının adlarını anarak hutbe okuttular.⁹¹

Moğol istilasıyla Bağdat Abbasi halifeliği sona erince mısırdaki Memluk sultanı I. Baybars, son Abbasi halifesi Müsta'sım- Billah'ın amcası Ebu'l-Kasım Ahmed'i mısıra çağırması ve Muntasır-Billah lakabıyla halife ilan etmiştir. Mısırdaki Abbasi halifelerin adları hutbelerde Memluk sultanlarıyla birlikte okunmuştur.⁹²

Anadolu beyliklerinden bağımsız olanlarda hutbe bey adına okunurdu. Karacahisar Osman Bey tarafından fethedilip kilisesi camiye çevrilince (1219) ulemadan Dursun Fakih ilk defa hutbede Osman Bey'in adını andı. Bu sırada Osmanlı Beyliği henüz Selçuklu Devletine tabi idi. Osman Bey'den sonra da bu uygulama sürdürüldü. Yavuz

⁹⁰ el-Kalkaşandi, II, 238, 239. Ayrıca Bk: Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 542. Erdoğan Merçil, "Selçukluklarda Devlet Teşkilatı" DİA. İstanbul 2009, XXXVI, 389.

⁹¹ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 427.

⁹² Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 545.

Sultan Selim döneminde Mısır ve Arap yarımadasının hâkimiyeti Osmanlılara geçtikten sonra⁹³ çok uzak bölgelerde bile himaye edilmesini isteyen müslüman devletlerde hutbe Osmanlı sultanı adına okunmuştur. Devletin elinden çıkan bir kısım topraklarda da zaman zaman hutbe Osmanlı hükümdarı adına okunmuştur.

Özellikle XIX. Yüzyılın ikinci yarısında eski gücünü kaybeden Osmanlı devletinin dünyanın çeşitli yerlerindeki müslüman topluluklarla dini bağlarını kuvvetlendirmek çabaları sonucunda İngiliz yönetimindeki Hindistan'da ve Kaşgar'da (Doğu Türkistan) olduğu gibi Uzakdoğu'da ve Afrika'nın çeşitli ülkelerinde hutbe Osmanlı sultanı adına okunmuştur. II. Abdülhamit'in İslamcılık siyasetiyle daha çok önem atfedilen bu durum Osmanlı devletinden sonra da uzun yıllar devam etmiştir. 1876 anayasasının 7. maddesinde padişah adına hutbe okunması onun hâkimiyet hakları arasında sayılmıştır.⁹⁴ Bu süreç Türkiye Cumhuriyeti kurulup hilafet kaldırılana kadar devam etmiştir.

1.2.5. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Cuma ve Bayram Hutbeleri

3 Mart 1924 günü hilafetin kaldırılıp son halife Abdülmecid'in sürgün edilmesinin ardından Cuma ve Bayram hutbelerinde Cumhuriyet hükümeti ve İslam milleti adına dua edilmeye başlandı.⁹⁵

Cumhuriyet öncesi dönemde hutbenin içerik, şekil ve dil meseleleri açısından tartışılması, Cumhuriyet döneminde aldığı şeklin bilinmesi açısından önemlidir. Bu tartışmalar Cumhuriyet öncesi yazılı yayın organlarında gündeme gelmiş ve Cumhuriyet dönemi için zemin hazırlamıştır.⁹⁶

Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetimi zamanında hutbenin dili konusunda değişiklik yapılmış ve ilk olarak 24 Kasım 1922 tarihinde Abdülmecid'in Büyük Millet Meclisi'nce hilafet makamına seçilmesinden sonra murahhaslar heyeti başkanı Müfid Efendi tarafından Fatih Camii'nde Türkçe hutbe okunmuştur.

⁹³ Selahattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1969, 212-215. Ayrıca Bk: Casim Avcı, "Hilafet" DİA. İstanbul 1998, XVII, 546.

⁹⁴ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 427.

⁹⁵ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 428.

⁹⁶ Recai Doğan, "Cumhuriyet öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, XXXIX, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1999, s. 528.

23 Şubat 1925'te birçok milletvekili tarafından hutbenin Türkçe okunması ve aynı yılın sonbaharında hutbede geçen duaların hem Türkçe hem de Arapça olarak okunması teklif edilmiştir. Daha sonra oluşturulan komisyon 1926'da Diyanet İşleri Reisliği'ne yeni bir teklif sunmuştur. Başkan Rıfat Börekçinin imzasıyla yürürlüğe giren talimatta (1927) ayet ve hadis metinlerinin dışında kalan bölümlerin Türkçe okunması istenmiştir.⁹⁷

Başkanlık bu konudaki uygulamayı kolaylaştırmak üzere 1953'te 53 hutbeden oluşan "Hutbe" ve 1973 yılında Din İşleri Yüksek Kurulunun 23.3.1972 gün ve 615 sayılı kararı ile 61 hutbeden oluşan "Hutbeler" adlı diğer bir hutbe kitabını hazırlatmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, irşadın önemli bir vasıtası olan "hutbe" konusunda zaman zaman düzenleyici tedbirler almış, müftülüklere gönderdiği tamimler ile hatiplerin uyacağı esaslar belirlenmiştir. Mesela Din İşleri Yüksek Kurulu 28. 9. 1978 günü hutbeler konusunu görüşmüş ve okunacak hutbelerin Başkanlıkça yayınlanmış veya Başkanlığın tetkikinden geçmiş metinlerden seçmelerinin uygun olacağı kararına varmıştır. Bu karar, 10 Ekim 1978 tarih ve 788 sayılı genelge ile taşra teşkilatına duyurulmuştur.

Başkanlık müteakip dönemlerde de benzeri genelgeler yayınlamıştır. Bu konudaki uygulamayı kolaylaştırmak üzere Diyanet Gazetesinin eki olarak her ay dört hutbe yayınlamış, 1980'li yılların başlarında okutulmak üzere "Örnek Metinler" adı altında yeni bir hutbe kitabı neşredilmiştir. Hutbeler ile ilgili bu tedbirler sayesinde bazı mahzurlar bertaraf edilirken, örnek metinlerden hutbe okunması hatipleri tembelliğe sevk etmesi ve çoğu zaman hutbelerde aktüel konulardan uzak kalınması gibi bazı mahzurları da ortaya çıkarmıştır.⁹⁸

Tezimizin giriş kısmında, "Çalışmanın Konusu" başlığı altında ifade ettiğimiz gibi, Diyanet İşleri Başkanlığı Haziran 2006 sonu itibariyle, hutbelerin konu tespiti ve telif hizmetlerini İl Müftülüklerine devretmiştir. Bu tarihten sonra İl Müftülükleri, kendi personellerine hazırlattıkları hutbeleri, oluşturdukları hutbe komisyonlarında inceleyerek bu görevi yürütmeyi sürdürmektedirler.

⁹⁷ Mustafa Baktır, "Hutbe" DİA. İstanbul 1998, XVIII, 428.

⁹⁸ Diyanet Gazetesi, Sayı 201, Ankara, Kasım, 1978, s. 1-9'dan naklen Önkal, s. 149, 150.

İKİNCİ BÖLÜM

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI KAYSERİ İL MÜFTÜLÜĞÜ HUTBELERİNDE KULLANILAN HADİSLERİN TAHRİC VE TAHİLİ (2006–2010)

2.1. İMAN İLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ

Bu başlık altında **İmanın Şartları, Allaha İman, Kitaplara İman, Peygamberlere İman, Ahiret gününe İman, Kadere İman ve Batıl İnançlar** alt başlıkları bulunmaktadır. Kadere İman başlığı altında tevekkül ile ilgili hadisler incelenmiştir.

Bu kısımda 22 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.1.1. İmanın Şartları

I /1. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İman; Allaha, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerre inanmaktır.”⁹⁹

“Sanki Allahı görüyor gibi ihsan duygusuyla kulluk yapacağız, çünkü biz O’nu görmüyoruz ama O bizi muhakkak görüyor.”¹⁰⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أبو خيثمة زهير بن حرب حدثنا وكيع عن كهمس عن عبد الله بن بريدة عن يحيى بن يعمر ح وحدثنا عبيد الله بن معاذ العنبري وهذا حديثه حدثنا أبي حدثنا كهمس عن ابن بريدة عن يحيى بن يعمر قال كان أول من قال في القدر بالبصرة معبد الجهني فانطلقت أنا وحميد بن عبد الرحمن الحميري حاجين أو معتمرين فقلنا لو لقينا أحد

⁹⁹ 12.12.2008, Riyazüssalihin Tercümesi Cilt.1 No.61;

¹⁰⁰ 02.01.2009, Sahih-i Müslim, Kitâbü’l İman, 1

من أصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم فسألناه عما يقول هؤلاء في القدر فوفق لنا عبد الله بن عمر بن الخطاب داخلا المسجد فاكتشفته أنا وصاحبي أحدا عن يمينه والآخر عن شماله فظننت أن صاحبي سيكل الكلام إلي فقلت أبا عبد الرحمن إنه قد ظهر قبلنا ناس يقرؤون القرآن ويتقفرون العلم وذكر من شأنهم وأنهم يزعمون أن لا قدر وأن الأمر أنف قال فإذا لقيت أولئك فأخبرهم أني بريء منهم وأنهم برآء مني والذي يحلف به عبد الله بن عمر لو أن لأحدهم مثل أحد ذهباً فأنفقه ما قبل الله منه حتى يؤمن بالقدر ثم قال حدثني أبي عمر بن الخطاب قال بينما نحن عند رسول الله صلى الله عليه و سلم ذات يوم إذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب شديد سواد الشعر لا يرى عليه أثر السفر ولا يعرفه منا أحد حتى جلس إلى النبي صلى الله عليه و سلم فاسند ركبتيه إلى ركبتيه ووضع كفيه على فخذيه وقال يا محمد أخبرني عن الإسلام فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله صلى الله عليه و سلم وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت إن استطعت إليه سبيلاً قال صدقت قال فعجبنا له يسأله ويصدقه قال فأخبرني عن الإيمان قال أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره قال صدقت قال فأخبرني عن الإحسان قال أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك قال فأخبرني عن الساعة قال ما المسؤول عنها بأعلم من السائل قال فأخبرني عن أمارتها قال أن تلد الأمة ربتها وأن ترى الحفاة العراة العالة رعاء الشاء يتطاولون في البنيان ثم انطلق فلبث ملياً ثم قال لي يا عمر أتدري من السائل ؟ قلت الله ورسوله أعلم قال فإنه جبريل أتاكم يعلمكم دينكم

Abdullah b. Ömer (ra) : Bana babam Ömer b. Hattab (ra) rivayet etti. Dedi ki: Bir gün Resulullah'ın (sav) yanında bulunduğumuz bir sırada, elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülüyordu. Bizden de kendisini kimse tanıımıyordu. Peygamber'in (sav) yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu. Ve: "Ya Muhammed Bana İslamın ne olduğunu haber ver!" dedi. Resulullah (sav): "İslam, Allahdan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sav) de Allahın Rasulü olduğuna inanman, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Beytullah'ı hacc etmendir" buyurdu. O zat: "Doğru söyledin" dedi. Ömer (ra) dedi ki: Biz buna hayret ettik. Çünkü hem soruyor hem de tasdik ediyordu. O zat: "Bana imandan haber ver!" dedi. Resulullah (sav): "Allaha, Meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere; hayrına ve şerrine inanmandır" buyurdu. O zat (yine): "Doğru söyledin" dedi. (Bu sefer): "Bana ihsandan haber ver!" dedi. Resulullah (sav): "Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etmendir. Çünkü her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni muhakkak görür" buyurdu. O zat: "Bana kıyametten haber ver!" dedi. Resulullah (sav): «Bu konuda soru sorulan sorandan daha âlim değildir» buyurdular. "O halde bana onun

alametlerinden haber ver!” dedi. Peygamber (sav): “Cariyenin kendi efendisini doğurması ve yalın ayak, başı açık, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış etmesidir” buyurdu. Ömer (ra) dedi ki Sonra o zat gitti. Bir müddet sonra, Resulullah (sav) bana: “Ey Ömer! O soru soranın kim olduğunu biliyor musun?” dedi. “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dedim. “O Cibrildi. Size dininizi öğretmeğe gelmişti” buyurdu.¹⁰¹

Hutbelerden birinde hadisin, “İman Allaha, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerre inanmaktır” kısmı ihtisar edilerek, diğerinde ise; “Sanki Allahı görüyor gibi ihsan duygusuyla kulluk yapacağız, çünkü biz Onu görmüyoruz ama O bizi muhakkak görüyor” şeklinde ihtisar ile yorumlu olarak verilmiştir. Hutbelerden birinde tali kaynak gösterilmiştir.

2.1.2. Allaha İman

I / 2. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İman altmış küsur şubedir. Bu şubelerden birisi de insanlara sıkıntı verecek şeyi gidermektir. Bu manada yol üzerinde bulunan bir taşı kaldırmak da iman gereğidir.”

102

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا زهير بن حرب حدثنا جرير عن سهيل عن عبد الله بن دينار عن أبي صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الإيمان بضع وستون شعبة فأفضلها قول لا إله إلا الله وأدناها إمطة الأذى عن الطريق والحياء شعبة من الإيمان

Ebu Hureyre 'den (ra) rivayet oldu ki: Resulullah (sav): “İman yetmiş küsur ya da altmış küsur şubedir. Bunların en üstünü ‘Allahdan başka hiçbir ilah yoktur,’ demektir. Derece olarak en aşağısı ise, yoldan eziyet verecek şeyleri gidermekdir. Hayâ da iman bir şubesidir” buyurdu.¹⁰³

¹⁰¹ Müslim, İman, 1, 5, 7. Bk: Buhari, İman, 36, Tefsir, 30; Ebu Davud, Sünnet, 17; Tirmizi, İman, 4; Nesei, İman, 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 27, 28, 51, II, 426; İbn Mace, İman, 9.

¹⁰² 03.08.2007, Buhari, İman, 3.

¹⁰³ Müslim, İman, 58. Bk: Ebu Davud, Sünnet, 15; Tirmizi, İman, 6; Nesei, İman, 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 379; İbn Mace, Mukaddime, 9.

Hutbede hadis kaynak olarak verilen; Buhari, İman, 3’de “İman altmış küsur şubedir. Hayâ da imanın bir şubesidir” şeklinde geçmektedir. Hutbede verilen manayı tam olarak karşılayan hadis dipnotta verildiği üzere Müslim ve Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde geçmektedir. Hadis dipnotta verilen diğer kaynaklarda benzer lafızlarla geçmektedir.

Hadis; “ İman altmış küsur şubedir. Bu şubelerden birisi de insanlara sıkıntı verecek şeyi gidermektir. Bu manada yol üzerinde bulunan bir taşı kaldırmak da iman gereğidir” şeklinde yorumlu olarak verilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

I /3. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Şirk, Rabbimize yapılan en büyük haksızlıktır ve O’nun affetmediği büyük günah” tır.

“Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi? Allah’a şirk koşturmak ve ana babaya asi olmaktır.”¹⁰⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني إسحق حدثنا خالد الواسطي عن الجريري عن عبد الرحمن بن أبي بكرة عن أبيه رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (ألا أنبئكم بأكبر الكبائر) قلنا بلى يا رسول الله قال (الإشراف بالله وعقوق الوالدين – وكان متكئا فجلس فقال – ألا وقول الزور وشهادة الزور) فما زال يقولها حتى قلت لا يسكت

Abdurrahman (ra) babası Ebu Bekre’den (ra) rivayetle şöyle demiştir: Resulullah (sav): "Büyük günahların en büyüğünü size haber vereyim mi?" buyurdu. Biz; evet haber ver ya Rasulallah! dedik. Resulullah (sav): “Allaha ortak koşturmak, ana-babaya asi olmaktır” buyurdu ve dayanmakta iken oturdu da: “İyi dinleyin! Bir de yalan söz ve yalan şahidliğidir, dikkat edin, bir de yalan söz ve yalan şahidliğidir” buyurdu ve bu sözü durmadan tekrar tekrar söylüyordu. Ebu Bekre dedi ki: Hatta ben: Resulullah (sav) susmayacak, dedim.¹⁰⁵

Hadisin, “Büyük günahların en ağırını size haber vereyim mi? Allah’a şirk koşturmak ve ana babaya asi olmaktır” kısmı hutbede ihtisar yolu ile ve “Şirk, Rabbimize yapılan en

¹⁰⁴ 29.06.2007, 05.02.2010, Buharî, Edeb 6; İman, 16 şehadet, 10, Tirmizi, şehadet, 2302

¹⁰⁵ Buhari, Edeb, 6, Şehadet, 10. Bk: Müslim, İman, 143; Tirmizi, Şehadet, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 131, V, 36, 38.

büyük haksızlıktır ve O'nun affetmediği büyük günah" şeklinde yorumlu olarak verilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

I /4. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah Teala, kullarına amellerinin karşılığını vereceği günde şöyle diyecektir: Dünyada iken, kendileri görsün diye gösteriş yaptığınız kişilerin yanına gidin, bakın, onların yanında herhangi bir karşılık bulacak mısınız? ”¹⁰⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا محمد بن بكر البرساني قال أنا عبد الحميد بن جعفر قال أنا أبي عن زياد بن ميناء عن أبي سعيد بن أبي فضالة الأنصاري وكان من الصحابة أنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إذا جمع الله عز وجل الأولين والآخرين ليوم لا ريب فيه نادى مناد من كان أشرك في عمل عمله لله تبارك وتعالى أحدا فليطلب ثوابه من عند غير الله عز وجل فإن الله عز وجل أغنى الشركاء عن الشرك

Ensardan Ebu Said b. Ebu Fudale (ra) Resulullah'dan (sav) şöyle işittiğini haber vermiştir: “Allah Teala geleceği şüphe olmayan o günde bütün herkesi toplayacağı zaman görevli melek şöyle seslenecektir: Yaptığı işte Yüce Allah'a ortak koşan kimseler, o işin sevabını Alah'dan başkasından istesinler. Hiç şüphesiz Yüce Allah'ın hiçbir ortağa ihtiyacı yoktur.”¹⁰⁷

Dikkat edilecek olursa hutbede hadisin manası birebir verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Tirmizi, “bu hadisi Muhammed b. Bekr'den başkasının naklettiğini bilmiyoruz, hadis hasen, garibdir” demiştir.¹⁰⁸

2.1.3. Kitaplara İman

I /5. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hiçbir peygamber yoktur ki, onlara kendi zamanlarındaki insanların inandıkları bir mucize verilmiş olmasın. Bana mucize olarak verilen ise, ancak Allahın bana vahyettiği (Kur'an-ı Kerim) dir.”¹⁰⁹

¹⁰⁶ 05.02.2010, Ahmed b. Hanbel, 27742

¹⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 466, IV, 215.Bk: Tirmizi, Tefsir, 19; İbn Mace, Zühd, 21.

¹⁰⁸ Tirmizi, Tefsir, 19

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد العزيز بن عبد الله حدثنا الليث عن سعيد عن أبيه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (ما من الأنبياء نبي إلا أعطي من الآيات ما مثله أو من أو آمن عليه البشر وإنما كان الذي أوتيته وحيا أوحاه الله إلي فأرجو أني أكثرهم تابعا يوم القيامة)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Her peygambere iman edilen mucizelerin benzeri yahud insanların o yüzden iman ettiği mucizelerden verilmiştir. Şübhesiz bana verilen (en büyük) mucize, Allahın bana vahyettiği Kurandır. Kıyamet günü bütün peygamberler arasında ümmeti en çok olacağımı ümit ederim.”¹¹⁰

Bu hutbeyi hazırlayan zat, hadisin tamamının manasını vermemiş; sadece rivayetin bir kısmında hadisten neyin kastedildiğini kendi ifadesiyle açıklamaya çalışmıştır.

I /6. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kuran, maddi ve manevi zenginliğin kaynağıdır.”¹¹¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن أحمد بن حنبل ثنا محمد بن عباد المكي ثنا حاتم بن إسماعيل عن شريك عن الأعمش عن يزيد بن أبان عن الحسن بن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (القرآن غنى لا فقر بعده ولا غنى دونه

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kuran (başlı başına bir) zenginliktir. Onunla birlikte fakirlik olmaz. Onsuz zenginlik te olmaz.”¹¹²

Görüldüğü üzere hutbede hadisin manası mefhumî olarak verilmiştir. Hadis hutbede verilen kaynaklarda mevcut değildir. Hadis Taberani'nin Mucemü'l-Kebir'inde, Acluni'nin Keşfü'l-Hafa'sında ve Suyuti'nin el-Camiu's-Sağir'inde mevcuttur. Acluni

¹⁰⁹ 03.04.2009, Buhari, İ'tisam, 1.

¹¹⁰ Buhari, İ'tisam, 1, Fedai'l-Kuran, 1. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 451.

¹¹¹ 08.02.2008, Tecrid 11/234, müslim h.n. 4727);

¹¹² Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub et-Tabarani, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, I, 255, (H.no: 738); İsmail b. Muhammed el-Cerahi el-Acluni, *Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, (Üçüncü Baskı) Beyrut 1988, II, 93, (H.no: 1868) ; Abdurrahman b. Ebi Bekr Celalüddin es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 385, (H.no: 6183).

hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisi Ebu Ya’la ve Darakutni, Enes b. Malik’den (ra) merfu olarak rivayet etmişlerdir. Ayrıca Darakutni’nin ise hadisi, Ebu Muaviye’nin, Hasan’dan mürsel olarak rivayet ettiğini belirtmiş, Sehavi’nin Makasid adlı eserinde bu rivayetin ‘doğruya en yakındır,’ dediğini söylemiştir.”¹¹³ Ayrıca Suyuti hadise zayıf hükmünü vermiştir.¹¹⁴

2.1.4. Peygamberlere İman

I /7. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bunu Allah rasülü söylüyorsa doğrudur, inanırım, tasdik ederim...”¹¹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو عمرو عثمان بن أحمد بن السماك الزاهد ببغداد ثنا إبراهيم بن الهيثم البلوي ثنا محمد بن كثير الصنعاني ثنا معمر عن الزهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت : لما أسري بالنبى صلى الله عليه وسلم إلى المسجد الأقصى أصبح يتحدث الناس بذلك فارتد ناس ممن كان آمنوا به و صدقوه و سعي رجال من المشركين إلى أبي بكر رضي الله عنه فقالوا : هل لك إلى صاحبك يزعم أنه أسري به الليلة إلى بيت المقدس ؟ قال : أوقال ذلك ؟ قالوا : نعم قال : لمن قال ذلك لقد صدق قالوا : أو تصدقه أنه ذهب الليلة إلى بيت المقدس و جاء قبل أن يصبح ؟ فقال : نعم إني لأصدقه ما هو أبعد من ذلك أصدقه في خبر السماء في غدوة أو روحة فلذلك سمي أبا بكر الصديق رضي الله عنه

Aişe’den (ra) rivayet olmuştur ki Peygamber (sav) Mescid-i Aksa’ya gece yolculuğu yaptırıldığı günün sabahında insanlar bu konuyu tartıştılar. Peygambere iman edip onu tasdik edenlerden bazıları tereddüt etti. Müşriklerden bazı kimseler Ebu Bekr’e (ra) koşarak: Bir gecede Beyt-i Makdis’e götürüldüğünü iddia eden arkadaşına mı (hala inanıyorsun)? dediler. Ebu Bekr (ra): Bunu O mu söyledi? dedi. Onlar: Evet dediler. Ebu Bekr (ra): Bunu O söylemişse doğrudur, dedi. Bir gecede sabah olmadan Beyt-i Makdis’e gittiğine mi inanıyorsun? dediler. Ebu Bekr (ra): Evet dedi, bundan daha

¹¹³ el-Acluni, II, 93, (H.no: 1868).

¹¹⁴ es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 385, (H.no: 6183).

¹¹⁵ 25.07.2008 İbni Kesir C.4 s.248

ötesini de tasdik ediyorum, onun sabah akşam semadan getirdiği haberlere de inanıyorum, dedi. Bu sebeple Ebu Bekr (ra), Sıddık ünvanı ile anılır oldu.¹¹⁶

Hutbede hadisin, “Bunu Allah rasülü söylüyorsa doğrudur, inanırım, tasdik ederim...” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hakim hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadis Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir. Ancak Buhari ve Müslim hadisi sahihlerine almamışlardır. Çünkü Muhammed b. Kesir es-San’ani Saduk’tur. Zehebi onun zayıf olmasından dolayı Telhis’den hazfetmiştir.”¹¹⁷ Hutbede hadisin verildiği kaynak tefsir kitabı olup hadis kaynaklarından değildir.

I /8. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamberimiz kısa aralıklarla hanımı Hz. Hatice ve amcası Ebu Talib’i kaybetmiştir. İslama davet için gittiği Taif’den taşlanarak geri çevrilmiş, üzüntü ve sıkıntı içerisinde Mekke’ye dönmüştür. İşte böyle bir ortamda Yüce Allah Peygamberimizi miraca davet etmiştir.”¹¹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكير حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب حدثني أبو سلمة بن عبد الرحمن سمعت جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (لما كذبتني قريش قمت في الحجر فجلا الله لي بيت المقدس فطفقت أخبرهم عن آياته وأنا أنظر إليه)

Cabir b. Abdullah’dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kureyş beni yalanlayınca Hicir’de ayakta durdum. Allah Teala Beyt-i Makdis ile aramdaki mesafeyi kaldırdı da Mescid-i Aksa hakkında ne sordularsa bakarak sorularına cevap verdim.”¹¹⁹

Kaynak olarak gösterilen eserde yazar: “Mescid-i Aksa’dan göklere çıkarıldığına dair bilgiler ise bir kısmında uzun ve bir kısmında da kısa olarak hadis, siyer ve tarih

¹¹⁶ Ebu Abdillan Muhammed b. Abdillan b. Abdillan en-Neysaburi el-Hakim, *Müsredrek ale’s-Sahihayn*, IV, 149, 130 (H. No: 4407).

¹¹⁷ Hâkim, IV, 149 (H. No: 4407).

¹¹⁸ 17.07.2009, Prof. Dr. İbrahim SARIÇAM, Hz. Muhammed ve Ev. Mes, s.110

¹¹⁹ Buhari, Fedail, 70, Tefsir, 17.

kitaplarında mevcuttur.”¹²⁰ dedikten sonra ana kaynak olarak İsra ve Mirac hakkında bk. :Buhari, I, 91, 93 şeklinde vermiştir. Bu bölümdeki hadisler çok uzun oldukları için olayı genel olarak ifade eden I /8. nolu Cabir b. Abdullah hadisini almayı uygun gördük.

2.1.5. Ahiret Gününe İman

I /9. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ahirette insan şu beş şeyden sorguya çekilmedikçe Allah’ın huzurundan ayrılamaz; ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini ne şekilde yıprattığından malını (servetini) nerede kazanıp nerelere harcadığından ve bildikleriyle amel edip etmediğinden.”¹²¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن عبد الرحمن أخبرنا الأسود بن عامر حدثنا أبو بكر بن عياش عن الأعمش عن سعيد بن عبد الله بن جريج عن أبي برزة الأسلمي قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لا تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسئل عن عمره فيم أفناه وعن علمه فيم فعل وعن ماله من أين اكتسبه وفيم أنفقه وعن جسمه فيم أبلا

Ebu Berze el-Eslemi (ra) şöyle demiştir: Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden ayrılamaz. Ömrünü nerede tüketti, öğrendiği bilgilerle ne yaptı, malını nereden kazanıp nereye harcadı, vücudunu nerede yıprattı.”¹²²

Hutbede hadis, “gençliğini ne şekilde yıprattığından” kısmı ziyade ile “vücudunu nerede yıprattı” kısmı tercümeden çıkartılarak nakledilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynakta verilmiştir.

I /10. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Muhakkak hakları sahiplerine vereceksiniz. Hatta boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan kısas yoluyla hakkı alınacaktır.”¹²³

¹²⁰ Sarıçam, s. 110

¹²¹ 20.01.2006, 19.05.2006, 26.01.2006, 13.04.2007, 06.07.2007, 15.05.2009, 01.01.2010, 23.07.2010, 30.07.2010, Tirmizi, Kıyamet I (3531) Riyazüssalihın, I/ 441

¹²² Tirmizi, Kıyamet, 1. Bk: Müslim, Birr, 60; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 411.

¹²³ 24.07.2009, Tirmizi, Kıyamet 2

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة حدثنا عبد العزيز بن محمد عن العلاء بن عبد الرحمن عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لتؤذن الحقوق إلى أهلها حتى يقاد للشاة الجلحاء من الشاة القرناء

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet olundu ki: Resulullah (sav): “(Kıyamet gününde) haklar mutlaka sahiplerine ödenecektir. Hatta boynuzsuz koyunun, boynuzlu koyundan hakkı alınacaktır” buyurmuştur.¹²⁴

Hadisin baş tarafının tercümesinde hata edilmiştir.

I /11. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Haksız yere bir serçeyi bile öldüren den yüce Allah kıyamet gününde hesap soracaktır.”¹²⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا سفيان عن عمرو بن صهيب عن عبد الله بن عمرو يرفعه قال من قتل عصفورا فما فوقها بغير حقها سأل الله عز وجل عنها يوم القيامة قيل يا رسول الله فما حقها قال حقها أن تذبحها فتأكلها ولا تقطع رأسها فيرمى بها

Abdullah b. Amr'dan (ra) merfu olarak Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Gereksiz yere bir serçe veya daha büyük bir kuşu öldüren kimseden Allah hesap soracaktır.” Denildi ki: “Ey Allahın Rasulü! Gerekli yere nasıl öldürülür?” Peygamber (sav): “Kesip etini yemen olup, başının koparıp atılmamasıdır” buyurdu.¹²⁶

Hutbede hadis, “Haksız yere bir serçeyi bile öldüren den yüce Allah kıyamet gününde hesap soracaktır” kısmı ihtisar ile “veya daha büyük bir kuşu” kısmı verilen bölümden çıkartılarak verilmiştir. Münziri, hadisi Nesei ve Hâkim'in rivayet ettiğini ve hadisin sahihu'l-isnad olduğunu söylemiştir.¹²⁷

¹²⁴ Tirmizi, Zühd, 2. Bk: Müslim, Birr, 60; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 235, 301, 323, 372, 411.

¹²⁵ 07.04.2006, Nesei, dahayei 42

¹²⁶ Nesei, Dahaya, 42. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 166, 210, IV, 389; Darimi, Edahi, 16.

¹²⁷ Ebu Muhammed Abdülazim b. Abdülgavi b. Abdullah Zekiyüddin el-Münziri, *Et-Terğib ve't-Terhibmine'l-Hadisi's-Şerif*, (thk. İbrahim Şemsüddin) Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (Birinci Baskı) Beyrut 1417, III, 142.

I /12. Hadisin hutbelerde verililiş biçimi:

“Hesaba çekilmeden önce, kendi nefsinizi hesaba çekiniz, en büyük teftiş için hazırlanınız. Çünkü dünyada nefsini hesaba çeken kişinin, kıyamet gününde hesabı hafif olur.”¹²⁸

“Akıllı kimse kendini hesaba çeken ve öldükten sonraki hayat için hazırlık yapan kimsedir”¹²⁹

Hadisin kaynaklarda verililiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سفيان بن وكيع حدثنا عيسى بن يونس عن أبي بكر بن أبي مريم ح حدثنا عبد الله بن عبد الرحمن أخبرنا عمرو بن عون أخبرنا ابن المبارك عن أبي بكر بن أبي مريم عن ضمرة بن حبيب عن شداد بن أوس عن النبي صلى الله عليه و سلم قال الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنى على يروى عمر بن الخطاب قال حاسبوا أنفسكم قبل أن تحاسبوا وتزينوا للعرض الأكبر وإنما يخف الحساب يوم الله القيامة على حاسب نفسه في الدنيا

Şeddad b. Evs'den (ra) rivayete göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Akıllı kişi, kendisini sorguya çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise; nefsinin hevasına tabi kılar ve Allahtan olmayacak şeyler bekler.” Ömer b. Hattab'ın (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, en büyük gün için kendinizi hazırlayın. Çünkü kıyamet günündeki hesap, ancak dünyada kendini hesaba çekenler için kolay olacaktır.”¹³⁰

Hutbelerden birinde kullanılan kısım Hz. Ömer'in (ra) “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, en büyük gün için kendinizi hazırlayın. Çünkü kıyamet günündeki hesap, ancak dünyada kendini hesaba çekenler için kolay olacaktır” sözüdür. Diğerinde ise hadisin, “Akıllı kimse kendini hesaba çeken ve öldükten sonraki hayat için hazırlık yapan kimsedir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasendir.¹³¹ Ana kaynakla birlikte tali kaynakta verilmiştir.

¹²⁸ 05.01.2007, 05.12.2008,02.01.2009, Tirmizi, Kitabü'l-Kiyame,25

¹²⁹ 07.11.2008, 06.11.2009, 01.01.2010, Riyazüs-Salihin,1/101, Tirmizi, Kıyamet 25

¹³⁰ Tirmizi, Sıfatü'l-Kiyamet, 25. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV,124; İbn Mace, Züh'd, 31.

¹³¹ Tirmizi, Sıfatü'l-Kiyamet, 25.

I /13. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Lezzetleri bıçak gibi kesip acılaştıran ölümü çok hatırlayın.”¹³²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمود بن غيلان حدثنا الفضل بن موسى عن محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم أكثروا ذكر هاذم اللذات يعني الموت

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre; Resulullah (sav) : “Lezzet ve zevkleri keseni yani ölümü çokça hatırlayınız, buyurdu” demiştir.¹³³

Hadis hasendir.¹³⁴

I /14. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

Her kul ne amel üzere ölürse o amel üzere dirilir.¹³⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثنا قتيبة بن سعيد وعثمان بن أبي شيبة قالوا حدثنا جرير عن الأعمش عن أبي سفيان عن جابر قال : سمعت النبي صلى الله عليه و سلم يقول يبعث كل عبد على ما مات عليه

Cabir'in (ra) Peygamber (sav)'den şöyle işittim dediği rivayet olmuştur: “Her kul öldüğü hal üzere diriltilecektir.”¹³⁶

Hutbede kaynak göstermede ana kaynaklara gidilmemiş, tali kaynaklarla yetinilmiştir.

I /15. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ölüyü üç şey takip eder. Ehli, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner, biri ölüyle kalır. Dönenler ehli ve malıdır, geride kalan ise amelidir.”¹³⁷

¹³² 12.01.2007, 06.02.2009, Tirmizi, Kıyamet 26-Zühd 4; Nesâi, Cenaiz 3. İbn-i Mace, Zühd 31

¹³³ Tirmizi, Zühd, 4, Sıfatü'l-Kıyamet, 26. Bk: Nesei, Cenaiz, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 292; İbn Mace, Zühd, 31.

¹³⁴ Tirmizi, Zühd, 4.

¹³⁵ 08.06.2007, 10.09.2010 Riyazüs Salihin 1 C 154 s. Tac 5/363

¹³⁶ Müslim, Cennet, 83. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 331, 366.

¹³⁷ 10.11.2006, Sahih-i Buhari Rikak 42, Züht 5

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا الحميدي حدثنا سفيان حدثنا عبد الله بن أبي بكر بن عمرو بن حزم سمع أنس بن مالك يقول : قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (يتبع الميت ثلاثة فيرجع اثنان ويبقى معه واحد يتبعه أهله وماله وعمله فيرجع أهله وماله ويبقى عمله)

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ölüyü üç şey takib eder de ikisi geri döner, biri onunla kalır: Ölüyü ailesi, malı ve ameli takib eder. Neticede ailesi ve malı geriye döner de, kendisiyle beraber yalnız ameli kalır.”¹³⁸

Kaynak göstermede hata edilmiştir.

2.1.6. Kadere İman

I /16. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Ömer (r.a) mescitte sadece ibadetle meşgul olup çalışmayanlara ‘Siz burada ne yapıyorsunuz, ekmeğinizi nasıl kazanıyorsunuz?’ diye sorar. Onlar: ‘Biz tevekkül ehliyiz,’ derler. H.z Ömer (ra): ‘Hayır siz tevekkül ehli değil, hazır yiyicilersiniz, size mütevekkilin kim olduğunu haber vereyim mi? dedi ve ekledi: Mütevekkil kişi toprağı sürüp tohumu eker, sonra rabbine tevekkül eder.’ buyurdu.”¹³⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

و روي عن معاوية بن قرّة أن عمر بن الخطاب أتى على قوم فقال : ما أنتم ؟ قالوا : نحن المتوكلون قال بل أنتم المتوكلون ألا أخبركم بالمتوكلين ؟ رجل ألقى حبة في بطن الأرض ثم توكل على ربه

Muaviye b. Kurra'dan (ra) rivayet olundu ki: Ömer b. Hattab (ra) (mescitte) bazı kimselere rastladı ve “Siz kimsiniz?” dedi. Onlar: Biz tevekkül ehliyiz, dediler. Ömer (ra): “Hayır siz hazır yiyicilersiniz. Size mütevekkilin kim olduğunu haber vereyim mi? Mütevekkil: toprağa tohumu eker, sonra Rabbine tevekkül eder” buyurdu.¹⁴⁰

¹³⁸ Buhari, Rikak, 42. Bk: Müslim, Zühd, 5; Nesei, Cenaiz, 52.

¹³⁹ 22.05.2009, Ebu Davut Allah’a tevekkül babı H.No:1215

¹⁴⁰ Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Abdillâh b. Musa el-Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye (Birinci Baskı) Beyrut 1410, II, 81, (H.no:1215).

Hadise Ebu Davud'un Sünen'inde rastlayamadık. Hadis Beyhaki'nin Şuabu'l-İman'ında geçmektedir. Beyhaki, hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

I /17. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Önce deveni bağla sonra Allaha tevekkül et.”¹⁴¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عمرو بن علي حدثنا يحيى بن سعيد القطان حدثنا المغيرة بن أبي قرّة السدوسي قال سمعت أنس بن مالك يقول قال رجل يا رسول الله أعقلها وأتوكل أو اطلقها وأتوكل ؟ قال اعقلها وتوكل

Muğire b. Ebu Gurra es-Sedusi, Enes b. Malik'den (ra) şöyle işittiğini haber vermiştir: Bir adam Peygamber'e (sav) Ya Rasulallah! Devemi bağlayarak mı yoksa salıvererek mi Allaha tevekkül edeyim? dedi. Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “Deveni bağla sonra Allaha tevekkül et.”¹⁴²

Hutbede hadisin, “Önce deveni bağla sonra Allaha tevekkül et” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasendir.¹⁴³

2.1.7. Batıl İnançlar

I /18. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ne safer ayında, ne kuşun uçmasında, ne baykuşun geceleri ötmesinde ne de başka bir şeyde uğursuzluk vardır”¹⁴⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وقال عفان حدثنا سليم بن حيان حدثنا سعيد بن ميناء قال سمعت أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (لا عدوى ولا طيرة ولا هامة ولا صفر وفر من المجذوم كما تفر من الأسد)

¹⁴¹ 09.05.2008, 22.05.2009, Tirmizi kıyamet 60

¹⁴² Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 60.

¹⁴³ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 60.

¹⁴⁴ 30.11.2007 Et-Tac 3/220

Ebu Hureyre (ra) Resulullah'ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: “Hastalığın bulaşmasında, bir şeyi uğursuz saymada, baykuşun ötmesinde ve safer ayında uğursuzluk yoktur ve aslandan kaçtığın gibi cüzamlıdan kaç” buyurdu.¹⁴⁵

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Hutbede hadisin tercümesinde takdim-tehir yapılmış, “Hastalığın bulaşmasında” kısmı “ne de başka bir şeyde” şeklinde yanlış tercüme edilmiştir. Hutbede hadis tali kaynakla verilmiştir.

I /19. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Uğur tutmak veya uğursuz saymak için kuş uçuran ve uçurtan, kâhinlik yapan, kâhinden haber soran, sihri yapan ve yaptıran bizden değildir.”¹⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

ليس منا من تطير ولا من تطير له او تكهن او تكهن له او سحر او سحر له

“Bir şeyi uğurlu veya uğursuz sayan, kâhinlik yapan ya da kâhinden haber soran, sihir yapan ya da yaptıran bizden değildir.”¹⁴⁷

Suyuti, hadisi Taberani'nin el-Mu'cemü'l-Kebir adlı eserinde İmran b. Husayn'dan (ra) rivayet ettiğini belirtmiş ve hasen hükmünü vermiştir.¹⁴⁸ Yaptığımız araştırmada Taberani'nin Mu'cemlerinde hadise rastlayamadık. “Uğur tutmak veya uğursuz saymak için kuş uçuran ve uçurtan” kısmı yorumlu olarak verilmiştir.

I /20. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim falcıya veya kâhine gider de onun söylediklerini tasdik ederse (doğrularsa) Muhammed (sav)'e indirileni inkâr etmiş olur.”¹⁴⁹

¹⁴⁵ Buhari, Tıb, 19, 44. Bk: Müslim, Selam, 33; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 269.

¹⁴⁶ 30.11.2007, Elcamiüssağır 7680

¹⁴⁷ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 470, (H.no:7680).

¹⁴⁸ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 470, (H.no:7680).

¹⁴⁹ 30.11.2007 Et-Tac 3/224

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا يحيى بن سعيد عن عوف قال ثنا خلاص عن أبي هريرة والحسن عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أتى كاهنا أو عرافا فصدق به بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم

Ebu Hureyre (ra) ve Hasan'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Bir kâhine veya bir arrafa (daha çok gelecek hakkında tahminde bulunan kişiye) giderek dediği şeylere inanan kimse Muhammed’e (sav) indirileni inkâr etmiş olur” buyurmuştur.¹⁵⁰

Hakim, hadis Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir, ancak her ikisi de hadisi rivayet etmemişlerdir, demiştir.¹⁵¹ Suyuti ise hadis hasendir, demiştir.¹⁵² Kaynak kullanımında tali kaynakla yetinilmiştir.

I /21. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Gaybtan haber verdiğini iddia edenlere inanmanın ise, Allaha eş koşup peygamberi ve onun getirdiği vahiyleri inkâr etmek anlamına geldiği belirtilmiştir.”¹⁵³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عفان قال ثنا حماد بن سلمة قال أنا حكيم الأثرم عن أبي تميمة الهجيمي عن أبي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من أتى حائضا أو امرأة في دبرها أو كاهنا فصدق به فقد برئ مما أنزل الله على محمد صلى الله عليه وسلم

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “ Kim hayız görmekte olan bir kadına veya arkasından (bir kadına) yaklaşırsa ya da kâhine gidip onu tasdik ederse, Muhammed (sav)’e indirileni inkâr etmiş olur.”¹⁵⁴

Hutbede hadisin, “Gaybtan haber verdiğini iddia edenlere inanmanın ise, Peygamberin getirdiği vahiyleri inkâr etmek anlamına geldiği belirtilmiştir” kısmı ihtisar ile ve

¹⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 429.

¹⁵¹ el-Hakim, I, 6.

¹⁵² es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 506, (H.no: 8285).

¹⁵³ 09.07.2010, Müsned:11, 68,408

¹⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 408, 476. Bk: Tirmizi, Taharet, 102; Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi, *es-Sünenü'd-Darimi*, (thk. Fevaz Ahmed Zemreli, Halid es-Sebu'ul-Alemi), Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1407, Taharet, 114; İbn Mace, Taharet, 122.

“Allah’a eş koşup Peygamberi ” kısmı ziyade ile nakledilmiştir. Hadisin isnadı ceyyiddir.¹⁵⁵ Kaynak göstermede hata edilmiştir.

I /22. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim fal bakıcıya gidip ondan geleceğe ait bir şey sorarsa, kırk gün namazı kabul olmaz.”¹⁵⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن المثنى العنزي حدثنا يحيى (يعني ابن سعيد) عن عبيد الله عن نافع عن صفية عن بعض أزواج النبي صلى الله عليه و سلم عن النبي صلى الله عليه و سلم قال من أتى عرافا فسأله عن شيء لم تقبل له صلاة أربعين ليلة

Safiyye (ra) Peygamber'in (sav) diğer bir eşinden rivayetle Peygamber'in (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Her kim bir arrafa gelir de ona bir şey sorarsa, kırk gecelik namazı kabul olunmaz.”¹⁵⁷

Hutbede kaynak kullanımında tali kaynakla yetinilmiştir.

2.2. İBADETLERLE İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ

Bu başlık altında **İbadet ve Kulluk Bilinci, Temizlik ve Önemi, Namaz, Oruç, Zekât ve Sadaka, Hac ve Kurban** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 61 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.2.1. İbadet ve Kulluk Bilinci

II /1. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Peygamber ashabıyla sohbet ederken ‘Din, samimiyettir.’ buyurmuştur. Ashaptan bazı sahâbîler ‘Kime karşı’ diye sorduklarında Allahın Resulü: ‘Allaha, kitabına, resulüne, müslümanların önderlerine ve bütün müslümanlara karşı,’ buyurmuştur.”¹⁵⁸

¹⁵⁵ Ebu Abdurrahman Muhammed Nasuriddin el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihati ve Şey'ün min Fıkhiha ve Fevaidüha*, Mektebetü'l-Mearif (Birinci Baskı) Riyad 1995, VII, 1130.

¹⁵⁶ 30.11.2007, Et-Tac 3/224

¹⁵⁷ Müslim, Selam, 125. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 68, V, 380.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عباد المكي حدثنا سفيان قال قلت لسهيل إن عمرا حدثنا عن القعقاع عن أبيك قال ورجوت أن يسقط عني رجلا قال فقال سمعته من الذي سمعه منه أبي كان صديقا له بالشام ثم حدثنا سفيان عن سهيل عن عطاء بن يزيد عن تميم الداري أن النبي صلى الله عليه و سلم قال الدين النصيحة قلنا لمن ؟ قال لله ولكتابه ولرسوله ولأئمة المسلمين وعاماهم

Temim ed-Dari'den (ra) rivayet oldu ki, Peygamber (sav): “Din nasihattir.” buyurmuştur. Ashaptan bazıları “Kime karşı” diye sorduklarında Allahın Resulü: “Allaha, kitabına, rasulüne, müslümanların liderlerine ve bütün müslümanlara” buyurmuştur.¹⁵⁹

II /2. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ameller niyetlere göredir. Her kişi için niyet ettiğinin karşılığı vardır.”¹⁶⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن مسلمة قال أخبرنا مالك عن يحيى بن سعيد عن محمد بن إبراهيم عن علقمة بن وقاص عن عمر أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (الأعمال بالنية ولكل امرئ ما نوى فمن كانت هجرته إلى الله ورسوله فهجرته إلى الله ورسوله ومن كانت هجرته لدنيا يصيبها أو امرأة يتزوجها فهجرته إلى ما هاجر إليه)

Ömer b. Hattab'dan (ra) rivayet edildiğine göre Resulullah (sav)'i şöyle buyururmuştur: “Ameller niyetlere göredir ve herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah ve rasulüne olursa, onun hicreti Allah ve rasulünedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadın için olursa o kimsenin hicreti göç etmesine sebep olan şeydir.”¹⁶¹

Hutbede hadisin, “Ameller niyetlere göredir. Her kişi için niyet ettiğinin karşılığı vardır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

¹⁵⁸ 27.03.2009, Müslim iman 95. Nesei, Bey'at, 31. Darimi, Rikak, 41. Ebu Davud, Edeb, 67. Ahmed b. Hanbel, I, 351, IV, 102.

¹⁵⁹ Müslim, İman, 95. Bk: Ebu Davud, Edeb, 67; Nesei, Bey'at, 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 351, II, 297, IV, 102; Darimi, Rikak, 41.

¹⁶⁰ 27.03.2009, Buhari, İman 41

¹⁶¹ Buhari, , İman, 41, Bed'ül-Vahy, 1. Bk: Ebu Davud, Talak, 11; İbn Mace, Zühd, 26.

II /3. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Rabbine karşı görevini yapanla yapmayanın misali, diri ile ölünün misali gibidir.”¹⁶²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن العلاء حدثنا أبو أسامة عن بريد بن عبد الله عن أبي بردة عن أبي موسى رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه و سلم (مثل الذي يذكر ربه والذي لا يذكر ربه مثل الحي والميت)

Ebu Musa el-Eş'ari (ra) şöyle demiştir: Peygamber (sav): “Rabbini anan kimse ile anmayan kimsenin durumu, diri ile ölünün durumu gibidir” buyurdu¹⁶³

Hadisin baş kısmındaki “Rabbine karşı görevini yapanla yapmayanın misali” kısmının tercümesinde hata edilmiştir. Doğrusu “Rabbini anan kimse ile anmayan kimsenin durumu” şeklinde olmalıdır. Kaynak göstermede tali kaynakla yetinilmiştir.

II /4. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Başlanılan bir ibadetin veya hayırlı bir işin devamlı olmasını tavsiye eder, az da olsa, sürekli olan ibadet ve taatlerin Allah katında daha sevimli ve makbul olduğunu”¹⁶⁴ sahabeye hatırlatırdı.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن المشنى حدثنا يحيى عن هشام قال أخبرني أبي عن عائشة أن النبي صلى الله عليه و سلم دخل عليها وعندها امرأة قال (من هذه) . قالت فلانة تذكر من صلاتها قال (مه عليكم بما تطيقون فوالله لا يمل الله حتى تملوا) وكان أحب الدين إليه ما داوم عليه صاحبه

Aişe (ra) şöyle demiştir: Birgün yanımda bir kadın varken Peygamber (sav) yanıma geldi. Peygamber (sav) bu kim? deyince Aişe (ra): o kadını (kıldığı) namazı ile anarak filancadır, dedi. Peygamber (sav): “Bırak onu, Siz amellerden takat yetirebileceğiniz kadarını yapınız, Allaha yemin ederim ki siz usanmadıkça Allah (karşılığını vermede) usanmaz. Allah katında amellerin en üstünü kişinin devamlı yaptığı amelidir.”¹⁶⁵

¹⁶² 22.08.2008, Tecridi sarıh/2160

¹⁶³ Buhari, Daavat, 66.

¹⁶⁴ 12.10.2007, 10.09.2010, Tecridi Sarıh Tercümesi. 12 C 191 s. Buhari, İman:32

¹⁶⁵ Buhari, İman, 32, Rikak, 18. Bk: Müslim, Müsafirin, 218; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 61, 165, 268, 273.

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, rivayetin bir kısmında kasdedilen mana hutbeyi hazırlayan kişi tarafından kendi ifadeleri ile yorumlu olarak nakledilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynak kullanılmıştır.

II /5. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İşitmiyor musunuz? Sade hayat imandandır.”¹⁶⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا النفيلي ثنا محمد بن سلمة عن محمد بن إسحاق عن عبد الله بن أبي أمامة عن عبد الله بن كعب بن مالك عن أبي أمامة قال ذكر أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما عنده الدنيا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ألا تسمعون ألا تسمعون إن البذاذة من الإيمان إن البذاذة (سوء الهيئة والتجوز في الثياب ونحوها) من الإيمان

Ebu Ümame'den (ra) rivayet oldu ki bir gün Peygamber'in (sav) huzurunda sahabiler dünya ile ilgili meseleleri dile getirdiler de Peygamber (sav): “İşitmiyor musunuz? İşitmiyor musunuz? Sade hayat imandandır, Sade hayat (Giyim-kuşama önem vermeme) imandandır” buyurdu.¹⁶⁷

Hutbede kısmi de olsa hadisin, “İşitmiyor musunuz? Sade hayat imandandır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Elbani: “Ravilerden İbn İshak tedlis yapmıştır, bu hadis onun anane yolu ile rivayet etiği hadislerindendir. Hadis başka bir isnadla da geçmiştir”¹⁶⁸ demiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

II /6. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Dinde aşırı gitmekten sakının, çünkü sizden öncekiler dinde aşırı gitmekle helak oldular”¹⁶⁹

¹⁶⁶ 11.04.2008, Sahih-iMüslim, Müsafirin,139

¹⁶⁷ Ebu Davud, Teraccül, 1. Bk: İbn Mace, Zühd, 4.

¹⁶⁸ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, I, 667.

¹⁶⁹ 08.08.2008, Camüs sağır 2/1582

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن محمد . حدثنا أبو أسامة عن عوف عن زياد بن الحصين عن أبي العالية عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم غداة العقبة . وهو على ناقته (القط لي حصى) فلقت له سبع حصيات هن حصى الخذف . فجعل ينفذهن في كفه ويقول (أمثال هؤلاء فارموا) ثم قال (يا أيها الناس إياكم والغلو في الدين فإنه أهلك من كان قبلكم الغلو في الدين)

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki O, şöyle demiştir: Resulullah (sav) Akabe sabahı (bayramın ilk günü) devesinin üstünde iken: “Benim için yerden çakıl taşları topl” buyurdu. Bunun üzerine ben Onun için yedi aded çakıl taşı topladım. O taşlar, fiske taşları kadardı. Resul-i Ekrem (sav) taşları avucunda ovalayıp temizlerken şöyle dedi: “Ancak şunların emsalini atınız.” Sonra şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Dinde haddi aşmaktan sakının. Çünkü sizden öncekileri dinde aşırılık helak etti.”¹⁷⁰

Hutbede hadisin, “Dinde aşırı gitmekten sakının, çünkü sizden öncekiler dinde aşırı gitmekle helak oldular” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Elbani hadis hakkında şöyle demiştir: “Hâkim, hadis Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bu doğru değildir. Çünkü Buhari, sahihinde ravilerden Ziyad b. Husayn’dan hiç rivayette bulunmamıştır. Hadis Müslim’in şartlarına göre sahihtir. Yine en-Nevevi el-Mecmu’da, İbn Teymiyye de el-İktida’da hadis sahihtir, demişlerdir.” Suyuti de hadis sahihtir, demiştir.¹⁷¹ Tali kaynak kullanılmış ve kaynak göstermede hata edilmiştir.

II /7. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Şöyle şöyle diyenler sizler misiniz? Dikkat ediniz! Allaha yemin ederim ki, Allahtan en çok korkanınız ve sakınanınız benim. Böyle iken bazen oruç tutuyorum, bazen de tutmuyorum. Namaz kılıyorum, uyuyorum ve kadınlarla evleniyorum. Eğer bir kimse benim sünnetimden yüz çevirirse, o kimse benden değildir.”¹⁷²

¹⁷⁰ İbn Mace, Menasik, 63. Bk: es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 174, (H.no: 2909).

¹⁷¹ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadi's-Sahih*, III, 278; es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 174, (H.no: 2909).

¹⁷² 04.12.2009, Riyazüs-Salihîn, 1/175

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن أبي مريم أخبرنا محمد بن جعفر أخبرنا حميد ابن أبي حميد الطويل أنه سمع أنس بن مالك رضي الله عنه يقول جاء ثلاث رهط إلى بيوت أزواج النبي صلى الله عليه و سلم يسألون عن عبادة النبي صلى الله عليه و سلم فلما أخبروا كأنهم تقالوها فقالوا أين نحن من النبي صلى الله عليه و سلم ؟ قد غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر قال أحدهم أما أنا فإني أصلي الليل أبدا وقال آخر أنا أصوم الدهر ولا أفطر وقال آخر أنا أعتزل النساء فلا أتزوج أبدا فجاء رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال (أنتم الذين قلتم كذا وكذا ؟ أما والله آتي لأخشاكم لله وأتقاكم له لكني أصوم وأفطر وأصلي وأرقد وأتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني)

Enes b. Malik'in (ra) şöyle dediği rivayet olunmuştur: Üç kişi Hz. Peygamber'in (sav) hanımlarının evlerine gelerek, Peygamber'in (sav) ibadetinden sordular. Peygamber'in (sav) ibadeti haber verilince bunu azımsadılar da: Biz nerede, Peygamber (sav) nerede? Yüce Allah Peygamber'in (sav) geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir, dediler. İçlerinden biri, ben geceleri sürekli namaz kılacağım! dedi. Diğeri de, ben hergün oruç tutacağım ve günlerimi oruçsuz geçirmeyeceğim, dedi. Üçüncüsü de, ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Resulüllah (sav) onların yanlarına çıkageldi de: “Sizler şöyle şöyle söyleyen kimseler misiniz? dikkat edin! Allaha yemin ederim ki, ben sizin Allahtan en çok korkanınız ve en çok takva sahibi olanınızdır. Bununla beraber ben oruçta tutarım, bazı günler tutmamda, gecenin bir kısmında namaz kılarım, bir kısmında da uyurum, kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim.) Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir” buyurdu.¹⁷³

Hutbede hadisin, “Şöyle şöyle diyenler sizler misiniz? dikkat ediniz! Allaha yemin ederim ki, Allahtan en çok korkanınız ve sakınanınız benim. Böyle iken bazen oruç tutuyorum, bazen de tutmuyorum. Namaz kılıyorum, uyuyorum ve kadınlarla evleniyorum. Eğer bir kimse benim sünnetimden yüz çevirirse, o kimse benden değildir” kısmı ihtisar ile nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

¹⁷³ Buhari, Nikâh, 1. Bk: Müslim, Nikâh, 5; Nesei, Nikâh, 4; Darimi, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 158, III, 241, 259, 285.

II /8. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hz. Peygamber de (sav) kıyamet gününde arşın gölgesinde barınanlar arasında, Rabbine ibadet ederek yetişen gençleri de sayarak, gençken dini yaşamının önemine işaret etmiş”¹⁷⁴ tir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني خبيب بن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (سبعة يظلهم الله في ظله الإمام العادل وشاب نشأ في عبادة ربه ورجل قلبه معلق في المساجد ورجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه ورجل طلبته امرأة ذات منصب وجمال فقال إني أخاف الله ورجل تصدق أخفى حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه)

Ebu Hureyre'den (ra) Peygamber'in (sav) şöyle dediği rivayet olmuştur: “Yedi kişi ki, Allah onları kendi gölgesinden başka gölge olmayan günde, gölgesi altında gölgelendirecektir: Adaleti gözetken idareci, Rabbine ibadet içinde yetişmiş genç, gönlü mescidlere bağlı olan kimse, Allah yolunda birbirini sevip, buluşmaları da ayrılımları da buna bağlı olan iki kimsenin her biri, itibar sahibi güzel bir kadın kendisini istediği halde; Ben Allahtan korkarım diyen erkek, infak ettiğinde, sol elinin, sağ elinin ne verdiğini bilmeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse, تنها yerde Allahı anarak, gözyaşı döken kimse.”¹⁷⁵

Hutbede hadisin, “Hz. Peygamber de (sav) kıyamet gününde arşın gölgesinde barınanlar arasında, Rabbine ibadet ederek yetişen gençleri” kısmı kısaltılarak mefhumî olarak verilmiştir.

II /9. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Şüphesiz Allah Teala sizin için üç şeyden hoşnut olur, üç şeyden de olmaz. Sizin sadece kendisine ibadet etmenizden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamanızdan ve Allahın

¹⁷⁴ 26.01.2007, 18.05.2007, 30.07.2010, Buhari, Ezan 36, Rikak 24, Hudud 19, M 91. Müslim Zekât 91, Tirmizi Zühdt 53

¹⁷⁵ Buhari, Cemaat, 8, Zekât, 15, Muharibin, 4. Bk: Müslim, Zekât, 91; Tirmizi, Zühdt, 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 439.

dinine sımsıkı sarılıp tefrikaya düşmemenizden hoşlanır. Dedikodu yapmanızdan, çok sual sormanızdan ve malı telef etmenizden de hoşlanmaz.”¹⁷⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الصمد عن حماد عن سهيل عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن الله كره لكم ثلاثا ورضي لكم ثلاثا رضي لكم أن تعبدوه لا تشركون به شيئا وأن تعصموا بحبل الله جميعا وأن تنصحوا لولاة الأمر وكره لكم قيل وقال وإضاعة المال وكثرة السؤال

Ebu Hureyre'den (ra), Peygamber'in (sav) şöyle dediği rivayet olmuştur: “Şüphesiz Yüce Allah sizin için üç şeyden hoşnut olmaz, üç şeyden de razı olur. Ancak kendisine kulluk etmenizden, Ona hiçbir şeyi ortak koşmamanızdan ve Onun emirlerine sımsıkı sarılıp ihtilafa düşmemenizden ve yöneticilere nasihat etmenizden razı olur. Dedikodu yapmanızdan, harcamanızda israf etmenizden ve gereksiz yere çok soru sormanızdan da hoşlanmaz.”¹⁷⁷

Hutbede hadisten, “emir sahiplerine nasihat etmenizden” kısmı çıkartılarak kısmi de olsa ihtisar ile nakledilmiştir. Hadisin isnadı Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Ravileri Hammad b. Seleme ve Süheyl b. Ebi Salih hariç Buhari ve Müslimin sika ravilerindendir. O ikisi ise Müslim'in ravilerindendir.¹⁷⁸

II /10. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Kızım Fatıma! Kıyamet günü Allahın huzuruna salih amelle gelmeye çalış! Sakın bana ve nesebine güvenme! Çünkü orada herkes kendi ameliyle baş başa kalacaktır.¹⁷⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال أخبرني سعيد ابن المسيب وأبو سلمة بن عبد الرحمن أن أبا هريرة رضي الله عنه قال : قام رسول الله صلى الله عليه وسلم حين أنزل الله عز وجل { وأنذر عشيرتكم الأقربين } . قال (يا معشر قريش - أو كلمة نحوها - اشتروا أنفسكم لا أغني عنكم من الله شيئا يا بني مناف لا أغني عنكم

¹⁷⁶ 25.12.2009, Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/327;

¹⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 327, IV, 246.

¹⁷⁸ Bu hadis isnad şemasını yaptığımız hadislerden olup raviler hakkında yaptığımız araştırma neticesinde bu bilgilere ulaştık. Bk: Üçüncü Bölüm, Bazı Hadislerin İsnad Şeması, 1. misal.

¹⁷⁹ 17.12.2010, Buhari cüz 11 shf:354

من الله شيئا يا عباس بن عبد المطلب لا أغني عنك من الله شيئا ويا صفية عمة رسول الله لا أغني عنك من الله شيئا ويا فاطمة بنت محمد سليمان ما شئت من مالي لا أغني عنك من الله شيئا (

Ebu Hureyre (ra) şöyle demiştir: Yüce Allah: “Sen en yakın aşiret ve akrabalarını inzar et.” (eş-Şuara: 26/214) ayetini indirdiği zaman, Resulullah (sav) onlara hitap ederek şöyle buyurdu: “Ey Kureyş! -Ya da buna benzer bir kelime ile hitab ederek- Canlarınızı, satın alınız (yani İslama girmek suretiyle Allahın azabından koruyunuz). Ben Allah'ın azabını sizden uzaklaştıramam. Ey İbn Menaf oğulları! Ben sizden de Allah'ın azabını uzaklaştırmam. Ey Abbas b. Abdülmuttalib! Senden de Allah'ın azabını uzaklaştıramam. Ey Allah Elçisinin halası Safiyye! Senden de Allah'ın azabını uzaklaştıramam. Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Malımdan dilediğini iste fakat senden de Allahın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam.”¹⁸⁰

Hutbede hadisin kaynağı olarak Buhari verilmiştir. Buhari’de, hutbede verilen hadisin anlam ve tercümesi ile örtüşen bir metne rastlayamadık. Dolaylı yoldan da olsa anlam itibariyle benzerlik arzeden Buhari’de geçen bu metni ve tercümesini buraya almayı uygun gördük.

II /11. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İnsanoğlu ‘malım malım,’der durur. Hâlbuki senin malın; sadece yiyip tükettiğin veya giyip eskittiğin ya da sadaka olarak verip kalıcı olarak yaptığıdır.”¹⁸¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمود بن غيلان حدثنا وهب بن جرير حدثنا شعبة عن قتادة عن مطرف عن أبيه أنه انتهى إلى النبي صلى الله عليه وسلم وهو يقول { ألهاكم التكاثر } قال يقول ابن آدم مالي مالي وهل لك من مالك إلا ما تصدقت فأمضيت أو أكلت فأفانيت أو لبست فأبليت

Muttarîf'ın (ra) babasından rivayete göre, Resulullah'ın (sav) sohbetine vardığında; Raslullah (sav) şöyle diyordu: “Çokluk kuruntusu (mal ve evlat çokluğu) sizi o derece

¹⁸⁰ Buhari, Vesaya, 11, Tefsir, 26, Menakıb, 12. Bk: Müslim, İman, 351; Nesei, Vesaya, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 350; Darimi, Rikak, 23.

¹⁸¹ 19.09.2008, Tirmizi, 89/447

oyaladı ki...” (Tekasür 102/1) ayetini okudu da, Âdemoğlu malım malım der. Oysa malından senin olan, sadaka vererek ahirete gönderdiğin, yiyip tükettiğin ve giyip eskittiğin şeydir.”¹⁸²

Hutbede hadisin, “İnsanoğlu malım malım der, durur. Hâlbuki senin malın; sadece yiyip tükettiğin veya giyip eskittiğin ya da sadaka olarak verip kalıcı olarak yaptığındır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis, hasen, sahihtir.¹⁸³

2.2.2. Temizlik ve Önemi

II /12. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Din temizlik esası üzerine kurulmuştur.”¹⁸⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

بني الدين على النظافة

“Din temizlik üzerine kurulmuştur.”¹⁸⁵

Hadis, Gazali’nin İhyaü Ulumu’-d-din adlı eserinde yer almıştır. Dipnotta “Bu ifade ile hadisin kaynağı bulunamamıştır” denmektedir. Yaptığımız araştırmada bizde herhangi bir kaynakta hadise rastlayamadık.

II /13. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Temizlik imanın yarısıdır.”¹⁸⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إسحاق بن منصور حدثنا حبان بن هلال حدثنا أبان حدثنا يحيى أن زيدا حدثه أن أبا سلام حدثه عن أبي مالك الأشعري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الطهور شرط الإيمان والحمد لله تملأ الميزان وسبحان

¹⁸² Tirmizi, Zühd, 31, Tefsir, 88. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 24, 36.

¹⁸³ Tirmizi, Zühd, 31.

¹⁸⁴ 09.11.2007 İhya ü lumiddin ter. C.1, s.333

¹⁸⁵ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed el-Gazali, *İhya-ü Ulumid-Din*, (ter: Ali Arslan), Arslan Yayınları, (Üçüncü Baskı) İstanbul1978, I, 432.

¹⁸⁶ 17.10.2008, 05.03.2010, Müslim, Tahare, 1 Tirmizi Daavat 86

الله والحمد لله تملآن (أو تملأ) ما بين السماوات والأرض والصلاة نور والصدقة برهان والصبر ضياء والقرآن حجة لك أو عليك كل الناس يغدو فبائع نفسه فمعتقها أو موبقها

Ebu Malik el-Eş'ari şöyle demiştir: Resulullah (sav) : “Temizlik imanın yarısıdır. Elhamdülillah mizanı doldurur. Sübhanallah ve elhamdülillah göklerle yer arasını doldururlar. -yahut doldurur.- Namaz nurdur, sadaka burhandır, sabır ziyadır. Kuran da senin leh ve aleyhine bir delildir. Bütün insanlar sabahleyin kalkarlar, kimisi nefsinı satar, ya da azad eder yahut helak eder” buyurdu.¹⁸⁷

Hutbede hadisin, “Temizlik imanın yarısıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

II /14. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allah temizdir, temizliği sever”¹⁸⁸

“Evleri ve iş yerlerini temiz tutmayı tavsiye etmiş”¹⁸⁹ tir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن بشار ، أخبرنا أبو عامر ، أخبرنا خالد بن إلياس ، عن صالح بن أبي حسان ، قال : سمعت سعيد بن المسيب يقول إن الله طيب يحب الطيب ، نظيف يحب النظافة ، كريم يحب الكرم جواد يحب الجود ، فنظفوا أراهم قال أفئيتكم ، ولا تشبهوا باليهود ، قال ، فذكرت ذلك لمهاجر بن مسمار ، فقال حدثني عامر بن سعد عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم مثله إلا أنه قال نظفوا أفئيتكم

Salih b. Ebi Hassan'dan (ra) rivayete göre, şöyle demiştir: Said b. Müseyyeb'in (ra) şöyle dediğini işittim: “Allah güzeldir, güzel olan şeyleri sever; temizdir, temiz olan şeyleri sever; ikram sahibidir, ikram edenleri sever; cömerttir, cömert olanları sever. Temizleyiniz.-zannedersem avlularınızı dedi- Yahudilere benzemeyiniz.” Ravilerinden biri dedi ki: Bu hadisi Muhacir b. Mismar'a sordum, o da şöyle dedi: Bu hadisi bana

¹⁸⁷ Müslim, Taharet, 1. Bk: Tirmizi, Deavat, 86; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 342, 344; Darimi, Taharet, 2;

¹⁸⁸ 17.10.2008, Tirmizi, 41

¹⁸⁹ 05.03.2010, Tirmizi Edep 41.

Amir b. Sa'd babası vasıtasıyla buradaki gibi Peygamber'den (sav) aktardı ne var ki o, (şüpheyi kaldırarak): "Avlularınızı temiz tutunuz" demiştir.¹⁹⁰

Hutbelerde hadisin, "Allah temizdir, temizliği sever" kısmı ihtisar ile "Avlularınızı temiz tutunuz" kısmı ise hadisteki şekliyle birebir manası verilmemiş, yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadis senetteki ravilerden Halid b. İlyas sebebiyle zayıftır.¹⁹¹

II /15. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Misvak (Diş fırçası) hem ağzı temizler, hem de Allahın rızasını kazandırır."¹⁹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا حميد بن مسعدة ومحمد بن عبد الأعلى عن يزيد وهو بن زريع قال حدثني عبد الرحمن بن أبي عتيق قال حدثني أبي قال سمعت عائشة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال السواك مطهرة للفم مرضاة للرب

Ebu Atik, Aişe'nin (ra) Peygamber'den (sav) şöyle işittiğini rivayet etmiştir: "Misvak hem ağzı temizler hem de Allahın rızasını kazandırır."¹⁹³

Kaynak kullanımında hata edilmiştir.

II /16. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Kim güzelce abdest alırsa, o kimsenin günahları tırnaklarının altına varıncaya kadar bütün vücudundan çıkar."¹⁹⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن معمر بن ربعي القيسي حدثنا أبو هشام المخزومي عن عبد الواحد وهو ابن زياد حدثنا عثمان بن حكيم حدثنا محمد بن المنكدر عن حمران عن عثمان بن عفان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من توضأ فأحسن الوضوء خرجت خطاياه من جسده حتى تخرج من تحت أظفاره

¹⁹⁰ Tirmizi, Edeb, 41.

¹⁹¹ Tirmizi, Edeb, 41.

¹⁹² 17.10.2008, Müslim, Tahare, 1 Tirmizi Daavat 86

¹⁹³ Nesei, Taharet, 5. Bk: Buhari, Savm, 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 3, 10, VI, 47, 124; İbn Mace, Taharet, 7;

¹⁹⁴ 14.04.2006, Müslim, taharet, 33

Osman b. Affan'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber'in (sav) şöyle buyurmuştur: “Her kim güzelce abdest alırsa, vücudundan günahları dökülür. Hatta tırnaklarının altından bile” buyurdu.¹⁹⁵

II /17. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Elbiselerinizi de yıkayınız. Misvak kullanınız. Derbeder ve dağınık değil temiz olunuz.”¹⁹⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

اغسلوا ثيابكم وخذوا من شعوركم واستاكوا ، وتزينوا ، وتنظفوا فإن بني إسرائيل لم يكونوا يفعلون ذلك فزنت نساؤهم

“Elbiselerinizi yıkayınız, saçlarınızı düzeltiniz, misvak kullanınız, güzel elbiselerinizi giyiniz, temizleniniz. Şüphesiz İsrailoğulları bunu yapmıyorlardı da kadınları zina ettiler.”¹⁹⁷

Hutbede hadisin, “Elbiselerinizi de yıkayınız. Misvak kullanınız. Derbeder ve dağınık değil temiz olunuz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Suyuti hadis için zayıf demiştir.¹⁹⁸ Kaynak göstermede tali kaynakla yetinilmiştir.

II /18. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Vücudunuzu temizleyin ki Allahu Teala sizi pak eylesin.”¹⁹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عمر بن حفص السدوسي و محمد بن العباس المؤدب قالا : ثنا عاصم بن علي ثنا إسماعيل بن عياش عن العباس بن عتبة عن عطاء بن أبي رباح عن ابن عمر رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال : (طهروا هذه الأجساد طهركم الله فإنه ليس عبد يبيت طاهرا إلا بات معه ملك في شعاره لا ينقلب ساعة من الليل إلا قال : اللهم اغفر لعبدك فإنه بات طاهرا)

¹⁹⁵ Müslim, Taharet, 33. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 66.

¹⁹⁶ 09.11.2007, Muhtarül Ehadis 202

¹⁹⁷ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, I, 78, (H.no: 1218).

¹⁹⁸ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, I, 78, (H.no: 1218).

¹⁹⁹ 09.11.2007, Muhtarül Ehadis 737

İbn Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Vücudunuzu temizleyin ki Allah Teala da sizi pak eylesin. Her kim temiz olarak geceyi geçirirse yanından hiç ayrılmayan bir melek onun için şöyle dua eder: Ya Rabbi! Kulunun günahlarını bağışla, zira o temiz olarak geceyi geçirmiştir.”²⁰⁰

Hutbede hadisin, “Vücudunuzu temizleyin ki Allahu Teala sizi pak eylesin” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Suyuti'ye göre hadis zayıftır.²⁰¹ Kaynak olarak tali kaynak kullanılmıştır.

2.2.3. Namaz

II / 19. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Namaz dinin direği”²⁰² dir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ أنا أبو حامد أحمد بن محمد بن أحمد بن شعيب بن هارون بن موسى الفقيه ثنا زكريا بن يحيى بن موسى بن إبراهيم النيسابوري ثنا يحيى بن يحيى أنا وهب بن جرير ثنا شعبة عن قتادة عن عكرمة عن عمر قال جاء رجل فقال يا رسول الله أي شيء أحب عند الله في الإسلام قال : الصلاة لوقتها و من ترك الصلاة فلا دين له و الصلاة عماد الدين

“Ömer'den (ra) rivayet oldu ki bir adam geldi ve Ya Rasulallah! İslam dininde Allah katında hangi şey daha güzeldir? dedi. Peygamber (sav): “Vaktinde kılınan namazdır. Kim namazı terk ederse, Onun dini yoktur. Namaz, dinin direğidir”²⁰³ buyurdu.

Hutbede hadisin, “Namaz, dinin direğidir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Beyhaki, “İkrime bu hadisi Ömer'den (ra) işitmemiştir. Sanırım o İbn Ömer'den (ra) işitmiştir” demiştir.²⁰⁴ Acluni, Keşfü'l-Hafa adlı eserinde hadise yer vermiş ve “Suyuti'nin Muvatta Şerhinin başlarında bu hadisin yer aldığını, Deylemi ve Taberani'nin de hadisi

²⁰⁰ Taberani, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XII, 446, (H.no:13620, 13621) ; es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 326, (H.no:5278).

²⁰¹ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 326, (H.no:5278).

²⁰² 18.08.2006, 26.01.2007, 02.02.2007, 25.04.2008, 17.07.2009, el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 39–40 Tirmizi iman 8

²⁰³ Beyhaki, III, 39, (H.no: 2807); el-Acluni, II, 31, 32, (H. no: 1621); es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 319, (H.no:5186).

²⁰⁴ Beyhaki, III, 39, (H.no: 2807).

merfu olarak rivayet ettiğini söylemiştir²⁰⁵ demiştir. Suyuti el-Camiu's-sağır adlı eserinde hadise hasen demiştir.²⁰⁶ Ancak çalışmamızda da yer alan (II/38) nolu Tirmizi'nin Muaz'dan (ra) (... وعموده) “...onun direği namazdır...”²⁰⁷ şeklinde gelen rivayetle beraber değerlendirilmesi daha uygun olacağı kanaatini taşımaktayız. Hadisin, “Namaz dinin direğidir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hutbelerden birinde kaynak olarak işaret ettiğimiz Muaz (ra) hadisi²⁰⁸ bulunmaktadır.

II /20. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İmanın alameti (namazdır)”²⁰⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

علم الإيمان الصلاة

“İmanın alameti namazdır.”²¹⁰

Acluni, hadisi Keşfü'l-Hafa da “Namaz, dinin direğidir” hadisinin izahında, Deylemi'nin merfu bir senetle Ebu Said el-Hudri'den (ra) rivayet ettiğini ifade etmiştir.²¹¹ Suyuti ise el-Camiu's-sağır adlı eserinde hadisi, “İslamın alameti namazdır. Kim gönülden, bütün gayretini sarfederek, vaktinde, sünnet üzere namazını kılarsa o gerçek mümindir” şeklinde rivayet etmiş ve hadise zayıf demiştir.²¹²

II /21. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“(Namaz) Amellerin en faziletlisi ve Allaha en sevimli olanıdır.”,

²⁰⁵ el-Acluni, Hadis no: 1621, II, 31, 32.

²⁰⁶ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 319, (H.no:5186).

²⁰⁷ Tirmizi, İman, 8. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 231, 237; İbn Mace, Fiten, 12.

²⁰⁸ (II/38) nolu hadis, Tirmizi, İman, 8. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 231, 237; İbn Mace, Fiten, 12.

²⁰⁹ 25.04.2008, 17.07.2009, el-Aclûni, II, 40.

²¹⁰ el-Acluni, II, 31, (H.no: 1621) ; Ayrıca Bkz: es-Suyuti, *el-Camiu'l-kebir*, I, 14442, (H.no:144).

²¹¹ el-Acluni, II, 31, (H.no: 1621).

²¹² es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 339, (H. No: 5472).

Abdullah b. Mesud (ra): “Allah Resulü (sav)’e Allah’ın en sevdiği amel hangisidir?” diye sordum. Allah Resulü (sav): “Vaktinde kılınan namaz” buyurdu. Sonra hangisidir? dedim. Allah Resulü (sav) “Anne-babaya iyilik etmek” buyurdu²¹³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو الوليد حدثنا شعبة قال الوليد بن عيزار أخبرني قال سمعت أبا عمرو الشيباني يقول أخبرنا صاحب هذه الدار وأوماً بيده إلى دار عبد الله قال سألت النبي صلى الله عليه وسلم أي العمل أحب إلى الله؟ قال (الصلاة على وقتها) قال ثم أي؟ قال (ثم بر الوالدين) . قال ثم أي؟ قال (الجهاد في سبيل الله) . قال حدثني بهن ولو استزدته لزادني

Ebu Amr, Abdullah b. Mesud'un (ra) evini işaret ederek, bize şu evin sahibi rivayet ederek şöyle dedi: Ben Peygamber'e (sav): Amellerin hangisi Allah katında daha üstündür? diye sordum. Peygamber (sav): “Vaktinde kılınan namaz” buyurdu. Abdullah: Sonra hangisi? dedim. Peygamber (sav): “Ana-babaya iyilik etmek” buyurdu. Abdullah : Sonra hangisi? dedim, Peygamber (sav): “Allah yolunda cihad etmektir” buyurdu. İbn Mesud (ra): Bunları bana Resulullah (sav) söyledi. Şayet sormaya devam etseydim bana cevap verecekti, dedi.²¹⁴

Hutbelerde hadisin, Abdullah bin Mesud (ra): “Allah Resulü’ne (sav) Allahın en sevdiği amel hangisidir?” diye sordum. Allah Resulü (sav): “Vaktinde kılınan namaz” buyurdu. Sonra hangisidir? dedim. Allah Resulü (sav): “Anne-babaya iyilik etmek” buyurdu” kısmı ihtisar ile “Amellerin en faziletlisi ve Allaha en sevimli olanıdır” kısmı ise mefhumu olarak nakledilmiştir.

II /22. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Fatıhasız Namaz Yoktur.”²¹⁵

²¹³29.06.2007, 25.04.2008, 17.07.2009, Ebû Dâvud, Salât 9, (426); Tirmizî, Salât 127, (170); Müslim, İman 137, (85), Buhârî, Mevâkît 5. Buhari

²¹⁴ Buhari, Mevakit, 4, Edep, 1. Bk: Müslim, İman, 137; Ebu Davud, Salât, 24; Tirmizi, Salât, 127; Nesei, Mevakit, 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 409, 439.

²¹⁵ 16.07.2010, Müslim

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سفيان بن عيينة عن الزهري عن محمود بن الربيع عن عبادة بن الصامت يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم
لا صلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب

Ubade b. Samit (ra) hadisi Peygamber'e (sav) isnad ederek: “Fatihayı okumayanın namazı yoktur” buyurduğunu rivayet etmiştir.²¹⁶

Hutbede kaynak olarak gösterilen eserin adı ile yetinilmiş, bölüm ve hadis numarası verilmemiştir.

II /23. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Beş vakit namaz ve cuma namazı diğer cuma namazına kadar büyük günahlardan kaçınıldığı takdirde aralarında işlenen günahlara kefarettir.”²¹⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة بن سعيد وعلي بن حجر كلهم عن إسماعيل قال ابن أيوب حدثنا إسماعيل بن جعفر
أخبرني العلاء بن عبد الرحمن بن يعقوب مولى الحرقة عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم
قال الصلاة الخمس والجمعة إلى الجمعة كفارة لما بينهن ما لم تغش الكبائر

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Büyük günahlar işlenmedikçe beş vakit namaz ve iki cuma, aralarında işlenen küçük günahlara kefarettir” buyurmuştur.²¹⁸

Hutbede ana kaynağa gidilmemiş, tali kaynakla yetinilmiştir.

II /24. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kıyamet gününde ilk hesabı sorulacak olan ibadettir.”²¹⁹

²¹⁶ Müslim, Salât, 34. Bk: Buhari, Tevhid, 48, Sıfatü's-Salah, 13; Ebu Davud, Salât, 132; Tirmizi, Salât, 183, 232; Nesei, Sıfatü's-Salah, 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 314; İbn Mace, İkametü's-Salah, 11.

²¹⁷ 25.04.2008, Riyazüzsalihi Ter. C 2 s 375 Hadis: 1049

²¹⁸ Müslim, Taharet, 14.

²¹⁹ 25.04.2008, Riyazüzsalihi Ter. C.2,S,398

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو العوام عن قتادة عن الحسن بن زياد عن أبي رافع عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال إن أول ما يحاسب به العبد يوم القيامة صلاته فإن وجدت تامة كتبت تامة وإن كان انتقص منها شيء قال انظروا هل تجدون له من تطوع يكمل له ما ضيع من فريضة من تطوعه ثم سائر الأعمال تجرى على حسب ذلك

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesaba çekileceği şey namazdır. Namazı tamam olursa tam olarak yazılır. Namazı noksan olursa Yüce Allah: “Kulumun nafile namazlarına bakın!” buyurur. Farz namazlardan eksiği nafilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.”²²⁰

Hutbede hadis; “Kıyamet gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesaba çekileceği şey namazdır” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Elbani, hadisin ravilerinden Ebu'l-Avvam –İsmi İmran b. Devar'dır.- saduktur, vehmeder. Hadisin birçok şahidleri vardır, demiştir.²²¹ Tali kaynak kullanılmıştır.

II /25. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kıyamda ağırlığı iki ayağının üzerine vererek dimdik durur; rükû ettiği zaman başını ne yukarı diker, nede aşağıya eğer, ikisi arasında tutardı. Rukudan kalktığı vakit iyice doğrulmadan secdeye gitmezdi. Başını secdeden kaldırdığı zamanı iyice doğrulup oturmadıkça, ikinci secdeyi yapmazdı.”²²²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكر قال حدثنا الليث عن خالد عن سعيد عن محمد بن عمرو بن حلحلة عن محمد بن عمرو بن عطاء وحدثنا الليث عن يزيد بن أبي حبيب ويزيد بن محمد عن محمد بن عمرو بن حلحلة عن محمد بن عمرو بن عطاء أنه كان جالسا مع نفر من أصحاب النبي صلى الله عليه و سلم فذكرنا صلاة النبي صلى الله عليه و سلم فقال أبو حميد الساعدي أنا كنت أحفظكم لصلاة رسول الله صلى الله عليه و سلم رأيته إذا كبر جعل يديه حذاء منكبيه وإذا ركع أمكن يديه من ركبتيه ثم هصر ظهره فإذا رفع رأسه استوى

²²⁰ Nesei, Salât, 9. Bk: Tirmizi, Salât, 305; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 103, V, 72; İbn Mace, İkametü's-salat, 202.

²²¹ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, Müessesetü Garras, (Birinci Baskı) Kuveyt 2002, IV, 16.

²²² 14.04.2006, Buhari, ezan, 122.

حتى يعود كل فقار مكانه فإذا سجد وضع يديه غير مفترش ولا قابضهما واستقبل بأطراف أصابع رجليه القبلة فإذا جلس في الركعتين جلس على رجله اليسرى ونصب اليمنى وإذا جلس في الركعة الآخرة قدم رجله اليسرى ونصب الأخرى وقعد على مقعدته

Ebu Humeyd es-Saidi (ra) şöyle dedi: Resulullah 'ın (sav) namazını en iyi belleyeniniz bendim. Ben O'nu göürdüm ki, iftitah tekbirini aldığıında ellerini omuzları hizasına getirir. Rükû'a vardıığında elleriyle dizlerini tutardı. Sonra belini bükerek, başını kaldırdığında kemiklerinden her biri yerli yerine gelinceye kadar doğrulur. Secde ettiğinde kollarını yere yaymaksızın ve birbirine yanaştırmaksızın koyup, ayaklarının parmaklarını kibleye karşı getirirdi. İlk iki rekâtın sonunda oturduğunda, sol ayağının üzerine oturup sağ ayağını dikerdi. Son rekâtta oturduğunda ise, sol ayağını ileri alıp ve diğerini dikip, oturmağının üstüne otururdu.²²³

Hutbede hadis metne bağılı kalmadan yakın lafızlarla ve ihtisar edilerek nakledilmiştir.

II /26. Hadisin hutbede verilış biçimi:

“Ey Allahın rasulü, kişı namazdan nasıl çıkar? diye sorulduğunda, Peygamberimiz: Rükü ve secdelerini tam olarak yapmaz.”²²⁴

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi (metin), tercüme ve değeriendirme:

وحدثني عن مالك عن يحيى بن سعيد عن النعمان بن مرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ما ترون في الشارب والسارق والزاني وذلك قبل أن ينزل فيهم قالوا الله ورسوله أعلم قال هن فواحش وفيهن عقوبة وأساء السرقة الذي يسرق صلاته قالوا وكيف يسرق صلاته يا رسول الله قال لا يتم ركوعها ولا سجودها

Numan b. Mürre'den (ra) rivayet oldu ki Rasululah (sav); İçki içen, hırsızlık eden ve zina eden hakkında ne dersiniz? buyurdu. - Bu onlar hakkında hüküm indirilmezden önceydi.- Oradakiler: Allah ve Rasulü en iyisini bilir, dediler. Peygamber (sav); Onlar çirkin işlerdir ve onlar için ceza vardır. Hırsızların en kötüsü ise, namazdan çalan

²²³ Buhari, Sıfatü's-Salât, 61.

²²⁴ 14.04.2006, Malik, muvatta, kasrüssalati 72

kimsedir, dedi. Namazdan nasıl çalınır Ya Rasulallah! dediler. Peygamber (sav): “Namazın rükû ve secdesini tam yapmaz” buyurdu.²²⁵

Hutbede hadis ihtisar ile nakledilmiştir. Suyuti, hadis hakkında sahihtir,²²⁶ demişlerdir.

2.2.4. Oruç

II /27. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bir kimse, inanarak ve sevabını sadece Allahtan bekleyerek, Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır.”²²⁷

“Kim inanarak ve sevabını Yüce Allahtan umarak Kadir Gecesi ni ihya ederse onun geçmiş günahları bağışlanır”²²⁸ “Bu geceyi ihya edenler affolunur.”²²⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله حدثنا سفيان قال حفظناه وإنما حفظ من الزهري عن أبي سلمة عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (من صام رمضان إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه ومن قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet olmuştur ki Peygamber (sav): "Her kim inanarak ve sevabını Allahtan umarak, ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları mağfiret olunur."²³⁰ Her kim de inanarak ve sevabını Allahtan umarak Kadir Gecesi ni ihya ederse, geçmiş günahları mağfiret olunur,²³¹ buyurmuştur.²³²

²²⁵ Malik b. Enes, *Muvatta*, (thk. Muhammed Fuad Abdülbaki) Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Mısır 1951, Kasrus's-Salat, 401. Bk: Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, III, 56, V, 310; Darimi, *Salât*, 78.

²²⁶ eS-Suyuti, *Tenviri'l-Havalik Şerhu Muvatta Malik*, el-Mektebetü't-Ticeratü'l-Kübra, Mısır 1389/1969, I, 140.

²²⁷ 22.09.2006, 14.09.2007, 29.08.2008, 06.08.2010, 09.09.2010, Buhârî, Savm, 7,35 Riyazü's-salihin 5/582

²²⁸ 26.09.2008, 11.09.2009, 09.09.2010, Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr, 1.

²²⁹ 11.09.2009, Darimi, savm; 54

²³⁰ Buhari, Teravîh, 2, İman 27. Bk: Müslim, Müsafirîn, 175; Ebu Davud, Salât, 318; Tirmizi, Savm, 1; Nesei, Sıyam, 39, İman, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, II, 232, 241, 385, 473; İbn Mace, Sıyam, 27.

²³¹ Buhari, Teravîh, 2. Bk: Müslim, Müsafirîn, 175; Ebu Davud, Salât, 318; Tirmizi, Savm, 1; Nesei, İman, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, II, 241, 473; Darimi, Savm, 54.

²³² Buhari, Teravîh, 2. Bk: Müslim, Müsafirîn, 175; Ebu Davud, Salât, 318; Tirmizi, Savm, 1; Nesei, İman, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsne'd*, II, 241, 423, 473, 503.

Hutbelerin bir kısmında hadis; “Bu geceyi ihya edenler af olunur” şeklinde mefhumu olarak nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır. Hadis kaynaklarda müşterek ve ayrı ayrı rivayet edilmiştir. Biz müşterek rivayeti tercih ettik ve her birisinin kaynağını dipnotta gösterdik.

II / 28. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Yaptığımız ibadetlerimiz, bilerek veya bilmeyerek işlediğimiz günahlarımıza kefaret olacaktır.”²³³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة رضي الله عنه : أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (الصيام جنة فلا يرفث ولا يجهل وإن امرؤ قاتله أو شاتمه فليقل إني صائم - مرتين - والذي نفسي بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله تعالى من ريح المسك يترك طعامه وشرابه وشهوته من أجلي الصيام لي وأنا أجزي به والحسنة بعشر أمثالها)
(جنة) وقاية وسترة من الوقوع في المعاصي التي تكون سببا في دخول النار أو وقاية من دخول النار لأنه إمساك عن الشهوات والنار قد خفت بها وأيضا الأعمال الصالحة تكفر الذنوب .

Ebu Hureyre'den (ra) şöyle demiştir: Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “Oruç kalkandır. Oruçlu kimse kötü söz söylemesin ve cahillik yapmasın. Eğer bir kimse kendisine sataşırsa, ona - iki defa- ben oruçluyum, desin. Nefsim elinde olan Allaha yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu, Yüce Allah katında misk kokusundan daha üstündür. Oruçlu kimse benim için yemesini, içmesini, cinsi arzusunu terk eder. Oruç, sırf benim rızam için yapılan bir ibadettir. Onun mükâfatını da ben veririm. Hâlbuki hergüzel amel on misli ile karşılık görür.”²³⁴

Hadisin Şerh kısmı: Kalkan ateşe girmeye sebep olan günahlara düşmekten veya ateşe girmekten koruyan bir engel ve bir savunma aletidir. Oruç ise, şehvi arzulardan ve ateşten kişinin kendini korumasıdır. Salih ameller de günahları yok eder.

²³³ 09. 09. 2010 (Buhari sıyam)

²³⁴ Buhari, Savm, 2.

Hutbede hadis olarak verilen lafızlar hadis değildir. Ancak yukarıda geçen Buhari hadisinin şerh kısmında ifade edilen (cünne) kelimesinin açıklamasındaki “Salih ameller günahları yok eder”cümlesi yorumlu bir şekilde hadis olarak nakledilmiştir.

II /29. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bu ay cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı ve şeytanların zincire vurulduğu bir aydır.”²³⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة وابن حجر قالوا حدثنا إسماعيل (وهو ابن جعفر) عن أبي سهيل عن أبيه عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال إذا جاء رمضان فتحت أبواب الجنة وغلقت أبواب النار وصفدت الشياطين

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ramazan ayı girince cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur.”²³⁶

Hutbelerde hadis; “Bu ay cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı ve şeytanların zincire vurulduğu bir aydır” şeklinde mefhumî olarak verilmiş ve tali kaynağa yetinilmiştir.

II /30. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Nice oruç tutanlar vardır ki, onlara oruçtan kalan sadece açlık ve susuzluktur.”²³⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عمرو بن رافع حدثنا عبد الله بن المبارك عن أسامة بن زيد عن سعيد المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (رب صائم ليس له من صيامه إلا الجوع . ورب قائم ليس له من قيامه إلا السهر)

²³⁵ 07.09.2007, 21.08.2009,13.08.2010, Tac Ter. II,74, Kütübü Sitte, 9/64–3113,

²³⁶ Müslim, Siyam,1. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 357.

²³⁷ 14.09.2007, Buhari, Savm, 31(919) Buhârî, Savm, 8. I, 228;

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Nice oruç tutanlar vardır ki, onlara oruçtan kalan sadece açlık ve susuzluktur. Niceleri de vardır ki geceleri kalkıp namaz kılarlar da kıldıkları namazdan elde ettikleri sadece yorgunluk ve uykusuzluktur”²³⁸ buyurmuştur.

Hutbede hadisin, “Nice oruç tutanlar vardır ki, onlara oruçtan kalan sadece açlık ve susuzluktur” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Sindi, hadisin senesinde zafiyet bulunduğunu Misbahu’z-Zücade’den nakletmiş,²³⁹ Suyuti ise hadis sahihtir, demiştir.²⁴⁰ Kaynak göstermede hata edilmiştir. Kaynak olarak verilen Buhari, Savm, 31’de bu hadis olmadığı gibi Savm, 8’de bir sonraki (II/31.) nolu Ebu Hureyre hadisi geçmektedir.

II /31. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kim yalan sözü ve yalan ile iş yapmayı bırakmazsa, Allahın onun yemesini ve içmesini terk etmesine ihtiyacı yoktur.”, “Bu şekilde oruç tutanların aç ve susuz kalmasına Cenab-ı Hakkın ihtiyacının olmadığını bildirmektedir.”²⁴¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا آدم بن أبي إياس حدثنا ابن أبي ذئب حدثنا سعيد المقبري عن أبيه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Raslullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Her kim yalan söylemeyi ve yalanla iş görmeyi bırakmazsa, o kimsenin yemesini içmesini bırakmasına Allahın hiçbir ihtiyacı yoktur."²⁴²

Hutbelerde hadis biri aynı lafızlarla, diğeri ise; “Bu şekilde oruç tutanların aç ve susuz kalmasına Cenab-ı Hakkın ihtiyacının olmadığını bildirmektedir” şeklinde mevhumi olarak verilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynakta kullanılmıştır.

²³⁸ İbn Mace, Siyam, 21. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 441; Darimi, Rikak, 12.

²³⁹ es-Sindi, Ebu'l-Hasen Nureddin Muhammed b. Abdu'l-Hadi en-Nevevi, *Haşiyetü's-Sindi ala Sünen-i İbn Mace*, Daru'l-Cil, Beyrut trs., I, 517.

²⁴⁰ es-Suyuti, *el-Camiu's-Sagir*, H. No: 4404, s. 270.

²⁴¹ 14.09.2007, 25.09.2009, Buhârî, Savm, 8. I, 228; Riyazü's-salihin5/512–513

²⁴² Buhari, Savm, 8, Edeb, 51. Bk: Ebu Davud, Siyam, 25; Tirmizi, Savm, 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 452, 505.

II /32. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Âdemoğlunun her ameli katlanır. Hayır olan ameller en az on misliyle yazılır, bu yediyüz misline kadar çıkar. Allahu teala şöyle buyurmuştur: Oruç bu kaideden hariçtir. Çünkü o sırf benim içindir, orucu dilediğim gibi mükâfatlandıracağım.”²⁴³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو معاوية ووكيع عن الأعمش ح وحدثنا زهير بن حرب حدثنا جرير عن الأعمش ح وحدثنا أبو سعيد الأشج (واللفظ له) حدثنا وكيع حدثنا الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم كل عمل ابن آدم يضاعف الحسنة عشرة أمثالها إلا سبعمائة ضعف قال الله عز و جل إلا الصوم فإنه لي وأنا أجزي به يدع شهوته وطعامه من أجلي للصائم فرحتان فرحة عند فطره وفرحة عند لقاء ربه ولخولوف فيه أطيب عند الله من ريح المسك

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre; Resulullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: “Âdemoğlunun yaptığı her işin sevabı on mislinden yedi yüz misline, kadar katlanır. Allah Teala buyurdu ki: Fakat oruç böyle değildir. Çünkü oruç benim içindir ve onun mükâfatını ben veririm. Çünkü o benim için şehvetini ve yemesini terketmiştir. Oruçlunun iki sevinç anı vardır ki O vakitler: orucunu (tamamlayıp) iftar ettiği anı ve Rabbine kavuştuğu anı. Oruçlunun (oruç sebebiyle meydana gelen) ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha üstündür.”²⁴⁴

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, mevhumî olarak ve ihtisarla verilmiştir. Tali kaynak kullanılmıştır.

II /33. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim bu ayda bir oruçluyu iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaz.”²⁴⁵

²⁴³ 13.08.2010, Kütübü Sitte, 9/57–3107

²⁴⁴ Müslim, Siyam, 164. Bk: İbn Mace, Siyam, 1, Edeb, 58.

²⁴⁵ 13.08.2010, Kütübü Sitte, 9/64–3112

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا هناد حدثنا عبد الرحيم عن عبد الملك بن أبي سليمان عن عطاء عن زيد بن خالد الجهني قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من فطر صائما كان له مثل أجره غير أنه لا ينقص من أجر الصائم شيئا

Zeyd b. Halid el-Cüheni'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Her kim bir oruçluya iftar ettirirse, onun için oruçlunun sevabının bir misli sevap vardır. Oruçlunun sevabından bir şey de eksiltilmez.”²⁴⁶

Tirmizi, hadis hasen, sahihtir,²⁴⁷ demiştir. Tali kaynak kullanılmıştır.

II /34. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ramazan orucunu tutan ve buna Şevval ayında altı gün daha ekleyen kişi, bütün seneyi oruçla geçirmiş gibidir.”²⁴⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة بن سعيد وعلي بن حجر جميعا عن إسماعيل قال ابن أيوب حدثنا إسماعيل بن جعفر أخبرني سعد بن سعيد بن قيس عن عمر بن ثابت بن الحارث الخزرجي عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه أنه حدثه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من صام رمضان ثم أتبعه ستا من شوال كان كصيام الدهر

Ebu Eyyub el-Ensari (ra) haber verdi ki, Resulullah (sav) : “Her kim ramazan orucunu tutar da sonra Şevval ayından altı gün oruç tutarsa senenin tamamını oruç tutmuş gibi olur”²⁴⁹ buyurmuştur.

II /35. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim Allah yolunda oruç tutarsa, Allah onunla ateş arasına, genişliği sema ile arz arası kadar bir hendek kılar.”²⁵⁰

²⁴⁶ Tirmizi, Savm, 82. Bk: Nesei, Siyam, 212; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 114, 116, V, 192; Darimi, Savm, 13; İbn Mace, Siyam, 45.

²⁴⁷ Tirmizi, Savm, 82.

²⁴⁸ 10.09.2010, Müslim. Siyam 104

²⁴⁹ Müslim, Siyam, 204. Bk: Tirmizi, Savm, 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 417, 419.

²⁵⁰ 13.08.2010, Kütübü Sitte, 9/63–3109

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا زياد بن أيوب حدثنا يزيد بن هارون أخبرنا الوليد بن جميل عن القاسم أبي عبد الرحمن عن أبي أمامة الباهلي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من صام يوما في سبيل الله جعل الله بينه وبين النار خندقا كما بين السماء والأرض هذا

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah yolunda kim bir gün oruç tutarsa, Allah o kimse ile Cehennem arasında gök ile yer arasındaki mesafe genişliğinde bir hendek var eder.”²⁵¹

Tali kaynak kullanılmıştır.

2.2.5. Zekât ve Sadaka

II /36. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamberimiz de zekâtı verilmeyen malın kıyamet gününde zehirli bir yılan misali mal sahibinin boynuna dolanacağını ifade etmektedir.”²⁵²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله حدثنا هاشم بن القاسم حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار عن أبيه عن أبي صالح السمان عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من آتاه الله مالا فلم يؤدي زكاته مثل له يوم القيامة شجاعا أقرع له زبيبتان يطوقه يوم القيامة ثم يأخذ بلهزميه يعني شذقيه ثم يقول أنا مالك أنا كنزك ثم تلا { لا يحسن الذين ييخلون } . الآية)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki o şöyle demiştir: Raslullah (sav) şöyle buyurdu: “Kime Allah mal verir de o, malınının zekâtını vermezse, kıyamet gününde zekâtı verilmeyen mal, sahibi için zehirli, iki gözü üstünde iki nokta olan erkek bir yılan suretine konulur. Bu yılan sahibinin boynuna dolanır. Onu iki çenesi arasına alır ve: Ben senin malınım, ben senin hazinenim, der.” Sonra Resulullah (sav) şu mealdeki ayeti okudu: “Allahın kereminden kendilerine verdiğini (infakta) cimrilik edenler, sakın bunun kendileri için bir hayr olduğunu sanmasınlar. Bilakis bu, onlar için bir şerrdir.

²⁵¹ Tirmizi, Fedailü'l-Cihad, 3. Bk: Buhari, Cihad, 36; Müslim, Siyam, 168; Nesei, Siyam, 44; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 300, 357, III, 45, 59, 83; İbn Mace, Siyam, 34.

²⁵² 06.10.2006, Buhari, Zekât, 3

Onların cimrilik ettikleri şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allahındır. Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.” (Ali İmran3/180)²⁵³

Hutbede hadisin birbir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir.

II /37. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zekâtı verilmeyen malların kıyamet gününde levhalar haline getirileceğini, cehennem ateşinde kızdırılıp sahibinin alnının, yanının ve sırtının bununla dağlanacağını”²⁵⁴ bize haber vermektedir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني سويد بن سعيد حدثنا حفص (يعني ابن ميسرة الصنعاني) عن زيد بن أسلم أن أبا صالح ذكوان أخبره أنه سمع أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما من صاحب ذهب ولا فضة لا يؤدي منها حقها إلا إذا كان يوم القيامة صفحت له صفائح من نار فأحمي عليها في نار جهنم فيكوى بها جنبه وجبينه وظهره كلما بردت أعيدت له في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة حتى يقضى بين العباد فيرى سبيله إما إلى الجنة وإما إلى النار

Ebu Salih, Ebu Hureyre 'den (ra) Peygamber (sav)'in şöyle dediğini işittim, demiştir. Resulullah (sav): “Altın ve gümüşün haklarını vermeyen hiçbir kimse yoktur ki, kıyamet gününde bunlar ateşten levhalar haline getirilip de, cehennem ateşinde kızdırılarak sahibinin yanları, alnı ve sırtı dağlanmasın. Bu levhalar soğudukça miktarı ellibin sene olan bir günde kullar arasında verilecek hüküm sona erene kadar sahibine azap edilecektir. Nihayet kendisine cennet veya cehenneme doğru giden yolu gösterilecektir...”²⁵⁵ buyurdu.

Hutbede hadisin, “Zekâtı verilmeyen malların kıyamet gününde levhalar haline getirileceği, cehennem ateşinde kızdırılıp sahibinin alnının, yanının ve sırtının bununla dağlanacağı” kısmı ihtisar ile rivayet edilmiştir. Hadisin çok uzun olması sebebiyle biz de ihtisarla yetindik. Tali kaynak kullanılmıştır.

²⁵³ Buhari, Zekât, 3; Tefsir, 58. Bk: Nesei, Zekât, 20; Malik, Muvatta', Zekât,10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 98, 137, 157, 279, 355.

²⁵⁴ 04.09.2009, Tefsir İbni Kesir; Tövbe 35. ayetinin tefsiri;

²⁵⁵ Müslim, Zekât, 24.

II /38. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“...Suyun ateşi söndürmesi gibi zekât ve sadaka da günahları giderir...”²⁵⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا ابن أبي عمر حدثنا عبد الله بن معاذ الصنعاني عن معمر عن عاصم بن أبي النجود عن أبي وائل عن معاذ بن جبل قال كنت مع النبي صلى الله عليه و سلم في سفر فأصبحت يوما قريبا منه ونحن نسير فقلت يا رسول الله أخبرني بعمل يدخلني الجنة ويباعدني من النار قال لقد سألتني عن عظيم وإنه ليسير على من يسره الله عليه تعبد الله ولا تشرك به شيئا وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت ثم قال ألا أدلك على أبواب الخير الصوم جنة والصدقة تطفئ الخطيئة كما تطفئ الماء النار وصلاة الرجل من جوف الليل قال ثم تلا { تتجافى جنوبهم عن المضاجع } حتى بلغ { يعملون } ثم قال ألا أخبرك برأس الأمر كله وعموده وذروة وسمانه ؟ قلت بلى يا نبي الله فأخذ بلسانه قال كف عليك هذا فقلت يا نبي الله وإنا لمؤاخذون مما نتكلم به ؟ فقال ثكلتك أمك يا معاذ وهل يكب الناس في النار على وجوههم أو على مناخرهم إلا حصائد ألسنتهم

Muaz b. Cebel'den (ra) rivayete göre, şöyle demiştir: Rasalullah (sav) ile bir yolculukta beraberdim. Yolda yürürken yanına yaklaştım. Ey Allahın Rasulü! Bana öyle bir amel öğret ki beni cehennemden uzaklaştırıp cennete girdirsin, dedim. Bunun üzerine Raslullah (sav): “Büyük bir işten sordun ama bu Allah’ın kolaylaştırdığı kimseler için çok kolaydır. Şöyle ki: Allah’a kulluk eder, ona hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazını kılar, zekâtını verir, Ramazan orucunu tutar ve Beytullah’ı haccedersin.” Sonra şöyle devam etti: “Sana hayır yollarını göstereyim mi? Oruç kalkandır. Sadaka; suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları yok eder. Kişinin gece kıldığı namaz da öyledir.” Sonra, Resulullah (sav): “Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için) vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne büyük nimetler hazırladığımızı hiç kimse bilmez.”(Secde 32/16,17) ayetini okudu da şöyle buyurdu: “Size işin başını, orta direğini ve zirvesini söyleyeyim mi? Buyur, Ya Rasulallah! dedim. “Resulullah (sav) dilini tuttu ve buna sahip ol, dedi.” Ben: Ey Allahın Rasulü! Biz, konuşmalarımız yüzünden sorguya çekilecek miyiz? dedim.

²⁵⁶ 21.09.2007, Tirmizî, İman 8

Buyurdu ki: “Annene rahmet Ey Muaz! İnsanları baş aşağı cehenneme düşüren dillerinin kazandığından başkası değildir.”²⁵⁷

Hutbede hadisin, “Suyun ateşi söndürmesi gibi zekât ve sadaka da günahları giderir” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hadis haseh, sahihtir.²⁵⁸

II /39. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zekât veren, misafiri ağırlayan ve sıkıntı zamanında sadaka veren, nefsinin cimriliğinden kurtulmuştur.”²⁵⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن عمرو الخلال المكي ثنا يعقوب بن حميد بن كاسب ثنا فضالة بن يعقوب عن إبراهيم بن إسماعيل بن مجمع عن مجمع بن يحيى عن عمه خالد بن زيد بن جارية أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : ثلاث من كن فيه وفي شح نفسه من أدى الزكاة وقرى الضيف وأعطى في النائة

Zeyd b. Cariye’den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Şu üç şey kimde bulunursa, nefsinin cimriliğinden kurtulmuştur: Zekâtı veren, misafiri ağırlayan ve sıkıntılı zamanında sadaka veren.”²⁶⁰

Suyuti, hadis ile ilgili bir değerlendirmede bulunmamış,²⁶¹ Elbani ise hadis zayıftır, demiştir.²⁶²

II /40. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Engelli kimselere yol göstermenin, görme engellilere rehberlik etmenin, işitme ve konuşma engellilerle anlayacakları şekilde iletişim kurmanın ihtiyacı olanların ihtiyaçlarını karşılamanın Allah katında sadaka olduğunu bildirmiş, engelli ve özürllüleri toplumun doğal birer üyesi olarak kabul etmiştir.”²⁶³

²⁵⁷ Tirmizi, İman, 8. Bk: Ahmed b. Hanbel, V, 231, 237; İbn Mace, Fiten, 12.

²⁵⁸ Tirmizi, İman, 8.

²⁵⁹ 19.09.2008, Taberani Mu’cemu’l-Kebir 188

²⁶⁰ Taberani, *el-Mu’cemü’l-kebir*, IV, 188, (H.no:4097); es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, 205, (H.no: 3420).

²⁶¹ es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, 205, (H.no: 3420).

²⁶² el-Elbani, *Silsiletü’l-Ehadisi’d-Daife*, Daru’l-Mearif, (Birinci Baskı) Riyad 1992, IV; 461.

²⁶³ 05.05.2006, Müsned, 2/350, 5/145, 168, 169

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الملك بن عمرو ثنا علي يعني بن مبارك عن يحيى عن زيد بن سلام عن أبي كل نفس في كل يوم طلعت فيه الشمس صدقة منه على نفسه قلت يا رسول الله من أين سلام قال أبو ذر على أتصدق وليس لنا أموال قال لأن من أبواب الصدقة التكبير وسيحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله واستغفر الله وتأمّر بالمعروف وتنهى عن المنكر وتعزل الشوكة عن طريق الناس والعظم والحجر وتهدي الأعمى وتسمع الأصم والأبكم حتى يفقه وتدل المستدل على حاجة له قد علمت مكانها وتسعى بشدة ساقيك إلى الله فان المستغيث وترفع بشدة ذراعيك مع الضعيف كل ذلك من أبواب الصدقة منك على نفسك ولك في جماعك زوجتك أجر قال أبو ذر كيف يكون لي أجر في شهوتي فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم أرأيت لو كان لك ولد فأدرك ورجوت خيره فمات أكنت تحتسب به قلت نعم قال فأنت خلقتة قال بل الله خلقه قال فأنت هديته قال بل الله هداه قال فأنت ترزقه قال بل الله كان يرزقه قال كذلك فضعه في حلاله وجنبه حرامه فإن شاء الله أحياه وإن شاء أماته ولك أجر

Ebu Zer'den (ra) rivayet olmuştur ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: Güneşin doğduğu hergün için herkesin vereceği bir sadaka vardır. Kişinin kendisi için yapacağı harcamalar da sadakadır, buyurdu. Ebu Zer (ra) dedi ki: Ya Rasulallah! Malım olmadığı takdirde nasıl sadaka verebilirim? Peygamber (sav): Şüphesiz Allahü Ekber, Sübhanallah, Elhamdülillah, La ilahe illallah, Estağfirullah demen, iyiliği emredip kötülüğe engel olman, insanların geçtiği yollarda sıkıntı veren diken, kemik ve taşları kaldırman, gözleri görmeyen kimselerin elinden tutup yardımcı olman, kulakları sağır ve dilsiz kimselere maksadı anlatman, yol soranlara gideceği yeri tarif etmen, ayakların tuttuğu sürece Allah yolunda koşman, kolunda kuvvetin olduğu sürece zayıf kimselere yardım etmen, her biri sadakadır. Kendin için harcamaların da sadakadır. Eşinle beraber olman dahi senin ve eşin için sevap vardır, buyurdu. Ebu Zer (ra): Şehevi konularda nasıl sevap olur? deyince, Peygamber (sav): Bir çocuğun olsa ve bülüğ çağına ulaşsa, sende onun mürüvvetini görmeyi umarken vefat etse, onun sevabını beklemez misin, buyurdu. Evet dedim. Peygamber (sav): Onu sen mi yarattın? diye sorunca, Allah yarattı, dedim. Peygamber (sav): Ona doğru yolu sen mi gösterdin? diye sordu. Allah onu doğruya ulaştırdı, dedim. Peygamber (sav): Onun rızkını sen mi verdin? dedi. Allah onun rızkını verdi, dedim. Peygamber (sav): Böylece bu ihtiyacını helalinden karşılar,

haramdan da sakındırırsın. Allah dilerse onu yaşatır, dilerse öldürür. Bundan dolayı senin için sevap vardır, buyurdu.²⁶⁴

Hutbede hadisin, “gözleri görmeyen kimselerin elinden tutup yardımcı olman, kulakları sağır, dilisiz kimselere maksadı anlatman, yol soranlara gideceği yeri tarif etmen, kolunda kuvvetin olduğu sürece zayıf kimselere yardım etmen” kısımları ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak olarak aynı eserde üç hadis gösterilmiştir. Bu üç hadisten kapsamlı olanı aldık. Elbani, hadisin senedi sahihtir, ravilerinin tamamı Müslim’in sika ravilerindendir, demiştir.²⁶⁵

II /41. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Her müslümanın sadaka vermesi gerekir buyurmuşlar, buna gücü yetmeyen kişinin de darda kalmış birine yardımda bulunmasını tavsiye etmişlerdir. Kendisine; Ya buna da gücü yetmezse? denilince, Resulüllah (sav): Kendisini başkalarına kötülük yapmaktan alıkoymasını tavsiye etmişlerdir.”²⁶⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسلم بن إبراهيم حدثنا شعبة حدثنا سعيد بن أبي بردة عن أبيه عن جده عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (على كل مسلم صدقة) فقالوا يا نبي الله فمن لم يجد ؟ قال (يعمل بيده فينفع نفسه ويتصدق) قالوا فإن لم يجد ؟ قال (يعين ذا الحاجة الملهوف) . قالوا فإن لم يجد ؟ قال (فليعمل بالمعروف وليمسك عن الشر فإنها له صدقة)

İbn Bürde (ra) babasından rivayetle şöyle demiştir: Peygamber (sav): “Her müslüman üzerine sadaka vermek vacibdir” buyurdu. Sahabiler: Sadaka verecek bir şey bulamazsa da mı? dediler. Peygamber (sav): “Elleriyle çalışır, elinin emeğiyle kazandığını hem kendisine harcar, hem de sadaka verir” buyurdu. Sahabiler: Çalışmaya gücü yetmezse ne yapar? dediler. “İhtiyaç sahibine yardım eder” buyurdu. Böyle bir yardımı da yapamazsa? dediklerinde, Peygamber (sav): “İyilikten geri durmadığı gibi kötülükten de sakınır, bu dahi onun için bir sadakadır”²⁶⁷ buyurdu.

²⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 168.

²⁶⁵ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, II, 117.

²⁶⁶ 13.01.2006, Buhari, Zekât 30, Müslim, Zekât 55

²⁶⁷ Buhari, Zekât, 29, Edeb, 33. Bk: Müslim, Zekât, 55; Nesei, Zekât, 56; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 395, 411; Darimi, Rikak, 34.

Hutbede hadisin, “Her Müslümanın sadaka vermesi gerekir buyurmuşlar, buna gücü yetmeyen kişinin de darda kalmış birine yardımında bulunmasını tavsiye etmişlerdir. Kendisine; ‘Ya buna da gücü yetmezse?’ denilince Resulullah (sav) kendisini başkalarına kötülük yapmaktan alıkoymasını tavsiye etmişlerdir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

II /42. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İnsan ölünce şu üç şeyden başka ameli sona erer. Devam eden sadaka, faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat.”²⁶⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة (يعني ابن سعيد) وابن حجر قالوا حدثنا إسماعيل (هو ابن جعفر) عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “İnsan öldüğü zaman şu üç kişi dışında bütün amelleri sona erer. Onlar: Sadakai cariye, faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlad bırakanlar”²⁶⁹ buyurmuştur.

Hutbede ana kaynaklarla beaber tali kaynak da kullanılmıştır.

2.2.6. Hac

II /43. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İslamın beş temel esasından biri olan hac”²⁷⁰ tır.

²⁶⁸ 11.05.2007, 20.11.2009,14.05.2010, Riyazüssalihin C.2,Sh.303,Hd.No.95 Müslim,Vasiyet14, Tirmizi, Ahkâm 36. Sahih-ü Müslim-cüz5 sayfa73

²⁶⁹ Müslim, Vasiyyet, 14. Bk: Ebu Davud, Vesaya, 14; Tirmizi, Ahkâm, 36; Nesei, Vesaya, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 374

²⁷⁰ 07.12.2007 Tecrid-i Sarih Tercemesi cilt 6 Sh:7

Hadisin kaynaklarda verililiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبيد الله بن موسى قال اخبرنا حنظلة بن أبي سفيان عن عكرمة بن خالد عن ابن عمر رضي الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة والحج وصوم رمضان)

İbn Ömer (ra) şöyle demiştir: Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “İslam beş şey üzerine kurulmuştur: Allahtan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (sav) Allah'ın Rasülü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacc etmek, ramazan orucunu tutmaktır.”²⁷¹

Hutbede hadis; “İslamın beş temel esasından biri olan hac” şeklinde atıf yolu ile nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

II /44. Hadisin hutbede verililiş biçimi:

“Kim, kötü söz söylemeden ve günah işlemeyen haccederse, anasından doğduğu günkü gibi günahsız olarak (memleketine) döner.”²⁷²

Hadisin kaynaklarda verililiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا آدم حدثنا شعبة حدثنا سيار أبو الحكم قال سمعت أبا حازم قال سمعت أبا هريرة رضي الله عنه قال : سمعت النبي صلى الله عليه و سلم يقول (من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه)

Ebu Hazım, Ebu Hureyre'den (ra) Peygamber (sav)'in şöyle dediğini işittim, demiştir. Peygamber (sav): “Kim Allah rızası için hac ibadetini yerine getirir bu esnada cinsi münasebette ve ona götüren hareketlerden sakınır ve Allahın buyruklarından dışarı çıkmaz ise, o kimse (günahlardan sıyrılıp) anasının onu doğurduğu günkü gibi tertemiz dönmüş olur”²⁷³ buyurmuştur.

²⁷¹ Buhari, İman, 1, Tefsir, 3. Bk: Müslim, İman, 20, 21; Tirmizi, İman, 3; Nesei, İman, 13; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 26, 92, 120, IV, 363, 364.

²⁷² 07.12.2007, Tac tercemesi, cilt 2 No; 286

²⁷³ Buhari, Hac, 4, 10, 11. Bk: Müslim, Hac, 438, 1350; Tirmizi, Hac, 3; Nesei, Menasik, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 229, 410, 484, 494; İbn Mace, Menasik, 3.

Hutbede hadisin, “Kim, kötü söz söylemeden ve günah işlemeyen haccederse, anasından doğduğu günkü gibi günahsız olarak (memleketine) döner” kısmı ihtisar ile nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

II /45. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Umre, diğer umreye kadar yapılan günahların keffaretidir. Makbul bir haccın karşılığı da cennetten başka bir şey değildir.”²⁷⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن سمي مولى أبي بكر بن عبد الرحمن عن أبي صالح السمان عن أبي هريرة رضي الله عنه : أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (العمرة إلى العمرة كفارة لما بينهما والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulüllah (sav): “Umre, diğer umreye kadar geçen zaman içinde işlenilen küçük günahlara keffarettir. Kabul olmuş haccın karşılığı ise, ancak cennettir” buyurmuştur.²⁷⁵

Hutbelerde ana kaynaklarla beraber tali kaynakta kullanılmıştır.

2.2.7. Kurban

II /46. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Âdemoğlu Kurban bayramı günü Allah katında kurban kesmekten daha sevimli hiçbir amel işlememiştir. O (yani kesilen kurban) kıyamet günü boynuzları, tırnakları ve tüyleriyle gelir. Şüphesiz kurbanın kanı yere düşmeden önce, Allah tarafından kabul olur. Artık gönülleriniz kurban ile hoş olsun.”,

“Âdemoğlu, kurban bayramı günlerinde Allah için kurban kesmekten daha sevimli bir iş yapmış olamaz.”,

²⁷⁴ 01.12.2006, 07.12.2007,31.10 2008, Buhari, Hac 4, Tac 2/206, 285, 286 Buhari Umre 1 / Müslim Hac 437. Tac Tercemesi Cilt 2.No:286

²⁷⁵ Buhari, Umre,1. Bk: Müslim, Hac, 437; Nesei, Menasikü'l-Hac, 5; Malik, Muvatta, Hac, 21; Ahmed b. Hanbel, III, 447; İbn Mace, Menasik, 3.

“Kurban, kıyamet günü boynuzları ve tüyleri ile birlikte gelir. Kesilen kurban, kanı yere düşmeden Allah katındaki yerine ulaşır.”²⁷⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو عمرو مسلم بن عمرو بن مسلم الحذاء المدني حدثنا عبد الله بن نافع الصائغ أبو محمد عن أبي
المنثري عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما عمل آدمي من عمل يوم
النحر أحب إلى الله من إهراق الدم إنها لتأتي يوم القيامة بقرونها وأشعارها وأظلافها وأن الدم ليقع من الله بمكان
قبل أن يقع من الأرض فطيبوا بها نفسا

Aişe’den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ademoğlu kurban bayramında Allah adına kan akıtmaktan daha sevimli bir amel işlememiştir. Kestiği kurban kıyamet günü boynuzları kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kişinin ameli kurbanın kanı yere düşmeden önce Allah katında kabul olunur. Kestiğiniz kurban sebebiyle gönlünüz huzura ersin.”²⁷⁷

Hutbelerden ikisinde hadisin, “Âdemoğlu, kurban bayramı günlerinde Allah için kurban kesmekten daha sevimli bir iş yapmış olamaz” “Kurban, kıyamet günü boynuzları ve tüyleri ile birlikte gelir. Kesilen kurban, kanı yere düşmeden Allah katındaki yerine ulaşır” kısımları ihtisarla nakledilmiştir. Hadis zayıftır.²⁷⁸

II /47. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kurban bayramı günü, sıla-i rahim (akraba ziyareti) hariç, Âdemoğlu, kurban kanı akıtmaktan daha üstün bir amelde bulunamaz.”²⁷⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

قال اخبرنا ابي اخبرنا ابو القاسم الخطيب اخبرنا ابو بكر بن لال حدثنا حفص بن عمر الحافظ حدثنا ابراهيم
الحري حدثنا سعيد بن داود حدثنا مالك عن ثور عن عكرمة عن ابن عباس (عن النبي) صلى الله عليه وسلم ما
من نفقة بعد صلة الرحم أفضل وأعظم أجرا من إهراق الدم أيام النحر

²⁷⁶ 10.01.2006, 28.11.2008, 08.12.2008, 16.11.2010, Tirmizi 20 el-Edahi 11Kurban-3822 Tirmizi, Edahi, 1

²⁷⁷ Tirmizi, Edahi, 21. Bk: İbn Mace, Edahi, 3.

²⁷⁸ Tirmizi, Edahi, 21.

²⁷⁹ 27.11.2009, Cem’ul-Fevaid-

“Âdemoğlu akraba ziyareti hariç, kurban bayramı günlerinde Allah rızasını gözeterek kan akıtmaktan daha üstün ve daha büyük bir amelde bulunamaz.”²⁸⁰

Deylemi, “Hatib el-Bağdadi’nin Malik’in bu isnadından başka hiçbir hadisini yazmadım, hadis garibdir” dediğini nakletmiştir.²⁸¹ Elbani ise hadise münker demiştir.²⁸²

II /48. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kurbanlık hayvanın yünlerinin her bir kılına on hasene sevap verilir.”²⁸³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن خلف العسقلاني . حدثنا آدم بن أبي إياس . حدثنا سلام بن مسكين . حدثنا عائذ الله عن أبي داود عن زيد بن أرقم قال أصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم يا رسول الله ماهذه الأصاحي ؟ قال (سنة أبيكم إبراهيم) قالوا فما لنا فيها ؟ يا رسول الله قال (بكل شعرة حسنة) قالوا فالصوف ؟ يا رسول الله قال (بكل شعرة من الصوف حسنة)

Zeyd b. Erkam’dan (ra) rivayet oldu ki Resulüllah’ın (sav) ashabı; Ya Resulallah! Şu Kurban günlerinde kesilen kurbanların durumu nedir? dediler. Resul-i Ekrem (sav) : Babanız İbrahimin sünnetidir, diye cevap verdi. Sahabiler: Peki kurbanlarda bizim için ne sevab var? Ya Resulallah! dediler. Resul-i Ekrem (sav) : Kurbanın her kıla karşılık bir hasene var, buyurdu. Onlar: Yüne ne dersin? deyince, Resul-i Ekrem (sav) : “Yünden her birisi için bir hasene vardır” buyurdu.²⁸⁴

Hutbede hadisin, “Kurbanlık hayvanın yünlerinin her bir kılına on hasene verilir” kısmı ihtisar edilerek ve yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadisin isnadında bulunan ravilerden

²⁸⁰ Ebu’ş-Şuca’ Şiraveyh b. Şehradar b. Şiraveyh el-Hemedani el-Mülekkab İlkiya ed-Deylemi, *el-Firdevs bi Me’suri’l-Hitab*, Daru’l-Kütübü’l-İlmiyye, (Birinci Baskı) Bryrut 1986, IV, 31, (H.no: 6140); Alaüddin Ali el-Muttaki b. Hüsameddin el-Hindi, *Kenzü’l-Ummal fi Süneni’l-Akval ve’l-Efal*, Mektebetü’t-Türasil-İslami (Birinci Baskı), Haleb 1980, XXXIII, 169, (H.no:12237); es-Suyuti, *El-Camiu’l-Kebir*, I, 21614, (H.no:1456).

²⁸¹ ed-Deylemi, IV, 31, (H.no: 6140).

²⁸² el-Elbani, *Silsiletü’l-Ehadisü’d-Daife*, XIII, 778.

²⁸³ 28.11.2008, İbn Mace, Edahi,3

²⁸⁴ İbn Mace, Edahi, 3. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 368.

Ebu Davud ki ismi Nafi b. el-Haris'tir. Metruktur.²⁸⁵ Hadis uydurmakla cerh edilmiştir. Hadis cidden zayıftır.²⁸⁶

II /49. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim imkânı olduğu halde kurban kesmezse bizim mescidimize yaklaşmasın.”²⁸⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا زيد بن الحباب حدثنا عبد الله بن عياش عن عبد الرحمن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (من كان له سعة ولم يضح فلا يقربن مصلانا)

Eb Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre; Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İmkânı olupta kurban bayramı günlerinde kurban kesmeyen kimse bizim musallamıza yaklaşmasın.”²⁸⁸

Hadisin ravilerinden Abdullah b. Ayyaş hakkında farklı değerlendirmeler olmakla birlikte Müslim ondan rivayette bulunmuştur. Ayrıca hadisin mütabi ve şahitlerinin bulunması²⁸⁹ sebebiyle hadis hasen kabul edilmiştir.

II /50. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim namazdan önce kurban keserse bunu iade etsin. Her kim namazdan sonra keserse onun bu ibadeti tamam olur ve Müslümanların sünnetine uymuş olur.”²⁹⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا مسدد قال حدثنا إسماعيل عن أيوب عن محمد عن أنس قال قال النبي صلى الله عليه وسلم : (من ذبح قبل الصلاة فليعد) فقام رجل فقال هذا يوم يشتهي فيه اللحم وذكر من جيرانه فكأن النبي صلى الله عليه وسلم

²⁸⁵ İbn Mace, Edahi, 3; Busiri, Ebu'l-Abbas Şihabüddin Ahmed b. Ebi Bekr b. İsmail b. Selim b. Kaymaz b. Osman, *Misbahu'z-Zücade fi Zevaid-i İbn Mace*, (thk. Muhammed el-Münteki el-Keşnavi) Daru'l-Arabiyye, (İkinci Baskı) Beyrut 1403, III, 223.

²⁸⁶ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, II, 14, 158.

²⁸⁷ 12.11.2010, İbn Mace, Edahi, 2, II, 1044.

²⁸⁸ İbn Mace, Edahi, 2. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 321.

²⁸⁹ İbn Mace, Edahi, 2; El-Busiri, III, 222.

²⁹⁰ 12.11.2010, Buhari, İydeyn, 5, 10

سلم صدقه قال وعندي جذعة أحب إلي من شاتي لحم فرخص له النبي صلى الله عليه و سلم فلا أدري أبلغت الرخصة من سواه أم لا

ب- حدثنا سليمان بن حرب قال حدثنا شعبة عن زييد عن الشعبي عن البراء قال خطبنا النبي صلى الله عليه و سلم يوم النحر قال (إن أول ما نبأ به يومنا هذا أن نصلي ثم نرجع فننحر فمن فعل ذلك فقد أصاب سنتنا ومن ذبح قبل أن يصلي فإنما هو لحم عجله لأهله ليس من النسك في شيء) فقام خالي أبو بردة بن نيار فقال يارسول الله أنا ذبحت قبل أن أصلي وعندي جذعة خير من مسنة قال (اجعلها مكانها أو قال أذبحها ولن تجزي جذعة عن أحد بعدك)

A- Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki, Peygamber (sav): “Her kim namazdan evvel kurban kesmiş ise, yeniden kessin” buyurmuştur. Bunun üzerine bir adam ayağa kalktı da: Ya Rasulallah, bu, kendisinde et yemek arzu edilen bir gündür, dedi ve komşularının fakirliğini zikretti, sanki Peygamber (sav) onu tasdik etti. O kimse konuşmasına devam ederek: Yanımda henüz yaşına basmamış bir çebiş vardır ki, bana göre o yaşına girmiş iki davardan daha etlidir, dedi. Resulüllah (sav) ona bunu kurban etmesine ruhsat verdi. Enes (ra) dedi ki: Ben bu ruhsatın ondan başka insanlara geçip geçmediğini bilmiyorum.²⁹¹

B- Bera (ra) şöyle demiştir: Ben Peygamber'den (sav) işittim, kurban bayramı hutbesinde şöyle buyurdu: “Bu günümüzde ilk yapacağımız şey, namaz kılmaktır. Sonra döner, kurban keseriz. Her kim böyle yaparsa sünnetimize isabet etmiştir. Her kim kurbanını namazdan evvel keserse, bu ancak ailesine takdim edeceği bir et olur.” Dayım Ebu Bürde (ra) ayağa kalkıp: Ya Rasulallah! Ben davarımı namazı kılmadan önce kes-tim. Yanımda yaşına girmiş keçiden daha gösterişli bir çebiş var, dedi. Resulüllah (sav): “Dediğin çebişi onun yerine kurban et, lakin senden sonra böylesi hiçbir kimse için yeterli değildir” buyurdu.²⁹²

Hutbede iki hadisin, “Kim namazdan önce kurban keserse bunu iade etsin” ve “Bu günümüzde ilk yapacağımız şey, namaz kılmaktır. Sonra döner, kurban keseriz. Her kim böyle yaparsa sünnetimize isabet etmiştir” kısımları ihtisarla birleştirilerek bir hadis gibi aktarılmıştır. İkinci kısım metne bağlı kalmadan yorumlu olarak verilmiştir.

²⁹¹ Buhari, İydeyn, 5, Edahi, 12.

²⁹² Buhari, İydeyn, 10.

2.2.8. Dua, Zikir, Tövbe ve İstiğfar

II /51. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zikrin en üstünü La ilahe illallah, Duanın en yücesi Elhamdülillahtır.”²⁹³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن حبيب بن عربي حدثنا موسى بن إبراهيم بن كثير الأنصاري قال سمعت طلحة بن خراش قال سمعت جابر بن عبد الله رضي الله تعالى عنهما يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول أفضل الذكر لا إله إلا الله وأفضل الدعاء الحمد لله

Cabir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'in (sav) şöyle söylediğini işitmiştir: Zikrin en üstünü La ilahe illallah'tır. Duanın en üstünü ise Elhamdülillah'tır.²⁹⁴

Hadis hasendir.²⁹⁵

II /52. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“ (Dua) İbadetin özü(dür.)”²⁹⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن حجر أخبرنا الوليد بن مسلم عن بن لهيعة عن عبيد الله بن أبي جعفر عن أبان بن صبح عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال الدعاء مخ العبادة

Enes b. Malik'den (ra) rivayete göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Dua ibadetin özüdür.”²⁹⁷

Hadis zayıftır.²⁹⁸

²⁹³ 16.07.2010 Tirmizi Dua,9

²⁹⁴ Tirmizi, Daavat, 9. Bk: İbn Mace, Edeb, 55.

²⁹⁵ Tirmizi, Daavat, 9; İbn Mace, Edeb, 55.

²⁹⁶ 21.11.2008, Tirmizi, Deavat 1, No:3371 V, 456

²⁹⁷ Tirmizi, Deavat, 1.

²⁹⁸ Tirmizi, Deavat, 1.

II /53. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana lââyık ibadet etmek için bana yardım eyle!”²⁹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبيد الله بن عمر بن ميسرة ، ثنا عبد الله بن يزيد المقرئ ، ثنا حيوة بن شريح ، قال : سمعت عقبه بن مسلم يقول : حدثني أبو عبد الرحمن الحبلي ، عن الصنابحي ، عن معاذ بن جبل أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أخذ بيده وقال : " يا معاذ ، والله إنني لأحبك والله إنني لأحبك " فقال : " أوصيك يا معاذ لا تدعن في دبر كل صلاة تقول : اللهم أعني على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك "

Muaz b. Cebel 'den (ra) rivayet edildiğine göre, Resulullah (sav) onun elini tutup:

“Ya Muaz! Vallahi seni çok seviyorum. Vallahi seni çok seviyorum. Sana bir şey tavsiye edeyim, onu her namazın sonunda okumayı asla terk etme. Allahım! Seni zikretme, sana şükretme ve senin için güzelce ibdet etme konusunda bana yardım et” dersin, buyurdu.³⁰⁰

Hutbede hadisin, “Allahım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana lââyık ibadet etmek için bana yardım eyle!” kısmı ihtisar ile zikredilmiştir. Elbani hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin isnadı sahihtir. İbn Huzeyme ve İbn Hıbban, hadis sahihtir, demişlerdir.”³⁰¹

II /54. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahım! Bana senin sevgini, seni sevenin sevgisini, beni sana yaklaştıracak amellerin sevgisini nasip et.”³⁰²

²⁹⁹ 11.08.2006, 27.02.2009, 18.09.2009, 03.12.2010, Ebû Dâvûd, Vitir 26.

³⁰⁰ Ebu Davud, Vitir, 26. Bk: Nesei, Sıfatü's-Salah, 60; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 244, 247.

³⁰¹ el-Elbani, Sahihu Ebu Davud, V, 253.

³⁰² 27.01.2006, -----

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب حدثنا محمد بن فضيل عن محمد بن سعد الأنصاري عن عبد الله بن ربيعة الدمشقي حدثنا عائذ الله أبو إدريس الخولاني عن أبي الدرداء قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كان من دعاء داود يقول اللهم إني أسألك حبك وحب من يحبك والعمل الذي يبلغني حبك اللهم اجعل حبك أحب إلي من نفسي وأهلي ومن الماء البارد قال وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا ذكر داود يحدث عنه قال كان أعبد البشر

Ebu'd-Derda'dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Davud Peygamber şöyle dua ederdi: “Allahım! seni sevmeyi, seni seveni sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli yapmayı isterim. Allahım! Sevgini canımdan, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle.” Ebu'd-Derda diyor ki: “Resulullah (sav), Davud'u (as) andığı zaman ondan bahseder ve insanların en çok ibadet edeniydi” derdi.³⁰³

Hutbede hadisin, “Allah'ım! Bana senin sevgini, seni sevenin sevgisini, beni sana yaklaştıracak amellerin sevgisini nasip et” kısmı ihtisar edilerek ve kaynak gösterilmeden nakledilmiştir. Hadis zayıftır.³⁰⁴

II /55. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahım! Sıkıntı ve hüzünden, acizlik ve tembellikten, korkaklık ve pintilikten, insanların kahrından sana sığınıyorum.”³⁰⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا خالد بن مخلد حدثنا سليمان قال حدثني عمرو بن أبي عمرو قال سمعت أنسا قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يقول (اللهم إني أعوذ بك من الهم والحزن والعجز والكسل والجبن والبخل وضلع الدين وغلبة الرجال)

Amr b. Ebu Amr, Enes'den (ra) Peygamber'in (sav) şöyle dua ettiğini işittim, demiştir: “Ya Rabbi! Tasadan, kederden, acizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, cimrilikten, ağır borçtan, insanların baskısından Sana sığınırım.”³⁰⁶

³⁰³ Tirmizi, Deavat, 73, Tefsir, 39; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 243.

³⁰⁴ Tirmizi, Deavat, 73.

³⁰⁵ 01.05.2009, Tac-5/113

³⁰⁶ Buhari, Deavat, 39, 35, Et'ime, 27, Cihad, 73. Bk: Ebu Davud, Vitir, 32; Tirmizi, İstiaze, 71, 80; Nesei, İstiaze, 7, 8, 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 159, 220, 226, 240.

Hutbede hadisin “ağır borçtan” kısmı çıkartılarak ihtisar ile nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

II /56. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahın ismine sığınıyor ve Allah’a tevekkül ediyorum. Allah’ım, doğru yoldan sapmaktan ve saptırılmaktan, kaymaktan ve kaydırılmış olmaktan, haksızlık etmekten ve haksızlığa uğramaktan, saygısızlık etmekten ve saygısızlığa uğramaktan sana sığınırım.”³⁰⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمود بن غيلان حدثنا وكيع حدثنا سفيان عن منصور عن عامر الشعبي عن أم سلمة أن النبي صلى الله عليه و سلم كان إذا خرج من بيته قال بسم الله توكلت على الله اللهم إنا نعوذ من أن نزل أو نضل أو نظلم أو نظلم أو نجهل أو يجهل علينا

Ümmü Seleme’den (ra) rivayete göre: Peygamber (sav), evinden çıkarken şöyle dua ederdi: “Allahın adıyla. Allaha güvenip Allaha dayandım. Allahım! Hak yolundan ayağımın kaymasından, sapıklığa düşmekten, zulmetmekten ve zulme uğramaktan, cahillik etmekten ve bize karşı cahillik edilmesinden sana sığınırım.”³⁰⁸

Hutbede hadis aynı anlama gelen benzer ifadelerle nakledilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.³⁰⁹

II /57. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahım! Ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen bilgiden ve kabul olmayacak duadan sana sığınırım.”³¹⁰

³⁰⁷ 09.05.2008, Tirmizî, Daavat, 35; Ebû Davud, Edep, 112

³⁰⁸ Tirmizi, Deavat, 35. Bk: Ebu Davud, Edeb, 112; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 306.

³⁰⁹ Tirmizi, Deavat, 35.

³¹⁰ 26.02.2010, Tirmizi, davet, 69. Nesei, İstiaze, 13

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب حدثنا يحيى بن آدم عن أبي بكر بن عياش عن الأعمش عن عمرو بن مرة عن عبد الله بن الحرث عن زهير بن الأقرع عن عبد الله بن عمرو قال كان رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول اللهم إني أعوذ بك من قلب لا يخشع ونداء لا يسمع ومن نفس لا تشبع ومن علم لا ينفع أعوذ بك من هؤلاء الأربع

Abdullah b. Ömer'den (ra) Resulullah'ın (sav) şöyle dua ettiği rivayet olmuştur: “Allahım! Ürpermeyen kalpten, sana ulaşmayan yakarıştan, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan sana sığınırım. Şu dört şeyden sana sığınırım.”³¹¹

Hutbede hadisin, “Allahım! Ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen bilgiden ve kabul olunmayacak duadan sana sığınırım” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir

II /58. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allah yolunda seferler yapmış, üstü başı tozlanmış bir adam ellerini semaya kaldırarak: ‘Ya Rabbi! Ya Rabbi! diye yalvarıyor. Oysa yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birisinin duası nasıl kabul olur?’”³¹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد بن حميد حدثنا أبو نعيم حدثنا فضيل بن مرزوق عن عدي بن ثابت عن أبي حازم عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم يا أيها الناس إن الله طيب ولا يقبل إلا طيبا وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال { يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحا إني بما تعملون عليم } وقال { يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم } قال وذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر يمد يده إلى السماء يا رب ومطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فأنى يستجاب لذلك

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Allah temizdir ancak temiz olanı kabul eder. Allah peygamberlerine emrettiğini müminlere de emretmiştir” dedi. Ve : “Ey peygamberler! Temiz olan şeylerden yeyin; güzel işler yapın.

³¹¹ Tirmizi, Deavat, 69. Bk: Müslim, Zikir, 73; Ebu Davud, Vitir, 32; Nesei, İstiaze, 13, 18, 64; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 340, 365, 451; İbn Mace, Dua, 2, İman, 32.

³¹² 21.11.2008, 26.02.2010, Müslim, Zekât, 19 No:1015 I, 703. Tirmizi, Dua, 1. İbni Mace, Dua, 1 no:1015, I, 703

Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim.” (Mü’minun 23/51) ve “Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yeyin, eğer siz yalnız Allaha kulluk ediyorsanız O’na şükredin.” (Bakara 2/172) ayetlerini okudu. Resulüllah (sav), uzun seferler yapan saç baş dağınık, eli yüzü toz toprak içinde olup, elini açarak; Ya Rabbi! Ya Rabbi! Diyerek dua eden bir adamdan bahsetti. Hâlbuki yediği haramdır, içtiği haramdır, giydiği haramdır ve devamlı haramla beslenmiştir. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir? buyurdu.³¹³

Hutbede hadisin, “Uzun seferler yapan saç baş dağınık, eli yüzü toz toprak içinde olup, elini açarak; Ya Rabbi! Ya Rabbi! diyerek dua eden bir adamdan bahsetti. Hâlbuki yediği haramdır, içtiği haramdır, giydiği haramdır ve devamlı haramla beslenmiştir. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir?” kısmı ihtisar ile mevhumu olarak verilmiştir.

II /59. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ey insanlar! Allaha tövbe ve istiğfar ediniz, ben günde yüz kere tövbe ediyorum.”³¹⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا غندر عن شعبة عن عمرو بن مرة عن أبي بردة قال سمعت الأغر وكان من أصحاب النبي صلى الله عليه و سلم يحدث ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم يا أيها الناس توبوا إلى الله فإنني أتوب في اليوم إليه مائة مرة

İbn Ömer (ra) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Allaha tövbe ediniz. Şüphesiz ben, günde yüz kere tövbe ediyorum.”³¹⁵

Hutbelerde ana kaynakla birlikte tali kaynak da kullanılmıştır.

II /60. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Tövbe ve istiğfar günahlardan arınmada öyle önemli vasıtaadır ki; şartlarına uygun tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibi olur.”³¹⁶

³¹³ Müslim, Zekât, 65. Bk: Tirmizi, Tefsir, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 328; Darimi, Rikak, 9.

³¹⁴ 28.09.2007, 18.12.2009, R.Salihin 1/19 Müslim, Zikir.42.

³¹⁵ Müslim, Zikir, 42. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 211, 260, 261, V, 411.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن سعيد الدارمي . حدثنا محمد بن عبد الله الرقاشي . حدثنا وهيب بن خالد معمر عن عبد الكريم عن أبي عبيدة بن عبد الله عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم التائب من الذنب كمن لا ذنب له

Abdullah b. Mesud (ra) babasından rivayet ettiğine göre Resulullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: “Günahtan tövbe eden kimse, hiç günah işlemeyen kimse gibidir.”³¹⁷

Hutbede hadis; “Tövbe ve istiğfar günahlardan arınmada öyle önemli vasıttadır ki; şartlarına uygun tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibi olur” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadisin bab numarası verilirken hata edilmiştir. Elbani, hadis hasendir, demiştir.³¹⁸

II /61. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kul bir günah işlediğinde kalbinde siyah bir nokta belirir. Eğer o günahından tövbe edip uzaklaşırsa kalbi saydamlaşır. Tövbe etmeyip, günah işlemeye devam ederse o siyah nokta artar ve kalbi istila eder.”³¹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا هشام بن عمار حدثنا حاتم بن إسماعيل والوليد بن مسلم قالا حدثنا محمد ابن عجلان عن القعقاع بن حكيم عن أبي صالح عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (إن المؤمن إذا أذنب كانت نقطة سوداء في قلبه فإن تاب ونزع واستغفر صقل قلبه. فإن زاد زادت كذلك الران الذي ذكره الله في كتابه (83 / 14) كلا بل ران على قلوبهم ماكانوا يكسبون)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: Mümin günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Sonra o kişi tövbe edip Allah'tan mağfiret dilerse kalbi temizlenir. Eğer günah işlemeye devam ederse kalbindeki lekelerde artar. İşte Allahın Kitabında ifade ettiği kalp karası budur. “Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini karartmıştır.”(Mutaffifin 83/14)³²⁰

³¹⁶ 18.12.2009, İbn Mace, Zühd 37

³¹⁷ İbn Mace, Zühd, 30.

³¹⁸ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 'd-Daife*, III, 141.

³¹⁹ 09.04.2010, İbni Mace

³²⁰ İbn Mace, Zühd, 29. Bk: Ahmed b. Hanbel, II, 297.

Hutbede hadisın, “Kul bir günah işlediğinde kalbinde siyah bir nokta belirir. Eğer o günahından tövbe edip uzaklaşırsa kalbi saydamlaşır. Tövbe etmeyip, günah işlemeye devam ederse o siyah nokta artar ve kalbi istila eder” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasendir.³²¹

2.3. MÜBAREK AY, GÜN VE GECELERE DAİR HADİSLERİN TAHRİCİ

Bu başlık altında, **Mübarek Vakitler (Cuma Saati)**, **Mübarek Günler (Cuma ve Bayram Günleri)**, **Mübarek Geceler (Berat Kandili ve Kadir Gecesi)** ve **Mübarek Aylar (Muharrem, Recep, Şaban ve Ramazan Ayları)** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 16 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.3.1. Mübarek Vakitler (Cuma Saati)

III /1. Hadisin hutbede verilış biçimi:

“Ben icabet saatinin hangi an olduğunu biliyordum, fakat Kadir gecesi gibi, bu da bana unutturuldu.”³²²

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو العباس محمد بن يعقوب ثنا محمد بن عبد الله بن أبي داود المنادي ثنا يونس بن محمد المؤدب ثنا فليح بن سليمان عن سعيد بن الحارث عن أبي سلمة قال : قلت : و الله لو جئت أبا سعيد الخدري فسألته عن هذه الساعة لعله أن يكون عنده منها علم فأتيته فقلت : يا أبا سعيد إن أبا هريرة حدثنا عن الساعة التي في يوم الجمعة فهل عندك منها علم ؟ فقال : سألنا النبي صلى الله عليه و سلم عنها فقال : إني كنت أعلمها ثم أنسيتها كما أنسيت ليلة القدر

Ebu Seleme'nin (ra) şöyle dediği rivayet oldu: Andolsun ki icabet saati ile ilgili belki bir bilgisi vardır düşüncesiyle Ebu Said el-Hudri'ye (ra) geldim ve dedim ki: Ya Ebu Said! Cuma günündeki icabet saati hakkında Ebu Hureyre (ra) bize hadis rivayet etti, bu konuda bir bilgin var mı? dedim. Ebu Said: Peygamber'e (sav) bunu sordukta O şöyle

³²¹ es-Suyuti, *el-Camiu's-Sagır*, s. 203, (H.no: 3385).

³²² 24.04.2009, Hâkim 1/279

dedi: “İcabet saatinin hangi saat olduğunu biliyordum, fakat Kadir gecesi gibi bu saat bana unutturuldu” buyurdu.³²³

Hutbede hadisin, “ben icabet saatinin hangi an olduğunu biliyordum, fakat Kadir gecesi gibi, buda bana unutturuldu” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hâkim: “Bu hadis Buhari ve Müslim’in hadislerini rivayet etmedikleri Yezid b. Elhad ve Muhammed b. İshak’ın rivayet ettikleri, Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahih bir şahididir” demiştir.³²⁴

III /2. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, şayet bir müslüman kul o saate rastlar da Allahtan bir hayır isterse, Allah onu kendisine mutlaka verir.”³²⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثنا يحيى بن يحيى قال قرأت على مالك ح وحدثنا قتيبة بن سعيد عن مالك بن أنس عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر يوم الجمعة فقال فيه ساعة لا يوافقها عبد مسلم وهو يصلي يسأل الله شيئاً إلا أعطاه إياه زاد قتيبة في روايته وأشار بيده يقللها

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) cuma gününü anarak : “Onda öyle bir saat vardır ki, şayet bir müslüman namaz kılarken o saate rastlar da, Allah’dan bir şey isterse Allah, ona dilediğini mutlaka verir” buyurmuştur. Kuteybe, rivayetinde: “O vaktin az bir vakit olduğuna eli ile işarette bulunmuştur” ifadesini ziyade etti.³²⁶

Hutbede hadisin, “Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, şayet bir müslüman kul o saate rastlar da Allahtan bir hayır isterse, Allah onu kendisine mutlaka verir” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir.

³²³ Hâkim, I, 379, (H.no:1033). Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 65.

³²⁴ Hâkim, I, 379, (H.no:1033).

³²⁵ 01.06.2007, Müslim, “Cum’a”, 4

³²⁶ Müslim, Cuma, 13. Bk: Buhari, Cuma,35; Malik, Muvatta, Cuma, 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Müsned, II, 485.

2.3.2. Mübarek Günler (Cuma ve Bayram Günleri)

III /3. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Güneşin üzerine doğduğu en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem (a.s.) o gün yaratılmış, o gün cennete konulmuş, o gün cennetten çıkarılmıştır. Kıyamet de ancak cuma gününde kopacaktır.”³²⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا المغيرة (يعني الحزامي) عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال خير يوم طلعت عليه الشمس يوم الجمعة فيه خلق آدم وفيه أدخل الجنة وفيه أخرج منها ولا تقوم الساعة إلا في يوم الجمعة

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Peygamber (sav) : “Üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem (as) o günde yaratıldı, o gün cennete konuldu ve o gün cennetden çıkarıldı. Kıyamet de ancak cuma günü kopacaktır” buyurmuştur.³²⁸

III/4. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Önemsemediği için üç cumayı terk eden kimsenin Allah kalbini mühürler.”³²⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن خشرم أخبرنا عيسى بن يونس عن محمد بن عمرو عن عبيدة بن سفيان عن أبي الجعد [يعني] الضمري وكانت له صحبة فيما زعم محمد بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من ترك الجمعة ثلاث مرات تهاونا بها طبع الله على قلبه

Muhammed b. Amr (ra), tarafından sahabe olduğu söylenen Ebu'l-Ca'd ed-Damri'den (ra) rivayet olduğuna göre, O şöyle demiştir: Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim önemsemeden üç cuma namazını terkederse, Allah o kimsenin kalbini mühürler.”³³⁰

Hadis hasen, sahihtir.³³¹

³²⁷01.06.2007, 24.04.2009, Müslim, “Cum’a”, 5,18;

³²⁸ Müslim, Cuma, 17, 18. Bk: Tirmizi, Cuma, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 401, 418, 512, 540.

³²⁹ 01.06.2007 Tirmizi, “Cum’a”,7; Nesai, “Cum’a”, 2

³³⁰ Tirmizi, Cuma, 7 (359). Bk: Ebu Davud, Salât, 210; Nesei, Cuma, 2; Malik, Muvatta, I, 111 (H.no: 246); Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 332, V, 300; İbn Mace, İkametü's-Salah, 93.

III /5. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah, sizin için o iki sevinç gününden daha hayırlı iki gün vermiştir ki, onlar ramazan ve kurban bayramlarıdır.”³³²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا موسى بن إسماعيل ثنا حماد عن حميد عن أنس قال قال قدم رسول الله صلى الله عليه و سلم المدينة ولهم يومان يلعبون فيهما فقال " ما هذان اليومان " ؟ قالوا كنا نلعب فيهما في الجاهلية فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن الله قد أبدلكم بهما خيرا منهما يوم الأضحى ويوم الفطر

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) Medineye hicret ettiklerinde Medinelilerin eğlendikleri iki günleri vardı. Efendimiz (sav): “Bugünler neyin nesidir?” dedi. Biz cahiliye döneminde bugünlerde eğlenirdik, dediler. Bunun üzerine Resulullah (sav): “Şüphesiz Allah size bu günlere karşılık daha iyilerini, Kurban ve Ramazan Bayramlarını verdi” buyurdu.³³³

Hutbede hadisin, “Şüphesiz Allah size bu günlere karşılık daha iyilerini, Kurban ve Ramazan Bayramlarını verdi” kısmı ihtisarla nakledilmiştir. Elbani hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin isnadı Müslim’in şartlarına göre sahihtir. Hâkim’de böyle söylemiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.”³³⁴

2.3.3. Mübarek Geceler (Berat Kandili ve Kadir Gecesi)

III /6. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Şaban ayının 15. gecesini ibadetle geçirin, gündüzünde de oruç tutun. Çünkü Yüce Allah, bu gece dünya semasına rahmetiyle tecelli eder ve ‘Yok mu tövbe eden, tövbesini kabul edeyim! Yok mu rızık isteyen, rızık vereyim! Yok mu şifa isteyen, şifa vereyim!.. Yok mu başka isteği olan ona da istediğini vereyim.’”³³⁵

³³¹ Tirmizi, Cuma, 7 (359)

³³² 23.10.2006, Sünen-i Ebu Davut, Babu Salati'l-İydeyn, Hadis no: 1/34

³³³ Ebu Davud, Salâtü'l-İdeyn, 244. Bk: Nesei, Salâtü'l-İydeyn, 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 103, 178, 235, 250.

³³⁴ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, IV, 297.

³³⁵ 01.09.2006, 24.08.2007, 31.07.2009, İbn Mace, İkâmetü's-Salât, 191.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا الحسن بن علي الخلال حدثنا عبد الرزاق أنبأنا ابن أبي سبرة عن إبراهيم بن محمد عن معاوية بن عبد الله بن جعفر عن أبيه عن علي بن أبي طالب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (إذا كانت ليلة النصف من شعبان فقوموا ليلها وصوموا نهارها فإن الله ينزل فيها لغروب الشمس إلى سماء الدنيا فيقول ألا من مستغفر لي فأغفر له ألا من مسترزق فأرزقه ألا مبتلى فأعافيه ألا كذا كذا حتى يطلع الفجر)

Ali b. Ebi Talib'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Şaban ayının onbeşinci gecesini olduğu zaman, gecesinde namaz kılın. Ve gündüzünde oruç tutun. O gece güneş batınca Allah Teala rahmetiyle tecelli ederek sabah oluncaya kadar: Yok mu mağfiret dileyen? ona mağfiret edeyim. Yok mu rızık isteyen? onu rızıklandırayım. Yok mu sıkıntısı olan? ona afiyet vereyim Yok mu şöyle olan? Yok mu böyle olan? buyurur.”³³⁶

Hadis hakkında Busiri, Zevaid'de şöyle demiştir: “Hadisin ravilerinden İbn Ebi Sebra ki ismi Ebu Bekir b. Abdullah b. Muhammed b. Ebi Sebra'dır. Onun hakkında Ahmed b. Hanbel ve İbn Main hadis uydurur, demişlerdir.”³³⁷ Bu sebeble Elbani, hadise Cidden zatıf veya mevzu demiştir.³³⁸ Kaynak kullanımında ana kaynakla beraber tali kaynak da kullanılmıştır.

III /7. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah Teâlâ şaban ayının on beşinci gecesini kullarına bakar ve yeryüzünde bulunanlardan şirk koşanlarla haset edenler hariç, bütün müminleri bağışlar.”³³⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا راشد بن سعيد بن راشد الرملي حدثنا الوليد عن ابن لهيعة عن الضحاك بن أيمن عن الضحاك بن عبد الرحمن بن عرزب عن أبي موسى الأشعري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (إن الله ليطلع في ليلة النصف من شعبان فيغفر لجميع خلقه إلا لمشرك أو مشاحن)

Ebu Musa e1-Eş'ari'den (ra) rivayet olduğuna göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

³³⁶ İbn Mace, İkametü's-Salat, 191.

³³⁷ İbn Mace, İkametü's-Salat, 191; Busiri, II, 10.

³³⁸ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, V, 144.

³³⁹ 15.08.2008, Müslim, Salât/222

“Şüphesiz Allah Teala şaban ayının onbeşinci gecesi kullarına rahmet nazarıyla bakar ve herkese mağfiret eder. Yalnız şirk koşanı, kin ve düşmanlıkta aşırı gideni mağfiret etmez.”³⁴⁰

Hutbede “مشاحن” yanlış tercüme edilmiştir. Busiri, Zevaid’de: “Hadisin ravilerinden Abdullah b. Lehiya zayıftır, ayrıca Velid b. Müslim tedlis yapmıştır. Çünkü hadisin ravilerinden Dahhak b. Adburrahman b. Arzub, Ebu Musa ile karşılaşmamıştır” denmiştir. Hadis başka bir senetlerle de rivayet edilmiştir.³⁴¹ Hadis Hasendir.³⁴² Kaynak göstermede hata edilmiştir.

III /8. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hz. Aişe annemize ‘Bu duayı bana Cebrail öğretti. Onu sen de öğren ve senden sonrakilere öğret’ dediği ve bu gece bizden yapmamızı istediği dua; Allahım, azabından affına, gazabından rızana sığınıyorum, Senden yine Sana sığınıyorum! Şanın yücedir, Seni hakkıyla övemem. Sen kendini nasıl medhi sena ediyorsan öylesin.”³⁴³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو أسامة حدثنا عبيد الله بن عمر عن محمد بن يحيى بن حبان عن الأعرج عن أبي هريرة عن عائشة قالت فقدت رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات ليلة من فراشه فالتصمت فوقعت يدي على بطن قدميه وهو في المسجد وهما منصوبتان وهو يقول (اللهم إني أعوذ برضاك من سخطك وبمعافاتك من عقوبتك وأعوذ بك منك لا أحصي ثناء عليك أنت كما أثنيت على نفسك)

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki: Ben, Reslullah'ı (sav) bir gece yatağında bulamadım. Bunun üzerine Onu aradım ve elim ayağının alt kısmına değdi. O secde halinde idi, iki ayağı da dikilmiş vaziyette idi ve şöyle dua ediyordu: “Allahım! Gazabından rızana, cezandan afvına, Senden yine sana sığınırım. Sana hakkıyla hamd edemem. Sen kendini nasıl sena ediyorsan öylesin.”³⁴⁴

³⁴⁰ İbn Mace, İkametü's-Salat, 191.

³⁴¹ İbn Mace, İkametü's-Salat, 191; Busiri, II, 10.

³⁴² el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, IV, 86.

³⁴³ 15.08.2008, 31.07.2009, İbni Mace, C.1, s.444

³⁴⁴ İbn Mace, Dua, 3, İkametü's-Salât, 117. Bk: Müslim, Salat, 222; Ebu Davud, Sücudu'l-Kuran, 5; Tirmizi, Deavat, 113; Nesei, Sıfatü's-Salah, 47, 71, 89, Kıyamü'l-Leyl, 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 96, 118, 150, 201.

Hutbede hadisin baş tarafına ana kaynaklarda rastlanmayan “Hz. Aişe annemize “Bu duayı bana Cebrail öğretti. Onu sen de öğren ve senden sonrakilere öğret” dediği ve bu gece bizden yapmamızı istediği dua” şeklindeki ifadeler eklenmiştir. Hadis sahihtir.³⁴⁵

III /9. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Din kardeşlerine karşı devamlı kin ve düşmanlık taşıyanlar, ana ve babasına isyan edenler, başkalarına zulüm ve haksızlık yapanlar, zina yapanlar, namuslu ve iffetli kadın ve erkeklere iftira edenler, içki ve kibir gibi Allah’ın yasakladığı kötülöklere bulaşanlar, Allah’a eş ve ortak koşanlar.”³⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا راشد بن سعيد بن راشد الرملي حدثنا الوليد عن ابن لهيعة عن الضحاك بن أيمن عن الضحاك بن عبد الرحمن بن عرزب عن أبي موسى الأشعري عن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (إن الله ليطلع في ليلة النصف من شعبان فيغفر لجميع خلقه إلا لمشرك أو مشاحن)

ب - حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا حسن ثنا بن لهيعة ثنا حيي بن عبد الله عن أبي عبد الرحمن الحبلي عن عبد الله بن عمرو ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال يطلع الله عز و جل إلى خلقه ليلة النصف من شعبان فيغفر لعباده إلا لاثنين مشاحن وقاتل نفس

(7) - فان الله يغفر لجميع خلقه إلا لعاق والديه و الظالم والفاجر ونحوهم من كل متلبس بما يغضب الله... ج... تعالى ولم يتب الى ربه

Ebu Musa el-Eş’arı’dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah, şaban ayının yarısı gece olunca rahmeti ile nazar eder de; şirk koşan ve kin tutanlardan başka herkesi affeder.”³⁴⁷

Abdullah b. Amr’dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şaban ayının yarısı gece olunca yarattıklarına rahmeti ile muamele eder. Din kardeşine kin tutan ve intihar edenden başka herkesi affeder.”³⁴⁸

(7) nolu şerh:³⁴⁹.....Şüphesiz Yüce Allah yarattığı herkesi bağışlar. Ancak anne ve babasına asi olanlar, başkalarına haksızlık edenler, günah işlemeyi adet haline getirenler

³⁴⁵ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, IV, 34;es-Suyuti, *el-Camii’s-sağir*, s. 95, (H.no:1521).

³⁴⁶ 24.08.2007, Tac. c.5.5.93.not.7

³⁴⁷ İbn Mace, *İkametü’s-Salât*, 191.

³⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 176.

ve bunun gibi Allah Teala'yı öfkeliendiren işleri yapmaktan çekinmeyen kimseler Rablerine tövbe etmedikleri sürece bu gece affedilmeyeceklerdir...

Hutbede hadis şerhte geçen diğer bir rivayet ve hadisin şerhi ile birleştirilerek tek bir hadismiş gibi değerlendirilmiştir. Hadis ve şerhinde geçen “İntihar eden, günah işlemeyi adet haline getiren” kısımları çıkarılmış, hadis ve şerhinde olmayan “zina eden, namuslu ve iffetli kadın ve erkeklere iftira eden, içki ve kibir gibi Allahın yasakladığı kötülöklere bulaşan” kısmı hadistenmiş gibi nakledilmiştir.

Ebu Musa el-Eşari (ra) hadisinin senedi ile ilgili olarak Busiri şöyle demiştir: “Hadisin isnadı, Abdullah b. Lehia'nın zayıf olması ve el-Velid b. Müslim'in tedlis yapması sebebiyle zayıftır.”³⁵⁰ Hadisin Tirmizi, İbn Mace ve İbn Hıbban'ın Sahih'inde Hz. Aişe' den (ra), Taberani'nin Muaz b. Cebel'den (ra) rivayet ettikleri şahidleri vardır.”³⁵¹

Abdullah b. Amr hadisi hakkında el-Heysemi, ravilerden İbn Lehia “Leyyinü'l-hadis”,³⁵² Münziri de hadisin isnadı leyyindir,³⁵³ demişlerdir. Elbani ise hadis hasendir, demiştir.³⁵⁴ Tali kaynak kullanılmıştır. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

III/10. Hadisin hutbede verilış biçimi:

“Siz Kadir gecesini Ramazanın son on günü içerisindeki tek rakamlı gecelerde arayınız.”³⁵⁵

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا إسماعيل بن جعفر حدثنا أبو سهيل عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (تحروا ليلة القدر في الوتر من العشر الأواخر من رمضان)

³⁴⁹ Mansur Ali Nasıf, *et-Tacu'l- Cami' lil Usul fi Ehadisi'r-Rasul* adlı esrine; *Gayetü'l-Me'mul- Şerhu't-Tac'il- Cami' lil Usul* adı ile bir şerh yazmış ve çizgi altında nunaralar vererek bu şerhi ifade etmiştir. Mansur Ali Nasıf, *et-Tacu'l- Cami' lil Usul fi Ehadisi'r-Rasul*, Pamuk Yayınları, (Üçüncü Baskı) İstanbul 1961, C, II, s. 93

³⁵⁰ İbn Mace, *İkametü's-Salât*, 191; Busiri, II, 10.

³⁵¹ Busiri, II, 10.

³⁵² Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebi Bekr el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid ve Menbeu'l-Fevaid*, (thk. Hüsamüddin el-Kutsi), *Mektebetü'l-Kutsi*, Kahire 1414/1994, VIII, 126.

³⁵³ Münziri, III, 308

³⁵⁴ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, III, 135.

³⁵⁵ 11.09.2009, Buhari *Leyletül Kadir*; 3;

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kadir gecesini Ramazanın son on günündeki tek gecelerde arayınız” buyurdu.³⁵⁶

III /11. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahım! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet.”³⁵⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة حدثنا جعفر بن سليمان الضبعي عن كهيم بن الحسن عن عبد الله بن بريدة عن عائشة قالت قلت يا رسول الله أرأيت إن علمت أي ليلة ليلة القدر ما أقول فيها ؟ قال قولي اللهم إنك عفو كريم تحب العفو فاعف عني

Aişe'den (ra) rivayet edildiğine göre Peygamber'e (sav): Ya Resulallah! Kadir gecesine rastlarsam nasıl dua edeyim, diye sordum. Resul-i Ekrem (sav) şöyle cevap verdi: “Allahım! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni affet” buyurmuştur.³⁵⁸

Hutbede hadisin, “Allahım! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.³⁵⁹

2.3.4. Mübarek Aylar (Muharrem, Recep, Şaban ve Ramazan Ayları)

III /12. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ramazan orucundan sonra en faziletli oruç, Allahın değer verdiği ay olan muharrem ayında tutulan aşure orucudur.”³⁶⁰

³⁵⁶ Buhari, Leyletül Kadir, 3. Bk: Müslim, Sıyam, 219; Tirmizi, Savm, 72; Malik, Muvatta, İtikâf, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 113, VI, 73.

³⁵⁷ 13.10.2006, 26.09.2008, 11.09.2009, Tirmizî, Deavat, 85,V,534.(.....) Tecrid-i Sarih Tercemesi VI/314;

³⁵⁸ Tirmizi, Deavat, 85.Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 171, 182, 183, 208, 258; İbn Mace, Dua, 5.

³⁵⁹ Tirmizi, Deavat, 85

³⁶⁰ 03.02.2006, Müslim, Sıyam 38 no: 202

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني قتيبة بن سعيد حدثنا أبو عوانة عن أبي بشر عن حميد بن عبدالرحمن الحميري عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم أفضل الصيام بعد رمضان شهر الله المحرم وأفضل الصلاة بعد الفريضة صلاة الليل

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki: Resulullah (sav) : “Ramazan orucundan sonra en faziletli oruç, Allahın ayı muharrem ayında tutulan oruçtur, farz namazdan sonra en faziletli namaz ise, gece namazıdır” buyurdu.³⁶¹

Hutbede hadisin, “Ramazan orucundan sonra en faziletli oruç, Allahın değer verdiği ay olan muharrem ayında tutulan aşure orucudur” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir.

III /13. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Resulüllah (sav) Medineye hicret ettikten sonra da bu orucu tutmuş ve müminlere de tutmalarını tavsiye etmiştir.”³⁶²

“Ramazan orucu farz kılındıktan sonra da peygamberimizin tavsiyesi üzerine bu oruç sünnet olarak tutula gelmiştir.”³⁶³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت كان يوم عاشوراء تصومه قريش في الجاهلية وكان رسول الله صلى الله عليه و سلم يصومه فلما قدم المدينة صامه وأمر بصيامه فلما فرض رمضان ترك يوم عاشوراء فمن شاء صامه ومن شاء تركه

Aişe (ra) şöyle demiştir: Cahiliyet devrinde Kureyş halkı aşure günü oruç tutardı. Resulüllah da (sav) aşure günü oruç tutardı. Medineye geldiği zaman da bu hal üzere bu orucu tuttu ve müslümanların da bu orucu tutmalarını emretti. Ramazan orucu farz

³⁶¹ Müslim, Sıyam, 202. Bk: Ebu Davud, Sıyam, 55; Tirmizi, Salât, 324, Savm, 40; Nesei, Kıyamü'l-Leyl, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 303, 329, 342, 344, 535; Darimi, Savm, 45; İbn Mace, Sıyam, 43.

³⁶² 03.02.2006, Buhari, savm 69, II, 251. Müslim, Sıyam 19 no:128

³⁶³ 03.02.2006, Buhari, savm 69, II, 251

kılınınca aşure günü orucunu terketti. Artık isteyen bu orucu tuttu, dileyen de onu terketti.³⁶⁴

Hutbede hadisin, “Resulüllah (sav) Medineye hicret ettikten sonra da bu orucu tutmuş ve mü'minlere de tutmalarını tavsiye etmiştir” kısmı ihtisarla ve “Ramazan orucu farz kılınınca aşure günü orucunu terketti. Artık isteyen bu orucu tuttu, dileyen ise onu terk etti” kısmı yanlış olarak tercüme edilmiştir.

III /14. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Aşure orucu olarak adlandırılan bu oruç, muharrem ayının 10. günü tutulmakla birlikte sünnet olan bu günü bir öncesi veya sonrası ile geçirmektir.”³⁶⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة حدثنا عبد الوارث عن يونس عن الحسن عن بن عباس قال أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم بصوم عاشوراء يوم العاشر وروي عن ابن عباس أنه قال صوموا التاسع والعاشر وخالفوا اليهود

İbn Abbas'dan (ra) rivayete göre: “Resulüllah (sav), Aşure orucunun onuncu gün tutulmasını emretti.”“Aşure orucunu dokuzuncu ve onuncu günlerinde tutunuz, yahudilere muhalefet ediniz”³⁶⁶

Hutbede hadisin metin ve şerhi birleştirerek “Aşure orucu olarak adlandırılan bu oruç, muharrem ayının 10. günü tutulmakla birlikte sünnet olan bu günü bir öncesi veya sonrası ile geçirmektir” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadis, hasen, sahihtir.³⁶⁷

III /15. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahım! Recep ve şaban aylarını bize mübarek eyle ve bizi ramazana kavuştur.”³⁶⁸

³⁶⁴ Buhari, Savm, 69, Tefsir, 2. Bk: Müslim, Sıyam, 113, 128; Ebu davud, Sıyam 64; Tirmizi, Savm, 49; Malik, Muvatta, Savm, 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 143; Darimi, Savm, 46.

³⁶⁵ 03.02.2006, Tirmizi, savm 50, III, 128

³⁶⁶ Tirmizi, Savm, 50.

³⁶⁷ Tirmizi, Savm, 50.

³⁶⁸ 21.07.2006, 19.06.2009, Ahmet b.Hanbel, Müsned 1/259

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله ثنا عبيد الله بن عمر عن زائدة بن أبي الرقاد عن زياد النميري عن أنس بن مالك قال قال النبي صلى الله عليه و سلم إذا دخل رجب قال اللهم بارك لنا في رجب وشعبان وبارك لنا في رمضان وكان يقول ليلة الجمعة غراء ويومها أزهر

Enes b. Malik'den (ra) Peygamber'in (sav) recep ayı girdiğinde şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allahım! Recep ve şaban aylarını bizim için mübarek kıl ve ramazan ayını da mübarek eyle, Cuma gecesine غراء (Garra) gündüzüne de أزهر (Ezher) derdi.³⁶⁹

Hutbede hadis, “Allahım! Recep ve şaban aylarını bize mübarek eyle ve bizi ramazana kavuştur” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Heysemi, hadisi Bezzar'ın rivayet ettiğini, ravilerden Zaide'nin hakkında Buhari'nin “Münkerü'l-Hadis” dediğini söylemiştir.³⁷⁰

III /16. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Recep Allahın, şaban benim, ramazan da ümmetimin ayıdır.”³⁷¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

رجب شهر الله وشعبان شهري ورمضان شهر أمتي

“Recep Allahın, şaban benim, ramazan da ümmetimin ayıdır.”³⁷²

Bu rivayet hakkında Acluni'nin Keşfü'l-Hafa adlı eserinde şu açıklama yapılmıştır: “Deylemi bu rivayeti Enes'den (ra) merfu bir senetle rivayet etmiştir. İbn Cevzi de Mevzuat'ında birçok senetle zikretmiştir.”³⁷³ Suyuti, hadis için zayıftır, demiştir.³⁷⁴

³⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 259.

³⁷⁰ el-Heysemi, II, 375.

³⁷¹ 27.06.2008, Aclûnî, K.Hafa, I/423

³⁷² el-Acluni, I, 423, (H.no: 1358); es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 270, (H.no: 4411).

³⁷³ el-Acluni, I, 423, (H.no: 1358).

³⁷⁴ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 270, (H.no: 4411).

2.4. GÜZEL ve ÇİRKİN KABUL EDİLEN HUYLARLA İLGİLİ HADİSLERİN TAHRİCİ

Bu başlık altında, **Ahlaki Fazilerlere Dair Hadislerin Tahrirci ve Kötülüklerden Sakındırmaya dair Hadislerin Tahrirci** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 80 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.1. Ahlaki Faziletlere Dair Hadislerin Tahrirci

Bu başlık altında, **Allah ve Peygamber Sevgisi, Güvenilir ve Dürüst olmak, Güzel Ahlak, Hayâ, Takva ve Sabır** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 48 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.1.1. Allah ve Peygamber Sevgisi

IV/2. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Nerede benim için birbirini sevenler? Gelsinler arşımın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bugün onları gölgelendireyim.”³⁷⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

(حدثنا) قتيبة بن سعيد عن مالك ابن انس فيما قرئ عليه عن عبد الله بن عبد الرحمن بن معمر عن ابى الحباب سعيد بن يسار عن ابى هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله يقول يوم القيامة اين المتحابون بجلالي اليوم اظلمهم في ظلى يوم لا ظل الا ظلى

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah Kıyamet günü şöyle buyuracaktır: Birbirlerini benim için sevenler bugün neredeler? Onları, gölgemden (arşımın altında) başka hiçbir gölgenin olmadığı bu günde gölgem de barındıracağım.”³⁷⁶

Hutbede hadisin baş tarafı çıkarılarak “Nerede benim için birbirini sevenler? Gelsinler arşımın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bugün onları gölgelendireyim “

³⁷⁵ 27.01.2006, 08.12.2006, Müslim, Birr 37,-----

³⁷⁶ Müslim, Birr, 37; Darimi, Rikak, 44; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 237, 338, 370, 523, 535.

kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hutbelerin birinde hadis kaynak verilmeden nakledilmiştir.

IV/3. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Amellerin en faziletlisi, Allah için sevmek, Allah için buğz etmektir.”³⁷⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسدد ، ثنا خالد بن عبد الله ، ثنا يزيد بن أبي زياد ، عن مجاهد ، عن رجل ، عن أبي ذر ، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (أفضل الأعمال الحب في الله والبغض في الله)

Ebu Zer'den (ra) rivayet olduğuna göre Resulullah (sav): “Allah katında amellerin en üstünü Allah için sevmek, Allah için öfkelenmektir” buyurmuştur.³⁷⁸

Elbani, hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin senedinde ismi bilinmeyen bir ravinin olması ve ravilerden Yezid b. Ebi Ziyad’ın ezberinin kötü olmasından dolayı hadis zayıftır.”³⁷⁹

IV/4. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kulum bana nafil ibadetlerle yaklaşır.”³⁸⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني محمد بن عثمان بن كرامة حدثنا خالد بن مخلد حدثنا سليمان بن بلال حدثني شريك بن عبد الله بن أبي نمر عن عطاء عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (إن الله قال من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب وما تقرب إلي عبدي بشيء أحب إلي مما افترضت عليه وما يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده التي يبطش بها ورجله التي يمشي بها وإن سألني لأعطينه ولئن استعاذني لأعيذنه وما ترددت عن شيء أنا فاعله ترددي عن نفس المؤمن يكره الموت وأنا أكره مساءته)

³⁷⁷ 02.04.2010, Ebu Davud, Sünen;3 (4599)

³⁷⁸ Ebu Davud, Sünnet, 3.Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 146.

³⁷⁹ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 'd- Daife ve 'l-Mevdua*, III, 476.

³⁸⁰ 11.06.2010, -----

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Yüce Allah şöyle buyurdu: Her kim beni tanıyan ve ihlâs ile bana ibadet eden bir kuluma düşmanlık ederse, ben de ona harb ilan ederim. Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevgili olan birşeyle yaklaşamaz. Kulum bana nafilâ ibadetlerle de yaklaştırmaya devam eder. Nihayet ben onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işitir kulağı, görür gözü, tutar eli, yürür ayağı mesabesinde olurum. Şayet benden bir şey isterse arzu ettiği şeyi ona veririm. Bana sığınmak isteyince de muhakkak onu korurum. Ben yapmasını dilediğim hiçbirşey hakkında, müminin ölümü karşısındaki tereddüdüm gibi tereddüt etmedim. Fakat bunda kulum ölümden hoşlanmıyordu, ben de ona acı gelen şeyi sevmiyordum.”³⁸¹

Hutbede hadisin, “Kulum bana nafilâ ibadetlerle yaklaşır” kısmı ihtisar edilerek ve kaynak gösterilmeden nakledilmiştir.

IV/5. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim bana itaat ederse, muhakkak ki Allah’a itaat etmiştir. Kim de bana isyan ederse muhakkak ki Allah’a isyan etmiştir.”³⁸²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبدان أخبرنا عبد الله عن يونس عن الزهري أخبرني أبو سلمة ابن عبد الرحمن أنه سمع أبا هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد عصى الله ومن أطاع أميري فقد أطاعني ومن عصى أميري فقد عصاني)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Her kim bana itaat ederse, Allaha itaat etmiştir. Her kim bana isyan ederse, Allaha isyan etmiştir. Her kim benim emirime itaat ederse, bana itaat etmiştir. Her kim de benim emirime isyan ederse, bana isyan etmiştir” buyurdu.³⁸³

Hutbede hadisin, “Kim bana itaat ederse, muhakkak ki Allah’a itaat etmiştir. Kim de bana isyan ederse muhakkak ki Allah’a isyan etmiştir” kısmı ihtisar edilerek

³⁸¹ Buhari, Rikak, 38.

³⁸² 26.06.2009, Sahih-i Buhârî, Kitâbül-Ahkâm, B.1, Hds.1.

³⁸³ Buhari, Ahkâm, 1, Chad, 108. Bk: Müslim, İmaret, 32, 33; Nesei, Bey’at, 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 252, 270, 313, 342; İbn Mace, Cihad, 39, İman, 1.

nakledilmiştir. Hadis hutbede geçtiği şekliyle yalnız (İbn Mace, İman,1)' de geçmektedir. Verilen kaynağa bağlı kalarak (Buhari, Ahkâm, 1)'de geçen metni asıl kabul ettik.

IV/6. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Ömer: ‘Ey Allahın Resulü! Ben sizi canımdan başka her şeyden daha çok severim.’ dedi. Peygamberimiz: ‘Ey Ömer! Canım kudret elinde tutan Allaha yemin ederim ki, beni canından daha çok sevmedikçe olgun mümin olamazsın,’ buyurdu. Peygamberimizi dikkatle dinleyen Hz. Ömer: ‘Ey Allahın Resulü! Vallahi ben şimdi sizi canımdan daha çok seviyorum,’ deyince, Peygamberimiz: ‘İşte ya Ömer, şimdi olgun mümin oldun.’ buyurdu”³⁸⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا قتيبة بن سعيد ثنا بن لهيعة عن زهرة بن معبد عن جده قال كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم وهو آخذ بيد عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه فقال والله يا رسول الله لأنت أحب إلي من كل شيء إلا نفسي فقال النبي صلى الله عليه وسلم والذي نفسي بيده لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب إليه من نفسه قال فأنت الآن والله أحب إلي من نفسي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم الآن يا عمر

İbn Mased dedesinden rivayetle dedi ki: Biz Peygamber’le (sav) beraber idik. Peygamber (sav) Ömer b. Hattab’ın (ra) elinden tutmuştu. Hz. Ömer: Vallahi Ya Rasulallah! Seni canımdan başka her şeyden daha çok seviyorum, dedi. Peygamber (sav): “Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizden biriniz beni canından daha çok sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamaz” buyurdu. Ömer (ra): Vallahi şimdi seni canımdan daha çok seviyorum (Ya Rasulallah!), dedi. Peygamber (sav): “Şimdi oldu Ya Ömer!” buyurdu.³⁸⁵

Hutbede hadisin, “Biz Peygamber’le (sav) beraber idik. Peygamber (sav) Ömer b. Hattab’ın (ra) elinden tutmuştu” kısmı çıkarılarak ihtisar ile ve kaynak göstermeden nakledilmiştir.

³⁸⁴ 08.12.2006,-----

³⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 336, 233, V, 293. Bk: Buhari, Kitabu'l-Eyman ve'n-Nüzür, 2.

IV/ 7. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hayatının bağışlanması karşılığında, Muhammed’in öldürülmesini ister miydin? şeklinde, teklif yaptığında, ‘Kesinlikle böyle bir şey istemem. Benim canım onun yoluna feda olsun! Değil burada olmasına, Medinede ayağına bir diken batmasına bile, razı olmam,’ şeklinde cevap veren Zeyd bin Desinne’nin, hissiyatını bilmeden, Peygamber sevgisi anlaşılamaz.”³⁸⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

فلما أخرج أهل مكة زيد بن الدثينة من الحرم ليقتلوه قال له أبو سفيان بن حرب: أنشدك الله يا زيد أتحب أن محمدا الآن عندنا مكانك يضرب عنقه ، وأنت في أهلك ؟ فقال زيد : والله ما أحب أن محمدا الآن في مكانه الذي هو فيه تصيبه شوكاة وأني جالس في أهلي ، فقال أبو سفيان : ما رأيت من الناس أحدا يحب أحدا كحب أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم محمدا

Mekkeliler Zeyd b. Desine’yi (ra) öldürmek üzere Harem bölgesinden dışarı çıkardılar. Ebu Süfyan Zeyd’e (ra): Allah aşkına söyle Ey Zeyd! Şu an senin yerinde boynu vurulmak üzere Muhammed’in (sav) olmasını, senin de ailenle beraber bulunmanı istermiydin? deyince, Zeyd (ra): Allaha yemin ederim ki şu anda ailemle olmam karşılığında Muhammed’in (sav) (değil benim yerimde olmasını) ayağına diken batmasını dahi istemem, dedi. Bunun üzerine Ebu Süfyan: İnsanlardan hiç kimseyi Muhammed’in (sav) ashabının onu sevdiği gibi sevdiğini görmedim, demiştir.³⁸⁷

Hutbede hadisin, “Allaha yemin ederim ki şu anda ailemle olsam bile Muhammed'in (sav) değil benim yerimde olmasını, ayağına diken batmasını dahi istemem” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hutbede olay kaynak kullanılmadan nakledilmiştir. Hadis hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

³⁸⁶ 30.03.2007, -----

³⁸⁷ Ebu'l-Fadl İyaz b. Musa el-Yahsubi, *eş-Şifa*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut trs. II, 23. Bk: Ebu Nuaym Ahmed b. Abdillahi b. Ahmed b. İshak b. Musa b. Mihran el-Esbahani, *Ma'rifetü's-Sahabe*, VIII, 278. İbn. Kesir, *Es-Siretü'n-Nebi*, III, 128; İbn Hişam, II, 172; Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Abdülkerim b. Abdülvahid eş-Şeybani İbnü'l-Esir el-Cezeri, *Üsüdü'l-Ğabe*, (thk. Adil Ahmed er-Rufai) Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi (Birinci Baskı), Beyrut 1977, II, 343

IV/8. Hadisin hutbelerde verililiş biçimi:

“Ebu Hureyre (ra) Medine çarşısına çıkar ve orada bulunan insanlara seslenerek; ‘Burada boşu boşuna niye vakit geçiriyorsunuz? Mescide koşun; orada Allah Resulünün mirası bölüşülüyor. Siz de alın,’ der. Bunu işitenler hemen mescide koşuşurlar. Ama orada herhangi bir malın paylaşıldığını göremeyince de geri gelip, Ebu Hureyre (ra)'ye : ‘Biz senin söylediğin gibi bir paylaşım göremedik,’ derler. Ebu Hureyre (ra): ‘Hiçbir şey görmediniz mi?’ der. Onlarda, ‘Evet gördük, bazıları namaz kılıyor, bazıları kuran okuyor, bazıları da helâl ve haramdan bahsediyorlardı.’ diye cevap verince; ‘Yazıklar olsun size, işte Resulullah’ın (sav) mirası budur,’ der.”³⁸⁸

Hadisin kaynaklarda verililiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد قال حدثنا علي بن محمد بن أبي المضاء قال كتبت من كتاب خلف بن تميم عن علي بن مسعدة قال حدثنا عبد الله الرومي عن أبي هريرة أنه مر بسوق المدينة فوقف عليها فقال يا أهل السوق ما أعجزكم قالوا وما ذاك يا أبا هريرة قال ذاك ميراث رسول الله يقسم وأنتم ها هنا لا تذهبون فتأخذون نصيبكم منه قالوا وأين هو قال في المسجد فخرجوا سراعاً إلى المسجد ووقف أبو هريرة لهم حتى رجعوا فقال لهم ما لكم قالوا يا أبا هريرة فقد أتينا المسجد فدخلنا فلم نر فيه شيئاً يقسم فقال لهم أبو هريرة أما رأيتم في المسجد أحداً قالوا بلى رأينا قوما يصلون وقوما يقرأون القرآن وقوما يتذاكرون الحلال والحرام فقال لهم أبو هريرة ويحكم فذاك ميراث محمد

Ebu Hureyre (ra) Medine çarşısına çıkar ve orada bulunan insanlara; “Ey Ahali! Sizi aciz bırakan nedir?” deyince, Oradakiler: “Ne demek istiyorsun Ey Ebu Hureyre?” dediler. Ebu Hureyre (ra): “Resulullah’ın (sav) mirası bölüşülüyor, burada bekliyorsunuz, gidip payınızı almıyorsunuz” dedi. Oradakiler: “Nerede?” dediler. “Mescide” dedi. Bunu işitenler hemen mescide koşuştular. Ebu Hureyre (ra) onlar dönene kadar oradan ayrılmadı. Geri dönüp geldiklerinde onlara: “Ne buldunuz?” dedi. Ebu Hureyre’ye (ra): “Ey Ebu Hureyre! Biz senin söylediğin gibi paylaşılan bir şey göremedik” dediler. Ebu Hureyre (ra): “Hiçbir kimse görmediniz mi?” dedi. Onlar da: “Evet gördük, bazıları namaz kılıyor, bazıları kuran okuyor, bazıları da helal ve haram konusunu müzakere ediyorlardı” diye cevap verince: “Yazıklar olsun size, işte Resulullah’ın (sav) mirası budur” dedi.³⁸⁹

³⁸⁸ 06.06.2008, Taberani, Mu'cemu'l-Evsat

³⁸⁹ Taberani, *el-Mu'cemü'l-Evsad*, II, 114, (H.no: 1429).

Hadis kütüb-i tis'a'da geçmemektedir. Evsâd'da ise hadis hakkında Taberani: “Bu hadisi Abdullah b. Rumi'den, Ali b. Mes'ade'den başkası rivayet etmemiştir”³⁹⁰ demiştir. Heysemi ve Münziri, hadisin isnadı hasendir, demişlerdir.³⁹¹

IV/9. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Ben bir rahmet ve hidayet peygamberiyim.³⁹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا إسماعيل بن خليل ثنا علي بن مسهر ثنا الأعمش عن أبي صالح قال قال كان النبي صلى الله عليه وسلم
يناديهم يا أيها الناس إنما أنا رحمة مهداة

Ebu Salih'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) onlara hitap ederek şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Ben ancak rahmet ve hidayet peygamberiyim.”³⁹³

Hâkim; hadisin Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu, söylemiştir.³⁹⁴

2.4.1.2. Güvenilir ve Dürüst Olmak

IV/10. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Beni Hud suresi ihtiyarlattı, buyurmasına sebep, bu suredeki ‘Emrolunduğun gibi dosdoğru ol’ mealindeki ayet-i kerime olmuştur.”³⁹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب حدثنا معاوية بن هشام عن شيبان عن أبي إسحق عن عكرمة عن ابن عباس قال قال أبو بكر
رضي الله عنه يا رسول الله قد شئت قال شيتني هود والواقعة والمرسلات و { عم يتساءلون } و { إذا الشمس
كورت }

³⁹⁰ Taberani, *el-Mu'cemü'l-Evsad*, II, 114, (H.no: 1429).

³⁹¹ el-Heysemi, I, 331; el-Münziri, I, 58.

³⁹² 07.04.2006, Darimi, mukaddime,3

³⁹³ Darimi, Mukaddime, 3.

³⁹⁴ Hakim, Muvatta, İman, 1, IV, 28.

³⁹⁵ 03.11.2006, -----

İbn Abbas'den (r.a.) rivayete göre Ebu Bekir (ra) şöyle demiştir: “Ey Allahın Rasulü! Yaşlandın.” Bunu üzerine Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Beni, Hud, Vakıa, Mürselat, Nebe ve Tekvir sureleri ihtiyarlattı.”³⁹⁶

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak yorumlu bir şekilde verilmiştir. Hadis kaynak kullanılmadan nakledilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.³⁹⁷

IV/11. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Müslüman müslümanın elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir.”, “Gerçek muhacir Allahın yasakladığı şeylerden uzaklaşan kimsedir.”, “Allahın yasaklarından kaçmaktır.”³⁹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو نعيم حدثنا زكرياء عن عامر قال سمعت عبد الله بن عمرو يقول قال النبي صلى الله عليه و سلم
المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه

Amir eş-Şa’bi’den rivayet oldu ki Ben Abdullah b. Amr 'dan (ra) işittim, şöyle diyordu: Peygamber (sav): “Müslüman, dilinden ve elinden müslümanların selamette kaldığı kimsedir. Muhacir de Allahın yasakladığı şeyleri terk edendir” buyurdu.³⁹⁹

Hutbelerde hadisin, “Müslüman Müslümanın elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir”, “Gerçek muhacir Allah’ın yasakladığı şeylerden uzaklaşan kimsedir ve “Allahın yasaklarından kaçmaktır” kısımları ihtisar yolu ile nakledilmiştir. Ana kaynaklarla beraber tali kaynaklar da kaynak olarak gösterilmiştir.

IV/12. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Mümin, geçimi güzel olan kişidir. Geçimsiz kişide ise, hayır yoktur.”⁴⁰⁰

³⁹⁶ Tirmizi, Tefsir, 56.

³⁹⁷ Tirmizi, Tefsir, 56.

³⁹⁸ 17.02.2006, 21.04.2006, 08.09.2006, 11.12.2009, 19.03.2010, Tirmizî, İman 12; Nesâî, İman 8.

H.No:2627 Buhari, iman 4 ,5Tirmizi, İman 12 Riyazü’s sâ l ihîn, III. Cilt, s:124, h.no:1572 D.İ.B..A.g.e. h.no: 1596., Tecridi Sarih Tercümesi cilt 1 N:10 İbni Mace, Kitabu’l-Fiten 2;

³⁹⁹ Buhari, İman, 4, Rikak, 26. Bk: Ebu Davud, Cihad, 2; Tirmizi, İman,12; Nesei, İman, 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 163, 192, 193, 205, 209, 212, 224; İbn Mace, Fiten, 2.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا هارون بن معروف قال عبد الله وسمعتُه أنا من هارون قال ثنا عبد الله بن وهب قال أخبرني أبو صخر عن أبي حازم عن أبي صالح عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال المؤمن مؤلف ولا خير فيمن لا يألف ولا يؤلف

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Mümin geçimi güzel olan kişidir. Geçimsiz kişide ise hayır yoktur” buyurmuştur.⁴⁰¹

Elbani, hadisin ravileri Müslim'in ravileridir, hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir, demiştir.⁴⁰²

IV/13. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kişinin kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça kalbi doğru olmaz. Komşusu, kötülüğünden emin olmadıkça da kişi cennete giremez.”⁴⁰³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا زيد بن الحباب قال أخبرني علي بن مسعدة الباهلي قال ثنا قتادة عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لا يستقيم إيمان عبد حتى يستقيم قلبه ولا يستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه ولا يدخل رجل الجنة لا يأمن جاره بوائقه

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kişinin kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça kalbi doğru olmaz. Komşusu, kötülüğünden emin olmadıkça da kişi cennete giremez.”⁴⁰⁴

Elbani, hadis ile ilgili şunları söylemiştir: “Hadisin ravileri, el-Bahili hariç sika raviler olup Müslim'in ravilerindendir. İbn Hacer, Takrib'de onun için Saduk, Vehim sahibidir,

⁴⁰⁰ 08.09.2006, Ahmed b.Hanbel, Müsned, 2/400

⁴⁰¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 400.

⁴⁰² el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi's-Sahihah*, I, 786.

⁴⁰³ 23.05.2008, Ahmed b. Hanbel, Müsned, III / 198 Et- Tergib ve Terhib c.3 s.353

⁴⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, III, Müsned,195.

demıştır. Ben de derim ki o inşallah hasenü'l-hadistir. Çünkü vehimden hiç kimse kurtulamaz.”⁴⁰⁵ Ana kaynakla beraber tali kaynak da kullanılmıştır.

IV/14. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çevresindeki insanların şerrinden emin olmadığı kişi, cennete giremez.”⁴⁰⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة بن سعيد وعلي بن حجر جميعا عن إسماعيل قال أخبرني العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة من لا يأمن جاره بوائقه

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulüllah (sav): “Komşusu şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez” buyurmuştur.⁴⁰⁷

IV/15. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Peygamberimiz (a.s) bir gün pazarı dolaşırken bir buğday çuvalına elini daldırması, eline ıslaklık gelince; “Nedir bu? Diye sormuş, bunun üzerine satıcı Yağmur yağmıştı ondan dolayı ıslandı diye cevap verince Peygamberimiz, Niçin o ıslak tarafı halkın görebilmesi için üste getirmedin? Diye mukabelede bulunduktan sonra: “Bizi aldatan bizden değildir”⁴⁰⁸ buyurmuşlardır

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني يحيى بن أيوب وقتيبة وابن حجر جميعا عن إسماعيل بن جعفر قال ابن أيوب حدثنا إسماعيل قال أخبرني العلاء عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر على صبرة طعام فأدخل يده فيها فنالت أصابعه بللا فقال ما هذا يا صاحب الطعام ؟ قال أصابته السماء يا رسول الله قال أفلا جعلته فوق الطعام كي يراه الناس ؟ من غش فليس مني

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) (satışa arz olan) bir buğday yığınının uğramıştı. Peygamber (sav) elini yığının içine daldırması ve eline ıslaklık

⁴⁰⁵ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, VI, 822.

⁴⁰⁶ 08.09.2006, Müslim, İman, bab,18, I, 68 H. No: 73

⁴⁰⁷ Müslim, İman, 73. Bk: Buhari, Edeb, 29; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 372, 228, 336, III, 154.

⁴⁰⁸ 28.07.2006, 10.10.2008, 16.10.2009, 19.03.2010, 08.10.2010, 22.10.2010, Müslim, İman, 164; Ebû Dâvûd, Büyü, 50; Tirmizi Büyü 50

gelince buğdayı satışa arz eden tüccara bu nedir? diye sordu. O kişi: Yağmurda ıslandı Ya Rasulallah! diye cevap verince, Peygamber (sav): İnsanların görebilmesi için ıslak tarafı üste getirmen gerekmezmiydi? dedikten sonra “Bizi aldatan benden değildir” buyurdu.⁴⁰⁹

Hutbelerde hadis; metne bağlı kalmadan, mefhumî olarak ve bazılarında ise ihtisar edilerek verilmiştir.

IV/16. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Tehlikeyi doğrulukta görseniz bile doğruluktan ayrılmayın. Zira kurtuluş ancak ondadır.”⁴¹⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وعن منصور بن المعتمر رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم تحروا الصدق وإن رأيتم أن
الهلكة فيه فإن فيه النجاة

Mansur b. Mu'temir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuşur: “Tehlikeyi doğrulukta görseniz bile doğruluktan ayrılmayın. Zira kurtuluş ancak ondadır.”⁴¹¹

Hadis hasendir.⁴¹²

IV/17. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilikte cennete götürür. Kişi doğru söyledikçe ve doğrulukla hareket ettikçe Allah katında doğrular arasına kaydedilir. Yalandan kaçının. Çünkü yalan kötülüğe, kötülükte cehenneme götürür. Kişi yalan söyledikçe ve yalanla hareket ettikçe Allah katında yalancılar arasına kaydedilir.”⁴¹³

⁴⁰⁹ Müslim, İman, 164(102). Bk: Ebu Davud, İcare, 52; Tirmizi, Büyu' 74; İbn Mace, Ticaret, 36; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 242.

⁴¹⁰ 23.05.2008, Et- Tergib ve Terhib c.3 s.590

⁴¹¹ Münziri, III, 365, (H.no:4442); es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, 195, (H.no:3252).

⁴¹² es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, 195, (H.no:3252).

⁴¹³ 19.12.2008, 22.01.2010, Buhari, Edeb 69, Müslim, Birr 29

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عبدالله بن نمير حدثنا أبو معاوية ووکیع قالوا حدثنا الأعمش ح وحدثنا أبو كريب حدثنا أبو معاوية حدثنا الأعمش عن شقيق عن عبدالله قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم عليكم بالصدق فإن الصدق يهدي إلى البر وإن البر يهدي إلى الجنة وما يزال الرجل يصدق ويتحرى الصدق حتى يكتب عند الله صديقاً وإياكم والكذب فإن الكذب يهدي إلى الفجور وإن الفجور يهدي إلى النار وما يزال الرجل يكذب ويتحرى الكذب حتى يكتب عند الله كذاباً

Abdullah b. Mesud 'dan (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav): “Doğruluktan ayrılmayın. Zira doğruluk iyiliğe, iyilikte cennete götürür. Kişi doğru konuşup, doğruluğu araştırırsa nihayet Allah katında doğru kimselerden yazılır. Yalandan da sakının. Çünkü yalan kötülüğe, kötülükte cehenneme götürür. Kişi yalan söyleyip, yalanla iş görmeyi huy haline getirirse nihayet Allah katında yalancılar arasına yazılır” buyurdu.⁴¹⁴

IV/18. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bana altı konuda söz veriniz, ben de size cennete girmenize kefil olayım: Konuştuğunuzda doğru söyleyiniz. Söz verdiğinizde yerine getiriniz. Size emanet olduğunda, muhafaza ediniz, (güven duyulduğunda güvene lâıyk olunuz). İffetli ve namuslu olunuz, zina etmeyiniz. Bakmaya, görmeye hakkınız olmayan şeylere gözlerinizi kapatınız. Elinizi (haramdan uzak) tutunuz, (haram yemeyiniz, yedirtmeyiniz, kimseye zarar vermeyiniz.”⁴¹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا سليمان بن داود الهاشمي أنا إسماعيل أنا عمرو عن المطلب عن عبادة بن الصامت أن النبي صلى الله عليه و سلم قال اضمنوا لي ستاً من أنفسكم أضمن لكم الجنة اصدقوا إذا حدثتم وأوفوا إذا وعدتم وأدوا إذا ائتمتم واحفظوا فروجكم وغضوا أبصاركم وكفوا أيديكم

Ubade b. Samit'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Bana altı konuda söz verin, ben de size cennete girmenize kefil olayım. Konuştuğunuz zaman doğru söyleyin. Söz verdiğinizde yerine getirin. Size bir şey emanet bırakıldığında

⁴¹⁴ Müslim, Birr, 105. Bk: Buhari, Edeb, 69; Tirmizi, Birr, 46; Malik, Muvatta, Kelam, 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 384; İbn Mace, Dua, 5.

⁴¹⁵ 23.05.2008, Müsned, V, 323; 250 Hadis, s. 39

emaneti koruyun. İffet ve namusunuzu koruyun. Harama bakmaktan sakının. Harama el uzatmayın.”⁴¹⁶

Hutbede hadisin tercümesinde “güven duyulduğunda güvene lâıyık olunuz” gibi gereksiz açıklamalara gidilmiştir. Elbani, hadisin bütün tarıklarıyla hasendir, demiştir.⁴¹⁷ Hutbede ana kaynakla beraber tali kaynak da kullanılmıştır.

IV/19. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Doğru ve güvenilir tacir (ahirette) Peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraberdir.”⁴¹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا هناد حدثنا قبيصة عن سفيان عن أبي حمزة عن الحسن عن أبي سعيد عن النبي صلى الله عليه وسلم قال
التاجر الصدوق الأمين مع النبيين والصديقين والشهداء

Ebu Said'den (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Dürüst ve güvenilir tüccar Peygamberler, (peygamberleri tasdik eden) doğru kimseler ve şehidlerle beraberdir.”⁴¹⁹

Hadis hasendir.⁴²⁰

IV/20. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kusurlu bir malı, ayıbını söylemeden satmak bir müslümana helal olmaz.”⁴²¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن بشار . حدثنا وهب بن جرير . حدثنا أبي سمعت يحيى بن أيوب يحدث عن يزيد بن أبي حبيب
عن عبد الرحمن بن شماس عن عقبة بن عامر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (المسلم أخو
المسلم ولا يحل لمسلم باع من أخيه بيعا فيه عيب إلا بينه له)

⁴¹⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 323.

⁴¹⁷ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadi's-Sahihah*, III, 454.

⁴¹⁸ 16.10.2009, 19.03.2010, 08.10.2010, Tirmizi, Büyü, 4(1204) İbn Mace, Ticaret, 1

⁴¹⁹ Tirmizi, Büyü, 4; Darimi, Büyü, 8; İbn Mace, Ticaret, 1.

⁴²⁰ Tirmizi, Büyü, 4.

⁴²¹ 31.03.2006, 28.07.2006, Müslim, İman, 43, 164; İbn Mâce, Ticârât: 45.

Ukbe bin Amir'den (ra) rivayet olduğuna göre, Resulüllah'dan (sav) şunu işitmiştir: “Müslüman, müslümanın kardeşidir. Kusurlu bir malı, ayıbını söylemedikçe bir müslümana satması helal olmaz.”⁴²²

Hutbede hadisin, “Kusurlu bir malı, ayıbını söylemedikçe bir müslümana satması helal olmaz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Busiri, hadis ile ilgili olarak şöyle demiştir: “Hadisi Hâkim, Müstedrek'de İbn Mace'nin rivayeti gibi Yahya b. Eyyub'un Yezid'den rivayet ettiği tarık ile rivayet etmiştir. Beyhaki Kübra'da Müstedrek'deki sened ve metniyle Hâkim'den rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel Müsned'inde, Taberani'de Mu'cemü'l-Kebir'de rivayet etmişlerdir.”⁴²³ Hâkim ise: “Bu hadis, rivayet etmeseler de Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir” demiştir.⁴²⁴ Kaynak göstermede hata yapılmıştır.

IV/21. Hadisin hutbede verilmiş biçimi:

“Allah Teâlâ, sizden biriniz bir iş yaptığı zaman, onu sağlam ve güzel yapmasını sever.”⁴²⁵

Hadisin kaynaklarda verilmiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ ثنا أبو العباس الأصم أنا محمد بن إسحاق الصغاني قال : و أنا أبو بكر محمد بن الحسن بن مقسم العطار المقرئ ثنا إدريس بن عبد الكريم قال : ثنا مصعب بن عبد الله الزبيري حدثني بشر بن السري عن مصعب بن ثابت عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : إن الله جل و عز يحب إذا عمل أحدكم عملا أن يتقنه

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Şühesiz Yüce Allah sizden biriniz bir iş yaptığı zaman onu sağlam ve güzel yapmasını sever.”⁴²⁶

Suyuti, hadisi Beyhaki'nin Şuabu'-İman'da Hz. Aişe'den (ra) rivayet ettiğini söylemiş ve hadis zayıftır, demiştir.⁴²⁷

⁴²² İbn Mace, Ticaret, 45. Bk: Hâkim, Müstedrek, II, 257, (H.no: 2152).

⁴²³ Busiri, III, 31.

⁴²⁴ Hâkim, Müstedrek, II, 257, (H.no: 2152).

⁴²⁵ 04.05.2007, Beyhaki Şuabu'l iman 4/334, 335

⁴²⁶ Beyhaki, IV, 335, (H.no: 5314).

⁴²⁷ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s.115, (H.no:1861).

2.4.1.3. Güzel Ahlak

IV/22. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”⁴²⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني عن مالك انه قد بلغه ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال :بعثت لأتمم حسن الأخلاق

Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”⁴²⁹

Elbani, hadis hakkında şöyle demiştir: “İbn Abdilberr, bu hadis hakkında Ebu Hureyre ve diğer bazı ravilerin sahih, muttasıl senetlerle, rivayet ettikleri sahih bir hadistir, demiştir.”⁴³⁰ Kaynak göstermede hata yapılmıştır.

IV/23. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarına iyi davrananlarınızdır.”, “İman bakımından müminlerin en olgunu, ailesine karşı şefkat, merhamet gösteren ve ahlakı güzel olandır”⁴³¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب حدثنا عبدة بن سليمان عن محمد بن عمرو حدثنا أبو سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم أكمل المؤمنين إيماناً أحسنهم خلقاً وخياركم خياركم لنسائهم خلقاً

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Raslullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır, hayırlılarınız da kadınlarına iyi davrananlarınızdır.”⁴³²

⁴²⁸ 02.06.2006, 11.04.2008, 25.09.2009, İmam Malik; Muvatta, Husnu'l Hulk,8, II/904, Buhârî, Edeb, 112;

⁴²⁹ Malik, Muvatta, Husnu'l Hulk, 1609. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 381; Buhari, Edebü'l-Müfred, Hüsnü'l-Huluk, I, 104, (H.no: 273).

⁴³⁰ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, I, 112.

⁴³¹ 07.03.2008, 11.04.2008, 16.01.200910.04.200929.01.2010., 03.09.2010, Tirmizî, Radâ,11;Ahmed b. Hanbel, Müsned,II/472 İbn Mâce, I, 636, R.S,C,I,S,318 Et-Terğib, 4/182,Buhari İman,7 Tirmiz-Rıda/11

Hutbelerden birinde hadisin, “Müminlerin imanca en mükemmel olanı, ahlakça en güzel olanlarıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.⁴³³ Ana kaynaklarla beraber tali kaynaklarda kullanılmış, kaynak kullanımında kısmi de olsa hata yapılmıştır.

IV/24. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İnsanları daha ziyade cennete götürecek ameller; Allaha sevgi ve saygı, birde davranış güzelliğidir.”⁴³⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب محمد بن العلاء حدثنا عبد الله بن إدريس حدثني أبي عن جدي عن أبي هريرة قال سئل رسول الله صلى الله عليه و سلم عن أكثر ما يدخل الناس الجنة ؟ فقال تقوى الله وحسن الخلق وسئل عن أكثر ما يدخل الناس النار فقال الفم والفرج

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah'a (sav) insanların Cennete girmelerine sebep olan amel hangisidir? diye soruldu da: “Allaha karşı sorumluluk bilinci ve güzel ahlaktır” buyurdu. “İnsanların Cehenneme girmelerine sebep olan amel soruldu da, ağız (daki dil) ve cinsel organdır” buyurdu.⁴³⁵

Hutbede hadisin, “İnsanları daha ziyade cennete götürecek ameller; Allaha sevgi ve saygı, birde davranış güzelliğidir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis sahihtir.⁴³⁶ Tali kaynak kullanılmıştır.

IV/25. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Siz kuran okumuyor musunuz? O'nun ahlakı kurandır.”⁴³⁷

⁴³² Tirmizi, Rada', 11, İman, 6. Bk: Ebu Davud, Sünnet, 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 250, 472, 527, VI, 47, 99; Darimi, Rikak, 74.

⁴³³ Tirmizi, Rada', 11.

⁴³⁴ 30.04.2010, Tac 5/62

⁴³⁵ Tirmizi, Birr, 62. Bk: Ahmed b. Hanbel, II, 291.

⁴³⁶ Tirmizi, Birr, 62.

⁴³⁷ 11.04.2008, 06.06.2008, 500Hadis,Ö.N.BilmenSh.179

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا هاشم بن القاسم قال ثنا مبارك عن الحسن عن سعد بن هشام بن عامر قال أتيت عائشة فقلت يا أم المؤمنين أخبريني بخلق رسول الله صلى الله عليه و سلم قالت كان خلقه القرآن أما تقرأ القرآن قول الله عز و جل { وإنك لعلي خلق عظيم } قلت فإني أريد أن أتبتل قالت لا تفعل أما تقرأ { لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة } فقد تزوج رسول الله صلى الله عليه و سلم وقد ولد له

Sad b. Hişam'den (ra) rivayet oldu ki O şöyle demiştir: Aişe'ye (ra) geldim: Ey Müminlerin Annesi! Resulullah'ın (sav) ahlakını söylermisin? dedim. Aişe (ra): O'nun ahlakı Kurandır. Siz Kuran okumuyor musunuz? Allah Tealanın sözü: “Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin” (Kalem 68/4) ayetidir. Ben: İbadete yönelerek kendimi Allaha vermek istiyorum, dedim. Dedi ki: Bunu yapma! Sen, “Andolsun ki, Resulullah (sav), sizin için, Allah ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allahı çok zikredenler için güzel bir örnektir.” (Ahzab 33/21) ayetini okumadın mı? Şüphesiz Peygamber (sav) evlenmiş ve çocukları da olmuştur, dedi.⁴³⁸

Hutbede hadisin, “Siz Kuranı okumuyor musunuz? O'nun ahlakı kurandır” kısmı ihtisarla nakledilmiştir. Hadis sahihtir.⁴³⁹ Tali kaynak kullanılmıştır.

IV/26. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sevgili Peygamberimiz hiç kimseyi başkalarının önünde küçük düşürmezdi. Bir yanlış düzeltmek isterse o kişinin ismini vermeden, ‘Size ne oluyor ki böyle böyle yapıyorsunuz?’ şeklinde genel konuşur, böylece kişiyi değil de yaptığı yanlış davranışı tenkid ederdi.”⁴⁴⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عثمان بن أبي شيبة ثنا عبد الحميد يعني الحمانى ثنا الأعمش عن مسلم عن مسروق عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه و سلم إذا بلغه عن الرجل الشيء لم يقل ما بال فلان يقول ؟ ولكن يقول ما بال أقوام يقولون كذا وكذا ؟

⁴³⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 91, 163, 216.

⁴³⁹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 91.

⁴⁴⁰ 30.04.2010 , -----

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber 'e (sav) bir kimseden hoşla gitmeyen bir söz erişecek olursa onun ismini anmış olmamak için, "Falana ne oluyor da böyle diyor?" demezdi de; "Bu insanlara ne oluyor da böyle böyle konuşuyorlar?" derdi.⁴⁴¹

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumu olarak verilmiştir. Azimabadi, hadisi Hâkim'in İbn Ömer'den (ra) rivayet ettiğini ve hadis sahihtir, dediğini söylemiş,⁴⁴² Elbani ise hadisin ravilerinin Abdulhamid b. Abdurrahman el-Hamani dışında hepsinin sika ve Buhari ve Müslim'in ravilerinden olduğunu söylemiştir. İbn Hacer'in, Abdulhamid b. Abdurrahman el-Hamani ile ilgili olarak "صدوق يخطئ = Saduktur, Hata eder" dediğini de ifade etmiştir. Ayrıca hadisin Müslim'in Sahih'inde, İbn Hanbel'in Müsned'inde ve Nesei'de mana olarak mütabilerinin olduğunu da söylemektedir.⁴⁴³ Hadis kaynak kullanmadan nakledilmiştir.

IV/27. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Kaba söz ayıptan başka bir şey getirmez, edeb ve hayâ ise girdiği yeri süsler."⁴⁴⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبيدالله بن معاذ العبيري حدثنا أبي حدثنا شعبة عن المقدم (وهو ابن شريح بن هانئ) عن أبيه عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه و سلم عن النبي صلى الله عليه و سلم قال إن الرفق لا يكون في شيء إلا زانه ولا ينزع من شيء إلا شانه

Peygamber 'in (sav) zevcesi Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki, yumuşak davranmak bir şeyde bulunursa, onu süsler. Bir şeyden de alınır, onu lekeler."⁴⁴⁵

Hutbede hadis yanlış tercüme edilmiştir.

⁴⁴¹ Ebu Davud, Edeb, 6.

⁴⁴² Ebu Abdurrahman Muhammed Eşref b. Emir b. Ali Haydar es-Sıddıki el-Azimabadi, *Avnu'l-Ma'bud şerhu Sünen-i Ebi Davud ve meahu Haşiyetü İbn Kayyim*, Daru'l-Kütübü'l İlmiyye (İkinci Baskı) Buyrut 1415, III, 100.

⁴⁴³ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, V, 97.

⁴⁴⁴ 02.05.2008, Müslim Birr 78

⁴⁴⁵ Müslim Birr, 78. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 241, VI, 126, 171, 222.

IV/28. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahu Teala seni hiçbir zaman utandırmayacaktır. Çünkü sen akrabalarınla iyi geçinirsin. Borçluların borcunu ödersin. Yoksullara yardım edersin. Misafirlerini ağırlarsın. Doğruları destekler, muhtaçların yardımına koşar, yüklerini hafifletmeye çalışırsın. Böyle kulunu Allah utandırmaz.”⁴⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن عروة بن الزبير عن عائشة أم المؤمنين أنها قالت أول ما بدىء به رسول الله صلى الله عليه وسلم من الوحي الرؤيا الصالحة في النوم فكان لا يرى رؤيا إلا جاءت مثل فلق الصبح ثم حجب إليه الخلاء وكان يخلو بغار حراء فيتحنث فيه - وهو التعبد - الليالي ذوات العدد قبل أن ينزع إلى أهله ويتزود لذلك ثم يرجع إلى خديجة فيتزود لمثلها حتى جاءه الحق وهو في غار حراء فجاءه الملك فقال اقرأ قال (ما أنا بقارىء) قال (فأخذني فغطني حتى بلغ مني الجهد ثم أرسلني فقال اقرأ قلت ما أنا بقارىء فأخذني فغطني الثانية حتى بلغ مني الجهد ثم أرسلني فقال اقرأ فقلت ما أنا بقارىء فأخذني فغطني الثالثة ثم أرسلني فقال { اقرأ باسم ربك الذي خلق . خلق الإنسان من علق . اقرأ وربك الأكرم } (فرجع بها رسول الله صلى الله عليه وسلم يرجف فؤاده فدخل على خديجة بنت خويلد رضي الله عنها فقال (زملوني زملوني) . فزملوه حتى ذهب عنه الروع فقال لخديجة وأخبرها الخبر (لقد خشيت على نفسي) فقالت خديجة كلا والله ما يخزيك الله أبدا إنك لتصل الرحم وتحمل الكل وتكسب المعدوم وتقري الضيف وتعين على نوائب الحق فانطلقت به خديجة حتى أتت به ورقة بن نوفل بن أسد بن عبد العزى ابن عم خديجة وكان امرأ تنصر في الجاهلية وكان يمتب الكتاب العبراني فيكتب من الإنجيل بالعبرانية ما شاء الله أن يكتب وكان شيخا كبيرا قد عمي فقالت له خديجة يا بن عم اسمع من ابن أخيك فقال له ورقة يا بن أخي ماذا ترى ؟ فأخبره رسول الله صلى الله عليه وسلم خبر ما رأى فقال له ورقة هذا الناموس الذي نزل الله به على موسى يا ليتني فيها جذع ليتني أكون حيا إذ يخرجك قومك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم (أومخرجي هم) . قال نعم لم يأت رجل قط بمثل ما جئت به إلا عودي وإن يدركني يومك أنصرك نصرًا مؤزرا ثم لم ينشب ورقة أن توفي وفتر الوحي

Mü'minlerin annesi Aişe (ra) şöyle demiştir: Resulüllah'ın (sav) ilk vahy başlangıcı uykuda doğru rüya görmekle olmuştur. Gördüğü rüyalar sabah aydınlığı gibi açık seçik zuhur ederdi. Ondan sonra kalbine yalnızlık sevgisi bırakıldı. Artık Hıra Dağındaki mağara içinde yalnızlığa çekilip, orada ailesinin yanına gelinceye kadar belli gecelerde tehannüs -ki taabbüd demektir- eder ve yine azıklanıp geri giderdi. Sonra yine Hatice 'nin (ra) yanına dönüp, bir o kadar zaman için yine azık tedarik ederdi. Nihayet

⁴⁴⁶ 03.09.2010, Buhari”Bed’ül Vahy/1

Resulüllah 'a (sav) bir gün Hıra mağarasında bulunduğu sırada Hakikat (ilk vahy) geldi. Şöyle ki, ona vahiy meleği geldi ve: Oku! dedi. O da: "Ben okumak bilmem" cevabını verdi. Peygamber buyurdu ki: "O zaman Melek beni alıp güçten kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine: Oku! dedi. Ben de O'na: Okuma bilmem, dedim. Yine beni alıp ikinci defa güçten kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp yine: Oku! dedi. Ben de: Okuma bilmem, dedim. Nihayet beni alıp üçüncü defa sıkıştırdı. Sonra beni bırakıp: "Yaradan Rabbinin adıyla oku! O insanı kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. Ki O, kalemle yazı yazmayı öğretendir. İnsana bilmediğini O öğretti." (el-Alak: 96/1, 5) buyurdu.

Bunun üzerine Resulüllah (sav) bu ayetlerle korkudan yüreği titreyerek evine döndü ve Hatice bn. Huveylid'in (ra) yanına girerek: "Beni örtün, beni örtün!" dedi. Korkusu gidinceye kadar üstünü örttüler. Ondan sonra Raslullah (sav) yaşadıklarını Hatice'ye (ra) haber vererek: "Kendimden korktum" dedi. Hatice (ra): "Öyle deme; Allaha yemin ederim ki, Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten aciz olanların işini görür, fakire gözetir, misafiri ağırlarsın, hak yolunda meydana gelen hadiselerde (halka) yardım edersin" dedi. Bundan sonra Hatice (ra), Peygamber'i (sav) alıp amcasıoğlu Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdi'l-Uzza'ya götürdü. Bu zat, cahiliyye döneminde Hristiyan dinine girmiş bir kimse olup İbranice yazı bilir ve İncilden Allahın dilediği miktarda bazı şeyleri İbranice yazardı. Varaka gözlerine körlük gelmiş bir ihtiyardı. Hatice (ra) Varakaya: Amcam oğlu, dinle bak, kardeşinin oğlu ne söylüyor? dedi. Varaka: Ne var kardeşimin oğlu? diye sorunca, Resulüllah (sav) gördüğü şeyleri kendisine haber verdi. Bunun üzerine Varaka şöyle dedi: "Bu gördüğün, Allahın Musaya gönderdiği Namustur. Ah keşke senin davet günlerinde genç olaydım! Kavmin seni çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!" Bunun üzerine Resulüllah (sav): "Onlar beni çıkaracaklar mı ki?" diye sordu. O da: Evet. Senin getirdiğin gibi bir şey getirmiş bir kimse yoktur ki düşmanlığa uğramasın. Şayet senin davet günlerine yetişirsem, sana yardım ederim, cevabını verdi. Ondan sonra çok geçmedi, Varaka vefat etti; Ve o esnada bir müddet için vahy kesildi⁴⁴⁷

Hutbede hadis, "Öyle deme, Allaha yemin ederim ki, Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten aciz olanların işini görür,

⁴⁴⁷ Buhari, Bed'ül-Vahy, 1.

fakire gözetir, misafiri ağırlarsın, hak yolunda meydana gelen hadiselerde (halka) yardım edersin” kısmı ihtisar ile ve metne bağlı kalmadan mefhumî olarak nakledilmiştir.

IV/29. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İyilik güzel ahlakıdır. Günah da içini rahatsız eden ve başkasının muttali olmasından korktuğun şeydir.”⁴⁴⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني محمد بن حاتم بن ميمون حدثنا ابن مهدي عن معاوية بن صالح عن عبدالرحمن بن جبير بن نفير عن أبيه عن النواس بن سمعان الأنصاري قال سألت رسول الله صلى الله عليه و سلم عن البر والإثم ؟ فقال البر حسن الخلق والإثم ما حاك في صدرك وكرهت أن يطلع عليه الناس

Nevvas b. Sem'an el-Ensari 'den (ra) rivayet oldu ki O şöyle demiştir: Reslulülâh'a (sav) iyilik ve günahı sordum da şöyle buyurdular: “İyilik, huy güzelliğidir. Günah ise, gönlünü sızlatan ve başkalarının öğrenmesini istemediğin şeydir.”⁴⁴⁹

IV/30. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Ali (r.a.) bir sözünde ‘Asıl yetimler anada-babadan değil, ilim, ahlak ve eğitimden yoksun olanlardır,’ buyurmuştur.”⁴⁵⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

ولله در الشاعر :
ليس الفخر بالمال والنسب فإن الفخر بالعلم والأدب
ليس اليتيم من مات والده فإن اليتيم بدون العلم والأدب
وهذا الشاعر اقتبس من كلام أمير المؤمنين خليفة رسول رب العالمين موصل الطالب إلى المطالب أمير المؤمنين
علي المرتضى بن أبي طالب كرم الله وجهه شرف المرء بالأدب لا بالأصل والنسب

Şeref; mal ve soyla değildir, // Şeref; ilim ve edeple elde edilir.

⁴⁴⁸ 03.09.2010, Müslim –Birr/15

⁴⁴⁹ Müslim, Birr, 14, 15. Bk: Tirmizi, Zühd, 52; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 182; Darimi, Rikak, 73.

⁴⁵⁰ 23.11.2007, -----

Yetim; babası ölen kimse değildir, // Yetim; ilimden ve edebten yoksun kimsedir.

Şair bunu müminlerin emiri, Allahın peygamberinin halifesinin sözünden iktibas etmiştir. Hz. Ali'nin (ra) sözü ise: “Bir kimsenin şerefi soy sople değil, edebiyle (ilim ve irfanıyla)dir.”⁴⁵¹

Hutbede Hz. Ali'in (ra) sözünü iktibas eden şairin sözü, Hz. Ali'in (ra) sözü olarak aktarılmıştır. Kaynak gösterilmeden nakil yapılmıştır.

IV/31. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Mümin ayıplamaz, lanet etmez, çirkin söz söylemez”⁴⁵²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن يحيى الأزدي البصري حدثنا محمد بن سابق عن إسرائيل عن الأعمش عن إبراهيم عن علقمة عن عبد الله قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذي)

Abdullah b. Mesud'dan (ra) rivayete göre, Raslullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mümin kişi onu bunu çekiştirip kötüleyen, ona buna lanet eden, sözü ve davranışı kötü ve ağzı bozuk kimse değildir.”⁴⁵³

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş; sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Hadis hasendir.⁴⁵⁴ Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/32. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Başkalarının kusurlarını hatırlamak istediğin zaman, kendi kusurlarını hatırla.”⁴⁵⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

إذا أردت أن تذكر عيوب غيرك فاذكر عيوب نفسك

⁴⁵¹ El-Kadı Abdü'r-Rabbi'n-Nebi b. Abdir-Rasul el-Ahmed Nekri, *Düsturu'l- Ulema ev Camiu'l-Ulum fi Istılahatı'l-Fünun*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1421/2000, III, 14.

⁴⁵² 02.05.2008, Tirmizî, Lanet 19

⁴⁵³ Tirmizi, Birr, 48. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 404, 416.

⁴⁵⁴ Tirmizi, Birr, 48.

⁴⁵⁵ 02.01.2009, el-Aclunî, Keşfü'l Hafâ, c.1,s,69, nr.192

“Başkalarının kusurlarını görmek istediğin zaman, kendi kusurlarını hatırla.”⁴⁵⁶

Acluni, Keşfü'l-Hafa'da, Suyuti ise el-Camiu's-Sağir'de; “Bu hadisi Rafii, Kazvin Tarihi'nde İbn Abbas'dan (ra) rivayet etmiştir” demişler ve hadis hakkında bir hüküm vermemişlerdir. Elbani ise, “Hadisin isnadı zayıftır, ravilerden Ebu Yahya leyyinü'l-hadistir ve senedde ıztırab vardır. Hadis münkerdir” demiştir.⁴⁵⁷

IV/33. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kişi, dostunun dini (ahlaki) üzeredir. Öyle ise her birimiz kimler ile dostluk kurduğuna bir baksın, dikkat etsin.”⁴⁵⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن بشار حدثنا أبو عامر و أبو داود قالوا حدثنا زهير ابن محمد حدثني موسى بن وردان عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم الرجل على دين خليله فلينظر أحدكم من يخالل

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kişi arkadaşının dini üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle arkadaşlık ettiğine iyi baksın.”⁴⁵⁹

Hadis hasendir.⁴⁶⁰ Hadisin bölüm (kitap) başlığı verilirken hata edilmiştir.

2.4.1.4. Hayâ

IV/34. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hayâ imandandır.”⁴⁶¹

⁴⁵⁶ el-Acluni, I, 78, (H.no: 192); es-Suyuti, *el-Camiu 's-sağir*, s. 31, (H.no: 419).

⁴⁵⁷ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, XIV, 1075.

⁴⁵⁸ 02.04.2010, Tirmizi; Zühal;45

⁴⁵⁹ Tirmizi, Zühd, 45. Bk: Ebu Davud, Edeb, 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 303, 334.

⁴⁶⁰ Tirmizi, Zühd, 45.

⁴⁶¹ 25.05.2007 Canan İbrahim, K.Sitte 5/288

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن أنس عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم مر على رجل من الأنصار وهو يعظ أخاه في الحياء فقال رسول الله صلى الله عليه و سلم : (دعه فإن الحياء من الإيمان)

Salim b. Abdullah'dan (ra), o da babası Abdullah b. Ömer'den (ra) haber verdi ki O şöyle demiştir: Resulüllah (sav) bir gün ensardan bir kimsenin yanından geçiyordu. O kişi, kardeşini hayadan menediyordu. Resulüllah (sav): “Ona ilişme, çünkü haya imandandır,” buyurdu.⁴⁶²

Hutbede hadisin, “Hayâ imandandır” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

IV/35. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hayâ tamamıyla hayırdır.”⁴⁶³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن حبيب الحارثي حدثنا حماد بن زيد عن إسحاق (وهو ابن سويد) أن أبا قتادة حدث قال كنا عند عمران بن حصين في رهط منا وفيها بشير بن كعب فحدثنا عمران يومئذ قال قال رسول الله عليه وسلم الحياء خير كله قال أنه قال الحياء كله خير

İshak b. Süveyd, Ebu Katade'nin şunu rivayet ettiğini anlattı. Ebu katade aramızda Büşeyr b. Ka'b'ın da bulunduğu bir toplulukla birlikte İmran b. Husayn'ın (ra) yanında bulunuyorduk. İşte o gün İmran bize hadis rivayet ederek dedi ki: Resulüllah (sav): “Hayânın hepsi hayırdır.” Yahud “Hayânın bütünü hayırdır” buyurdu.⁴⁶⁴

Hutbede hadisin, “Hayâ tamamıyla hayırdır” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır.

⁴⁶² Buhari, İman, 14, Edeb, 77. Bk: Müslim, İman, 59; Ebu Davud, Edeb, 7; Tirmizi, İman, 7; Nesei, İman, 27; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 9,56, 147.

⁴⁶³ 25.05.2007 Canan İbrahim, K.Sitte 5/288

⁴⁶⁴ Müslim, İman, 60. Bk: Ebu Davud, Edeb, 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 426, 440, 442, 445, 446.

IV/36. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Utanma duygusu ancak hayır getirir.”⁴⁶⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

قال النبي صلى الله عليه وسلم حدثنا آدم حدثنا شعبة عن قتادة عن أبي السوار العدوي قال سمعت عمران بن حصين قال عليه و سلم (الحياء لا يأتي إلا بخير)

İmran b. Husayn (ra) Peygamber (sav): “Hayâ ancak hayır getirir” buyurdu,⁴⁶⁶ demiştir.

Ana kaynakla beraber tali kaynakta kullanılmıştır.

IV/37. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hayâ imandandır. Cimrilik, çirkin sözlü olmak ise hayâsızlıktandır.”⁴⁶⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ و أبو بكر أحمد بن الحسين القاضي قال : نا أبو العباس محمد بن يعقوب نا أحمد بن عصام بن عبد المجيد الأصبهاني نا إسماعيل بن عبد الملك بن أبي شيبة الخزاز أبو إسحاق نا محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : الحياء من الإيمان و الإيمان في الجنة و البذاء من الجفا و الجفا في النار

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Haya imandandır. İman (sahipleri) ise, cennettendir. Çirkin söz (Hayâsızlık) eziyettendir. Eziyet edenler ise cehennemdedir.”⁴⁶⁸

Hutbede hadisin, “Hayâ imandandır” kısmı ihtisar ile nakledilmiş, “Cimrilik” kısmı ziyade ile ve “Çirkin söz (Hayâsızlık) eziyettendir” kısmı yanlış tercüme edilmiştir.

Tirmizi, hadisin İbn Ömer, Ebu Berke, Ebu Uname ve İmran b. Husayn'dan gelen şahitleri vardır, hadis hasen, sahihtir, demiştir.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ 25.05.2007, 02.05.2008, Buhari edeb 77 Cananİbrahim, K.Sitte 5/288

⁴⁶⁶ Buhari, Edeb, 77. Bk: Müslim, İman,60; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 427.

⁴⁶⁷ 02.05.2008, Beyhaki, Kitabu'l İman, 54, 16

⁴⁶⁸ Beyhaki, VI, 133, (H.no: 7707). Bk: Tirmizi, Birr, 65; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 501; İbn Mace, Zühd, 17.

IV/38. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah’tan (c.c.) hakkıyla hayâ edin.” Ashap: “Ey Allah’ın Resulü, hamd olsun bizler Allah’tan (c.c.) hayâ ediyoruz.” dediler. Peygamber Efendimiz de; “Söylemek istediğim sizin anladığınız gibi değildir. Allahtan gerçek hayâ etmek: Başı ve onun taşıdıklarını, karnı ve onun ihtiva ettiklerini muhafaza etmen, ölümü ve toprakta çürümeyi hatırlamandır. Kim ahireti isterse dünyanın faydasız ziynetlerini terk etmeli, ahireti bu hayata tercih etmelidir. İşte kim bu söylenenleri yerine getirirse Allah’tan hakkıyla hayâ etmiş olur.”⁴⁷⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو زكريا يحيى بن محمد العنبري ثنا أبو عبد الله بن محمد إبراهيم العبدى ثنا يحيى بن بكير ثنا مروان بن معاوية عن أبان بن إسحاق عن الصباح بن محارب عن مرة الهمداني عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه : أن نبي الله صلى الله عليه وسلم قال : استحيوا من الله حق الحياء فقلنا : يا نبي الله إنا لنستحيي قال : ليس ذلك ولكن من استحي من الله حق الحياء فليحفظ الرأس و ما حوى و البطن و ما وعى و ليذكر الموت و البلى و من أراد الآخرة ترك زينة الدنيا و من فعل ذلك فقد استحيى من الله حق الحياء

Abdullh b. Mesud’dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allahtan hakkı ile hayâ edin.” Biz: Ya Nebiyallah! Şüphesiz Allahtan hayâ ediyoruz, dedik. Peygamber (sav): “Bu o değil. Lakin Allaha karşı hayâsı tam olan kafasını ve kafasındakileri, karnını ve karnındakileri korusun. Ölümü ve yıpranıp çürümeyi unutmasın. Ahreti isteyen dünyanın geçici güzelliklerine aldanmasın. Kim böyle davranırsa Allahtan hakkıyla hayâ etmiş olur.”⁴⁷¹

Hadisin isnadı sahihtir.⁴⁷² Tali kaynak kullanılmıştır.

2.4.1.5. Takva

IV/39. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Yüce Allah insanları dış görünüşlerine, mal, mülk, makam ve servetlerine göre değil kalplerine, gönüllerine ve amellerine göre değerlendirir.”⁴⁷³

⁴⁶⁹ Tirmizi, Birr, 65.

⁴⁷⁰ 25.05.2007, Canan İbrahim, K.Sitte 5/290

⁴⁷¹ Hâkim, VI, 350, (H.no: 7915). Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 387.

⁴⁷² Hâkim, VI, 350, (H.no: 7915) .

⁴⁷³ 19.02.2010, Müslim, birr, 32, 10

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عمرو الناقد حدثنا كثير بن هشام حدثنا جعفر بن برقان عن يزيد بن الأصم عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) : “Şüphesiz ki, Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, lakin kalblerinize ve amellerinize bakar” buyurdu.⁴⁷⁴

Hutbede hadisin tercümesinde metne bağlı kalınmamış, aynı ve yakın manaları ifade eden “mülk, makam, servet ve gönül” kelimeleri ziyade ile nakledilmiştir.

IV/40. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kul elbisesini ve yiyeceğini nereden (kazanacağını) ortağıyla hesaplaştığı gibi, nefsiyle hesaplaşmadıkça takva sahibi olamaz.”⁴⁷⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

ويروى عن ميمون بن مهران قال لا يكون العبد تقيا حتى يحاسب نفسه يحاسب شريكه من أين مطعمه وملبسه

Meymun b. Mihran'ın (ra) şöyle dediği rivayet oldu: “Bir kul, ortağına yemesi nereden, giymesi nereden? diye hesap sorduğu gibi kendi nefesine de hesap sormadıkça müttaki (Allaha karşı sorumluluk bilinci taşımış) olamaz.”⁴⁷⁶

Hutbede hadisin, “Kul elbisesini ve yiyeceğini nereden (kazandığını) ortağıyla hesaplaştığı gibi, nefsiyle hesaplaşmadıkça takva sahibi olamaz” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hadis zayıftır.⁴⁷⁷

IV/41. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kuran ehli olanlar, Allah ehli ve onun seçkin kullarıdır.”⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ Müslim, Birr, 33, 34. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 284; İbn Mace, Zühd, 9.

⁴⁷⁵ 02.01.2009, Tirmizi, Kitabü'l-Kıyame,25

⁴⁷⁶ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 25.

⁴⁷⁷ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 25.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بكر بن خلف ، أبو بشر . ثنا عبد الرحمن بن مهدي . ثنا عبد الرحمن ابن بديل ، عن أبيه ، عن أنس بن مالك ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " إن لله أهلين من الناس " قالوا : يا رسول الله ! من هم ؟ قال " هم أهل القرآن ، أهل الله وخاصته

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz insanlardan Allaha yakın olanlar vardır.” Oradakiler: Ya Rasulallah! Onlar kimlerdir? diye sordular. Peygamber (sav): “Onlar Kur'an ehli, Allah ehli ve Allahın seçkin kullarıdır” buyurdu.⁴⁷⁹

Hutbede hadisin, “Onlar Kur'an ehli, Allah ehli ve Allahın seçkin kullarıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Busiri: “Hadisin senedi sahihtir, ravileri de sikadır”⁴⁸⁰ demiştir.

IV/42. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Helâl belli, haram da bellidir. Bu ikisinin arasında şüpheli şeyler vardır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Şüphelere düşen, harama da düşer.”⁴⁸¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو نعيم حدثنا زكرياء عن عامر قال سمعت النعمان بن بشير يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (الحلال بين والحرام بين وبينهما مشبهات لا يعلمها كثير من الناس فمن اتقى المشبهات استبرأ لدينه وعرضه ومن وقع في الشبهات كراع يرعى حول الحمى أوشك أن يواقعها ألا وإن لكل ملك حمى ألا وإن حمى الله في أرضه محارمه ألا وإن في الجسد مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله وإذا فسدت فسد الجسد كله ألا وهي القلب)

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Helal bellidir, haram da bellidir. İkisi arasında şüpheli şeyler vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmezler. Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını korumuş olur. Her kim şüpheli şeylere dalarsa, koruluk etrafında davarlarını otlatan çoban gibi, çok sürmez

⁴⁷⁸ 12.06.2009, İbni mace sünen 1/78;

⁴⁷⁹ İbn Mace, İman, 16.

⁴⁸⁰ İbn Mace, İman, 16; Busiri, I, 29.

⁴⁸¹ 20.07.2007, 14.08.2009,26.03.2010, Buhâri, İmân, 39 Müslim, müsakat.107, Buhari, İman 37,39

harama düşebilir. Haberiniz olsun, her devlet başkanının kendine has bir koruluğu vardır. Dikkat edin! Allahın yeryüzündeki koruluğu da yasaklarıdır. Haberiniz olsun ki, vücutta bir et parçası vardır ki, o iyi olursa bütün beden iyi olur; o bozulursa bütün beden bozulur. İşte o et parçası kalbdır.”⁴⁸²

Hutbede hadisin, “Helâl belli, haram da bellidir. Bu ikisinin arasında şüpheli şeyler vardır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler Şüphelere düşen, harama da düşer” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir.

IV/ 43. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Size daima takva üzere bulunmayı tavsiye ederim. Zira Müslümanın müslümana tavsiye ettiği şeylerin en iyisi, onu, ahiret için çalışmaya teşvik etmesi ve ona takvayı emretmesidir. Öyle ise, yüce Allah sizi neden sakındırmışsa, ondan sakının. Bundan daha iyi öğüt ve bundan daha üstün bir hatırlatma olamaz. Şüphe yok ki takva; Allahtan korkarak amel eden bir kimse için, arzuladığınız ahiret işinde doğru bir yardımcıdır.”⁴⁸³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

قال ابن جرير: حدثني يونس بن عبد الأعلى، أخبرنا ابن وهب عن سعيد بن عبد الرحمن الجمحي أنه بلغه عن خطبة النبي صلى الله عليه وسلم في أول جمعة صلاها بالمدينة في بني سالم بن عمرو بن عوف رضي الله عنهم: "... وأوصيكم بتقوى الله فإنه خير ما أوصى به المسلم المسلم أن يحضه على الآخرة، وأن يأمره بتقوى الله، فاحذروا ما حذرکم الله من نفسه، ولا أفضل من ذلك نصيحة، ولا أفضل من ذلك ذكرا وإنه تقوى لمن عمل به على وجل ومخافة [من ربه] وعون صدق على ما تبتغون من أمر الآخرة....

Said b. Abdurrahman el-Cemuhi'den (ra) rivayet oldu ki kendisine ulaştığı şekliyle Peygamber (sav) medinede Beni Salim b. Amr b. Avf (yurdunda) kıldırıldığı ilk Cuma hutbesinde şöyle buyurmuştur: “....Size daima takva üzere bulunmayı tavsiye ederim. Zira Müslümanın müslümana tavsiye ettiği şeylerin en iyisi, onu, ahiret için çalışmaya teşvik etmesi ve ona takvayı emretmesidir. Öyle ise, yüce Allah sizi neden sakındırmışsa, ondan sakının. Bundan daha iyi öğüt ve bundan daha üstün bir hatırlatma

⁴⁸² Buhari, İman, 39. Bk: Müslim, Müsakat, 107; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 270; Darimi, Büyü' 1; İbn Mace Fiten, 14.

⁴⁸³ 20.07.2007, 10.12.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/411, Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşad, s.220

olamaz. Şüphe yok ki takva; Allahtan korkarak amel eden bir kimse için, arzuladığınız ahiret işinde doğru bir yardımcıdır....”⁴⁸⁴

Hutbede hadisin “Size daima takva üzere bulunmayı tavsiye ederim. Zira Müslümanın müslümana tavsiye ettiği şeylerin en iyisi, onu, ahiret için çalışmaya teşvik etmesi ve ona takvayı emretmesidir. Öyle ise, yüce Allah sizi neden sakındırmışsa, ondan sakının. Bundan daha iyi öğüt ve bundan daha üstün bir hatırlatma olamaz. Şüphe yok ki takva; Allahtan korkarak amel eden bir kimse için, arzuladığınız ahiret işinde doğru bir yardımcıdır” kısmı ihtisar edilerek verilmiştir. Kandehlevi, hadisin devamında: “İbn Kesir bu hadisi Bidaye’de bu şekilde rivayet etmiştir. İbn Cerir mürsel bir senetle rivayet etmiş, Kurtubi de aynı lafızlarla ve daha uzun olarak senetsiz rivayet etmiştir” demiştir. Hadis hakkında bir hüküm verilmemiştir. Kaynak göstermede hata edilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/44. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahın en iyi, en çok sevdiği kulu olmak istiyorsan, haramlardan sakın. İnsanların gönlü en zengini, en kanaatkârı olmak istiyorsan, Allahın verdiği razı ol. Kâmil bir mümin olmak istiyorsan, komşuna iyilik et. Örnek bir Müslüman olmak istiyorsan, kendin için istediğini insanlar için de iste. Gülmede ölçülü ol, zira çok gülmek kalbi öldürür.”⁴⁸⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بشر بن هلال الصواف البصري حدثنا جعفر بن سليمان عن أبي طارق عن الحسن عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من يأخذ عني هؤلاء الكلمات فيعمل بهن أو يعلم من يعمل بهن ؟ فقال أبو هريرة فقلت أنا يا رسول الله فأخذ بيدي فعد خمسا وقال اتق المحارم تكن أعبد الناس وارض بما قسم الله لك تكن أغنى الناس وأحسن إلى جارك تكن مؤمنا وأحب للناس ما تحب لنفسك تكن مسلما ولا تكثر الضحك فإن كثرة الضحك تميت القلب

⁴⁸⁴ Muhammed b. Yusuf Kandehlevi, *Hayatü's-Sahabe*, (thk. Nafi el-Abbas, Muhammed Ali Devlet), Daru'l-Kalem, (Üçüncü Baskı) Dimeşk 1983, III, 392; Ayrıca Bk: İbn Kesir, *el-Bidaye*, III, 213; Ebu Cafer Muhammed b. Cerirb. Yezid b. Kesir b. Galibi'l-Amali et-Taberi, *Tarihu't-Taberi*, Daru't-Turas, Beyrut 1387, II, 255, 256; Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmedb. Ebi Bekr b. Şemsüddin el-Kurtubi *Tefsiru'l- Kurtubi*, I-XX (10 Mücellled) Daru'l-Kütübü'l-Mısıryye, Kahire 1384/1964, XVIII, 98”

⁴⁸⁵ 26.03.2010, Tirmizi, Zühd 2

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre, Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim şu birkaç kelimeyi (cümleyi) benden alarak onlarla amel eder? Veya onları amel ederek bir kimseye öğretir? Ebu Hureyre (ra) dedi ki: “Ben Ey Allahın Rasulü!” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) elimi tuttu ve şu beş hususu sayarak şöyle buyurdu: “Haramlardan sakın ki insanların ençok kulluk edeni olasın, Allahın sana ayırdığına razı ol ki insanların en zengini olasın, komşuna iyilik et ki gerçek mümin olasın. Kendin için sevdiğini insanlar içinde sev ki gerçek müslüman olasın. Çok gülme! Çünkü çok gülmek kalbi öldürür.”⁴⁸⁶

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, bir kısmı çıkartılarak mana mefhumu olarak verilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.⁴⁸⁷

IV/45. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Vefatımda varislerim ne bir dinar ne bir dirhem pay almazlar. Bıraktığım şeyde ailemin nafakasından, işçimin ücretinden geri kalanı vakıftır.”⁴⁸⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إسماعيل قال حدثني مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (لا يقتصم ورثتي ديناراً ما تركت بعد نفقة نسائي ومؤونة عاملي فهو صدقة

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mirasçılarım dinar paylaşmazlar. Bıraktığım şey (hürmalıklar), eşlerimin nafakasından ve işçimin ücretinden sonra geri kalanı sadakadır.”⁴⁸⁹

Ana kaynakla beraber tali kaynak da kullanılmıştır.

IV/46. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ey İnsanlar! Rabbiniz birdir, babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarısınız, Âdem ise, topraktan yaratılmıştır.”⁴⁹⁰

⁴⁸⁶ Tirmizi, Zühd, 2. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 310; İbn Mace Zühd, 24.

⁴⁸⁷ Tirmizi, Zühd, 2.

⁴⁸⁸ 01.05.2009, Buhari Tecrid C. 83, s. 235

⁴⁸⁹ Buhari, feraiz, 2, Vesaya, 33, Humus, 3. Bk: Müslim, Cihad, 55; Ebu Davud, Harac, 16; Malik, Muvatta, Kelam, 12; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 242, 376, 464.

Arabın arap olmayana hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva ile dir.⁴⁹¹

Arabın arap olmayana, arap olmayanın da, arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi, beyaz tenlinin siyah üzerine, siyahın da beyaz tenli üzerine bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allahtan sakınmaktır. Allah katında en üstün olanınız O’ndan en çok sakınanınızdır⁴⁹²

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi (metin), tercüme ve değ erlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل ثنا سعيد الجريدي عن أبي نضرة حدثني من سمع خطبة رسول الله صلى الله عليه وسلم في وسط أيام التشريق فقال يا أيها الناس ألا إن ربكم واحد وإن أباكم واحد إلا لا فضل لعربي على أعجمي ولا لعجمي على عربي ولا لأحمر على أسود ولا أسود على أحمر إلا بالتقوى أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال أي يوم هذا قالوا يوم حرام ثم قال أي شهر هذا قالوا شهر حرام قال ثم قال أي بلد هذا قالوا بلد حرام قال فإن الله قد حرم بينكم دماءكم وأموالكم قال ولا أدري قال أو أعراضكم أم لا كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليبلغ الشاهد الغائب

Ebu Nadra’dan (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber’in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar varki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi? buyurdu. Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti, dediler. Sonra, Bugün hangi gün? dedi. Hürmetli gün, dediler. Sonra, Bu ay hangi ay? dedi. Hürmetli ay, dediler. Sonra, Bu belde hangi belde? dedi. Hürmetli belde, dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı –Ravi: Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi- şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi? buyurdu. Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti, dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.⁴⁹³

⁴⁹⁰ 10.12.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/411

⁴⁹¹ 20.07.2007, , Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/411

⁴⁹² 10.12.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/411

⁴⁹³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411.

Hutbelerde hadisin, “Ey İnsanlar! Dikkat edin, şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar varki; Arabın arap olmayana, arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur” kısmı ihtisar ile “Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise, topraktan yaratılmıştır” kısmı ziyade ile ve “Üstünlük ancak takvada, Allahtan sakınmaktadır. Allah katında en üstün olanınız O’ndan en çok sakınanınızdır” kısmı aynı manayı ifade eden lafızların tekrarı ile nakledilmiştir.

Elbani: “Hadisin isnadı sahih, ravilerinin tamamı sika raviler olup Müslim’in ravileridir”⁴⁹⁴ demiştir.

2.4.1.6. Sabır

IV/47. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Gerçek pehlivan onu bunu güreşte yenen değildir. Fakat gerçek pehlivan öfkелendiği zaman öfkesini yenendir, nefsine hâkim olandır.”⁴⁹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن ابن شهاب عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة رضي الله عنه : أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (ليس الشديد بالصرعة إنما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüallah (sav) şöyle buyurmuştur: “Gerçek pehlivan, güreş meydanında rakibini yere serip galib gelen değildir. Asıl pehlivan, öfkелendiği sırada nefsine hâkim olan kimsedir.”⁴⁹⁶

Tali kaynak kullanılmıştır.

IV/48. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey Âdemoğlu öfkелendiğin zaman beni hatırla ki, ben de öfkелendiğim zaman seni hatırlayım.”⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, VI, 449.

⁴⁹⁵ 05.11.2010, Muhtasar, İbn-i Kesir, 1/319

⁴⁹⁶ Buhari, Edeb, 76. Bk: Müslim, Birr, 107, 108; Malik, Muvatta, Hüsnu'l-Huluk, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 236, 268, 517.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وقد ورد في بعض الآثار: يقول الله تعالى: ابن آدم، اذكرني إذا غضبت، اذكرك إذا غضبت، فلا أهلكك فيمن أهلك

Bazı haberlerde gelmiştir ki Yüce Allah: “Ey Âdemoğlu! Öfkelendiğin zaman beni hatırla ki, öfkelendiğim zaman seni hatırlayayım. Helak ettiklerim arasında seni ayırayım” buyurmuştur.⁴⁹⁸

Hutbede hadisin, “Ey Âdemoğlu öfkelendiğin zaman beni hatırla ki, ben de öfkelendiğim zaman seni hatırlayım” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. İbn Kesir, kaynak olarak İbn Ebi Hatim’in tefsirini göstermektedir. Yaptığımız araştırmada ana hadis kaynaklarında ve İbn Ebi Hatim’in tefsirinde hadise rastlayamadık. İbn Kesir, hadis hakkında bir değerlendirme de bulunmamıştır.

2.4.2. Kötülüklerden Sakındırmaya Dair Hadislerin Tahriri

Bu başlık altında, **Zulüm, Haksız Kazanç, İçki ve Zararları, Haset Kibir Öfke, Yalan Söylemek** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 32 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.2.1. Zulüm

IV/49. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Müminin öldürülmesi, Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyüktür.”⁴⁹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا محمد بن معاوية بن مالح قال حدثنا محمد بن سلمة الحراني عن بن إسحاق عن إبراهيم بن مهاجر عن إسماعيل مولى عبد الله بن عمرو عن عبد الله بن عمرو بن العاص قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم والذي نفسي بيده لقتل مؤمن أعظم عند الله من زوال الدنيا

⁴⁹⁷ 05.11.2010, Muhtasar, İbn-i Kesir, 1/319

⁴⁹⁸ Ebu'l-Fida İsmail b. Kesir, İbn Kesir, *Tefsir-u Kur'ani'l-Azim*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998, II, 103, (Al-i İmram 3/133).

⁴⁹⁹ 10.07.2009, Nesai tahrir 2 / 7-23

Abdullah b. Amr'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Canım elinde olan Allaha yemin olsun ki, bir mümini öldürmek Allah katında tüm dünyanın harab olmasından daha büyük bir günahtır.”⁵⁰⁰

Hutbede hadisin, “Müminin öldürülmesi, Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyüktür” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Nesei, hadisin devamında künyesini zikrederek Ebu Abdurrahman ravilerden İbrahim b. el-Muhacir (ليس بالقوي) = Kavi değildir, demiştir. Suyuti ise hadis sahihtir, demiştir.⁵⁰¹

IV/50. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim ki keskin bir aletle kendini öldürürse bu kimse ahirette o aletle azab olunur.”⁵⁰²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسدد حدثنا يزيد بن زريع حدثنا خالد عن أبي قلابة عن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (من حلف بملة غير الإسلام كاذبا متعمدا فهو كما قال ومن قتل نفسه بحديدة عذب بها في نار جهنم)

Sabit b. ed-Dahhak'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Her kim yalan yere islâmın dışında bir dine güvenerek yemin ederse, O dediği gibidir. Kim de kendini demirden bir aletle öldürürse, cehennem ateşinde o aletle azab olur” buyurmuştur.⁵⁰³

Hutbede hadisin, “Kim de kendini demirden bir aletle öldürürse, cehennem ateşinde o aletle azab olur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

IV/51. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Yedi helak edici şeyden uzak durunuz. Sahabe: nedir? bunlar Ya Rasulellah! dediler. Peygamberimiz (sav) bunlar: “Allaha şirk koşturmak, sihir ve büyü yapmak, adam

⁵⁰⁰ Nesei, Tahrimü'd-Dem, 2.

⁵⁰¹ es-Suyuti, *el-Camiu's-Sagir*, s.379, (H.no: 6095).

⁵⁰² 13.04.2007 Buhari, Cenaiz 84

⁵⁰³ Buhari, Cenaiz, 83, Tıb, 55. Bk: Nesei, Cenaiz, 68; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 478.

öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak, iffetli kadınlara iftira atmaktır.”⁵⁰⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد العزيز بن عبد الله قال حدثني سليمان بن بلال عن ثور بن زيد المدني عن أبي الغيث عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (اجتنبوا السبع الموبقات) قالوا يا رسول الله وما هن ؟ قال (الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولي يوم الزحف وقذف المحصنات المؤمنات الغافلات)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet olmuştur ki, Peygamber (sav): “Helak eden yedi şeyden sakınız” buyurdu. Sahabiler: Ya Rasulallah! Onlar nedir? diye sordular. Resulüllah (sav): Allaha şirk koşturmak, Sihir yapmak, Allahın haram kıldığı cana kıymak, Faiz yemek, Yetim malı yemek, Savaş meydanından kaçmak, Namuslu mümin kadınlara zina iftirasında bulunmak” buyurdu.⁵⁰⁵

Tali kaynak kullanılmıştır.

IV/52. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Peygamber (sav) kendisine büyük günahlarla ilgili sorulan bir soruya; ‘Allaha ortak koşturmak, anne ve babaya zulmetmek, adam öldürmek ve yalancı şahitlik yapmak,’⁵⁰⁶ diye cevap vermiştir. ”

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن مقاتل أخبرنا النضر أخبرنا شعبة حدثنا فراس قال سمعت الشعبي عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (الكبائر الإشراف بالله وعقوق الوالدين وقتل النفس واليمين الغموس)

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Büyük günahlar: Allaha ortak kılmak, ana-babaya isyan etmek, (haksız yere) cana kıymak, yalan yere yemin etmektir”⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ 17.08.2007, Riyazü's-Salihin H.N.1793

⁵⁰⁵ Buhari, Vesaya, 24, Muharebin, 30. Bk: Müslim İman, 145; Edu Davud, Vesaya, 10; Nesei, Vesaya, 12.

⁵⁰⁶ 10.07.2009, Buhari c2 s 939

Hutbede hadisin son maddesi “yalan yere yemin etmek” yanlış tercüme edilmiştir.

IV/53. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zulme uğrayanın bedduasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.”⁵⁰⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إسماعيل قال حدثني مالك عن زيد بن أسلم عن أبيه أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه استعمل مولى له يدعى هنيا على الحمى فقال يا هنيا اضمم جناحك عن المسلمين واتق دعوة المظلوم فإن دعوة المظلوم مستجابة وأدخل رب الصريمة ورب الغنيمة وإياي ونعم بن عوف ونعم بن عفان فإنهما إن تهلك ماشيتهما يرجعا إلى نخل وزرع وإن رب الصريمة ورب الغنيمة إن تهلك ماشيتهما يأتي بنيهم فيقول يا أمير المؤمنين ؟ أفتاركهم أنا لا أبا لك فالماء والكأأ يسر علي من الذهب والورق وإيم الله إنهم ليرون أني قد ظلمتهم إنها لبلادهم فقاتلوا عليها في الجاهلية وأسلموا عليها في الإسلام والذي نفسي بيده لولا المال الذي أحمل عليه في سبيل الله ما حميت عليهم من بلادهم شبرا

Zeyd b. Elsem (ra) babası Elsem'den (ra) rivayet etti ki Ömer b.Hattâb (ra) devlete ait bir koruluğa bakmak üzerine Huneyy denilen bir mevlasını bekçi tayin etti de ona: “Ey Huneyy! Müslümanlara zulmetmekten elini çek. Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü mazlumun duası Allah katında kabul edilmiştir. Az sayıdan oluşan deve sürüsü sahibine ve az sayıdan oluşan koyun sürüsü sahibine otlakta sürülerini otlatmaya izin ver. İbn Avf ve İbn Affan'ın deve sürülerini korulukta otlatmalarından seni sakındırırım. Eğer o ikisinin sürüleri telef olursa, onlar hurma ve ekine (ziraat işlerine) dönerler. Eğer küçük sürü sahiblerinin hayvanları helak olursa onlar çocuklarıyla gelirler de: “Ey Müminlerin Emiri! (Biz fakir düştük, bize yardım et)” derler. Babana rahmet! Onları bu halde yardımsız bırakacak değilim? Su ve otlak temini bana altın ve gümüş harcamaktan daha kolaydır. Allah’a yemin ederim ki onlar elbette benim kendilerine zulmettiğimi düşünecekler. Bu araziler elbrtte onların yurtlarıdır. Onlar cahiliyet döneminde buraları korumak üzere savaşmışlar ve bu araziler üzerinde ıslama girmişlerdir. Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah yolunda cihad için binek bulamayanları hazırlayacağım mal, deve ve atlar olmasaydı, otlaklardan bir karış yeri onlar için himaye

⁵⁰⁷ Buhari, İman, 15. Bk: Nesei, Tahrim, 3, Kasame, 49.

⁵⁰⁸ 21.04.2006, Buhari, cihad, 180

edip koruluk yapmazdım”⁵⁰⁹ buyurdu.

Hutbede hadisin, “Mazlumun duasından sakın. Çünkü mazlum ile Allah arasında hiçbir engel yoktur” kısmı ihtisar ve mefhumî olarak nakledilmiştir.

IV/54. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zulümden sakınınız. Zira zulüm, kıymet günü (sahibini saran) karanlıklar (olacak) dır.”⁵¹⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن يونس حدثنا عبد العزيز الماجشون أخبرنا عبد الله بن دينار عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما
عن النبي صلى الله عليه و سلم قال الظلم ظلمات يوم القيامة

Abdullah b. Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Zulüm, kıyamet gününde haksızlık edeni saracak sıkıntılar olacaktır” buyurdu.⁵¹¹

Hutbede hadis; “Zulümden sakınınız” şeklinde ziyade ile nakledilmiştir.

IV/55. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cimrilikten sakının! Çünkü cimrilik sizden evvel gelip geçenleri helak etmiş, onları kan dökmeye, haramı helal görmeye yönlendirmiştir...”⁵¹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن مسلمة بن قعنب حدثنا داود (يعني ابن قيس) عن عبيد الله بن مقسم عن جابر بن عبد الله أن
رسول الله صلى الله عليه و سلم قال اتقوا الظلم فإن الظلم ظلمات يوم القيامة واتقوا الشح فإن الشح أهلك من
كان قبلكم حملهم على أن سفكوا دماءهم واستحلوا محارمهم

Cabir b. Abdullah'dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur:

⁵⁰⁹ Buhari, Cihad, 180, Meğazi, 60, Zekât, 63. Bk: Müslim, İman, 29; Ebu Davud Zekât, 4; Tirmizi, Zekât, 6; Nesei, Zekât, 46; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 233; İbn Mace, Zekât, 1.

⁵¹⁰ 21.04.2006, Buhari, mezalim, 8

⁵¹¹ Buhari, Mezalim, 8. Bk: Müslim, Birr, 56, 57; Tirmizi, Birr, 83; Hâkim, Müstedrek, I, 12; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 105, 137, 156, 159, 191, 195, III, 323; Darimi, Siyer, 73.

⁵¹² 22.12.2006, (Müslim, Birr, 56)

“Zulümden sakının! Çünkü zulüm kıyamet gününde karanlıklar olacaktır. Cimrilikten de sakının! Çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, onları birbirlerinin kanlarını dökmeye, haramlarını helal saymaya sevketmiştir.”⁵¹³

Hutbede hadisin, “Cimrilikten de sakının! Çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, onları birbirlerinin kanlarını dökmeye, haramlarını helal saymaya sevketmiştir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

IV/56. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Sana zulmedeni affet, sana küsene git, sana kötülük yapana iyilik yap, aleyhine de olsa hakkı söyle.”⁵¹⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

عن علي(ر) وجدنا على قائم سيف رسول الله أعف عمن ظلمك وصل من قطعك وأحسن الى من أساء اليك وقل الحق ولو علي نفسك

Ali'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah'ın (sav) kılıcının kabzasında şu ibareyi bulduk. Sana zulmedeni affet, seni terk edene git, sana kötülük yapana iyilik yap, aleyhine de olsa hakkı söyle.⁵¹⁵

Münavi hadis hakkında şöyle demiştir: “İbn Hacer, ravilerden Zeyd b. Ali'nin zayıf olduğuna, İbn Medini ve diğerlerinin hükmettiklerini söylemiştir.”⁵¹⁶

IV/57. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir müslümana sövmek, fasıklıktır.”⁵¹⁷

⁵¹³ Müslim, Birr, 56. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 323.

⁵¹⁴ 27.08.2010, Kütübü sittî 16/252)

⁵¹⁵ Muhammed Abdürrauf, Münavi, *Feyzü'l-Kadir Şerhu'l-Camiu's-Sağirmin Ehadisi'l-Beşiri'n-Nezir*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiye, (Birinci Baskı) Beyrut 1994, IV, 196; el-Acluni, I, 32, (H.no: 1627).

⁵¹⁶ Münavi, IV, 196.

⁵¹⁷ 19.12.2008, Riyazussalihin, c. III, s. 145

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عرعة قال حدثنا شعبة عن زبيد قال سألت أبا وائل عن المرجئة فقال حدثني عبد الله أن النبي صلى الله عليه و سلم قال (سباب المسلم فسوق وقتاله كفر)

Zubeyd dedi ki: Ebu Vail'e Murcie fırkasını sordum. Bana şöyle dedi: Bana Abdullah b. Mesud (ra) rivayet etti ki, Peygamber (sav): "Müslümana sövmek fisk, onunla savaşmak ise küfürdür" buyurdu.⁵¹⁸

Hutbede hadisin, "Müslümana sövmek fasıklıktır" kısmı ihtisar ile nakledilmiş ve tali kaynak ile yetinilmiştir.

2.4.2.2. Haksız Kazanç

IV/58. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Rüşvet alan da veren de cehennemdedir.”⁵¹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن سهل بن أيوب الأهوازي حدثنا علي بن بحر بن بري حدثنا هشام بن يوسف الصنعاني أنبأنا بن جريج عن بن أبي ذئب عن الحارث بن عبد الرحمن بن أبي ذباب عن أبي سلمة بن عبد الرحمن عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم الراشي والمرتشي في النار

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Rüşvet alan da veren de cehennemdedir.”⁵²⁰

Taberani, Mu'cem'de hadisin Haşim b. Yusuf'dan başka İbn Cüreyc'den rivayet edenin olmadığı, ondan da Ali b. Bahr'ın teferrüd ettiğini açıklamıştır.⁵²¹ Münziri, bu hadisi Taberani rivayet etmiş, ravileri bilinen sika ravilerdir ayrıca el-Bezzar aynı lafızlarla

⁵¹⁸ Buhari, İman, 35, Fiten, 8, Edeb, 44. Bk: Müslim, 116; Nesei, Tahrim, 27; Tirmizi, İman, 15, Birr, 52; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 385, 411, 433, 454; İbn Mace, Fiten, 4.

⁵¹⁹ 06.01.2006, el-Camiu's-sağır, 4490

⁵²⁰ Taberani, *Mu'cemü's-sağır*, I, 57, (H.no: 58); Ebu Bekir Ahmed b. Amr el-Basri el-Bezzar, *Müsnedü'l-Bezzar (el-Bahru'z-Zehhar)*, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, (Birinci Baskı) Medine 1988-2009, III, 247; es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 275, (H.no:4490).

⁵²¹ Taberani, *Mu'cemü's-sağır*, Mektebetü'l-İslami, (thk. Muhammed Şekur Muhammed), (Birinci Baskı) Beyrut 1985, I, 57, (H.no: 58).

Abdurrahman b. Avf hadisini rivayet etmiştir, demiştir.⁵²² Bezzar, hadisi senediyle rivayet ettikten sonra devamında şu açıklamayı yapmıştır: “Hadisin Abdurrahman b. Avf’tan bu senet ve bu metinle rivayet edildiğini biliyoruz. Ömer b. Ebi Seleme, babası (Ebu Seleme b. Abdurrahman), Ebu Hureyre ve İbn Ebi Zi’b ise Ebu Seleme, Abdullah b. Amr senediyle hadisi rivayet etmişlerdir.” Elbani ise hadisin tahlilinden sonra Taberani’nin şeyhi Ahmed b. Sehl el- Ahvazi’nin durumunun bilinmemesi sebebiyle hadis münkerdir, demiştir.⁵²³

IV/59. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Rüşvet alanı, rüşvet vereni ve bu ikisi arasında aracılık yapanı lanetlediği”⁵²⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو موسى محمد بن المثنى حدثنا أبو عامر العقدي حدثنا ابن أبي ذئب عن خاله الحارث بن عبد الرحمن عن أبي سلمة عن عبد الله بن عمرو قال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم الراشي والمرتشى

Abdullah b. Amr’dan (ra) rivayet oldu ki “Resulullah (sav) rüşvet verene de alana da lanet etmiştir.”⁵²⁵

Hutbede hadisin metninde olmayan “ve bu ikisi arasında aracılık yapanı” kısmı ziyade ile nakledilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.⁵²⁶

IV/60. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri kaldır.”⁵²⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني زهير بن حرب حدثنا يحيى بن سعيد عن أبان بن صمعة حدثني أبو الوائز حدثني أبو برزة قال قلت يا نبي الله علمني شيئاً أتنفع به قال اعزل الأذى عن طريق المسلمين

⁵²² Münziri, III, 125.

⁵²³ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, XIV, 855,

⁵²⁴ 06.01.2006, Tirmizi, Ahkâm 9(1336), Ebu Davud, Akdiyye, (3580)

⁵²⁵ Tirmizi, Ahkâm, 9. Bk: Ebu Davud, Akdiye, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 164, 190, 194, 212, 387, V, 279; İbn Mace, Ahkâm, 2.

⁵²⁶ Tirmizi, Ahkâm, 9.

⁵²⁷ 13.01.2006, Buhari, İman 7

Ebu Berze el-Eslemi'den (ra) rivayet oldu ki: Ya Resulallah! Bana faydalanacağım bir şey öğret, dedim. “Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri gider” buyurdu.⁵²⁸

Hutbede hadisin, “Müslümanların yolundan rahatsızlık veren şeyleri gider” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak olarak gösterilen Buhari, İman, 7’de hadis geçmemektedir. Ancak Buhari, Mezalim, 25’de “Yoldan rahatsızlık veren şeyleri gidermek sadakadır” şeklinde geçmektedir. Hadis hutbede geçtiği mana ile Müslim, 131’de geçmektedir. Kaynak kullanmada hata edilmiştir.

IV/61. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Kıyamet gününde Yüce Allahın kendileriyle konuşmayacağı, rahmet nazarıyla bakmayacağı, affetmeyeceği kimselerden birinin de “Yalan yere yemin ederek ticaret malını fahiş bir fiyatla satmaya çalışanlar”⁵²⁹ olduğunu ifade etmişlerdir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة ومحمد بن المثنى وابن بشار قالوا حدثنا محمد بن جعفر عن شعبة عن علي ابن مدرك عن أبي زرعة عن خرشة بن الحر عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم قال فقرأها رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث مرار قال أبو ذر خابوا وخسروا من هم يا رسول الله ؟ قال المسبل والمنان والمنفق سلعته بالحلف الكاذب

Ebu Zer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah kıyamet günü şu üç kimse ile konuşmaz, onlara rahmet nazarı ile bakmaz, onları günahlarından arındırmaz, onlar için elem verici bir azab vardır.” Ebu Zer (ra) Resulullah (sav) bunu üç defa tekrar etti, dedi. Ebu Zer (ra): Yaptıklarının hayrını görmesinler, hüsrana uğrasınlar, kim onlar ya Resulullah! dedi. Resulullah (sav): “(Onlar) Kibirleri sebebiyle elbiselerini yerde sürüyen, Yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yere yemin ederek malını satışa sunan kimse” buyurdu.⁵³⁰

Hutbelerde hadisin, “Yalan yere yemin ederek ticaret malını fahiş bir fiyatla satmaya çalışanlar” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

⁵²⁸ Müslim, Birr, 131. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 420, 423; İbn Mace, Edeb, 7.

⁵²⁹ 31.03.2006, Müslim, iman 171

⁵³⁰ Müslim, İman, 171, 172. Bk: Ebu Davud, Libas, 28; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 162, 177; Darimi, Büyu’ 63.

IV/62. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Her kim bize hile eder, karışık işlerle bizi aldatırsa bizden değildir.”⁵³¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا يعقوب (وهو ابن الرحمن القاري) ح وحدثنا أبو الأحوص محمد بن حيان حدثنا ابن أبي حازم كلاهما عن سهل بن أبي صالح عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال من حمل علينا السلاح فليس منا ومن غشنا فليس منا

Eb Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulüllah (sav): “Her kim bize karşı silah çekerse bizden değildir. Bizi aldatan da bizden değildir”⁵³² buyurmuştur.

Hutbede hadisin, “Bizi aldatan da bizden değildir” kısmı ihtisarla nakledilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/63. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Gerçeği gizleyip yalan söyleyerek yapılan alış-verişin bereketini Allahın yok edeceğini,”⁵³³ bize bildirmiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكير حدثنا الليث عن يونس عن ابن شهاب قال ابن المسيب إن أبا هريرة رضي الله عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول الحلف منفقة للسلعة ممحقة للبركة

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah’ın (sav) şöyle dediğini işittim: “Yemin malı sattırır, kazancın bereketini giderir” buyurmuştur.⁵³⁴

Hutbelerde hadisin, “Gerçeği gizleyip yalan söyleyerek yapılan alış-verişin bereketini Allahın yok edeceğini” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

⁵³¹ 01.05.2009, Riyazüssalihin 3/160

⁵³² Müslim, İman, 164. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müslim, II, 417.

⁵³³ 01.05.2009, 16.10.2009. Buhari- h.no: 996. Buhari Büyü, 26; Müslim İman, 117, Müsâkât, 131.

⁵³⁴ Müslim, Müsakat, 131. Bk: Buhari, Büyü’ 16; Ebu Davud, Büyü’, 6; Nesei, Büyü’, 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 235, 242, 413.

IV/64. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamber'in (sav) zaman zaman pazarı denetlemeleri, temel tüketim mallarını piyasadan çekerek, mal arzında sıkıntıya yol açıp, daha sonra fırsatını bulunca gerçek değerinin üzerinde satış yapan karaborsacıları ağır ifadelerle eleştirmeleri”⁵³⁵ hem üretici hem de tüketici haklarını koruma amacına yönelik uygulamalardır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا نصر بن علي الجهضمي . حدثنا أبو أحمد . حدثنا إسرائيل عن علي بن سالم ابن ثوبان عن علي بن زيد بن جدعان عن سعيد بن المسيب عن عمر بن الخطاب قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (الجالب مرزوق والمحتكر ملعون)

Ömer b. el-Hattab'dan (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Malını satışa arz eden rızkını helalinden kazanmış, stokçuluk eden ise, lanetlenmiştir.”⁵³⁶

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, yorumlu olarak hadise atıfta bulunulmuştur. Ana kaynaklarla beraber tali kaynakta kullanılmıştır. Zevaid'de hadisin senedinde bulunan Ali b. Zeyd b. Cüdan'ın zayıf olduğu bildirilmiştir.⁵³⁷

IV/65. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Mal ve hizmet fiyatlarının serbest piyasa ortamında, rekabet şartlarına göre oluşmasını istemeleri”⁵³⁸ hem üretici hem de tüketici haklarını koruma amacına yönelik uygulamalardır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن زياد حدثنا عبد الأعلى حدثنا سعيد عن قتادة عن أبي نضرة عن أبي سعيد قال غلا السعر على عهد رسول الله صلى الله عليه و سلم فقالوا لو قومتم يا رسول الله قال (إني لأرجو أن أفارقكم ولا يطلبني أحد منكم بمظلمة ظلمته)

⁵³⁵ 31.03.2006, İbni Mace, Ticarat 6, darimi, buyuğ 12, kâmil miras, tecridi sarih 6/449

⁵³⁶ İbn Mace, Ticaret, 6. Bk: Darimi, Büyü', 12.

⁵³⁷ İbn Mace, Ticaret, 6; Busiri, III, 10.

⁵³⁸ 31.03.2006, İbni mace, ticarat 27

Ebu Said el-Hudri'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) hayatta iken fiyatlar bir ara yükseldi. Bunun üzerine sahabiler: Fiyatlara sınırlama getirin Ya Rasulallah! dediler. Peygamber (sav): “Sizden hiç bir kimseye, haksızlık etmeden ayrılmayı umarım” buyurdu.⁵³⁹

Hutbede hadise, “Mal ve hizmet fiyatlarının serbest piyasa ortamında, rekabet şartlarına göre oluşmasını istemeleri” şeklinde mefhumî olarak yorumlu bir şekilde işaret edilmiştir.

Busiri, Zevaid’de hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin ravilerinden Said -İbn Arube- ömrünün son dönemlerinde karıştırmaya başlamıştır. Ancak Abdüla’la b. Abdüla’la es-Sami ihtilatından önce ondan rivayette bulunmuştur. Ravilerden Muhammed b. Ziyad, İbn Ubeydullah ez-Ziyadi’dır. İbn Hıbban, Sikat’ta onun çoğu zaman karıştırdığını söylemiştir. Hadisin diğer ravileri sika ravilerdir.⁵⁴⁰ İbn Hıbban Ebu Said el-Hudri’den gelen rivayetle hadisin şahidini rivayet etmiştir. Ayrıca Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde, Ebu Davud, Tirmizi ve İbn Mace’nin Sünen’leride Enes’den gelen rivayetler, Bezzar’ın Müsned’inde Ali b. Talib’den gelen rivayet, Beyhaki’nin Sünen-i Kübra’sında Hz. Ömer’den gelen rivayet hadisin şahitleridir.”⁵⁴¹ Hadis sahihtir.

IV/66. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sevgili Peygamberimiz, ticaret ahlakı ile ilgili prensipleri ortaya koyarken, ticarete haksız rekabeti, satışı kızıştırmak için alıcıymış gibi davranmayı, hileli artırımda bulunmayı yasaklamış”⁵⁴² tır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله حدثنا سفيان حدثنا الزهري عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: نهى رسول الله صلى الله عليه و سلم أن يبيع حاضر لباد ولا تناجشوا ولا يبيع الرجل على بيع أخيه ولا يخطب على خطبة أخيه وتساءل المرأة طلاق أختها لتكفأ ما في إنائها (

⁵³⁹ İbni Mace, Ticarat, 27. Bk: Ebu Davud, İcare, 51; Tirmizi, Büyü’, 73; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 85, 156; Darimi, Büyü’, 13.

⁵⁴⁰ İbni Mace, Ticarat, 27.

⁵⁴¹ Busiri, III, 18.

⁵⁴² 16.10.2009, Buhari Büyü, 58, 64, 70; Müslim, Büyü, 11.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şehirliyi, köylünün malını onun adına satmaktan nehyetti de: “Malın fiyatını artırmak üzere müşteri kızıştırmayın” buyurdu. Yine Resulüllah (sav): “Hiçbir kimse kardeşinin alışverişi üzerine alışveriş etmesin. Kardeşinin dünür olduğu kimseye dünürücü gitmesin. İffetli bir kadın da kardeşinin kabındaki kendi kabına doldurmak için (kendi evlenmek için başka bir kadının) talakını istemesin” buyurdu⁵⁴³

Hutbede hadis; “Sevgili Peygamberimiz, ticaret ahlakı ile ilgili prensipleri ortaya koyarken, ticarete haksız rekabeti, satışı kızıştırmak için alıcıymış gibi davranmayı, hileli artırımda bulunmayı yasaklamış” şeklinde mefhumî olarak yorumlu bir şekilde nakledilmiştir.

2.4.2.3. İçki ve Zararları

IV/67. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İçkiden sakının çünkü o bütün kötülüklerin anasıdır.”⁵⁴⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا سويد بن نصر قال أنبأنا عبد الله يعني بن المبارك عن يونس عن الزهري قال حدثني أبو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث أن أباه قال سمعت عثمان يقول اجتنبوا الخمر فإنها أم الخبائث فإنه كان رجل ممن خلا قبلكم يتعبد ويعتزل الناس فذكر مثله قال فاجتنبوا الخمر فإنه والله لا يجتمع والإيمان أبدا إلا أوشك أن يخرج أحدهما صاحبه

Abdurrahman b. Haris (ra) Osman'ın (ra) şöyle dediğini işittiğini haber verdi: “İçki içmekten uzak durun çünkü o bütün kötülüklerin anasıdır. Sizden önceki ümmetler arasında ibadetle meşgul olan bir adam vardı. Allaha ibadet ediyor ve insanlara karışmıyordu”... Ve dedi ki: “İçkiden uzak durun! Allaha yemin ederim ki içki ile iman bir arada olamaz mutlaka biri diğerini uzaklaştırır.”⁵⁴⁵

⁵⁴³ Buhari, Büyü', 58, Şurut, 8. Bk: Nesei, Büyü', 19, 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 274, 487.

⁵⁴⁴ 24.02.2006, Nesei, eşribe 44

⁵⁴⁵ Nesei, Eşribe, 44.

Hutbede hadisin, “İçkiden sakının çünkü o bütün kötülüklerin anasıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Makdisi, hadisin isnadı için “La be’sse bih”⁵⁴⁶ demiştir.⁵⁴⁷

IV/68. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sarhoşluk veren her şey şaraptır ve her şarap ta haramdır.”⁵⁴⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني إسحق حدثنا النضر أخبرنا شعبة عن سعيد بن أبي بردة عن أبيه عن جده قال لما بعثه رسول الله صلى الله عليه وسلم ومعاذ بن جبل قال لهما (يسرا ولا تعسرا وبشرا ولا تنفرا وتطوعا) . قال أبو موسى يا رسول الله إنا بأرض يصنع فيها شراب من العسل يقال له البتع وشراب من الشعير يقال له المزمر ؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل مسكر حرام

Ebu Musa el-Eş'ari (ra) şöyle demiştir: Resulüllah (sav) O’nunla Muaz b. Cebel’i (ra) Yemene gönderdiği zaman, ikisine hitaben: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin ve yumuşaklık gösterin." buyurdu. Ebu Musa (ra): Ya Rasulallah! Biz Yemenin bir bölgesindeniz. Orada baldan “el-Bit’ı” denilen bir içki yapılır, arpadan da “el-Mızru” denilen bir içki yapılır, dedi. Resulüllah (sav): “Her sarhoşluk veren içki, haramdır”⁵⁴⁹ buyurdu.

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir.

⁵⁴⁶ Dr Emin Aşıkutlu, bu tabir ile ilgili özet olarak şöyle demektedir: “Cumhura göre orta derecede bir ta’dil lafzı olan bu ifade İbn Main’e göre sika lafzı ile eşdeğerdir. İbn Main ile birlikte İbn Mehdi, Ahmed b. Hanbel, Dühaym (245/859) ve İbn Ebi Hatim gibi ilk münekkitler arasında bu anlamda yaygın olarak kullanılmıştır. Nesei’nin de aynı ravi hakkında “La be’sse bih” ve sika lafızlarını birlikte kullanmasına bakılırsa onunda bu iki lafız arasında bir fark görmediği söylenebilir.” Emin Aşıkutlu, *Hadiste Rical Tenkidi Cerh ve Tadil İlmi*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 185.

⁵⁴⁷ Ebu Abdilllah Muhammed b. Abdülvahid, el-Makdisi, *el-Ehadisü'l-Muhtara ev el-Müstahracü mine'l-Ehadisi'l-Muhtaratü mima lem yuhricühü'l-Buhari ve Müslimfi Sahihayhüma (thk. Dr. Abdülmelik b. Abdullah)*, Daru Hıdır, (Üçüncü Baskı) Beyrut 1420/2000, , I, 502.

⁵⁴⁸ 29.02.2008, Buhari, edeb, 80

⁵⁴⁹ Buhari, Edeb, 80, Meğazi, 57. Bk: Müslim, Eşribe, 70, 72; Nesei, Eşribe, 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 417.

IV/69. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Şu beş günah sahibi cennete tövbe etmeden giremez. Bunlar; Yaptığı iyiliği başa kakan, akrabası ile ilgisini kesen, sihre inanan, gaibden haber veren, devamlı içki içen”⁵⁵⁰ dir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا معاوية بن عمرو ثنا أبو إسحاق عن الأعمش عن سعد الطائي عن عطية بن سعد عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لا يدخل الجنة صاحب خمس مدمن خمر ولا مؤمن يسحر ولا قاطع رحم ولا كاهن ولا منان

Ebu Said el-Hudri'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Şu beş günah sahibi (tövbe etmedikçe) cennete giremez. Bunlar; Devamlı içki içen, sihre inanan, akrabaları ile ilgisini kesen, gaibden haber veren ve yaptığı iyiliği başa kakan.”⁵⁵¹

Hutbede hadiste geçen maddeler arasında takdim, tehir yapılmıştır. Ravilerden Atıye b. Sa'd zayıftır.⁵⁵² Hadis zayıftır.⁵⁵³

2.4.2.4. Haset, Kibir, Öfke

IV/70. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir kulun kalbinde imanla haset bir arada olmaz.”⁵⁵⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أنبا عيسى بن حماد قال حدثنا الليث عن بن عجلان عن سهيل بن أبي صالح عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال لا يجتمعان في النار مسلم قتل كافرا ثم سدد وقارب ولا يجتمع في جوف مؤمن غبار في سبيل الله وفيح جهنم ولا يجتمعان في قلب عبد الإيمان والحسد

⁵⁵⁰ 09.04.2010, Müsned, A.İ.Hanbel

⁵⁵¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 14, 83.

⁵⁵² el-Heysemi, V, 116.

⁵⁵³ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, III, 658.

⁵⁵⁴ 12.02.2010, Nesâi, Cihad,8

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kâfiri öldürüp sonra dosdoğru ve mutedil bir hayat süren kimse ile öldürdüğü o kâfir cehennemde bir araya gelmez. Allah yolunda gayret ederken çıkarılan toz ile cehennem ateşi bir araya toplanmaz. Bir kulun kalbinde iman ile hased bir arada olamaz.”⁵⁵⁵

Hutbede hadisin, “Bir kulun kalbinde imanla haset bir arada olmaz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Münziri, hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir, demiştir.⁵⁵⁶

IV/71. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Haset etmekten sakınınız. Zira ateşin odunu (veya otları) yiyip bitirdiği gibi, haset de iyilikleri yer, bitirir.”⁵⁵⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عثمان بن صالح البغدادي ثنا أبو عامر يعني عبد الملك بن عمرو ثنا سليمان بن بلال عن إبراهيم بن أبي أسيد عن جده عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال " إياكم والحسد فإن الحسد يأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب " أو قال " العشب "

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Hasedden sakının. Çünkü ateşin odunu (veya otları) yaktığı gibi hased de iyi amelleri yok eder.”⁵⁵⁸

Elbani, hadis zayıftır. Çünkü İbrahim b. Esid dedesinden rivayer etmiştir. Dedesinin ismi ise bilinmemektedir, demiştir.⁵⁵⁹

IV/72. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“...Size cehennemlikleri bildireyim mi? Her katı yürekli, kaba, hayırdan alıkoyan, kibirli kişi cehennemliktir.”⁵⁶⁰

⁵⁵⁵ Nesei, Cihad, 8.

⁵⁵⁶ Münziri, II, 175.

⁵⁵⁷ 12.02.2010, Ebu Davut, edeb 44

⁵⁵⁸ Ebu Davud, Edeb, 44.

⁵⁵⁹ el-Elbani, *Silsiletü'd-Daife*, IV, 375.

⁵⁶⁰ 30.04.2010, Riyazüssalihin C1, S 294

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن كثير أخبرنا سفيان حدثنا معبد بن خالد القيسي عن حارثة بن وهب الخزاعي: عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (ألا أخبركم بأهل الجنة ؟ كل ضعيف متضاعف لو أقسم على الله لأبره ألا أخبركم بأهل النار ؟ كل عتل جواظ مستكبر)

Harise b. Vehb el-Huzai'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Dikkat edin, size cennetlikleri haber vereyim mi? Her zayıf ve her alçak gönüllü olan kimsedir. O kimse Allaha yemin etse, Allah onu yeminini gerçekleştirir. Dikkat edin, size cehennemlikleri de haber vereyim mi? Her katı yürekli, hilekâr ve ululuk taslayandır.”⁵⁶¹

Hutbede hadisin, “Size cehennemlikleri de haber vereyim mi? Her katı yürekli, hilekâr ve ululuk taslayandır” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/73. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Üç sınıf insan var ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, Onlara bakmaz ve onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı azap vardır.”⁵⁶²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة ومحمد بن المثنى وابن بشار قالوا حدثنا محمد بن جعفر عن شعبة عن علي ابن مدرك عن أبي زرعة عن خرشة بن الحر عن أبي ذر عن النبي صلى الله عليه و سلم قال ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم قال فقرأها رسول الله صلى الله عليه و سلم ثلاث مرار قال أبو ذر خابوا وخسروا من هم يا رسول الله ؟ قال المسيل والمنان والمنفق سلعته بالحلف الكاذب

Ebu Zer'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Üç kişi vardır ki, kıyamet gününde Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak, onları günahlarından arındırmayacaktır. Hem onlar için elem verici bir azap vardır” buyurmuştur. Ravi dedi ki: “Resulullah (sav) bunları üç defa okudu.” Ebu Zer (ra): Yaptıklarının hayrını görmesinler, hüsrana uğrasınlar! Kim onlar ya Resulullah? demiş, Resulullah (sav):

⁵⁶¹ Buhari, Edeb, 61, Tefsir, 68. Bk: Müslim, Cennet, 46, 47; Tirmizi, Sıfat-ı Cehennem 13; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 306.

⁵⁶² 09.04.2010, s.Müslim: 1/102

“Elbisesini kibirinden dolayı yerde sürükleyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malını yalan yere yeminle satan” buyurmuştur.⁵⁶³

Hutbede hadis; “Üç kişi vardır ki, kıyamet gününde Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak, onları günahlarından arındırmayacaktır. Hem onlar için elem verici bir azab vardır” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir.

IV/74. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Öfke şeytandandır, şeytan ise ateşten yaratılmıştır, ateş su ile söndürülür, o halde biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın.”⁵⁶⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بكر بن خلف والحسن بن علي المعنى قالنا ثنا إبراهيم بن خالد ثنا أبو وائل القاص قال دخلنا على عروة بن محمد السعدي فكلّمه رجل فأغضبه فقام فتوضاً ثم رجع وقد توضاً فقال حدثني أبي عن جدي عطية قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الغضب من الشيطان وإن الشيطان خلق من النار وإنما تطفأ النار بالماء فإذا غضب أحدكم فليتوضاً

Ebu Vail el-Kass dedi ki: (Bir gün) Urve b. Muhammed b. es-Sa'di'nin yanına girmiştik. Orada bir adam onunla konuşup onu kızdırmıştı. Bunun üzerine Urve b. Muhammed kalktı, abdest aldı ve abdestli bir vaziyette yanımıza geldi. Sonra babam Resulüllah'ın (sav) şöyle buyurduğunu bana haber verdi: “Muhakkak ki öfke şeytandandır ve kuşkusuz şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateşi de ancak su söndürür. Binaenaleyh, biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın.”⁵⁶⁵

Hutbede hadisin, “Öfke şeytandandır ve kuşkusuz şeytan ateşten yaratılmıştır. Ateşi de ancak su söndürür. Binaenaleyh, biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın” kısmı ihtisar ile

⁵⁶³ Müslim, İman, 171, 106, 107, 174. Bk: Buhari, Şirb, 11, Şehadet, 22, Ahkâm, 48, Tevhid, 23; Nesei, Zekât, 69, Büyu', 5, Zinet, 104; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 148, 158, 162, 168, 177; Darimi, Büyu', 63; İbn Mace, Ticaret, 30.

⁵⁶⁴ 05.11.2010, Süneni Ebu Davud 4/4784

⁵⁶⁵ Ebu Davud, Edeb, 4. Bk: Ahmed b. Hanbel, IV, 226.

nakledilmiştir. Elbani, hadis senedinde bilinmeyen iki ravi sebebiyle zayıftır, demiştir.⁵⁶⁶ Kaynak göstermede eserin cilt ve hadis numarası ile yetinilmiştir.

IV/75. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim karşısındakine istediği şeyi yapabileceği halde öfkesini yenerse, Allah onun kalbini iman ve emniyetle doldursun.”⁵⁶⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

من كظم غيظا وهو قادر على إنفاذه ملاً الله قلبه أمانة وإيمانا، ومن ترك لبس ثوب جمال وهو يقدر عليه تواضعا كساه الله حلة الكرامة، ومن زوج الله توجّه الله تاج الملك

“Gücü yettiği halde öfkesini yenen kimsenin kalbini, Allah güven ve imanla doldurur. Gücü yettiği halde alçak gönüllü davranarak güzel elbise giymezse Allah, ona kereamet elbisesi giydirir. Kim Allahın rızasını kazanmak kastıyla evlenirse, Allah onu hükümdar tacı ile şerefendirir.”⁵⁶⁸

Hutbede hadisin, “Gücü yettiği halde öfkesini yenen kimsenin kalbini, Allah güven ve imanla doldursun” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Kaynak olarak İbn Kesir’in tefsiri verilmiş,⁵⁶⁹ İbn Kesir de kaynak olarak Ahmed b. Hanbel’in Müsned’ini (III, 440) göstermiştir. Müsned, III, 440; Ebu Davud, Edeb, 3; İbn Mace, Zühd, 18; Tirmizi, Birr, 74, Sıfatü’l-Kıyamet, 48’de ise hadisin baştarafı mevcut olup son tarafı farklı olduğunu gördük. Hadisi Kenzü’l-Ummal’de bulduk. Orada da kaynak olarak Ebu Davud gösterilmiştir. Ancak Ebu Davud, Sünen, Edeb, 3’de de hadis metindeki gibi bir bütün olarak geçmemekte, yakın lafızlarla geçmektedir. Hadisin, “Gücü yettiği halde öfkesini yenen kimsenin kalbini, Allah güven ve imanla doldurur” kısmı için Elbani zayıftır, demiştir.⁵⁷⁰ Metinde geçtiği şekliyle bir bütün olarak hadis hakkında bir değerlendirmeye gidilmemiştir.

⁵⁶⁶ el-Elbani, *Silsiletü’l-Ehadisi’d-Daife*, II, 51.

⁵⁶⁷ 05.11.2010, İbni kesir muhtasar 1/319

⁵⁶⁸ Ali El-Muttaki El-Hindi, III, 133, (H.no:5823).

⁵⁶⁹ İbn Kesir, *Tefsiru’l-Kurani’l-Azim*, (Al-i İmran/134) II, 106.

⁵⁷⁰ Elbani, *Silsiletü’l-Ehadisi’d-Daife*, VIII, 39.

2.4.2.5. Yalan Söylemek

IV/76. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiği zaman hıyanet eder.”⁵⁷¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سليمان أبو الربيع قال حدثنا إسماعيل بن جعفر قال حدثنا نافع بن مالك بن أبي عامر أبو سهيل عن أبيه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (آية المنافق ثلاث إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف وإذا أؤتمن خان)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Münafıkın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği vakit sözünde durmaz, kendisine birşey emanet edildiği zaman hıyanet eder” buyurdu.⁵⁷²

IV/77. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Müslüman kardeşin sana teslim olup seni tasdik ederken, ona yalan söylemen ihanet günahı olarak sana yeter.”⁵⁷³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا حيوة بن شريح الحضرمي إمام مسجد حمص ثنا بقية بن الوليد عن ضبارة بن مالك الحضرمي عن أبيه عن عبد الرحمن بن جبير بن نفيير عن أبيه عن سفيان بن أسيد الحضرمي قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول كبرت خيانة أن تحدث أخاك حديثا هو لك به مصدق وأنت له به كاذب

Süfyan b. Esid el-Hadrami'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'in (sav) şöyle dediğini işittim: “Müslüman kardeşin sana güvenip seni tasdik ederken, ona yalan söylemen ihanet günahı olarak sana yeter.”⁵⁷⁴

⁵⁷¹ 22.01.2010, Buhari, İman 24, Müslim, İman 25

⁵⁷² Buhari, İman, 24, Edeb, 69, Vesaya, 8, Şehadet, 28. Bk: Müslim, İman, 107; Ebu Davud, Sünnet, 16; Tirmizi, İman, 14; Nesei, İman, 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 357.

⁵⁷³ 03.11.2006, -----

⁵⁷⁴ Ebu Davud, Edeb, 71. Bk: es-Suyuti, *el-Camiu 's-sağir*, s. 388, (H.no: 6215).

Hutbede hadis kaynak gösterilmeden nakledilmiştir. Suyuti, hadisi Buhari'nin Edebü'l-müfred'inde, Ebu Davud'un Sünen'inde Süfyan b. Esid'den, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde ve Taberani'nin Mu'cemü'l-kebir'inde Nüvvas b. Sem'an'dan rivayet ettiklerini söylemiş ve hadis zayıftır, demiştir.⁵⁷⁵ Elbani ise bu isnadın illeti, ravilerden Dabara b. Malik'in durumunun bilinmemesidir ve hadis zayıftır, demiştir.⁵⁷⁶

IV/78. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kalp doğruluktan huzur, yalandan ızdırap duyar.”⁵⁷⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو موسى الأنصاري حدثنا عبد الله بن إدريس حدثنا شعبة عن بريد بن أبي مريم عن أبي الحوار السعدي قال قلت للحسن بن علي ما حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم ؟ قال حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم دع ما يريك إلى ما لا يريك فإن الصدق طمأنينة وإن الكذب ريبة

Ebu'l-Havra es-Sa'di'den (ra) rivayete göre şöyle demiştir: Hasan b. Ali'ye (ra) Resulullah'dan (sav) ezberlediğin bir şey var mı? diye sordum. Dedi ki: Resulullah'dan (sav) şunu ezberledim: “Şüpheli olanı bırak şüphelenmediğin şeye bak! Çünkü doğruluk gönül huzurudur, yalancılık ise kuşkudan ibarettir.”⁵⁷⁸

Hutbede hadisin, “Doğruluk gönül huzurudur, yalancılık ise kuşkudan ibarettir” kısmı ihtisar ile nakledilmiş, mana mefhumî olarak verilmiştir. Tali kaynakla yetinilmiştir. Hadis hasen, sahihtir.⁵⁷⁹

IV/79. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Yalan ile iman bir arada durmaz.”⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 388, (H.no: 6215).

⁵⁷⁶ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, III, 405.

⁵⁷⁷ 16.11.2007,22.01.2010, Riyazu's-salihin 1/86, H.55

⁵⁷⁸ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 60. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 200.

⁵⁷⁹ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 60.

⁵⁸⁰ 22.01.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned 1/5 h.2393

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن أحمد قال حدثني أبي قال ثنا هاشم بن القاسم قال ثنا زهير يعني بن معاوية قال ثنا إسماعيل بن أبي خالد قال ثنا قيس قال قام أبو بكر رضي الله عنه فحمد الله عز و جل وأثنى عليه فقال يا أيها الناس إنكم تقرؤون هذه الآية { يا أيها الذين آمنوا عليكم أنفسكم لا يضركم من ضل إذا اهتديتم } إلى آخر الآية وإنكم تضعونها على غير موضعها وإني سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول إن الناس إذا رأوا المنكر ولا يغيروه أوشك الله أن يعمهم بعقابه قال وسمعت أبا بكر رضي الله عنه يقول يا أيها الناس إياكم والكذب فإن الكذب مجانب للإيمان

Kays'den (ra) rivayet oldu ki: Ebu Bekr (ra) bir gün hutbede, Allaha hamd ü senadan sonra; “Ey İman edenler! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allahadır. Artık O size yaptıklarınızı bildirecektir” (Maide 5/105) ayetini okuyorsunuz da onu yerinde, doğru bir şekilde değerlendirmiyorsunuz. Şüphesiz Resulüllah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “İnsanlar bir kötülüğü görürler de onu düzeltmezlerse, nerdeyse Allahın cezası umumileşir.” Ravi: Ebu Bekr'in (ra) şöyle dediğini de işittim: “Ey İnsanlar! Yalandan sakının. Çünkü yalan ile iman bir arada durmaz” demiştir.⁵⁸¹

Hutbede hadisin, “Yalan ile iman bir arada durmaz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Elbani, hadis senedi sahih, ravileri sika ravilerdir, demiştir.⁵⁸²

IV/80. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamber'e (sav) ‘Mümin korkak olur mu?’ diye soruldu. ‘Olabilir,’ dedi. ‘Mümin cimri olur mu?’ diye soruldu. ‘Olabilir,’ dedi. ‘Mümin yalancı olur mu?’ diye sorulduğunda ise; ‘Hayır olamaz,’ buyurdu.”⁵⁸³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني مالك عن صفوان بن سليم انه قال قيل لرسول الله صلى الله عليه و سلم أيكون المؤمن جبانا فقال نعم فقيل له أيكون المؤمن بخيلا فقال نعم فقيل له أيكون المؤمن كذابا فقال لا

⁵⁸¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 5.

⁵⁸² el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadişi's-Sahihah*, V, 414.

⁵⁸³ 22.01.2010, Muvatta, Kalem c.2.s.252

Safvan b. Selim'den (ra) rivayet oldu. Peygamber'e (sav); Mü'min korkak olur mu? diye soruldu. "Olabilir" dedi. Mü'min cimri olur mu? diye soruldu. "Olabilir" dedi. "Mü'min Yalancı olur mu?" diye sorulduğunda ise, "Hayır olamaz" buyurdu.⁵⁸⁴

Hadis Muvatta, Kelam, 1795'de geçmekte diğer ana kaynaklarda geçmemektedir. Münziri, hadisi Malik'in mürsel olarak rivayet ettiğini söylemiştir.⁵⁸⁵ Suyuti ise hadis ile ilgili olarak bu hadis hasen mürseldir⁵⁸⁶ demiştir.

2.4.3. Ahlaki Vazifelerimiz Ve Toplumsal Görevlerimizle İlgili Hadislein Tahriri

Bu başlık altında, **Şahsi Vazifeler, Ailevi Vazifeler, Toplumsal Vazifeler ve Çevreye Karşı Vazifeler** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 100 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.3.1. Şahsi Vazifeler

IV/81. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

"İki günü eşit geçen aldanmıştır", "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır"⁵⁸⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

من استوى يوماه فهو مغبون

"İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır."⁵⁸⁸

Acluni bu rivayet hakkında şunları söylemektedir: "Deylemi bu rivayeti Hz. Ali'den (ra) merfu olarak zayıf bir senetle rivayet etmiştir. Aliyyü'l-Kari'nin Mevzuat'ında rivayet "من استوى يوماه فهو مغبون ومن كان يومه شرا من أمسه فهو ملعون" lafzı ile geçmekte ve İbn Ruvad'ın rüyasından başka bilinmiyor, demektir. Iraki de bu (hadisin) tahririnde Abdülaziz b. Ebi Ruvad'ın rüyasından başka bilmiyorum, demiştir. İmam Busiri bu hususla ilgili olarak: Kişinin dünya hayatı ile ilgili kazancı (ahreti hakkında) bir kayıptır. Hayrı

⁵⁸⁴ Malik, Muvatta, Kelam, 1795.

⁵⁸⁵ Münziri, *et-Terğib ve't-Terhib*, III, 368.

⁵⁸⁶ es-Suyuti, *Tenviru'l-Havalik*, II, 254.

⁵⁸⁷ 27.07.2007, 01.01.2010 ----- el-'Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 323.

⁵⁸⁸ el-Acluni, *Keşfü'l-Hafa*, II, 233, (H.no: 2406).

olmayan kazanç hüsrandan başka bir şey değildir, diyerek Asır suresini delil getirmiştir. ‘Asra yemin olsun ki gerçekten insan hüsrandadır...’ (Asr 103/1)”

Hutbelerden birinde kaynak göstermeden nakledilmiştir.

IV/82. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışın.”⁵⁸⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

اعمل لدنياك كأنك تعيش أبداً واعمل لآخرتك كأنك تموت غداً

“Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış.”⁵⁹⁰

Hutbede hadis kaynak gösterilmeden nakledilmiştir. Elbani rivayet hakkında her ne kadar son zamanlarda insanların dilinde meşhur olsa da aslı yoktur,⁵⁹¹ demiştir.

IV/83. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Aişe validemiz anlatıyor: ‘Bir gün Resûlullah'a (sav) sordum. Ey Allahın Resulü, dünyada insanlar birbirlerinden ne ile temayüz eder? Akıl ile buyurdu. Ahiretteki üstünlük ne iledir? diye sordum. Akıl ile buyurdu. Peki ama ahirette herkesin mükafatı ve cezası, dünyadaki ameli karşılığı olmayacak mı? dedim. Buyurdular ki: Ey Aişe! Her fert ancak Allahın kendine verdiği akıl kadar amel etmiyor mu? Bu sebeple dünyadaki amelleri akılları nispetinde ahiretteki mükâfat veya cezaları da amellerine göre olacaktır.”⁵⁹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وعن عائشة رضي الله عنها قالت قلت يا رسول الله بم يتفاضل الناس في الدنيا قال بالعقل قلت وفي الآخرة قال بالعقل قلت أليس إنما يجزون بأعمالهم فقال صلى الله عليه وسلم يا عائشة وهل عملوا إلا بقدر ما أعطاهم عز وجل من العقل فبقدر ما أعطوا من العقل كانت أعمالهم وبقدر ما عملوا يجزون

⁵⁸⁹ 27.07.2007, -----

⁵⁹⁰ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 'd-Daife*, I, 63.

⁵⁹¹ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 'd-Daife*, I, 63.

⁵⁹² 30.11.2007, El Hakimüt-Tirmizi

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah'a (sav) Ey Allahın Rasulü! Dünyada insanlar birbirlerinden ne ile temayüz eder? dedim. Akıl ile buyurdu. Ahiretteki üstünlük ne iledir? dedim. Akıl ile buyurdu. Ahirette herkesin mükâfatı ve cezası, dünyadaki ameli karşılığı olmayacak mı? dedim. Peygamber (sav): Ey Aişe! Herkes ancak Allahın kendine verdiği akıl kadar amel etmiyor mu? Bu sebeple dünyadaki amelleri akılları nispetinde ahiretteki mükâfat veya cezaları da amellerine göre olacaktır, buyurdu.⁵⁹³

Hakim et-Tirmizi, Nevadiru'l-Usul adlı eserinde hadisi rivayet etmiş ve hadis ile ilgili bir değerlendirmede bulunmamıştır.

IV/84. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancıdır.”⁵⁹⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا يزيد ثنا المسعودي عن وائل أبي بكر عن عباية بن رفاع بن رافع بن خديج عن جده رافع بن خديج قال قيل يا رسول الله أي الكسب اطيب قال عمل الرجل بيده وكل بيع مبرور

Rafî b. Hadic'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'e (sav); Ya Rasulallah! Hangi kazanç daha helaldir, diye soruldu da: “Kişinin elinin emeği ve dürüst ticaretin kazancıdır” buyurdu.⁵⁹⁵

Hutbede hadisin, “Kişinin elinin emeği ve dürüst ticaretin kazancıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis sahihdir.⁵⁹⁶

IV/85. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Helal mal kazanmak her müslümana vaciptir.”⁵⁹⁷

⁵⁹³ Hakim et-Tirmizi, Nevadiru'l-Usul, II, 354.

⁵⁹⁴ 27.07.2007, Müsnet 4/ 141

⁵⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV,141.

⁵⁹⁶ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, II, 159.

⁵⁹⁷ 01.05.2009, el-Camiu's-sağir, 2/46.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسعود بن محمد الرملي نا محمد بن أبي السري العسقلاني نا بقية بن الوليد عن جرير بن حازم عن الزبير بن الخريت عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه و سلم قال طلب الحلال واجب على كل مسلم

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Helal mal kazanmak her müslümana vaciptir.”⁵⁹⁸

Hadis kütüb-i tis’a’da geçmemektedir. el-Mu’cemü’l-Evsad’da; Bu hadis hakkında Zübeyr b. el-Harit’ten Cerir b. Hazim, Cerirden de Bakıyye rivayet etmiştir. İbn Ebi’s-Seri ondan ferd olarak hadisi rivayet etmiştir, denmektedir.⁵⁹⁹ Suyuti ise, Deyleminin Müsned-i Firdevs’inde Enes b. Malik'den (ra) rivayet olduğunu belirterek hadis hasendir,⁶⁰⁰ demiştir.

IV/86. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Amellerin en üstünü helal kazanç sağlamak için çalışmaktır.”⁶⁰¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أفضل الأعمال الكسب من الحلال

“Amellerin en üstünü rızkını helalinden kazanmaktır.”⁶⁰²

Münavi hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisin ravilerden İsmail b. Amr bilinmemektedir, Zehebi onu Duafa’sında zikretmiş ve onu zayıf kabul ettiler, demiştir.”⁶⁰³ Suyuti ise; hadisi İbn Lal, Ebu Said el-Hudri’den (ra) rivayet etmiştir ve hadis zayıftır, demiştir.⁶⁰⁴

⁵⁹⁸ Taberani, *el-Mu’cemü’l-Evsad*, VIII, 272, (H.no: 8610); es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 325, (H.no: 5272).

⁵⁹⁹ Taberani, *el-Mu’cemü’l-Evsad*, (thk. Tarık b. İvadullah b. Muhammed), Daru’l-Hareameyn, Kahire 1415, VIII, 272, (H.no: 8610).

⁶⁰⁰ es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 325, (H.no: 5272).

⁶⁰¹ 04.05.2007 Feyz’ül Kadir s. 2/26, H.n. 1238

⁶⁰² Münavi, VIII, 69, (H.no:1238); es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 79, (H.no: 1238); el-Acluni, I, 157, (H.no: 462).

⁶⁰³ Münavi, VIII, 69, (H.no:1238).

⁶⁰⁴ es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 79, (H.no: 123).

IV/87. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İnsan, elinin emeğinden daha hayırlı bir lokma yememiştir.”⁶⁰⁵, “Allahın peygamberi Davut (a.s) kendi elinin emeğini yedi.”⁶⁰⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إبراهيم بن موسى أخبرنا عيسى عن ثور عن خالد بن معدان عن المقدم رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (ما أكل أحد طعاما قط خيرا من أن يأكل من عمل يده وإن نبي الله داود عليه السلام كان يأكل من عمل يده)

el-Mıkdam’dan (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Hiç kimse kendi elinin kazandığından daha helal bir yiyecek yememiştir. Allahın Peygamberi Davud (as) da kendi elinin emeğini yedi.”⁶⁰⁷

Hutbelerde hadisin, “İnsan, elinin emeğinden daha hayırlı bir lokma yememiştir” ve “Allahın peygamberi Davud (as) kendi elinin emeğini yedi” kısımları ihtisarla nakledilmiş ve ana kaynakla beraber tali kaynakta verilmiştir.

IV/ 88. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

Çalışmaktan elleri nasır bağlayan bir sahabenin elini kaldırarak: “Bu elleri Allah da sever Resulü de sever” buyurmuştur⁶⁰⁸

Yaptığımız araştırmada hadisin kaynağına ulaşamadık.

IV/89. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Helalinden çalışarak, yorgun bir vaziyette yatağa giren insanın günahlarının affedilecek (ğini)”⁶⁰⁹ bildirmiştir.

⁶⁰⁵ 01.05.2009, Buhari, Nafakat, 1. Riyazüssalihin 1/569.

⁶⁰⁶ 01.05.2009, Riyazüssalihin 1/569.

⁶⁰⁷ Buhari, Büyü’, 15. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 131, 132.

⁶⁰⁸ 01.05.2009 , -----

⁶⁰⁹ 01.05.2009, 40 hadis /33 H.B. Çantay, el-Camiu’s-sağir, 2/287.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

من بات كالا من طلب الحلال بات مغفورا له

“Çalışarak rızkını helalinden kazanıp yorgun bir şekilde yatağına giren bir kimse günahları bağışlanmış olarak sabaha çıkar.”⁶¹⁰

Suyuti hadisi İbn Asakir’in, Enes'den (ra) rivayet ettiğini haber vermiş ve hadis hakkında sahihtir⁶¹¹, demiştir.

IV/90. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İki büyük nimet vardır ki, insanların pek çoğu bunları değerlendirme hususunda aldanıyorlar. (o iki nimet) sağlık ve boş vakittir.”⁶¹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا المكي بن إبراهيم أخبرنا عبد الله بن سعيد وهو ابن أبي هند عن أبيه عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال النبي صلى الله عليه و سلم (نعمتان مغبون فيهما كثير من الناس الصحة والفراغ)

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Sağlık ve boş vakit, insanlardan pek çoğunun aldandıkları iki nimettir.”⁶¹³

Tali kaynak kullanılmıştır.

IV/91. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil. İhtiyarlıktan önce gençliğin, hastalıktan önce sağlığın, meşguliyetten önce boş vakitlerin, fakirlikten önce zenginliğin”⁶¹⁴ (kıymetini bil.)

⁶¹⁰ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 520, (H.no: 8546).

⁶¹¹ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 520, (H.no: 8546).

⁶¹² 07.08.2009, 23.07.2010, Tecrid-i Sarih, 12/389, 177

⁶¹³ Buhari, Rikak, 1. Bk: Tirmizi, Zühd, 1; İbn Mace, Zühd, 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 344.

⁶¹⁴ 07.08.2009, 27.11.2009, ----, Hakim, Müstedrek, 4/34

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرني الحسن بن حكيم المروزي أنبأ أبو الموجه أنبأ عبدان أنبأ عبد الله بن أبي هند عن أبيه عن بن عباس رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لرجل وهو يعظه اغتنم خمسا قبل خمس شبابك قبل هرمك وصحتك قبل سقمك وغناك قبل فقرك وفراغك قبل شغلك وحياتك قبل موتك هذا

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) bir kişiye öğüt vererek şöyle buyurmuştur: “Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bil. İhtiyarlıktan önce gençliğinin, hastalıktan önce sağlığının, fakirliten önce zenginliğinin meşguliyetten önce boş vaktinin, ölümden önce hayatının.”⁶¹⁵

Hutbelerde hadis; “Ölümden önce hayatın” kısmı mealinden çıkartılarak ihtisar ile ve hutbelerden birinde kaynak kullanmadan nakledilmiştir. Hadis, Buhari ve Müslimin şartlarına göre sahihtir.⁶¹⁶

IV/92. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey Allahın kulları! Tedavi olunuz. Allah, ihtiyarlıktan (ve ölümden) başka yarattığı her hastalık için bir deva yaratmıştır.”⁶¹⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وهشام بن عمار . قال حدثنا سفيان بن عيينة عن زياد بن علاقة عن أسامة بن شريك قال شهدت الأعراب يسألون النبي صلى الله عليه وسلم أعلينا حرج في كذا ؟ أعلينا حرج في كذا ؟ فقال لهم (عباد الله وضع الله الحرج إلا من اقترض من عرض أخيه شيئا . فذاك الذي حرج) فقالوا يا رسول الله هل علينا جناح أن لا نتداوى ؟ قال (تداووا عباد الله فإن الله سبحانه لم يضع داء إلا وضع معه شفاء إلا الهرم قالوا يا رسول الله ماخير ما أعطي العبد ؟ قال (خلق حسن)

Üsame b. Şerik'den (ra) rivayet oldu ki Bedevilerin Peygamber'e (sav): Şu işi yapmakta bir günah var mı? Falan şeyi yapmakta bir günah var mı? diye soru sormalarına şahid oldum. Resulüllah (sav) onlara: “Ey Allahın kulları! Allah kişinin kardeşinden borç olarak aldığı mal ile ilgili günahı hariç sorduğunuz hususlarda günahı kaldırmıştır. Bedeviler tekrar: Ya Rasulallah! Tedavi olmamızda bize bir günah var mı? diye sordular. Resul-i Ekrem (sav): Tedavi olunuz Ey Allahın kulları! Çünkü Yüce Allah

⁶¹⁵ Hakim, VI, 329, (H.no: 7846).

⁶¹⁶ Hakim, VI, 329, (H.no: 7846).

⁶¹⁷ 07.08.2009, Sünen-i İbn-i Mace, 3436

yaşlılıktan başka her hastalık için bir şifa yaratmıştır. Dediler ki: Ya Rasulallah! Bir kula verilen şeylerin en üstünü nedir? Resulullah (sav): Güzel ahlaktır” buyurdu.⁶¹⁸

Hutbede hadis, “Tedavi olunuz Ey Allahın kulları! Çünkü Yüce Allah yaşlılıktan başka her hastalık için bir şifa da yaratmıştır” kısmı ihtisar ile “ölümden” kısmı yalnız Müsned’de aynı yerde geçen üç rivayetten birinde geçmektedir. Hadisin senedi sahih, ravileri de sika ravilerdir.⁶¹⁹

2.4.3.2. Ailevi Vazifeler

Bu başlık altında, **Evlilik Öncesi Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler, Evlilik Sonrası Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 38 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.3.2.1. Evlilik Öncesi Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler

IV/93. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İbadete vakit bulayım diye evlenmek istemeyen sahabenin yaptığını beğenmeyen Peygamberimiz (sav) bunu reddetmiş ve her güzelliğin örneği olduğu gibi bu konuda da üsve-i hasene olmuştur.”⁶²⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن أبي مريم أخبرنا محمد بن جعفر أخبرنا حميد ابن أبي حميد الطويل أنه سمع أنس بن مالك رضي الله عنه يقول جاء ثلاث رهط إلى بيوت أزواج النبي صلى الله عليه و سلم يسألون عن عبادة النبي صلى الله عليه و سلم فلما أخبروا كأنهم تقالوها فقالوا أين نحن من النبي صلى الله عليه و سلم ؟ قد غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر قال أحدهم أما أنا فإني أصلي الليل أبدا وقال آخر أنا أصوم الدهر ولا أفطر وقال آخر أنا أعتزل النساء فلا أتزوج أبدا فجاء رسول الله صلى الله عليه و سلم فقال (أنتم الذين قلتم كذا وكذا ؟ أما والله أني لأخشاكم لله وأتقاكم له لكني أصوم وأفطر وأصلّي وأرقد وأتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني)

Enes b. Malik'den (ra) rivayet olmuştur ki: Üç kişi Peygamber'in (sav) hanımlarının evlerine geldi de, Peygamber'in (sav) ibadetinden sordular. Peygamber'in (sav) ibadeti

⁶¹⁸ İbn Mace, Tıb, 1; Ebu Davud, Tıb, 1, 11; Tirmizi, Tıb, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 278.

⁶¹⁹ İbn Mace, Tıb, 1; Busiri, IV, 39.

⁶²⁰ 06.04.2007, Bülüğul Meram Tercemesi, C.3, No.99

haber verilince, bunu azımsadılar ve: Biz nerede, Peygamber nerede? Muhakkak Allah Peygamber'in (sav) bütün günahlarını affetmiştir, dediler. İçlerinden biri: Geceleri sürekli namaz kılacağım, dedi. Diğeri: Ben her gün oruç tutacağım, dedi. Üçüncüsü de: Ben de hiç evlenmeyeceğim, dedi. Resulullah (sav) geldi de: “Sizler şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz. Dikkat edin! Allah’a yemin ederim ki, ben sizin Allah’tan en çok korkanınız ve en çok sakınanınızım, Bununla beraber bazı günler oruç tutarım, bazen de tutmam, gecenin belli bir vaktinde namaz kılarım, bir kısmında da uyurum, kadınlarla da evlenirim. İşte benim sünnetim. Her kim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir” buyurdu.⁶²¹

Hutbede hadis, “İbadete vakit bulayım diye evlenmek istemeyen sahabenin yaptığını beğenmeyen Peygamberimiz (sav) bunu reddetmiş ve her güzelliğin örneği olduğu gibi bu konuda da üsve-i hasene olmuştur” şeklinde mefhumî olarak nakledilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/94. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey gençler, içinizden evlenmeye gücü yetenler evlensin. Zira evlenmek gözü haramdan sakındırır ve iffeti en iyi şekilde korur.”⁶²²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وأبو كريب قالوا حدثنا أبو معاوية عن الأعمش عن عمارة بن عمير عن عبد الرحمن بن يزيد عن عبد الله قال قال لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء

Abdullah b. Mesud (ra) dedi ki; Resullullah (sav) bize: “Ey gençler! İçinizden evlenmeye gücü yetenler evlensin. Zira evlenmek gözü haramdan sakındırır ve iffet ve edebi en iyi şekilde korur. Evlenmeye imkân bulamayan ise, oruç tutsun. Çünkü oruç kalkandır” buyurdu.⁶²³

⁶²¹ Buhari, Nikâh, 1.Bk: Müslim, Nikâh,5; Nesei, Nikâh, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 241, 259, 285.

⁶²² 03.07.2009, Sahihi müslim terc. Cilt 7 s.211

⁶²³ Müslim, Nikâh,1, 3. Bk: Buhari, Nikâh, 2, 3; Ebu Davud, Nikâh, 1; Tirmizi, Nikâh, 1; Nesei, Nikâh, 3, Sıyam, 43; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 378, 424, 425, 432; Darimi, Nikâh, 2, İbn Mace, Nikâh, 1.

Hutbede hadisin, “Ey gençler! İçinizden evlenmeye gücü yetenler evlensin. Zira evlenmek gözü haramdan sakındırır ve iffet ve edebi en iyi şekilde korur” kısmı ihtisar ile nakledilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/95. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Size, dinî, ahlâkî yaşantısı hoşunuza giden kimseler geldiğinde, onları evlendirin. Aksi takdirde yeryüzünde kargaşa ve büyük bir ahlâkî bozukluk olur.”⁶²⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عمرو السواق البلخي حدثنا حاتم بن إسماعيل عن عبد الله بن مسلم بن هرمز عن محمد و سعيد ابني عبيد عن أبي حاتم المزني قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إذا جاءكم من ترضون دينه وخلقه فأنكحوه إلا تفعلوا تكن فتنة في الأرض وفساد قالوا يا رسول الله وإن كان فيه ؟ قال إذا جاءكم من ترضون دينه وخلقه فأنكحوه ثلاث مرات

Ebu Hatim el-Müzeni'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size dünür olarak gelirse onaları nikâhlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk olacaktır.” Ey Allah'ın Rasulü! Eğer o kimsede denklik konusunda bir eksiklik olursa ne olacak? dediler. Peygamber (sav): Üç kere “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size dünür olarak gelirse onaları nikâhlayın” buyurdu.⁶²⁵

Hutbede hadisin, “Size, dini, ahlakı yaşantısı hoşunuza giden kimseler geldiğinde, onları evlendirin. Aksi takdirde yeryüzünde kargaşa ve büyük bir ahlakı bozukluk olur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis hasendir.⁶²⁶

IV/96. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Nikâh, İslam dininde son derece ciddiyetle ele alınmış olup, şakası bile ciddi olan üç şeyin birincisidir ki bunlar; nikâh, talak ve köle azadıdır.”⁶²⁷

⁶²⁴ 07.07.2006, Tirmizi, Nikâh, III/394, H.No:1084;

⁶²⁵ Tirmizi, Nikâh, 3. Bk: İbn Mace, Nikâh, 46.

⁶²⁶ Tirmizi, Nikâh, 3.

⁶²⁷ 06.04.2007, Bülüğul Meram Tercemesi, C.3,No.102

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة حدثنا حاتم بن إسماعيل عن عبد الرحمن بن أدرك (في التقريب والخلاصة أدرك) عن عطاء عن ابن ماهر عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ثلاث جدهن جد وهزلهن جد النكاح والطلاق والرجعة

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Üç şey vardır ki ciddisi de ciddi şakası da ciddidir. Nikâh, Talak ve Ricat (kocanın karısına dönmesi).”⁶²⁸

Hutbede hadis, “Nikâh, İslam dininde son derece ciddiyetle ele alınmış olup, şakası bile ciddi olan üç şeyin birincisidir ki bunlar; nikâh, talak ve köle azadıdır” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiş ve tali kaynakla yetinilmiştir. İbn Adiyy'den gelen zayıf rivayette, ricat yerinde köle azadı geçmektedir.⁶²⁹ Hadis hasendir.⁶³⁰

IV/97. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“ Nikâhın en hayırlısı, kolay ve külfetsiz olanıdır.”⁶³¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن يحيى بن فارس الذهلي [ومحمد بن المثنى] وعمر بن الخطاب قال محمد حدثني أبو الأصغ الجزري عبد العزيز بن يحيى أخبرنا محمد بن سلمة عن أبي عبد الرحيم خالد بن أبي يزيد عن زيد بن أبي أنيسة عن يزيد بن أبي حبيب عن مرثد بن عبد الله عن عقبة بن عامر أن النبي صلى الله عليه و سلم قال لرجل " أترضى أن أزوجك فلانة ؟ " قال نعم وقال للمرأة " أترضين أن أزوجك فلانا ؟ " قالت نعم فزوج أحدهما صاحبه فدخل بها الرجل ولم يفرض لها صداقا ولم يعطها شيئا وكان ممن شهد الحديبية وكان من شهد الحديبية له سهم بخير فلما حضرته الوفاة قال إن رسول الله صلى الله عليه و سلم زوجني فلانة ولم أفرض لها صداقا ولم أعطها شيئا أشهدكم أنني أعطيتها من صداقها سهمي بخير فأخذت سهمها فباعته بمائة ألف قال أبو داود وزاد عمر [بن وإني الخطاب وحديثه أتم] في أول هذا الحديث قال رسول الله صلى الله عليه و سلم " خير النكاح أيسره " وقال رسول الله صلى الله عليه و سلم [للرجل] ثم ساق معناه

⁶²⁸ Tirmizi, Talak, 9. Bk: Edu Davud, Talak, 9; İbn Mace, Talak, 13.

⁶²⁹ Muhammed b. İsmail el-Emiru'l-Yemeni, es-San'ani, *Sübulü's-Selam Şerhu Büluği'l-Meram*, Daru'l-Ma'rife, (Üçüncü Baskı) Beyrut 1997, III, 278.

⁶³⁰ Tirmizi, Talak, 9.

⁶³¹ 18.07.2008, 03.07.2009, Ebu Davut; Nikah;32.

Ukbe b. Amir'den (ra) rivayet olunduğuna göre, Peygamber (sav) bir adama: “Seni falanca kadınla evlendirmemi ister misin?” buyurmuş, O kimse de; Evet cevabını vermiş sonra kadına; “Seni falanca kimseyle evlendirmemi ister misin?” demiş; Evet cevabını alınca onları birbiriyle evlendirmişti. Nikâhtan sonra adam, kadın için bir mehir tayin etmeden onunla münasebette bulunmuştu. Bu sahabi Hudeybiye umresinde bulunanlardan idi ve Hudeybiyede bulunanlardan herbirisi için Hayberde bir hisse vardı. Bu sahabinin ölüm anı gelince; Resulullah (sav) mehir tayin etmediğim ve hiç bir şey de vermediğim halde beni falanca kadınla evlendirmişti. Ben Hayberdeki hissemi mehr olarak karıma verdiğime dair sizi şahid tutuyorum, dedi. Kadın Hayberdeki hisseyi aldı ve yüzbin dirheme sattı. Ebu Davud dedi ki: (bu hadisi bana nakledenlerden (Ebu Hars es-Sicistani, Ömer b. el-Hattab'ı (ra) daha uzun olan hadisinin başına ilave etti. Resulullah (sav) buyurdu ki: "Nikâhın en hayırlısı, kolay ve külfetsiz olanıdır."⁶³²

Hutbede hadisin, “Nikâhın en hayırlısı, kolay ve külfetsiz olanıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Elbani: “Hadisin isnadı sahihtir. Ravilerinin tamamı Müslim'in şartlarına göre sika ravilerdir.”⁶³³ Ayrıca İbn Hıbban, Hâkim ve Zehebi'nin hadis sahihtir, dediklerini⁶³⁴ söylemiştir.

IV/98. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ashabına evliliklerinde düğün yapmalarını ve bir koyunla da olsa ziyafet vermelerini emretmiş ve kendisinde hayatında bunu uygulamıştır.”⁶³⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سليمان بن حرب حدثنا حماد هو ابن زيد عن ثابت عن أنس رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم رأى عبد الرحمن بن عوف أثر صفرة قال (ما هذا) . قال إني تزوج امرأة على وزن نواة من ذهب قال (برك لك الله أولم ولو بشاة)

Enes'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) Abdurrahman b. Avf'ın (ra) üzerinde sarı boya görünce: “Bu nedir?” diye sordu. O da: Ben mehir olarak bir çekirdek ağırlığı altın

⁶³² Ebu davud, Nikâh, 32. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 82.

⁶³³ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, IV, 457.

⁶³⁴ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, VI, 343.

⁶³⁵ 18.07.2008, 03.07.2009, Buhari; Essahih;68; Buhari c.6.s,142

karşılığında bir kadınla evlendim, dedi. Peygamber (sav): “Allah mübarek eylesin, bir koyunla da olsa düğün yemeği ver” buyurdu.⁶³⁶

Hutbede hadis, “Ashabına evliliklerinde düğün yapmalarını ve bir koyunla da olsa ziyafet vermelerini emretmiş ve kendiside hayatında bunu uygulamıştır” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir.

IV/99. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Nikâhı ilan edin. Onu mescitlerde yapın. Düğünlerde “def” çalın. Helal ile haram arasındaki fark, nikâh kıymak, şenlik yapmak ve def çalmaktır.”⁶³⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن منيع حدثنا يزيد بن هارون أخبرنا عيسى بن ميمون الأنصاري عن القاسم بن محمد عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أعلنوا هذا النكاح واجعلوه في المساجد واضربوا عليه بالدفوف

Aişe'den (ra) rivayete göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: Nikâhı ilan edin. Onu mescidlerde yapın. Nikâhı def çalarak ilan edin.”⁶³⁸

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Bununla beraber; “Helal ile haram arasındaki fark, nikâh kıymak, şenlik yapmak ve def çalmaktır” kısmı ziyade ile nakledilmiş ve tali kaynak kullanılmıştır. Hadis zayıftır.⁶³⁹

2.4.3.2.2. Evlilik Sonrası Yerine Getirilmesi Gereken Vazifeler

Bu başlık altında, **Eşlere Karşı Vazifeler, Çocuklara Karşı Vazifeler, Anne ve Babaya Karşı Vazifeler ve Akrabalara Karşı Vazifeler** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 31 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

⁶³⁶ Buhari, Nikâh, 56, 7, 55, 68, Deavat, 53, Edeb, 67, Fedail, 33,79, Büyü’, 1. Bk: Müslim, Nikâh, 79, 80, 81; Ebu Davud, Nikâh, 30; Tirmizi, Birr, 22, Nikâh, 10; Nesei, Nikâh, 67, 74, 75, 84; Malik, Muvatta, Nikâh, 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 160, 190, 271; Darimi, Et’ime, 28, Nikâh, 22; İbn Mace, Nikâh, 24.

⁶³⁷ 03.07.2009, mişkatül mesabih c.2.s.174

⁶³⁸ Tirmizi, Nikâh, 6; İbn Mace, Nikâh, 20.

⁶³⁹ Tirmizi, Nikâh, 6.

2.4.3.2.3. Eşlere Karşı Vazifeler

IV/100. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hepiniz yöneticisiniz ve yönetiminiz altında bulunanlardan sorumlusunuz.”⁶⁴⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بشر بن محمد قال أخبرنا عبد الله قال أخبرنا يونس عن الزهري قال أخبرنا سالم بن عبد الله عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (كلكم راع) وزاد الليث قال يونس كتب زريق بن حكيم إلى ابن شهاب وأنا معه يومئذ بوادي القرى هل ترى أن أجمع؟ وزريق عامل على الأرض يعملها وفيها جماعة من السودان وغيرهم وزريق يومئذ على أيلة فكتب ابن شهاب وأنا أسمع بأمره أن يجمع يخبره أن سالما حدثه أن عبد الله بن عمر يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته الإمام راع ومسؤول عن رعيته والرجل راع في أهله وهو مسؤول عن رعيته والمرأة راعية في بيت زوجها ومسؤولة عن رعيتها والخادم راع في مال سيده ومسؤول عن رعيته). قال وحسبت أن قد قال (والرجل راع في مال أبيه ومسؤول عن رعيته وكلكم راع ومسؤول عن رعيته)

İbn Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Hepiniz idarecisiniz...” Ve Leys, şunu da ziyade etmiştir: Yunus dedi ki, Ruzeyk b. Hakim, İbn Şihab’a bir mektub yazmıştı. O sırada ben de Vadi’l-Kura’da İbn Şihab’ın yanında idim. Ruzeyk, (mektubunda) burada cuma namazı kıldırırmamı uygun görür müsün? diye, soruyordu. O sırada Eyle Valisi bulunan Ruzeyk, bir arazide ziraatle meşgul idi. Orada Sudan ve başka beldelerden oluşan bir topluluk da vardı. İbn Şihab mektuba cevap yazdı. Yazdığını ben de işittim. İbn Şihab cevabında cuma namazını kıldırmasını emrediyor ve ona, Salim'in (ra) Abdullah b. Ömer'den (ra) rivayet ettiği şu hadisi yazıyordu. Abdullah b. Ömer (ra) Rasulullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Herpiniz idarecisiniz ve hepiniz eli altındakilerden sorumludur. Devlet başkanı bir idarecidir ve halkından sorumludur. Erkek, ailesinin başında bir idarecidir ve o da ailesinden sorumludur. Kadın da, kocasının evinde bir idarecidir ve evinden sorumludur. İşçi de işverenin malının bir idarecisidir ve eli altındakilerden sorumludur.”⁶⁴¹

⁶⁴⁰09.06.2006,15.06.2007, 23.11.2007,22.02.2008,23.04.2010,28.05.2010,18.06.2010, Riyazu's-Salihin, c.1 s.281,337, H.No: 657. Buhari, Cuma:11, K. Nikâh, Müslim, K. İmare, 1829

⁶⁴¹ Buhari, Cuma, 11, İstikraz, 20, Vesaya, 9, Itk, 17, 19, Cenaiz, 32, Nikâh, 81, 89, Ahkâm, 1. Bk: Müslim, İmaret, 20; Edu Davud, Harac, 1; Tirmizi, Cihad, 27; Nesei, İşretü'n-Nisa, 78, Ahkâm, 1, Nikâh, 89, Cuma, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 5, 54, 111, 121.

Hutbelerde hadisin, “Herpiniz idarecisiniz ve hepiniz eli altındakilerden sorumludur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Ana kaynaklarla birlikte tali kaynaklara da yer verilmiştir.

IV/101. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ey İnsanlar! Size kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allahtan korkmanızı tavsiye ederim. Siz Kadınları Allahın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allahın emriyle helal kıldınız.”⁶⁴²

“Kadınlar size Allahın bir emanetidir.”⁶⁴³

Ey İnsanlar!...Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların aile yuvasını sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları da bulundukları ortama uygun bir şekilde her türlü yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir.⁶⁴⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وإسحاق بن إبراهيم جميعا عن حاتم قال أبو بكر حدثنا حاتم بن إسماعيل المدني فاتقوا الله في النساء فإنكم فقال عن جعفر بن محمد عن أبيه قال دخلنا على جابر بن عبد الله أخذتموهن بأمان الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحدا تكرهونه فإن فعلن ذلك فاضربوهن ضربا غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف

Cabir b. Abdullah'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “...Kadınlar hakkında Allahtan sakının. Onları Allahın bir emaneti olarak aldınız. Onları Allahın adı ile kendinize helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların aile yuvasını sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer bunu yaparlarsa, onları yaralamaksızın hafifçe dövebilirsiniz. Kadınların sizin

⁶⁴² 07.05.2010, Müslim, Hac,147

⁶⁴³ 07.03.2008, Seçme Hadisler,

⁶⁴⁴ 15.10.2010 Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, 5/30. Verilen kaynakta bu ifadeler bulunamadı. Ancak Cabir hadisine muhteva olarak yakındır.

üzerinizdeki hakları da bulundukları ortama uygun bir şekilde her türlü yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir....”⁶⁴⁵

Hutbelerde hadisın, “Kadınlar hakkında Allahtan sakının. Onları Allahın bir emaneti olarak aldınız. Onları Allahın adı ile kendinize helal kıldınız.”, “(Ey İnsanlar!) Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız onların aile yuvasını sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseye çışnetmemeleridir. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları da bulundukları ortama uygun bir şekilde her türlü yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir.” ve “Kadınlar size Allahın bir emanetidir” kısımları ihtisar ile nakledilmiştir. Ana kaynaklarla birlikte tali kaynaklara da yer verilmiştir. Ayrıca “Kadınlar size Allahın bir emanetidir” kısmı için kaynak olarak “Seçme Hadisler”⁶⁴⁶ gösterilmiştir. Yaptığımız araştırmada Seçme Hadisler’deki Hadisin metni Tirmizi, Rada, 11, Tefsir, 10.’da geçmekte olup “Kadınlar size Allahın bir emanetidir” anlamına gelen bir ibare bulunmamaktadır. Bu manaya gelen ibare yukarıda geçen Cabir b. Abdullah (ra) hadisinde yer almıştır.

IV/102. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ey Allahın elçisi! Kadınların erkekler üzerindeki hakları nelerdir?” sorusuna; Peygamberimiz (s.a.s.); “Yediğinden yedirmesi, giydiğinden giydirmesi eşini dövmemesi, ona kötü muamelede bulunmaması ve evin dışına onu terk etmemesidir.”

“Daha sonra aile içi haklara geçerek ve aile fertlerinin birbirine karşı hak ve sorumluluklarını hatırlatıp, kadınların haklarının korunması konusunda erkekleri ayrıca uyarmıştır. Kadınların Allahın emaneti olduğu ve onlar hakkında Allahtan korkulması, onlara iyi davranılması gerektiğini ifade etmişlerdir.”⁶⁴⁷

⁶⁴⁵ Müslim, Hac, 147. Hadisin metni çok uzun olduğu için ilgili bölümü ihtisar ederek aldık.

⁶⁴⁶ Seçme Hadisler (Komisyon), D.İ.B.Yayınları, Ankara, 2004. s.129.

⁶⁴⁷ 07.03.2008,10.12.2010, Müslim, Hac, 147; Ebu Davud, Hac, 57; Tirmizi, Rıza, 11; İbn Mace, Nikâh, 3 İbn-i Mace/ 594,

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة . حدثنا يزيد بن هارون عن شعبة عن أبي قزعة عن حكيم بن معاوية عن أبيه أن رجلا سأل النبي صلى الله عليه و سلم ما حق المرأة على الزوج ؟ قال (أن يطعمها إذا طعم . وأن يكسوها إذا اكتسى ولا يضرب الوجه . ولا يقبح . ولا يهجر إلا في البيت)

Muviye (b. Hayde)'den (ra) rivayet oldu ki bir adam Peygamber'e (sav): Kadının, kocası üzerindeki hakkı nedir? diye sordu. Efendimiz (sav): “Kocasının yediğinden yedirmesi, giydiğinden giydirmesidir. Karısının yüzüne vurmaz, ona hakaret etmez ve ev içi müstesna onu terk etmez” buyurdu.⁶⁴⁸

Hutbelerden birinde hadis benzer ifadeler ile diğerinde ise, “Daha sonra aile içi haklara geçerek ve aile fertlerinin birbirine karşı hak ve sorumluluklarını hatırlatıp, kadınların haklarının korunması konusunda erkekleri ayrıca uyarmıştır. Kadınların Allahın emaneti olduğu ve onlar hakkında Allahtan korkulması, onlara iyi davranılması gerektiğini ifade etmişlerdir” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir.

IV/103. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kuranda bizler için örnek gösterilen, Hz. Peygamber, hiçbir zaman, eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış”⁶⁴⁹ tır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثناه أبو كريب حدثنا أبو أسامة عن هشام عن أبيه عن عائشة قالت ما ضرب رسول الله صلى الله عليه و سلم شيئا قط بيده ولا امرأة ولا خادما إلا أن يجاهد في سبيل الله وما نيل منه شيء قط فينتقم من صاحبه إلا أن ينتهك شيء من محارم الله فينتقم لله عز و جل

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) hiçbir kimseye vurmadı. Ne bir kadına, ne de bir hizmetçiye. Ancak Allah yolunda kendisiyle savaşılmışsa o başka. Şahsına

⁶⁴⁸İbn Mace, Nikâh, 3. Bk: Müslim, Hac, 157; Tirmizi, Rada, 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 447.

⁶⁴⁹ 09.02.2007,16.01.2009, 29.01.2010 Müslim Fedâil, H.No. 79

yapılan saldırılar sebebiyle hiç kimseden intikam almamıştır. Allahın haramlarından biri çiğnenmişse, bu takdirde Allah için intikam almıştır.⁶⁵⁰

Hutbede hadis, “Kuranda bizler için örnek gösterilen, Hz. Peygamber, hiçbir zaman, eşlerine ve çocuklarına el kaldırmamış” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir.

IV/104. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İnsan olarak, bazen eşlerine darılsa da, bunu devam ettirmemiş”⁶⁵¹ tir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الأعلى عن معمر عن الزهري عن عروة بن الزبير عن عائشة انها قالت اقسم رسول الله صلى الله عليه وسلم ان لا يدخل على نسائه شهرا قالت فلبث تسعا وعشرين قالت فكنت أول من بدأ به فقلت للنبي صلى الله عليه وسلم أليس كنت أقسمت شهرا فعدة الأيام تسعا وعشرين فقال النبي صلى الله عليه وسلم الشهر تسع وعشرون

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) hanımlarının odalarına bir ay boyunca girmemeye yemin etmişti. Yirmi dokuz gün olunca Resulullah (sav) ilk olarak benim odama geldi. Bir ay boyunca gelmemeye yemin etmemiş miydin? Ben saydım yirmi dokuz gün oldu” dedim. Raslullah (sav): “Ay yirmi dokuz gündür” diye cevap verdi.⁶⁵²

Hutbede hadisin manası birebir verilmemiş, yorumlu olarak nakledilmiştir.

IV/105. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Peygamberimiz (sav) çeşitli vesilelerle erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğunu buyurmuş ve kadınlar hakkında Allahtan korkulmasını, onlara haksızlık yapılmamasını istemiştir. Kocasından şikâyet için

⁶⁵⁰ Müslim, Fedail, 79. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 31, 206, 232, 281; Darimi, Nikah, 34; İbn Mace, Nikah, 51.

⁶⁵¹ 16.01.2009, 29.01.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/33

⁶⁵² Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 33, 105. Bk: Buhari, Nikah, 83, 91, Talak, 19; Müslim, Sıyam, 22, (1083), 24 (1084), 35 (1475); Nesei, Sıyam, 14; İbn Mace, Talak, 24.

kendisine gelen kadınların sayısı artınca, bu tür davranışta bulunanların iyi kimseler olmadığını söylemiştir.”⁶⁵³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن أبي خلف وأحمد بن عمرو بن السرح قالوا ثنا سفيان عن الزهري عن عبد الله بن عبد الله قال قال ابن السرح عبيد الله بن عبد الله عن إياس بن عبد الله بن أبي ذباب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " لا تضربوا إماء الله " فجاء عمر إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال ذئرن (معناه سوء الخلق والجرأة على الأزواج) النساء على أزواجهن فرخص في ضربهن فأطاف بآل رسول الله صلى الله عليه وسلم نساء كثير يشكون أزواجهن فقال النبي صلى الله عليه وسلم " لقد طاف بآل محمد نساء كثير يشكون أزواجهن ليس أولئك بخياركم "

Iyas b. Abdullah'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah'ın cariyelerini (kadınlarını) dövmeyiniz.” Bunun üzerine Ömer (ra) Resulüllah’a (sav) gelip; Kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladılar diye şikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber (sav) de kadınları hafifçe dövmeye izin verdi, Bundan sonra Resulüllah’ın (sav) hanımlarının yanına kocalarından şikâyet eden birçok kadınlar geldi. Buna şahit olan Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Gerçekten Muhammed ailesine kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadın geldi. Şunu iyi bilin ki karılarını dövenler sizin hayırlılarınız değildir.”⁶⁵⁴

Hutbede hadis, “Peygamberimiz (sav) çeşitli vesilelerle erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğunu buyurmuş ve kadınlar hakkında Allahtan korkulmasını, onlara haksızlık yapılmamasını istemiştir. Kocasından şikâyet için kendisine gelen kadınların sayısı artınca, bu tür davranışta bulunanların iyi kimseler olmadığı” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiş ve kaynak göstermede hata edilmiştir.

Elbani, hadis hakkında şöyle demektedir: “Hadisin isnadı sahihtir. Ravilerinin hepsi sika ravilerdir. Ravilerden İyas b. Abdullah b. Ebi Zübab’ın sahabi olup olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Lakin tercih edilen görüş İbn Hacer’in dediği gibi sahabi olduğudur. Ayrıca İbn Hıbban, Hâkim ve Zehebi hadis sahihtir, demişlerdir.”⁶⁵⁵

⁶⁵³ 16.01.2009, 10.04.2009, 29.01.2010, İbn Mâce, I, 636 Ebu Davud, Nikâh, 43

⁶⁵⁴ Ebu Davud, Nikâh, 43. Bk: Darimi, Nikâh, 34.

⁶⁵⁵ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, VI, 363.

IV/106. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Peygamber de, kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da, bulunacağını”⁶⁵⁶ haber vermiştir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أبو عاصم عن عبد الحميد بن جعفر حدثني عمران بن أبي أنس عن عمرو بن الحكم عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يفرك مؤمن مؤمنة إن كره منها خلقا رضي منها آخر

Ebu Hreyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav): “İnanan bir erkek inanan bir kadına kırıcı davranmasın. Şayet onun bir huyunu beğenmezse diğer bir huyunu beğenir.” buyurdu.⁶⁵⁷

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş sadece bir kısmının manası mefhumî olarak, “kişinin hanımından nefret etmemesini, zira onda hoşlanmadığı huylar yanında, hoşlandığı huyların da, bulunacağı” kısmı yorumlu olarak nakledilmiştir.

2.4.3.2.4. Çocuklara Karşı Vazifeler

IV/107. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamberimiz (sas), çocuklara isim koymaya özel bir önem vermiştir.”⁶⁵⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا هشام بن سعيد ثنا محمد بن مهاجر يعني أخا عمرو بن مهاجر قال حدثني عقيل بن شبيب عن أبي وهب الجشمي وكانت له صحبة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تسموا بأسماء الأنبياء وأحب الأسماء إلى الله عز وجل عبد الله وعبد الرحمن وأصدقها حارث وهمام وأقبحها حرب ومرة وارتبطوا الخيل وامسحوا بنواصيها وأعجازها أو قال وأكفالتها وقلدوها ولا تقلدوها الأوتار وعليكم بكل كميت أغر محجل أو أشقر أغر محجل أو أدهم أغر محجل

⁶⁵⁶ 16.01.2009, 29.01.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/329

⁶⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 329. Bk: Müslim, Rada, 61.

⁶⁵⁸ 14.11.2008, Buhari, Edep, I/8/4

Ebu Vehb el-Cüşemi (ra) -kendisi ashabdandır- Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu, rivayet etti: “(Çocuklarınıza) peygamberlerin isimlerini veriniz. Allahın en çok sevdiği isimler Abdullah ve Abdurrahman’dır. En hoş olanı Haris ve Hemmam’dır. En hoş olmayanıda Harb ve Mürre’dir. Atları bağlayınız. Alınlarını ve boyunlarını okşayınız.- Ya da kaslarını, dedi.- Boyunlarına gerdanlık takınız. Gerdenliği kirişle bağlamayınız. Dili söylemeyen alnı ve ayakları sekili, doru (al) alnı ve ayakları sekili ve yağız alnı ve ayakları sekili bu hayvanlardan sakının.”⁶⁵⁹

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, “Peygamber’in (sav) çocuklara isim koymaya özel bir önem vermesi” şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadis zayıftır. Çünkü ravilerden İbn Lehia “سوء الحفظ” = ezberi çok kötüdür.⁶⁶⁰ Kaynak kullanımında hata edilmiştir.

IV/108. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çocuk kokusu cennet kokusudur.”⁶⁶¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

الولد من ريحان الجنة

“Çocuk Cennet kokusudur.”⁶⁶²

Suyuti hadis ile ilgili olarak: “Hâkim, Havle bn. Hâkimden rivayet etmiştir. Hadis zayıftır”⁶⁶³ demiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/109. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çocuk, cennet nimetlerinden biridir.”⁶⁶⁴

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu manayı ifade eden bir metne rastlanmadı.

⁶⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, IV, 345. Bk: Edu Davud, Edeb, 69; Nesei, Hayl, 3.

⁶⁶⁰ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, III, 34.

⁶⁶¹ 10.04.2009, Taberani

⁶⁶² es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 575, (H.no: 9690).

⁶⁶³ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 575, (H.no: 9690).

⁶⁶⁴ 10.04.2009, Ebu Davud

IV/110. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ey insanlar! Çocuklarına dine ve dünyaya ait faydalı bilgileri öğretiniz. Onları güzel bir şekilde terbiye ediniz. Çünkü onlar yanınızda birer emanettirler.”⁶⁶⁵

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu manayı ifade eden bir metne rastlanmadı.

IV/111. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Küçüklerine şefkat, büyüklerine saygı göstermeyen bizden değildir.”⁶⁶⁶

“Küçüklerimize şefkat etmeyen bizden değildir.”⁶⁶⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن مرزوق حدثنا عبيد بن واقد عن زربي قال سمعت أنس بن مالك يقول جاء شيخ يريد النبي صلى الله عليه و سلم فأبطأ القوم عنه أن يوسعوا له فقال النبي صلى الله عليه و سلم ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويوقر كبيرنا

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki, Resulüllah'ı (sav) görmek üzere yaşlı bir adam gelmişti. Oradaki insanlar ona yer açmayı geciktirdiler. Bunun üzerine Resulüllah (sav): “Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir” buyurdu.⁶⁶⁸

Hutbelerin birinde hadisin, “Küçüklerimize şefkat etmeyen bizden değildir” kısmı ihtisar ile ve kaynak göstermeden verilmiştir. Hadis sahihtir.⁶⁶⁹

IV/112. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allah senin kalbinden şefkat ve merhameti çıkardıysa ben ne yapayım?”, “Allah kalplerinizden (sizin kendi isteğinizle) merhameti çıkardı ise ben ne yapabilirim.”⁶⁷⁰

⁶⁶⁵ 14.11.2008, Buhari, Edep, I8/4

⁶⁶⁶ 15.02.2008, 20.03.2009-----, Tirmizi Birr, 15

⁶⁶⁷ 10.04.2009, Hakim Müstedrek 1/62

⁶⁶⁸ Tirmizi, Birr, 15. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 185; Hakim, Müstedrek, I, 86, (H.no: 209).

⁶⁶⁹ Tirmizi, Birr, 15

⁶⁷⁰ 07.04.2006, 10.04.2009, ibn-i Mace Buhari, edep, 18

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن يوسف حدثنا سفيان عن هشام عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت جاء أعرابي إلى النبي صلى الله عليه و سلم فقال تقبلون الصبيان ؟ فما نقبلهم فقال النبي صلى الله عليه و سلم (أو أملك لك أن نزع الله من قلبك الرحمة)

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber'e (sav) bedevi bir arap geldi de: Ya Rasulallah! Sizler çocukları öpermisiniz? Biz çocukları öpüpmeyiz, dedi. Peygamber (sav): “Allah senin kalbinden acıma duygusunu çıkarmışsa, ben ne yapabilirim ?” buyurdu.⁶⁷¹

Hutbelerde hadisin, “Allah senin kalbinden acıma duygusunu çıkarmışsa, ben ne yapabilirim ?” kısmı ihtisar ile ayrıca “sizin kendi isteğinizle” kısmı yorumlu olarak nakledilmiştir. Hutbelerin birinde kaynak göstermede hata yapılmıştır.

IV/113. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar.”⁶⁷²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بشر بن محمد قال أخبرنا عبد الله أخبرنا معمر عن الزهري قال حدثني عبد الله بن أبي بكر بن حزم عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت : دخلت امرأة معها ابنتان لها تسأل فلم تجد عندي شيئا غير تمر فاعطيتها إياها فقسمتها بين ابنتيها ولم تأكل منها ثم قامت فخرجت فدخل النبي صلى الله عليه و سلم علينا فأخبرته فقال (من ابتلي من هذه البنات بشيء كن له سترا من النار)

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir kerre yanıma bir kadın girdi. Beraberinde iki kız çocuğu vardı, bir şey istiyordu. O sırada yanımda bir hurmadan başka birşey bulamadım. Ben kadına o tek hurmayı verdim. Kadın hurmayı iki çocuğu arasında taksim etti ve kendisi ondan birşey yemedi. Sonra kalkıp gitti. Sonra içeri Peygamber (sav) girdi. Bu durumu

⁶⁷¹ Buhari, Edeb, 18. Bk: Müslim, Fedail, 64; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 56.

⁶⁷² 10.03.2006, Buhari, zekât 10, edep 18, Müslim birr 147

kendisine haber verdim. Peygamber (sav): “Kim şu kız çocukları ile imtihan olursa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olur” buyurdu.⁶⁷³

Hutbede hadisin, “Kim şu kız çocukları ile imtihan olursa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

IV/114. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız.”⁶⁷⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني عمرو الناقد حدثنا أبو أحمد الزبيري حدثنا محمد بن عبدالعزيز عن عبيد الله بن أبي بكر بن أنس عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من عال جاريتين حتى تبلغا جاء يوم القيامة أنا وهو وضم أصابعه

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) : “Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız.” buyurdu. Ve parmaklarını bir araya getirdi.⁶⁷⁵

Hutbede hadisin, “Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

IV/115. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çocuklarınıza güzel davranıp iyilikte ve ikramda bulununuz. Onları en güzel şekilde terbiye ediniz.”⁶⁷⁶

⁶⁷³ Buhari, Zekât, 10, Edeb, 18. Bk: Müslim, Birr, 147; Tirmizi, Birr, 13; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 33, 87, 243, 10/71, 180, 490.

⁶⁷⁴ 10.03.2006, Müslim birr 149

⁶⁷⁵ Müslim, Birr, 149. Bk: Tirmizi, Birr, 13.

⁶⁷⁶ 23.04.2010, İbn Mâce, Edep 368, C. II/1211. Tirmizi, H. No: 1952

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا العباس بن الوليد الدمشقي . حدثنا علي بن عياش . حدثنا سعيد بن عمارة . أخبرني الحارث بن النعمان . سمعت أنس بن مالك يحدث عن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (أكرموا أولادكم وأحسنوا أدبهم)

Enes b. Malik'den (ra) rivayet edildiğine göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza gereken ikramı yapınız ve onları güzelce terbiye ediniz.”⁶⁷⁷

Hadisde aynı anlama gelen “güzel davranıp iyilikte” kısmı yorumlu olarak nakledilmiştir. Hadisin ravilerinden el-Haris her ne kadar İbn Hıbban onu sika raviler arasında zikretse de zayıftır.⁶⁷⁸ Kaynak olarak gösterilen Tirmizi, H. No: 1952. hadis ise aşağıda gelen IV/ 118. nolu hadistir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/116. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çocuklarınızı üç şey ile terbiye ediniz: Onlara peygamber sevgisi, sahabe sevgisi veriniz ve onlara Kuran okumasını öğretiniz.”⁶⁷⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أدبوا أولادكم على ثلاث خصال : حبّ نبيكم وحب أهل بيته : وقراءة القرآن، فإن حملة القرآن في ظل الله يوم لا ظل إلا ظله مع أنبياء الله وأصفياه

“Çocuklarınızı üç şey ile terbiye ediniz; Peygamberinizin sevgisi, Ehl-i beyt sevgisi ve Kuran okumakla. Şüphesiz kuranı ezberleyenler, peygamberler ve Allahın veli kulları ile beraber hiçbir gölgenin bulunmayacağı o günde Allahın arşının altında gölgeleneceklerdir.”⁶⁸⁰

Hutbede hadisin, “Çocuklarınızı üç şey ile terbiye ediniz: Onlara peygamber sevgisi; sahabe sevgisi veriniz ve onlara Kuran okumasını öğretiniz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Acluni, Ebu'n-Nasr Addülkerim b. Muhammed eş-Şirazi Fevaid'de, İbn Neccar, Tarih'inde Hz. Ali'den (ra) merfu bir senetle rivayet etmiş ve Münavi'nin

⁶⁷⁷ İbn Mace, Edeb, 3.

⁶⁷⁸ İbn Mace, Edeb, 3; Busiri, IV, 101.

⁶⁷⁹ 17.04.2009 Camiu's-Sagir 1/311

⁶⁸⁰ el-Acluni, I, 74, (H.no:174); es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 52, (H.no: 311).

hadise zayıf dediğini, söylemektedir.⁶⁸¹ Ayrıca Suyuti de hadise zayıf hükmünü vermiştir.⁶⁸²

IV/117. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez.”⁶⁸³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا زهير بن حرب وإسحاق بن إبراهيم كلاهما عن جرير ح وحدثنا إسحاق بن إبراهيم وعلي بن خشرم
قالا أخبرنا عيسى بن يونس ح وحدثنا أبو كريب محمد بن العلاء حدثنا أبو معاوية ح وحدثنا أبو سعيد الأشج
حدثنا حفص (يعني ابن غياث) كلهم عن الأعمش عن زيد بن وهب وأبي ظبيان عن جرير بن عبد الله قال قال
رسول الله صلى الله عليه و سلم من لا يرحم الناس لا يرحمه الله عز و جل

“Cerir b. Abdullah'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez” buyurdu.”⁶⁸⁴

IV/118. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bir baba evladına iyi bir terbiyeden daha güzel bir miras bırakamaz.”⁶⁸⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا نصر بن علي الجهضمي حدثنا عامر بن أبي عامر الخزاز حدثنا ايوب بن موسى عن أبيه عن جده أن رسول
الله صلى الله عليه و سلم قال ما نحل والد ولدا من نحل أفضل من أدب حسن

Eyyub b. Musa'nın babasından ve dedesinden rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta bulunmamıştır.”⁶⁸⁶

Hutbede ana kaynakla beraber, tali kaynakta verilmiştir. Hadis zayıftır.⁶⁸⁷

⁶⁸¹ el-Acluni, I, 74, (H.no:174).

⁶⁸² es-Suyuti, *el-Camii's-sağir*, s. 52, (H.no: 311).

⁶⁸³ 14.11.2008, Müslim Fedail, 66, Tirmizi 1/16

⁶⁸⁴ Müslim Fedail, 66. Bk: Tirmizi, Birr, 16, Zühd, 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 40, IV, 358, 360, 362.

⁶⁸⁵ 15.06.2007, 13.06.2008, 10.04.2009, 17.04.2009, 15.05.2009, 12.06.2009, 23.04.2010, 18.06.2010, Tirmizi, Birr/33 H.No: 1953, C,IV/33815.05. Tac c.5 s.8

⁶⁸⁶ Tirmizi, Birr, 33. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 412, IV, 77, 78.

2.4.3.2.5. Anne ve Babaya Karşı Vazifeler

IV/119. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahın rızası, anne babanın rızasında, Allahın öfkesi de anne babanın öfkesindedir.”⁶⁸⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو حفص عمرو بن علي حدثنا خالد بن الحرث حدثنا شعبة عن يعلى بن عطاء عن أبيه عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه وسلم قال رضى الرب فى رضى الوالد وسخط الرب فى سخط الوالد

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Rabbinin rızası anne-babanın razı edilmesindedir. Rabbinin gazab (ve hışm)ı ise anne babanın öfkelenmesindedir.”⁶⁸⁹

Hadis sahihtir.⁶⁹⁰

IV/120. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Anne ve babaya itaat, Allah’a itaattir. Onlara karşı gelmek, Allah’a karşı gelmektir.”⁶⁹¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن إبراهيم بن جلس الثقفي قال نا إسماعيل بن عمرو قال نا الليث بن سعد عن سعيد المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله عليه وسلم طاعة الله طاعة الوالد ومعصية الله معصية الوالد.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allaha itaat (anne ve) babaya itaattir. Allaha isyan (anne ve) babaya isyandır.”⁶⁹²

Taberani, “hadisi el-Leys b. Sa’d’dan ancak İsmail b. Amr rivayer etmiştir. Hadis Ebu Hureyre’den (ra) bu senetle rivayet edilmiştir” demektedir.⁶⁹³ Suyuti hadise hasendir, demiştir.⁶⁹⁴

⁶⁸⁷ Tirmizi, Birr, 33.

⁶⁸⁸ 12.05.2006, 29.06.2007, Tirmizi, birr, 3

⁶⁸⁹ Tirmizi, Birr, 3.

⁶⁹⁰ Tirmizi, Birr, 3.

⁶⁹¹ 29.06.2007, el-Camiu’s-sağir, 2545

⁶⁹² Taberani, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, II, 367; es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 324, (H.No: 5245).

IV/121. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bir genç, yaşından dolayı bir ihtiyara saygı gösterirse, ihtiyarladığı zaman Allah da ona hizmet edecek kimseler yaratır.”⁶⁹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن المثنى حدثنا يزيد بن بيان العقيلي حدثنا ابو الرحال الأنصاري عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما أكرم شاب شيخا لسنه إلا قبيض الله له من يكرمه عند سنه

Enes b. Malik'den (ra) rivayete göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir genç bir ihtiyara yaşlı olmasından dolayı saygı gösterirse, yaşlandığı zaman Allah Teala da ona saygı gösterecek kimseler hazırlar.”⁶⁹⁶

Hadis zayıftır.⁶⁹⁷ Hutbelerden birinde hadis kaynak gösterilmeden nakledilmiştir.

IV/122. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Büyükler nerede ise bereket oradadır.”⁶⁹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو أحمد حمزة بن العباس العقبي ببغداد ثنا عبد الكريم بن هشيم ثنا نعيم بن حماد وأخبرنا أبو العباس محمد بن أحمد المحبوبي بمرو ثنا أحمد بن سيار ثنا وارث بن عبيد الله قال ثنا عبد المبارك أنبا خالد بن مهران الحذاء عن عكرمة عن بن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم البركة مع أكابرکم

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bereket büyüklerinle beraberdir.”⁶⁹⁹

Hutbede hadis kaynak gösterilmeden nakledilmiştir. Hâkim, bu hadis Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir, demiştir.⁷⁰⁰

⁶⁹³ Taberani, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, II, 367.

⁶⁹⁴ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 324, (H.No: 5245).

⁶⁹⁵ 15.02.2008, 20.03.2009, ----- Tirmizi Birr,75;

⁶⁹⁶ Tirmizi, Birr, 75.

⁶⁹⁷ Tirmizi, Birr, 75.

⁶⁹⁸ 15.02.2008, -----

⁶⁹⁹ Hâkim, I, 86, (H.no: 210) ; Beyhaki, VII, 463, (H.no: 11004) ;es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 192, (H.no: 3205) ; el-Acluni, I, 284, (H.no: 903).

IV/123. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ya Rasulallah annem ve babam öldükten sonra da onlar için yapabileceğim bir iyilik, bir görev var mı?” diye sorar. Peygamberimiz de: “Evet, ona dua etmen, onların günahlarının bağışlanmasını dilemen, vasiyetlerini yerine getirmen, sıra-i rahim yapıp onların yakın akrabalarını gözetmen, onların dostlarına ikramda bulunup hal ve hatırlarını sormandır.”⁷⁰¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إبراهيم بن مهدي وعثمان بن أبي شيبة ومحمد بن العلاء المعنى قالوا ثنا عبد الله بن إدريس عن عبد الرحمن بن سليمان عن أسيد بن علي بن عبيد مولى بني ساعدة عن أبيه عن أبي أسيد مالك بن ربيعة الساعدي قال بينا نحن عند رسول الله صلى الله عليه و سلم إذ جاء رجل من بني سلمة فقال يا رسول الله هل بقي من بر أبوي شيء أبرهما به بعد موتهما ؟ قال " نعم الصلاة عليهما والاستغفار لهما وإنفاذ عهدهما من بعدهما وصلة الرحم التي لا توصل إلا بهما وإكرام صديقهما "

Malik b. Rabia'dan (ra) rivayet oldu ki Resulüllah'ın (sav) yanında iken huzuruna Seleme oğullarından bir adam gelip: Ey Allahın Rasulü! Anne ve babama ölümlerinden sonra da yapabileceğim bir iyilik var mı? dedi. Peygamber (sav): “Evet, cenaze namazlarını kılmak, onlar için Allahdan bağışlanma dilemek, vasiyyetlerini yerine getirmek, yakınlığı ancak onlar vasıtasıyla olan akrabalarla ilgilenip onlara karşı üzerine düşeni yapmak ve onların arkadaşlarına ikram ve hürmet etmek” buyurdu.⁷⁰²

Hadis zayıftır.⁷⁰³ Hutbelerin birinde tali kaynak kullanılmıştır.

2.4.3.2.6. Akrabalara Karşı Vazifeler

IV/124. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Allah merhametli olanlara rahmetiyle muamele eder. Öyleyse sizler yeryüzündekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin, der.⁷⁰⁴

⁷⁰⁰ Hâkim, Müstedrek, I, 86, (H.no: 210).

⁷⁰¹ 04.04.2008, 27.08.2010, Riyazussalihin (1/374) EbuDâvud, Edeb, 129

⁷⁰² Ebu Davud, Edeb, 129. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 497; İbn Mace, Edeb, 2.

⁷⁰³ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisü 'd-Daife*, II, 62.

⁷⁰⁴ 07.04.2006, Tirmizi, birr, 16, ebu davud, edep 58

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الوهاب بن نجدة قال ثنا ابن عياش عن شرحبيل بن مسلم سمعت أبا أمامة قال حدثنا ابن أبي عمر حدثنا سفيان عن عمرو بن دينار عن أبي قابوس عن عبد الله بن عمرو قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (الراحمون يرحمهم الرحمن ارحموا من في الارض يرحمكم من في السماء الرحم شجنة من الرحمن فمن وصلها وصله الله ومن قطعها قطعه الله)

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Merhamet ednlere Rahman olan Allah merhamet eder. Siz yeryüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın. Rahm; Rahman isminden bir daldır. Her kim akrabalık bağlarını koparmaz, yakınlarıyla ilgiyi kesmezse Allah da onu rahmetine ulaştırır. Her kim de akrabalık bağlarını koparırsa Allah da o kimseden rahmetini keser.”⁷⁰⁵

Hutbede hadisin, “Allah merhametli olanlara rahmetiyle muamele eder. Öyleyse sizler yeryüzündekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin der” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Hadis sahihtir.⁷⁰⁶

IV/125. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Akrabalık bağlarını kesen cennete giremez.⁷⁰⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكير حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب أن محمد بن جبير بن مطعم قال إن جبير بن مطعم أخبره: أنه سمع النبي صلى الله عليه و سلم يقول (لا يدخل الجنة قاطع)

Cubeyr b. Mut'im (ra) Peygamber'den (sav) “Akrabalık bağlarını kesen kimse cennete girmez” buyurduğunu işittiğini, haber vermiştir.⁷⁰⁸

IV/126. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allaha ve ahiret gününe iman eden kimse akrabasına iyilik etsin.”⁷⁰⁹

⁷⁰⁵ Tirmizi, Birr, 16. Bk; Edu Davud, Edeb, 66.

⁷⁰⁶ Tirmizi, Birr, 16.

⁷⁰⁷ 27.08.2010 Buhârî, Edeb 11

⁷⁰⁸ Buhari, Edeb, 11. Bk: Müslim, Birr, 18, 19; Tirmizi, Birr, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 80, 83, 84.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن محمد حدثنا هشام أخبرنا معمر عن الزهري عن أبي سلمة عن أبي هريرة رضي الله عنه النبي صلى الله عليه و سلم قال (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليصل رحمه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim Allaha ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine ikram etsin. Kim Allaha ve ahiret gününe iman ediyorsa akrabalarını ziyaret etsin. Kim Allaha ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayır söylesin ya da sussun!”⁷¹⁰

Hutbede hadisin, “Kim Allaha ve ahiret gününe iman ederse akrabalarını ziyaret etsin” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak verirken bab numarasında hata edilmiştir.

IV/127. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Akrabasının yaptığı iyiliğe aynıyla karşılık veren onları koruyup gözetmiş sayılmaz. Akrabayı koruyup gözetken kimse, kendisiyle ilgiyi kestikleri zaman bile onlara iyilik yapmaya devam edendir.”⁷¹¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن كثير أخبرنا سفيان عن الأعمش والحسن بن عمرو وفطر عن مجاهد عن عبد الله بن عمرو قال سفيان لم يرفعه الأعمش إلى النبي صلى الله عليه و سلم ورفعه حسن وفطر: عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (ليس الواصل بالمكافئ ولكن الواصل الذي إذا قطعت رحمه وصلها)

Hadisin ravilerinden Sufyan dedi ki: Bu hadisi el-A'meş, Peygamber'e (sav) merfu bir senetle isnad etmedi. Lakin ravilerden Hasen ile Fıtr, Peygamber'e (sav) ulaşan bir senetle rivayet ettiler. Hasen ile Fıtr'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Akrabasının yaptığı iyiliğe aynen karşılık veren onlara iyilik yapmış

⁷⁰⁹ 13.02.2009, Buhari, edeb;13

⁷¹⁰ Buhari, Edeb, 85.

⁷¹¹ 13.02.2009, Buhari, edeb;15

sayılmaz. Lakin akrabalarını koruyup gözeten kimse, kendisiyle ilgiyi kestikleri zaman bile onlara iyilik yapmaya devam edendir.”⁷¹²

IV/128. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bütün faziletlerin en üstünü; senden ilişkisini ve ziyaretini kesen akrabayı, ziyaret ederek ilişkiyi devam ettirmektir.”⁷¹³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا حسن ثنا بن لهيعة قال ثنا زبان عن سهل بن معاذ بن أنس عن أبيه عن رسول الله صلى الله عليه و سلم انه قال أفضل الفضائل أن تصل من قطعك وتعطي من منعك وتصفح عمن شتمك

Muaz b. Enes'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Faziletlerin en üstünü; senden ilişkisini kesen akrabalarla ilişkisini devam ettirmen, seni mahrum bırakana vermen ve sana buğz edeni de affetmendir.”⁷¹⁴

Hutbede hadisin, “Faziletlerin en üstünü; senden ilişkisini kesen akrabalarla ilişkisini devam ettirmendir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis zayıftır.⁷¹⁵

IV/129. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Her kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını isterse akrabasını kollayıp gözetsin.”⁷¹⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني إبراهيم بن المنذر حدثنا محمد بن معن قال حدثني أبي عن سعيد ابن أبي سعيد عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول (من سره أن يبسط له في رزقه وأن ينسأ له في أثره فليصل رحمه)

⁷¹² Buhari, Edeb, 15. Bk: Ebu davud, Zekât, 45; Tirmizi, Birr, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 190.

⁷¹³ 13.02.2009, Müsned, III/438

⁷¹⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 438.

⁷¹⁵ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 'd-Daife*, VI; 113.

⁷¹⁶ 13.02.2009, Müsned, IV/148

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Her kim rızkının artması ve ömrünün uzamasından hoşlanırsa akrabalarına iyiliğe devam etsin.”⁷¹⁷

Hutbede kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/130. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ben Rahmanım, akrabalığ (rahimi) ben yarattım ve ismim olan Rahmandan ona isim verdim. Kim akrabaya iyilik ederse ben de ona iyilik ederim. Kim de ondan ilgiyi keserse ben de ondan ilgiyi keserim.”⁷¹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا ابن أبي عمر و سعيد بن عبد الرحمن قالا حدثنا سفيان بن عيينة عن الزهري عن أبي سلمة قال اشتكى أبو الرداد الليثي فعاد عبد الرحمن ابن عوف فقال خيرهم وأوصلهم ما علمت أبا محمد فقال عبد الرحمن سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول قال الله أنا الله وأنا الرحمن خلقت الرحم وشققت لها من اسمي فمن وصلها وصلته ومن قطعها قطعته

Ebu Seleme'den (ra) rivayete göre, şöyle demiştir: Ebu'r-Reddad el-Leysi hastalanmıştı da Abdurrahman b. Avf, kendisini ziyarete gelmişti. Ebu'r-Reddad şöyle dedi: Bildiğim kadarıyla insanların en hayırlısı ve akrabasıyla ilişkiyi kesmeyen kişi Ebu Muhammed'dir (ra). Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf (ra): Resulullah'dan (sav), Allah Teala'nın şöyle buyurduğunu işittim: “Allah benim, Rahman da benim, akrabalığ da ben yarattım. İsmimden ona isim verdim. Kim akrabalık bağlarını kesmeyip devam ettirirse ben de onunla ilgimi kesmem, her kim de akrabalık bağlarını koparıp akrabasıyla ilgiyi keserse ben de onunla ilgimi keserim” buyurdu.⁷¹⁹

Hutbede hadisin, “Allah benim, Rahman da benim, akrabalığ da ben yarattım. İsmimden ona isim verdim. Kim akrabalık bağlarını kesmeyip devam ettirirse ben de onunla ilgimi

⁷¹⁷ Buhari, Edeb, 12, Büyü', 13. Bk: Müslim, Birr, 21; Ebu Davud, Zekât, 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 156, 247, V, 279.

⁷¹⁸ 13.02.2009, Tirmizi, birr;9

⁷¹⁹ Tirmizi, Birr, 9. Bk: Ahmed b. Hanbel, I, 194.

kesmem, her kim de akrabalık bağlarını koparıp akrabasıyla ilgiyi keserse ben de onunla ilgimi keserim” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadis sahihtir.⁷²⁰

2.4.3.3. Toplumsal Vazifeler

Bu başlık altında, **İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma, Kul Hakkı, İslam Kardeşliği ve Komşu ve Misafir Hakkı** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 44 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.3.3.1. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma

IV/131. Hadisin hutbelerde verililiş biçimi:

“Sizden kim bir kötülük görürse, eğer gücü yetiyorsa, onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle o kötülüğü değiştirsin, buna da gücü yetmiyorsa o zaman kalbiyle buğz etsin. İmanın gerektirdiği en alt sorumluluk bilinci budur.”⁷²¹

Hadisin kaynaklarda verililiş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بندار حدثنا عبد الرحمن بن مهدي حدثنا سفيان عن قيس بن مسلم عن طارق بن شهاب قال أول من قدم الخطبة قبل الصلاة مروان فقام رجل فقال لمروان خالفت السنة فقال يا فلان ترك ما هنالك فقال ابو سعيد أما هذا فقد قضى ما عليه سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول من رأى منكرا فلينكر بيده ومن لم يستطع فبلسانه ومن لم يستطع فبقليه وذلك أضعف الإيمان

Tarık b. Şihab’dan rivayet oldu ki Bayram günü ilk defa namazdan evvel hutbe okuyan Mervan’dır. Bir adam ayağa kalkarak ona: Sünnete aykırı davranıldı, demişti. Mervan: O uygulama terkedilmiştir, cevabını vermişti. Bunun üzerine Ebu Said (ra): O kişi hakikaten kendisine düşeni yaptı. Ben Resulullah’ı (sav): “Sizden her hangi biriniz bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin. Ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle bunu hoş karşılamasın. İmanın en zayıfı da budur” buyurduğunu, işittim demiştir.⁷²²

⁷²⁰ Tirmizi, Birr, 9.

⁷²¹ 24.03.2006, 03.08.2007 Tirmizi fiten, 11, Müslim, iman,78

⁷²² Tirmizi, Fiten, 11. Bk: Müslim, İman, 78; Ebu Davud, Melahim, 17, Salât, 248; Nesei, İman, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III; 10, 20, 49, 52, 54, 92; İbn Mace, Fiten, 20.

Hutbede hadisin, “Sizden her hangi biriniz bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin. Ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle bunu hoş karşılamasın. İmanın en zayıfı da budur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/132. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Peygamberimiz: “Emanet kaybedilince kıyameti bekleyin.” buyurdu. Sahabe: “Emanet nasıl kaybolur?” diye sordular. Peygamberimiz: “İşler ehil olmayanlara teslim edilince” diye cevapladı.”⁷²³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن سنان حدثنا فليح بن سليمان حدثنا هلال بن علي عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (إذا ضيعت الأمانة فانتظر الساعة) قال كيف إضاعتها يا رسول الله ؟ قال (إذا أسند الأمر إلى غير أهله فانتظر الساعة)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav): “Emanet zayi edildiği zaman kıyameti bekle!” buyurdu. Ebu Hureyre (ra): Emaneti zayi etmek nasıl olur ya Rasulallah? diye sorunca: “İş ehline verilmediği zaman kıyameti bekle!” buyurdu.”⁷²⁴

IV/133. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kızım Fatıma da olsa, Allah emrini uygulamaktan vazgeçmem.”⁷²⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن سليمان حدثنا الليث عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة رضي الله عنها: أن قريشا أهتمهم المرأة المخزومية التي سرقت فقالوا من يكلم رسول الله صلى الله عليه وسلم ومن يجترئ عليه إلا أسامة حب رسول الله صلى الله عليه وسلم فكلّم رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال (أتشفع في حد من حدود الله) . ثم قام فخطب قال (يا أيها الناس إنما ضل من كان قبلكم أنهم كانوا إذا سرق الشريف تركوه وإذا سرق الضعيف فيهم أقاموا عليه الحد وإيم الله لو أن فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت يدها)

⁷²³ 01.08.2008, Buhârî, Rikak 35, İlim 2.

⁷²⁴ Buhari, Rikak, 35, İlim, 2. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 361.

⁷²⁵ 16.04.2010, Riyazüssalihin Trc. C.3, No: 1802

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Hırsızlık eden Mahzumoğullarından bir kadının durumu Kureyş'i üzmüş ve: Bunun hakkında Resulullah (sav) ile kim konuşur? Buna kim cesaret edebilir! Bunu ancak Peygamber'in (sav) çok sevdiği Üsame (ra) yapabilir, demişlerdi. Üsame (ra) konuyu Peygamber'e (sav) açınca, Resulullah (sav): "Allahın hadlerinden biri hakkında şefa'at mi ediyorsun?" demişti. Sonra ayağa kalkarak konuşma yapıp şunları söylemişti : "Ey İnsanlar! Sizden öncekileri ancak şu helak etmiştir ki, içlerinden soylu biri hırsızlık ederse onu bırakırlar, zayıf olan bir kimse çalarsa cezayı uygularlardı. Allaha yemin olsun ki, Muhammed'in (sav) kızı Fatıma hırsızlık etse mutlaka Muhammed (sav) onun elini keserdi."⁷²⁶

Hutbede hadisin, "Muhammed'in (sav) kızı Fatıma hırsızlık etse mutlaka elini keserdim" kısmı ihtisarla ve yorumlu olarak nakledilmiştir. Kaynak göstermede ana kaynaklara gidilmemiş, tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/134. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Nefsim kudret elinde olan Allaha yemin ederim ki, ya iyiliği emreder, kötülükten menedersiniz yahut Allah Teala size toplumsal kargaşa (azap) verir. Sonra kurtulmak için Allaha yalvarırsınız da duanız kabul edilmez."⁷²⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة حدثنا عبد العزيز بن محمد عن عمرو بن أبي عمرو و عبد الله الأنصاري عن حذيفة بن اليمان عن النبي صلى الله عليه و سلم قال والذي نفسي بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر أو ليوشكن الله أن يبعث عليكم عقابا منه ثم تدعونه فلا يستجاب لكم

Huzeyfe'den (ra) rivayete göre, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Canım, kudret elinde olan Allaha yemin ederim ki, mutlaka iyilikleri emredecek ve kötülüklerden insanları sakındıracaksınız. Böyle yapmazsanız Allah size toplumsal bir sıkıntı, azap verir, dua edersiniz de duanız kabul olunmaz."⁷²⁸

⁷²⁶ Buhari, Hudud, 12, Enbiya, 52, Meğazi, 50. Bk: Müslim, Hudud, 8, 9; Ebu Davud, Hudud, 5; Tirmizi, Hudud, 6; Nesei, Kat'u's-Sarik, 6; İbn Mace, Hudud, 6.

⁷²⁷ 24.03.2006, Tirmizi fiten 9

⁷²⁸ Tirmizi, Fiten, 9. Bk: Ebu Davud, Melahim, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 388, 390, 391.

Hadis hasendir.⁷²⁹

IV/135. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bir gemiyi paylaşan ve bir kısmı üstte, bir kısmı altta bulunan insanları düşünün. Altta bulunanlar su ihtiyaçlarını karşılamak için gemiyi delmek istediklerinde, üsttekiler buna mani olmazlarsa gemi batar. Ve hepsi birden boğulur. Eğer mani olurlarsa hepsi birlikte kurtulur.”⁷³⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو نعيم حدثنا زكرياء قال سمعت عامرا يقول سمعت النعمان بن بشير رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (مثل القائم على حدود الله والواقع فيها كمثل قوم استهموا على سفينة فأصاب بعضهم أعلاها وبعضهم أسفلها فكان الذين في أسفلها إذا استقوا من الماء مروا على من فوقهم فقالوا لو أنا خرقنا في نصيبنا خرقا ولم نؤذ من فوقنا فإن يتركوهم وما أرادوا هلكوا جميعا وإن أخذوا على أيديهم نجوا ونجوا جميعا)

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Allahın haramlarından sakınan kimse ile o haramları işleyen kimselerin durumu, bir gemiye binen yolculara benzer. Onlar aralarında kura çekmişler de bazısına geminin üst katı, bazısına da alt katı çıkmıştı. Geminin alt katında bulunanlar su almak istedikleri zaman üst kattaki yolcuların yanından geçiyorlardı. Bunlar aralarında: Katımızdan bir delik açsak da yukardakileri rahatsız etmesek, dediler. Üst kattakiler şayet buna engel olmazlarsa, hepsi helak olurlar. Onlara engel oldukları takdirde ise, hem kendileri kurtulur, hem de diğerleri kurtulmuş olur.”⁷³¹

Hutbede hadis; “Bir gemiyi paylaşan ve bir kısmı üstte, bir kısmı altta bulunan insanları düşünün. Altta bulunanlar su ihtiyaçlarını karşılamak için gemiyi delmek istediklerinde, üsttekiler buna mani olmazlarsa gemi batar. Ve hepsi birden boğulur. Eğer mani olurlarsa hepsi birlikte kurtulur” şeklinde muhteva olarak nakledilmiştir.

⁷²⁹ Tirmizi, Fiten, 9.

⁷³⁰ 03.08.2007, 22.02.2008, 21.05.2010, Buhari, şirket, 6

⁷³¹ Buhari, Şirket, 6. Bk: Tirmizi, Fiten, 12; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 268, 269, 270.

IV/136. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bunlar müşrik çocukları da olsa masumdurlar. Dikkat edin, çocuk öldürmeyin. Her insan temiz fitrat üzere yaratılmıştır...”⁷³²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا يونس ثنا أبان عن قتادة عن الحسن عن الأسود بن سريع أن رسول الله صلى الله عليه و سلم بعث سرية يوم حنين فقاتلوا المشركين فأفضى بهم القتل إلى الذرية فلما جاؤوا قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما حملكم على قتل الذرية قالوا يا رسول الله إنما كانوا أولاد المشركين قال أو هل خياركم إلا أولاد المشركين والذي نفس محمد بيده ما من نسمة تولد إلا على الفطرة حتى يعرب عنها لسانها

Esved b. Seri’den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) Huneyn günü bir seriyye gönderdi. Onlar müşriklerle savaştılar da işi çocukları öldürmeye kadar götürdüler. Ya Rasulallah! onlar müşrik çocuklarıdır, dediler. Peygamber (sav): “Sizin en hayırlılarınız müşrik çocukları değil miydi? Muhammedin canı elinde olana yemin ederim ki can taşıyan herkes fitrat üzere doğar, ta ki güzelce konuşana kadar” buyurdu.⁷³³

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir. Makdisi, hadisin isnadının munkatı’ olduğunu söylemiştir.⁷³⁴

IV/137. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sıkıntı ve zarar verecek şeyleri müslümanların yollarından kaldırmayı”⁷³⁵ imanın bir gereği olarak ifade buyurmuştur.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وعلي بن محمد قالا حدثنا وكيع عن أبان بن صمعة عن أبي الوائز الراسبي عن أبي برزة الأسلمي قال قلت يا رسول الله دلني على عمل أنتفع به قال اعزل الأذى عن طريق المسلمين

Ebu Berze el-Eslemi'den (ra) rivayet oldu ki Ya Resulallah! Bana faydalanacağım (sevab kazanmama vesile olacak) bir iş göster, dedim. O: “Müslümanların yolundan

⁷³² 07.04.2006, A. b. Hanbel, müsned III/435

⁷³³ Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, III, 435.

⁷³⁴ Makdisi, IV, 248.

⁷³⁵ 05.03.2010, İbn Mâca, Edep 7

zararlı şeyleri uzaklaştır”⁷³⁶ buyurdu.

Hutbede hadis, “Müslümanların yolundan zararlı şeyleri uzaklaştırmak” kısmı ihtisar ile ve mefhumu olarak nakledilmiştir.

2.4.3.3.2. Kul Hakkı

IV/138. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Veda hutbesinde ayrıca cezaların şahsiliği prensibi, hakların ihlali ve zulüm yasağı”

“Ey İnsanlar! İyi biliniz ki Yüce Allah her hak sahibine hakkını vermiştir.”⁷³⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الوهاب بن نجدة قال ثنا ابن عياش عن شرحبيل بن مسلم سمعت أبا أمامة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن الله قد أعطى كل ذي حق حقه فلا وصية لوارث

Şurahbil b. Müslim'den (ra) rivayet oldu ki Ebu Ümame'den (ra) Resulullah'ı (sav): “Şüphesiz ki Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Hiçbir varise vasiyet edilemez” derken işittim, demiştir.⁷³⁸

Hutbelerde hadis, “Şüphesiz ki Allah her hak sahibine hakkını vermiştir” kısmı ihtisar ile diğerinde ise mana mefhumu, yorumlu verilmiştir. Busiri, aynı lafızlarla gelen Enes hadisini değerlendirirken şöyle demiştir: “Hadisin isnadı sahih, ravileri de sikadur. Darakutni, Sünen’inde Abdurrahman b. Yezid’den, el-Beyhaki ise Darakutni’nin tarikiyle hadisi rivayet etmişlerdir. Hadisin, Ashab-ı Sünen’in Cariye ve Ebu Ümame tariki ile rivayet ettikleri şahitleri vardır. Tirmizi, bu iki tarik hakkında hasen, sahih demiştir.”⁷³⁹

⁷³⁶ İbn Mace, Edeb, 7. Bk: Müslim, Birr, 131; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, IV,420, 423.

⁷³⁷ 10.12.2010, Ebu Davud, Vasaya, 6

⁷³⁸ Ebu Davud, Vesaya, 6. Bk: Tirmizi, Vesaya, 5; Nesei, Vesaya, 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 267; Darimi, Vesaya, 28.

⁷³⁹ Busiri, III, 144.

IV/139. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir kimsenin diğer bir kimsenin haysiyetine yahut malına tecavüzden dolayı üzerinde bir hak bulunursa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”⁷⁴⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا آدم بن أبي إياس حدثنا ابن أبي ذئب حدثنا سعيد المقبري عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من كانت له مظلمة لأحد من عرضه أو شيء فليتحلله منه اليوم قبل أن لا يكون دينار ولا درهم إن كان له عمل صالح أخذ منه بقدر مظلمته وإن لم تكن له حسنات أخذ من سيئات صاحبه فحمل عليه

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “Üzerinde kardeşinin ırzı veya bir hakkı bulunan kimse, dinar ve dirhemini geçmeyeceği hesap günü gelmeden bu dünyada helallaşsın. Aksi takdirde yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir.”⁷⁴¹

Hutbede ana kaynaklara gidilmemiş, tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/140. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Şüphesiz ki ümmetimin müflisi; kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip; şuna sövdüğü, buna iftira ettiği, şunun malını yediği, bunun kanını döktüğü, şunu dövdüğü için iyiliklerinin sevabı şuna, buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları bittiği taktide de hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir.”⁷⁴²

⁷⁴⁰ 14.07.2006, Sahih-i Buhari, Tecrid Terc.C.7 s.375.

⁷⁴¹ Buhari, Mezalim, 11.

⁷⁴² 20.10.2006, 20.07.2007, 24.07.2009, Müslin, birr, 59 Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşad, s.220 R. Salihin 1/266

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة بن سعيد وعلي بن حجر قالوا حدثنا إسماعيل (وهو ابن جعفر) عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال أتدرون ما المفلس ؟ قالوا المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع فقال إن المفلس من أمتي يأتي يوم القيامة بصلاة وصيام وزكاة ويأتي قد شتم هذا وقذف هذا وأكل مال هذا وسفك دم هذا وضرب هذا فيعطى هذا من حسناته وهذا من حسناته فإن فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار

Eb Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müflis kimdir bilir misiniz?” Oradakiler: Bize göre müflis hiç parası ve malı olmayan kimsedir, dediler. Bunun üzerine: “Hakikat şu ki, benim ümmetimin müflisi, kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtla gelir. Ama şuna sövmüş, buna iftira etmiş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş, diğerini de dövmüştür. Ve hak sahiplerine sevapları dağıtılır. Şayet hakları ödenmeden sevapları biterse, onların günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra cehenneme atılır” buyurmuştur.⁷⁴³

Hutbelerde hadisin, “Ümmetimin müflisi, kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtla gelir. Ama şuna sövmüş, buna iftira etmiş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş, diğerini de dövmüştür. Ve hak sahiplerine sevapları dağıtılır. Şayet hakları ödenmeden sevapları biterse, onların günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra cehenneme atılır” kısmı mefhumî olarak verilmiştir. Ana kaynakla beraber tali kaynaklarda kullanılmıştır.

IV/141. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Maiyeti altındakilerin nafakalarını kısmak, bir kimseye günah olarak yeter.”⁷⁴⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن محمد الجرمي حدثنا عبدالرحمن بن عبدالملك بن أبجر الكناني عن أبيه عن طلحة بن مصرف عن خيشمة قال كنا جلوسا مع عبدالله بن عمرو إذ جاءه قهرمان له فدخل فقال أعطيت الرقيق قوتهم ؟ قال لا قال فانطلق فأعطهم قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم كفى بالمرء إثما أن يحبس عمن يملك قوته

⁷⁴³ Müslim, Birr, 59. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 371.

⁷⁴⁴ 04.05.2007 R.Salih H.No: 1365

Hayseme'den rivayet oldu ki O şöyle demiştir: Abdullah b. Amr (ra) ile birlikte oturuyorduk. Vekili gelerek içeri girdi. Abdullah ona: «Kölelerin yiyeceklerini verdin mi?» diye sordu. Vekil: Hayır, dedi. Abdullah: Öyle ise git de onlara yiyeceklerini ver. Zira Resulullah (sav): “Bir kimseye sorumlu olduğu kimselerin yiyeceğini vermemesi günah olarak yeter”⁷⁴⁵ buyurdu, dedi.

Hutbede hadisin, “Bir kimseye sorumlu olduğu kimselerin yiyeceğini vermemesi günah olarak yeter” kısmı ihtisar edilerek nakledilmiştir. Tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/142. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Sevgili peygamberimiz misafirin duasını, makbul olan dualar arsında zikretmiştir.”,

“Şu üç kişinin duası kesinlikle geri çevrilmez: mazlunun duası, misafirin duası ve ana babanın evladına duası”⁷⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسلم بن إبراهيم ثنا هشام الدستوائي عن يحيى عن أبي جعفر عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثلاث دعوات مستجابات لا شك فيهن دعوة الوالد ودعوة المسافر ودعوة المظلوم

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet olduğuna göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Şu üç dua mutlaka kabul edilir: Babanın duası, müsafirin duası ve mazlunun duası.”⁷⁴⁷

Hutbelerin birinde hadis, “Sevgili peygamberimiz misafirin duasını, makbul olan dualar arsında zikretmiştir” şeklinde mefhumî olarak nakledilmiştir. Elbani, hadisle ilgili olarak şöyle demiştir: “Hadis isnadındaki zafiyetle beraber hasen liğayrihidir. Nitekim Tirmizi de böyle demiştir. Ayrıca benzer lafızlarla Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Ukbe b. Amir el-Cüheni'nin merfu olarak rivayet ettiği şahidini buldum.”⁷⁴⁸

⁷⁴⁵ Müslim, Zekât, 40. Bk: Ebu Davud, Zekât, 45; Nesei, İşretü'n-Nisa, 79; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 160, 194, 195.

⁷⁴⁶ 28.04.2006, 12.05.2006 Ebu davud, vitir, 29 İbni mace, dua 11 tirmizi deavvat, 47

⁷⁴⁷ Ebu Davud, Vitir, 29. Bk: Tirmizi, Deavat, 47, Sıfatü'l-Cennet, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 258, 478, 517; İbn Mace, Dua, 11, Sıyam, 48.

⁷⁴⁸ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisü's-Sahihah*, II, 145.

IV/143. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Zarar vermek ve zarar görmek yoktur.”⁷⁴⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد ربه بن خل النميري أبو المغلس . ثنا فضيل بن سليمان . ثنا موسى بن عقبة . ثنا إسحاق بن يحيى بن الوليد عن عبادة بن الصامت أن رسول الله قضى أن (لا ضرر ولا ضرار)

Ubade b. Samit'den (ra) rivayet edildiğine göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zarara karşı, zarar vermek yoktur.”⁷⁵⁰

Hadisin ravileri sikadır ancak senedinde inkıta vardır. Bununla beraber hadisin Ahmed b. Hanbel ve Şafi'nin Müsned'lerinde, Tirmizi, Ebu Davud, Darakutni ve Beyhaki'nin Sünen'lerinde şahidleri vardır.⁷⁵¹

IV/144. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allah, zayıfların hakkını vermeyen bir milleti yüceltmez.”⁷⁵²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن سويد . حدثنا يحيى بن سليم عن عبد الله بن عثمان بن خثيم عن أبي الزبير عن جابر قال لما رجعت إلى رسول الله صلى الله عليه و سلم مهاجرة البحر قال (ألا تحدثوني بأعاجيب ما رأيتم بأرض الحبشة ؟) قال فتية منهم بلى يا رسول الله بينا نحن جلوس مرت بنا عجوز من عجائز رهايينهم تحمل على رأسها قلة من ماء فمرت بفتى منهم فجعل إحدى يديه بين كتفها ثم دفعها فحرت على ركبتيها فانكسرت قلتها فلما ارتفعت التفتت إليه فقالت سوف تعلم يا غدر إذا وضع الله الكرسي وجمع الأولين والآخرين وتكلمت الأيدي والأرجل بما كانوا يكسبون فسوف تعلم كيف أمري وأمرك عنده غدا قال يقول رسول الله صلى الله عليه و سلم (صدقت صدقت كيف يقدر الله أمة لا يؤخذ لضعيفهم من شديدهم ؟)

Cabir'den (ra) rivayet oldu ki: Deniz muhacirleri (Habeşistana hicret edenler) Resulüllah'ın (sav) yanına döndükleri zaman Rasul-i Ekrem (sav) onlara: Habeşistanda

⁷⁴⁹ 31.03.2006, 19.03.2010, İbn-i Mace, Ahkâm 17, Muvatta, h. No: 1429, İbni Mace h. No: 2341,2342, A. b. Hanbel, 1/313

⁷⁵⁰ İbn Mace, Ahkâm, 17. Bk: İmam Malik, Muvatta, Akdiyye, 26, Mükateb, 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 313, V, 326.

⁷⁵¹ İbn Mace, Ahkâm, 17; Busiri, III, 48.

⁷⁵² 04.05.2007 İbni mace fiten 20, H.N: 4010

gördüğünüz, dikkatinizi çeken şeyleri bana anlatırmısınız? buyurdu. Onlardan bazıları: Peki Ya Resulallah! Bir gün oturuyorduk. O sırada yaşlı rahibelerden bir kadın başında su testisi taşıyarak bize doğru geldi. Biraz sonra gençlerden birisi yanımızda doğru geldi. Genç olan ellerinden birisini kadının iki omuzu arasına koyup, kadını itti. Kadın da dizleri üstüne düştü ve testisi kırıldı. Sonra kadın kalkınca gence dönüp baktı ve: Ey Zalim! Allah'ın kürsüyü koyup önceki ve sonrakileri topladığı ve eller ile ayakların işlemiş oldukları şeyleri anlattıkları zaman seninle aramdaki hesabımızın nasıl olduğunu bileceksin, dedi. Cabir (ra) demiştir ki Resulullah (sav) bu esnada: “Kadın doğru söyledi, kadın doğru söyledi. Allah, zayıfın hakkını güçlüden almayan bir milleti günahlardan nasıl arındırır?” buyurdu.⁷⁵³

Hutbede hadisin, “Allah, zayıfın hakkını güçlüden almayan bir milleti günahlardan nasıl arındırır?” kısmı ihtisar ile mefhumî olarak nakledilmiştir. Hadisin isnadı hasendir. Çünkü ravilerden Süveyd b. Said hakkında ihtilaf edilmiştir.⁷⁵⁴

IV/145. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Çalışanın ücretini teri alın kurumadan veriniz.”⁷⁵⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا العباس بن الوليد الدمشقي . ثنا وهب بن سعيد بن عطية السلمي . ثنا عبد الرحمن بن زيد بن أسلم عن أبيه عن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (أعط الأجير أجره قبل أن يجف عرقه)

Abdullah b. Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “İşçiye ücretini teri kurumadan önce ödeyiniz.”⁷⁵⁶

Hadisin isnadı hasendir.⁷⁵⁷ Hutbede ana kaynakla beraber tali kaynak da kullanılmıştır.

⁷⁵³ İbn Mace, Fiten, 20.

⁷⁵⁴ İbn Mace, Fiten, 20; Busiri, IV, 183.

⁷⁵⁵ 04.05.2007, İbn Mace Ruhun 4, 250 hadis s.54

⁷⁵⁶ İbn Mace, Rühun, 4.

⁷⁵⁷ Busiri, III, 75.

2.4.3.3.3. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma

IV/146. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kim mümin kardeşinin bir ihtiyacını karşılar, Allah da onun bir ihtiyacını karşılar. Kim müslümanın bir sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde onun bir sıkıntısını giderir.”⁷⁵⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن بكير حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب أن سالما أخبره أن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أخبره: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه ومن كان في حاجة أخيه كان الله في حاجته ومن فرج عن مسلم كربة فرج الله عنه كربة من كربات يوم القيامة ومن ستر مسلما ستره الله يوم القيامة)

Abdullah b. Ömer (ra) haber vermiştir ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müslüman müslümanın kardeşidir. Müslüman müslümana zulmetmez, müslüman müslümanı zulme terk de etmez. Her kim müslüman kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını yerine getirir. Her kim bir müslümandan bir sıkıntıyı giderip onu rahatlatırsa, Allah da onun kıyamet gününün sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderip dardan kurtarır. Her kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun kıyamet gününde ayıplarını örter.”⁷⁵⁹

Hutbelerde hadisin, “Her kim müslüman kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını yerine getirir. Her kim bir müslümandan bir sıkıntıyı giderip onu rahatlatırsa, Allah da onun kıyamet gününün sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderip dardan kurtarır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak gösterirken ana kaynaklarla beraber tali kaynak da verilmiştir.

⁷⁵⁸ 05.05.2006, 21.12.2007, 15.02.2008, 10.07.2009, Buhari, mezalim, 3 müslim, bir,57

Riyasuzsalihin H.N. 246

⁷⁵⁹ Buhari, Mezalim, 3. Bk: Müslim, Birr, 85; Ebu Davud, Edeb, 46; Tirmizi, Hudud, 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 91.

IV/147. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kardeşinin derdine sevinip gülme, sonra Allah ona merhamet eder de, seni onun sahip olduğu dertle müptela kılar.”⁷⁶⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عمر بن إسماعيل بن مجالد الهمداني حدثنا حفص بن غياث ح قال : وأخبرنا سلمة بن شبيب حدثنا أمية بن القاسم الحذاء البصري حدثنا حفص بن غياث عن برد بن سنان عن مكحول عن واثلة بن الأسقع قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : لا تظهر الشماتة لأخيك فيرحمه الله ويبتليك

Vâsile b. el-Eska'dan (ra) rivyete göre Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kardeşinin başına gelen bir şeye gülme! Sonra Allah onu bağışlar ve merhamet eder de seni o şeyle imtihan eder.”⁷⁶¹

Hadis hasen, garibdir.⁷⁶²

IV/148. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Müminler birbirini sevmeye, birbirlerine yakınlıkta, şefkat gösterip birbirlerini koruyup kollamada bir vücut gibidirler. Vücudun her hangi bir yerinde bir rahatsızlık olduğunda, bunu vücudun tüm uzuvları hisseder.”⁷⁶³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو نعيم حدثنا زكرياء عن عامر قال سمعته يقول سمعت النعمان بن بشير يقول قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (ترى المؤمنين في تراحمهم وتوادهم وتعاطفهم كمثل الجسد إذا اشتكى عضو تداعى له سائر جسده بالسهر والحمى)

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Müminler birbirini sevmeye, birbirlerine yakınlıkta, şefkat gösterip birbirlerini koruyup kollamada bir vücut

⁷⁶⁰ 12.05.2006, Tirmizi, kıyame, 54, IV/6620

⁷⁶¹ Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 54.

⁷⁶² Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 54.

⁷⁶³ 17.11.2006, 20.04.2007, 02.11.2007, 22.02.2008, Buhari, Edep 27, Müslim, Birr 66, (2586).

gibidirler. Vücudun her hangi bir yerinde bir rahatsızlık olduğunda; bunu, vücudun tüm uzuvları hisseder.”⁷⁶⁴

IV/149. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de kâmil mümin olamazsınız.”⁷⁶⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو معاوية ووكيع عن الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا ألا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم ؟ أفشوا السلام بينكم

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “ İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçekten iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Aranızda selamı yayınız”⁷⁶⁶ buyurdu.

Hutbede hadisin, “İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçekten iman etmiş olmazsınız” kısmı ihtisar ile verilmiştir.

IV/150. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kişi sevdiği ile beraberdir.”⁷⁶⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا جرير عن الأعمش عن أبي وائل قال قال عبد الله بن مسعود رضي الله عنه جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله كيف تقول في رجل أحب قوما ولم يلحق بهم ؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم (المرء مع من أحب)

⁷⁶⁴ Buhari, Edeb, 27. Bk: Müslim, Birr, 66; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 270.

⁷⁶⁵ 20.04.2007, 09.09.2010, Müslim, İman, 93; Tirmizi, Sıfâtü'l-Kıyâme, 56

⁷⁶⁶ Müslim, İman, 93. Bk: Ebu Davud, Edeb, 142; Tirmizi, İsti'zan, 1, Sıfatü'l-Kıyâmet, 56, Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 167, II, 391, 442, 477, 490, 512; İbn Mace, Edeb, 11, İman, 9.

⁷⁶⁷ 02.04.2010, Buhari, Edeb, 96.

Abdullah b. Mesud (ra) şöyle dedi: Resulüllah'ın (sav) huzuruna bir adam geldi de: Ya Rasulallah! Henüz aralarına katılmamış bir topluluğu seven bir kimse hakkında ne söylersiniz? diye sordu. Resulüllah (sav): "Kişi sevdiği ile beraberdir" buyurdu.⁷⁶⁸

Hutbede hadisin, "Kişi sevdiği ile beraberdir" kısmı ihtisar ile verilmiştir.

IV/151. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

"Sizden biriniz kendisi için arzu edip istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe kâmil mümin olamaz."⁷⁶⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسدد قال حدثنا يحيى عن شعبة عن قتادة عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم وعن حسين المعلم قال عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه)

Enes'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): "Hiçbiriniz, kendiniz için arzu ettiğini kardeşi için arzu etmedikçe, gerçekten iman etmiş olmaz" buyurdu.⁷⁷⁰

Hutbelerin birinde tali kaynak kullanılmıştır.

IV/152. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

"...Allah saygınlığının çiğnendiği, namusunun ayakaltına verildiği, sıkıntılı bir durumdayken, bir Müslümana yardım eden kimseyi; ihtiyaç duyduğu öylesi bir ortamda, asla yardımsız bırakmaz."⁷⁷¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إسحاق بن الصباح ثنا ابن أبي مريم أخبرنا الليث قال حدثني يحيى بن سليم أنه سمع إسماعيل بن بشير يقول سمعت جابر بن عبد الله وأبا طلحة بن سهل الأنصاري يقولان قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " ما من

⁷⁶⁸ Buhari, Edeb, 96. Bk: Müslim, Birr, 165; Tirmizi, Zühd, 50, Deavat, 99; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 392, III, 104, 110, 159, 200, 213, 221, 228, 268, IV, 239, 241, 392, 395, 398, 404.

⁷⁶⁹ 13.01.2006, 03.03.2006, 15.12.2006, 14.12.2007, 21.12.2007, 03.09.2010, Riyazsüs Salihin: C.1, s.

278 Buhari İman 7, (.....)

⁷⁷⁰ Buhari, İman, 7. Bk: Müslim, İman, 107; Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 59; Nesei, İman, 19, 33; Ahmed b. Hanbel, III, 206, 272, 278; Darimi, Rikak, 29; İbn Mace, İman, 9.

⁷⁷¹ 09.01.2009, İbni kesir, Tefsir-i el-Kur'an'l-Azim VI /350

امرىء يخذل امرءا مسلما في موضع تنتهك فيه حرمة وينتقص فيه من عرضه إلا خذله الله في موطن يحب فيه نصرته وما من امرىء ينصر مسلما في موضع ينتقص فيه من عرضه وينتهك فيه من حرمة إلا نصره الله في موطن يحب نصرته

Cabir b. Abdullah (ra) ve Ebu Talha b. Sehl el-Ensari'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse saygınlığının çiğnendiği, namusuna saldırıldığı, sıkıntılı bir anında bir müslümana yardım etmezse, yardım edilmesini arzuladığı öylesi bir ortamda Allah da ona yardım etmez. Herkim de saygınlığının çiğnendiği, namusuna saldırıldığı, sıkıntılı bir anında bir müslümana yardım ederse, Allah da yardım edilmesini arzuladığı öyle bir durumda onu asla yardımsız bırakmaz.”⁷⁷²

Hutbede hadisin, “Allah saygınlığının çiğnendiği, namusuna saldırıldığı, sıkıntılı bir anında bir müslümana yardım ederse Allah da yardım edilmesini arzuladığı öyle bir durumda onu asla yardımsız bırakmaz” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadisin isnadı hasendir.⁷⁷³ Tali kaynakla yetinilmiştir.

IV/153. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kin tutmayan, haset etmeyen”⁷⁷⁴ kimse Kur'an ahlâkına sahip ve Firdevs cennetine girecek olan mü'minler olarak müjdelenmektedir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا الحسن بن علي الحلواني وعلي بن نصر الجهضمي قالا حدثنا وهب بن جرير حدثنا شعبة عن الأعمش بهذا الإسناد لا تقاطعوا ولا تدابروا ولا تباعدوا ولا تحاسدوا وكونوا إخوانا كما أمركم الله

Ameş'den bu isnadla rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Birbirinizle ilişkiyi kesmeyin! Birbirinize sırt çevirmeyin! Birbirinize buğz etmeyin! Birbirinize hased etmeyin! Allahın size emrettiği gibi kardeş olun!” buyurmuştur.⁷⁷⁵

⁷⁷² Ebu Davud, Edeb, 41. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 30.

⁷⁷³ el-Heysemi, VII, 267.

⁷⁷⁴ 25.09.2009, Müslim, Birr, 23. III, 1983;

⁷⁷⁵ Müslim, Birr, 30. Bk: Tirmizi, Birr, 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 5, 7, II, 470, 480, 501, III, 209, 277, 278.

Hutbede hadisin, “Birbirinize buğz etmeyin! Birbirinize hased etmeyin!” kısmı ihtisar ve mefhumî olarak nakledilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/154. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Yakınlarıyla ilişkisini sürdüren, koğuculuk yapmayan”⁷⁷⁶ kimse Kur’an ahlâkına sahip ve Firdevs cennetine girecek olan mü’minler olarak müjdelenmektedir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني عبد الله بن محمد بن أسماء الضبي حدثنا جويرية عن مالك عن الزهري أن محمد بن جبير بن مطعم أخبره أن أباه أخبره أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لا يدخل الجنة قاطع رحم

Cübeyr b. Mut’im’den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Akrabası ile ilgisini kesen cennete giremez.”⁷⁷⁷

Hutbede hadisin, “yakınlarıyla ilişkisini sürdüren” kısmı mefhumî olarak, “koğuculuk yapmayan” kısmı ise ziyade ile nakledilmiştir.

IV/155. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Dedikodunun peşine düşmeyin, başkalarının kusurunu araştırmayın, haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, kin gütmeyin. Ey Allahın kulları, kardeş olun!”

“Birbirinizi kıskanmayın, birbirinize buğuz etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allahın kulları kardeş olunuz!”⁷⁷⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا بشر بن محمد أخبرنا عبد الله أخبرنا معمر عن همام بن منبه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث ولا تحسسوا ولا تجسسوا ولا تحاسدوا ولا تدابروا ولا تباغضوا وكونوا عباد الله إخوانا)

⁷⁷⁶ 25.09.2009, Müslim, Birr, 19.

⁷⁷⁷ Müslim, Birr, 19, 18. Bk: Buhari, Edeb, 11; Tirmizi, Birr, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 80, 83, 84.

⁷⁷⁸ 21.03.2008, 12.02.2010, 09.09.2010, Buhâri, edep 57,58, Buhari, edeb 93

ب- حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث ولا تحسسوا ولا تجسسوا ولا تناجشوا ولا تحاسدوا ولا تباغضوا ولا تدابروا وكونوا عباد الله إخوانا

A- Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Zandan sakının. Çünkü zanla söylenen söz, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizi kulak kesilerek dinlemeye ve gizli hallerini araştırmaya çalışmayınız. Birbirinize hased etmeyiniz. Birbirinize arkanızı çevirip darılmayınız. Birbirinize buğzetmeyiniz. Ey Allahın kulları! Kardeş olunuz.”

B- Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Zandan sakının. Çünkü zanla söylenen söz, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizi kulak kesilerek dinlemeye ve gizli hallerini araştırmaya çalışmayınız. Almayacağınız bir malı, alıcıyı zarara sokmak için fiyatını artırmayınız. Birbirinize hased etmeyiniz, Birbirinize buğzetmeyiniz. Birbirinize arkanızı çevirip darılmayınız. Ey Allahın kulları! Kardeş olunuz.”⁷⁷⁹

Hutbelerin birinde hadisin, “Dedikodunun peşine düşmeyin, başkalarının kusurunu araştırmayın, haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, kin gütmeyin. Ey Allahın kulları, kardeş olun!” kısmı, diğerinde ise “Birbirinizi kıskanmayın, birbirinize buğuz etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allahın kulları kardeş olun” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak göstermede kısmi de olsa hata edilmiştir.

IV/156. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Zandan sakının. Zira zan, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizin eksikliğini görmeye ve işitmeye çalışmayın, birbirinizin özel ve mahrem hayatını araştırmayın, menfaatte benlik yarışına girmeyin, birbirinize çekememezlik etmeyin, birbirinize buğz etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, ey Allahın kulları kardeşler olun.”⁷⁸⁰

⁷⁷⁹ Buhari, Edeb, 57, 58. Bk: Müslim, Birr, 27; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 465, 517.

⁷⁸⁰ 29.10.2010, Müslim; Birr, 10.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن يحيى قال قرأت على مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث ولا تحسسوا ولا تجسسوا ولا تنافسوا ولا تحاسدوا ولا تباغضوا ولا تدابروا وكونوا عباد الله إخوانا

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Reslullah (sav): “Zandan sakının! Çünkü zanla söylenen söz sözlerin en yalanıdır. Birbirinizi kulak kesilerek dinlemeye ve gizli hallerini araştırmaya çalışmayınız. Birbirinizle kötülükte yarışmayın. Birbirinizi kıskanmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allahın kulları! Kardeş olun” buyurdu.⁷⁸¹

Hutbede kaynak gösterirken hadis numarası yanlış verilmiştir.

IV/157. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Aralarında küslük bulunan iki mümin karşılaştığında ilk selam veren daha hayırlıdır.”⁷⁸²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن ابن شهاب عن عطاء بن يزيد الليثي عن أبي أيوب الأنصاري : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (لا يحل لرجل أن يهجر أخاه فوق ثلاث ليال يلتقيان فيعرض هذا ويعرض هذا وخيرهما الذي يبدأ بالسلام)

Ebu Eyyub'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir müslümanın din kardeşine üç günden fazla küs durması helal olmaz: Bu ikisi birbirleriyle karşılaşırlar da birbirlerinden yüz çevirirler. Hâlbuki onların en hayırlısı, önce selam verendir.”⁷⁸³

Hutbede hadisin, “aralarında küslük bulunan iki mümin karşılaştığında ilk selam veren daha hayırlıdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

⁷⁸¹ Müslim, Birr, 28.

⁷⁸² 25.06.2010, Buhari Edeb 62

⁷⁸³ Buhari, Edeb, 62, İsti'zan, 9. Bk: Müslim, Birr, 25; Ebu Davud, Birr, 55; Tirmizi, Birr, 21; Malik, Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 225, V, 416, 421, 422.

IV/158. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hicrette konakladığı Kuba halkının kavga ettiklerini öğrenince ashabına: “Geliniz onların aralarını düzeltelim.”⁷⁸⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عبد الله حدثنا عبد العزيز بن عبد الله الأويسى وإسحاق بن محمد الفروي قالوا حدثنا محمد بن جعفر عن أبي حازم عن سهل بن سعد رضي الله عنه أن أهل قباء اقتتلوا حتى تراموا بالحجارة فأخبر رسول الله صلى الله عليه وسلم بذلك فقال (اذهبوا بنا نصلح بينهم)

Sehl b. Sad'dan (ra) şöyle dediği rivayet oldu: Kuba halkı birbirleriyle kavga ettiler. Öyleki birbirlerini taşladılar. Bu durum Resulüllah'a (sav) haber verilince, Resulüllah (sav): “Geliniz aralarını düzeltip barıştıralım” buyurdu.⁷⁸⁵

Hutbede hadisin, “Öyleki birbirlerini taşladılar” kısmı mealinden çıkartılarak ihtisar ile verilmiştir.

IV/159. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sizden birinin kardeşi onun eli altında bulunursa ona yediğinden yedirsın giydiğinden giydirsın, ona gücünün üstünde yük yüklemesin.”⁷⁸⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا آدم بن أبي إياس حدثنا شعبة حدثنا وإصل الأحذب قال سمعت المعمر بن سويد قال: رأيت أبا ذر الغفاري رضي الله عنه وعليه حلة وعلى غلامه حلة فسألناه عن ذلك فقال إني سببت رجلاً فشكاني إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال لي النبي صلى الله عليه وسلم (أعييرته بأمة) . ثم قال (إن إخوانكم خولكم جعلهم الله تحت أيديكم فمن كان أخوه تحت يده فليطعمه مما يأكل وليلبسه مما يلبس ولا تكلفوهم ما يغلبهم فإن كلفتموهم ما يغلبهم فأعينوهم)

Bize Şube, Vasıl el-Ahdeb'den, o da el-Ma'rur b. Suveyd'den işittiğini söyledi. el-Ma'rur b. Suveyd şöyle demiştir: Ben Rebeze'de Ebu Zer'i (ra) gördüm. Bir elbiselik

⁷⁸⁴ 25.06.2010 Buhari Sulh 2

⁷⁸⁵ Buhari, Sulh, 2.

⁷⁸⁶ 04.05.2007, R.Salih H.No: 1365

kumaşın yarısı kendisinin, yarısı da kölesinin sırtında bulunuyordu. Bunun sebebinin sordum da Ebu Zer (ra) şöyle cevap verdi: Bir kerre bir adamla tartıştım da onu anasından dolayı ayıplamıştım. Peygamber (sav) bana: “Ya Eba Zer! Onu anasından dolayı mı ayıblıyorsun? Demek ki sen, hala cahiliyyet ahlakından kurtulamayan bir kimsesin. Köleleriniz sizin kardeşlerinizdir. Ki Allah onları sizlere emanet etmiştir. Kimin eli altında kardeşi bulunursa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara güçleri yetmeyecek zahmetli bir iş yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz, onlara yardım ediniz” buyurdu.⁷⁸⁷

Hutbede hadisin, “Sizden birinin kardeşi onun eli altında bulunursa ona yediğinden yedirsin giydiğinden giydirsin, ona gücünün üstünde yük yüklemesin” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Tali kaynak ile yetinilmiştir.

IV/160. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey insanlar! Canlarınız, mallarınız, namuslarınız her türlü tecavüzden korunmuştur. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allahtan korkmanızı vasiyet ederim. Müslüman müslümanın kardeşidir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz helal değildir. Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdemin çocuklarıdır. Âdem ise topraktır. Allah katında en kıymetliniz takvası çok olanınızdır. Arabın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”⁷⁸⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا الحسن بن علي الخلال حدثنا حسين بن علي الجعفي عن زائدة عن شبيب بن غرقدة عن سليمان بن عمرو بن الأحوص حدثنا أبي أنه شهد حجة الوداع مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فحمد الله وأثنى عليه وذكر ووعظ ثم قال أي يوم أحرم أي يوم أحرم قال فقال الناس يوم الحج الأكبر يا رسول الله قال فإن دماءكم وأموالكم وأعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا ألا لا يجني جان إلا على نفسه ولا يجني والد على ولده ولا ولد على والده ألا إن المسلم أخو المسلم فليس يحل لمسلم من أخيه

⁷⁸⁷ Buhari, İman, 20, Edeb, 44, Itk, 15. Bk: Müslim, İman, 40; Ebu Davud, Edeb, 133; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 161.

⁷⁸⁸ 16.04.2010, Veda Hutbesinden

شيء إلا ما أحل من نفسه ألا وإن كل ربا في الجاهلية موضوع لكم رؤوس أموالكم لا تظلمون ولا تظلمون غير ربا العباس بن عبد المطلب فإنه موضوع كله ألا وإن كل دم كان في الجاهلية موضوع وأول دم وضع من دماء الجاهلية دم الحرث بن عبد المطلب كان مسترضعا في بني ليث فقتلته هذيل ألا واستوصوا بالنساء خيرا فإنما هن عوان عندكم ليس تملكون منهن شيئا غير ذلك إلا أن يأتين بفاحشة مبينة فإن فعلن فاهجروهن في المضاجع واضربوهن ضربا غير مبرح فإن أطعنكم فلا بغوا عليهن سبيلا ألا إن لكم على نسائكم حقا ولنسائكم عليكم حقا فأما حقكم على نسائكم فلا يوطئن فرشكم من تكرهون ولا يأذن في بيوتكم من تكرهون ألا وإن حقهن عليكم أن تحسنوا إليهن في كسوتهن وطعامهن

ب- حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل ثنا سعيد الجريدي عن أبي نضرة حدثني من سمع خطبة رسول الله صلى الله عليه وسلم في وسط أيام التشريق فقال يا أيها الناس ألا إن ربكم واحد وإن أباكم واحد إلا لا فضل لعربي على أعجمي ولا لعجمي على عربي ولا لأحمر على أسود ولا أسود على أحمر إلا بالتقوى أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال أي يوم هذا قالوا يوم حرام ثم قال أي شهر هذا قالوا شهر حرام قال ثم قال أي بلد هذا قالوا بلد حرام قال فإن الله قد حرم بينكم دماءكم وأموالكم قال ولا أدري قال أو أعراضكم أم لا كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليبلغ الشاهد الغائب

A- Süleyman b. Amr b. Ahvas, babam, Amr b. Ahvas (ra) bana haber verdi ki babam, Peygamber (sav) ile birlikte veda haccında bulunmuştu. Resulullah (sav), hutbesinde Allaha hamdetti, onu övdü, bazı şeyleri hatırlattı ve nasihat etti. Sonra şöyle sordu: “Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir?” Oradakiler: “Ya Rasulallah! Haccı ekber günü” dediler. Bunun üzerine buyurdular ki: “Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu gününüz, şu ayınız, şu beldeniz gibi kutsal olup, birbirinize haramdır. Dikkat edin! Her katil işlediği cinayetin cezasını kendisi çekecektir. Hiçbir baba çocuğunun suçundan dolayı sorumlu tutulamayacağı gibi hiçbir çocukta babasının yaptığından dolayı sorumlu tutulmaz. Dikkat edin! Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslüman, kendisi helal etmedikçe kardeşinin bir şeyi ona helal olmaz. Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib’in faizi olup hepsi kaldırılmıştır. Dikkat edin cahiliye dönemindeki tüm kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırılan ilk kan davası Haris b. Abdulmuttalib’in kan davasıdır. Haris Leys oğullarında süt emmekte iken Hüzeyl tarafından öldürülmüştü.

Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranınız. Onlar işlerinizde sizin yardımcılarınızdır. Bunun dışında onların hiçbir şeyine sahip değilsiniz. Onlara zarar vermeye kalkmayın. Ancak apaçık bir suç işlerlerse onları yataklarında ayırınız. Yine düzelmezlerse onları yaralamamak suretiyle dövebilirsiniz. Size itaat ettikleri sürece onlarda suç bulmaya çalışmayınız.

Dikkat ediniz! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınların da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınlarınız üzerinde sizin hakkınız sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamalarıdır. Dikkat ediniz sizin üzerinizde onların hakkı ise yeme ve giyim konusunda iyi davranıp yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirmenizdir.”⁷⁸⁹

B- Ebu Nadra'dan (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber'in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar varki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Sonra, “Bugün hangi gün?” dedi. “Hürmetli gün” dediler. Sonra, “Bu ay hangi ay?” dedi. “Hürmetli ay” dediler. Sonra, “Bu belde hangi belde?” dedi. “Hürmetli belde” dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı – Ravi: Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi- şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.⁷⁹⁰

Hutbede hadislerin, “Canlarınız, mallarınız, namuslarınız her türlü tecavüzden korunmuştur. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allahtan korkmanızı vasiyet ederim. Müslüman müslümanın kardeşidir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz helal değildir. Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız

⁷⁸⁹ Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11. Bk: Buhari, Hac, 131; İbn Mace, Nikâh, 13.

⁷⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411. Bu hadis bu çalışmamızda IV/46. numara ile geçmişti.

da birdir. Arabın arap olmayana bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir” kısmı ihtisar ile ve “Hepiniz Âdemin çocuklarıdır. Âdem ise topraktır.”⁷⁹¹ Allah katında en kıymetliniz takvası çok olanınızdır,⁷⁹² kısmı ziyade ile nakledilmiştir. Hadisler kaynak gösterilmeden “Veda Hutbesinden” şeklinde nakledilmiştir. Hadislerden birincisi hasen, sahihtir.⁷⁹³ İkinci hadis hakkında Elbani, hadisin isnadı sahih, ravilerinin tamamı sika raviler olup Müslim’in ravileridir, demiştir.⁷⁹⁴

IV/161. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bu gün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve masum ise, canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da öyle mukaddestir.”⁷⁹⁵

“Sevgili peygamberimiz (sav) insanların can mal ve ırzlarının her türlü saldırıdan korunduğunu beyan ederek”⁷⁹⁶ bu hakların önemini vurgulamıştır.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن عبد الوهاب قال حدثنا حماد عن أيوب عن محمد عن ابن أبي بكر عن أبي بكر ذكر النبي صلى الله عليه و سلم قال (فَإِنْ دِمَائِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ - قال محمد وأحسبه قال - وأعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا ألا ليلغ الشاهد منكم الغائب)

Ebu Bekre, Peygamber’i (sav) andı da Peygamber’in (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etti :“Şüphesiz kanlarınız, mallarınız -Muhammed b. Sirin: Ebu Bekre’nin şunu da söylediğini zannediyorum dedi- ve ırzlarınız, bu gününüz, bu ayınız gibi birbirinize haramdır. Dikkat edin, burada bulunanlarınız burada bulunmayanlara sözlerimi tebliğ etsin!”⁷⁹⁷

Hutbebe hadisin, “Bu gün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ise, canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da öyle mukaddestir” kısmı ihtisar ile “Sevgili peygamberimiz (sav)

⁷⁹¹ Tirmizi, Menakıb, 57.

⁷⁹² Hucurat 49/13.

⁷⁹³ Tirmizi, Tefsir, 10

⁷⁹⁴ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, VI, 449.

⁷⁹⁵ 13.04.2007, 01.02.2008, 08.01.2010, 16.04.2010, Buhari İlim 37, Veda Hutbesinden

⁷⁹⁶ 31.03.2006, Müslim, imare 36, timizi, Cuma 80, cihad, 28

⁷⁹⁷ Buhari, İlim, 37, 9, Hac, 131, Meğazi, 73, Fiten, 8, Edahi, 5, Tevhid, 24. Bk: Müslim, Kasame, 30; Tirmizi, Fiten, 2, Tefsir, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 239, III, 80, 313, 371, 485, IV, 305, 337, V, 30, 37, 39, 72, 412; Darimi, Menasik, 34, 72; İbn Mace, Menasik, 76, Fiten, 2.

insanların can mal ve ırzlarının her türlü saldırıdan korunduğunu beyan ederek” kısmı mefhumî olarak verilmiştir. Kaynak gösterme de hata yapılmıştır.

IV/162. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey İnsanlar! Bu gününüz nasıl mukaddes bir gün, bu ayınız nasıl mukaddes bir ay, bu şehriniz (Mekke) nasıl mukaddes bir şehir ise canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da öyle mukaddestir ve her türlü tecavüzden korunmuştur.”⁷⁹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله حدثني يحيى بن سعيد حدثنا فضيل بن غزوان حدثنا عكرمة عن ابن عباس رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه وسلم خطب الناس يوم النحر فقال (يا أيها الناس أي يوم هذا) قالوا يوم حرام قال (فأأي بلد هذا) قالوا بلد حرام قال (فأأي شهر هذا) قالوا شهر حرام قال (فإن دماءكم وأموالكم وأعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا) . فأعادها مرارا ثم رفع رأسه فقال (اللهم هل بلغت اللهم هل بلغت) قال ابن عباس رضي الله عنهما فوالذي نفسي بيده إنها لوصيته إلى أمته (فليبلغ الشاهد الغائب لا ترجعوا بعدي كفارا يضرب بعضكم رقاب بعض)

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) Kurban bayramı günü (Mina'da) insanlara hitab ederek: “Ey insanlar! Bu gün hangi gündür?” diye sordu. İnsanlar: “Haram olan gündür” dediler. Resulullah (sav): “Bu belde hangi beldedir?” diye sordu. İnsanlar: “Haram olan beldedir” dediler Resulullah (sav): “Bu ay hangi aydır?” diye sordu. İnsanlar: “Haram aydır” dediler. Resulullah (sav): “Şüphesiz kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız bu gününüz, bu beldeniz ve bu ayınız gibi birbirinize haramdır” buyurdu ve bu sözleri birkaç defa tekrar etti. Sonra başını yukarı kaldırdı da: “Ey Allahım! Tebliğ ettim mi? Ey Allahım! Tebliğ ettim mi?” dedi. İbn Abbas (ra): “Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, bunlar şüphesiz Resulullah’ın (sav) ümmetine vasiyetidir.” “Burada bulunanlar bulunmayanlara bunu tebliğ etsin. Benden sonra birbirinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyiniz” buyurdu.⁷⁹⁹

⁷⁹⁸22.10.2010, Buhari: Hac 132, Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/411

⁷⁹⁹Buhari, Hac, 132, İlim, 9, Fiten, 8. Bk: Müslim, kaseme, 30; Tirmizi, Tefsir, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 230, III, 80, 313, 371, 480, V. 30, 37, 39, 40, 72, 412; Darimi, Menasik, 72; İbn Mace, Menasik, 76.

Hutbede hadisin, “Ey İnsanlar! Bu gününüz nasıl mukaddes bir gün, bu ayınız nasıl mukaddes bir ay, bu şehriniz (Mekke) nasıl mukaddes bir şehir ise canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da öyle mukaddestir ve her türlü tecavüzden korunmuştur” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

IV/163. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ben size iki önemli şey bırakıyorum. Bunlara uyduğunuz müddetçe şaşırırmazsınız. Bunlar, Allahın kitabı Kuran ve benim Sünnetimdir.”⁸⁰⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني عن مالك انه بلغه ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال تركت فيكم أمرين لن تضلوا ما تمسكتم بهما
كتاب الله وسنة نبيه

Malik'den rivayet oldu ki -Hadisi doğrudan Peygamber'den (sav) rivayet etmiştir.- Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Size iki şey bırakıyorum. O ikisine uyduğunuz sürece asla sapıtmazsınız. Onlar: Allahın kitabı ve benim sünnetimdir.”⁸⁰¹

Suyuti, hadis hakkında şöyle demiştir: “Malik hadisi Peygambere ulaşan bir senetle rivayet etmiştir. İbn Abdilberr, bu senedin Kesir b. Abdillah hadisinin babası Abdullah ve dedesi Amr b. Avf tarıkıyla Peygamber'e (sav) ulaştığını açıklamıştır.”⁸⁰²

IV/164. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Size iki şey bırakıyorum aman ha dikkat! Biri Kurandır, ölmez hakikat. Biri de sünnetim (Ehl-i Beytim) dir.”⁸⁰³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو بكر بن إسحاق الفقيه أنبأ محمد بن عيسى بن السكن الواسطي ثنا داود بن عمرو الضبي ثنا صالح بن موسى الطلحي عن عبد العزيز بن رفيع عن أبي صالح عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم شيئين لن تضلوا بعدهما كتاب الله وسنتي ولن يتفرقا حتى يردا علي الحوض

⁸⁰⁰ 06.06.2008, İmam Malik, Muvatta

⁸⁰¹ Malik, Muvatta, Kader, 1594.

⁸⁰² es-Suyuti, *Tenviru'l-Havalik*, II, 208.

⁸⁰³ 04.06.2010, Camiu's Sağır: 3282; Feyzu'l Kadir: 3/240 -1.

Ebu Hureyre'den (ra) Resulüllah'ın (sav) şöyle dediği rivayet oldu: “Size iki şey bırakıyorum. O ikisine uyduğunuz sürece asla sapıtmazsınız. Onlar: Allahın kitabı ve benim sünnetimdir. Havza gelene kadar o ikisi asla ayrılmazlar.”⁸⁰⁴

Hutbede hadisin, “Size iki şey bırakıyorum. O ikisine uyduğunuz sürece asla sapıtmazsınız. Onlar: Allahın kitabı ve benim sünnetimdir” kısmı ihtisar ile mefhumu olarak verilmiştir. Münavi, hadisin ravilerinden Salih b. Musa zayıf olduğunu, Davud b. Amr ed-Dabbi hakkında İbn Ebi Hatim’in, Münkerü’l-hadis dediğini söylemiştir.⁸⁰⁵

IV/165. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey İnsanlar hepiniz doğru yola giriniz dağılıp parçalanmayınız.”⁸⁰⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا الحسن بن سوار أبو العلاء ثنا ليث يعني بن سعد عن معاوية بن صالح ان عبد الرحمن بن جبير حدثه عن أبيه عن النواس بن سمعان الأنصاري عن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ضرب الله مثلا صراطا مستقيما وعلى جنبتي الصراط سوران فيهما أبواب مفتحة وعلى الأبواب ستور مرخاة وعلى باب الصراط داع يقول أيها الناس ادخلوا الصراط جميعا ولا تنفرجوا وداع يدعو من جوف الصراط فإذا أراد يفتح شيئا من تلك الأبواب قال ويحك لا تفتحه فإنك ان تفتحه تلجه والصراط الإسلام والسوران حدود الله تعالى والأبواب المفتحة محارم الله تعالى وذلك الداعي على رأس الصراط كتاب الله عز و جل والداعي فوق الصراط واعظ الله في قلب كل مسلم

Nevvas b. Sem'an el-Ensari'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah dosdoğru yolunu şöyle bir misalle anlatmıştır; Yolun iki tarafında (iki) sur bulunmakta, surlarda geniş perdelerle örtülmüş açık kapılar bulunmaktadır. Her bir kapıda şöyle seslenen kimseler bulunmaktadır: Ey İnsanlar! Hepiniz doğru yola giriniz, dağılıp parçalanmayınız. Yol ortasında bulunan görevliler de, İnsan bu kapılardan birini açmak isteyince: Yazık sana onu açma! Şayet açarsan oraya girersin, der. Bu misalde yoldan kasıt islam dini, yolun sağ ve solunda bulunan surlar Allahın çizdiği sınırları, açık kapılar Allahın haramları, yol başlarındaki

⁸⁰⁴ Hâkim, I, 129, (H.no: 319); es-Suyuti, *el-Camîu's-sağîr*, s. 197, (H.no: 3282); el-Münavi, XII, 108, (H.no: 3282).

⁸⁰⁵ el-Münavi, XIII, 105.

⁸⁰⁶ 16.07.2010, Şevkani 1-20

davetçiler, Allahın kitabı, yol üstündeki davetçiler ise, her müslümanın kalbinde iyiliği emreden vicdanıdır.”⁸⁰⁷

Hutbede hadisin, “Ey İnsanlar! Hepiniz doğru yola giriniz, dağılıp parçalanmayınız” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Şevkani, hadisi rivayet ettikten sonra hadisin en-Nevvas b. Sem’an tarikini değerlendirirken şöyle demiştir: “İbn Kesir hadisi rivayet ettikten sonra bu hadisin isnadı hasen, sahihtir, Hâkim ise hadis sahihtir, demiştir.”⁸⁰⁸ Kaynak gösterirken verilen bilgiler yeterli değildir.

IV/166. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cemaat rahmettir, tefrika ise azaptır.”⁸⁰⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا منصور بن أبي مزاحم ثنا أبو وكيع الجراح بن مليح عن أبي عبد الرحمن عن الشعبي عن النعمان بن بشير قال قال النبي صلى الله عليه وسلم على المنبر من لم يشكر القليل لم يشكر الكثير ومن لم يشكر الناس لم يشكر الله التحدث بنعمة الله شكر وتركها كفر والجماعة رحمة والفرقة عذاب

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) bir hutbesinde şöyle buyurmuştur: “Aza şükretmeyen, çoğa şükretmez. İnsanlara teşekkür etmeyen Allaha şükretmez. Allahın nimetlerini itiraf etmek şükür, bunu terk ise, nimet-i küfürdür. Cemaat rahmet, tefrika ise, azaptır.”⁸¹⁰

Hutbede hadisin, “Cemaat rahmet, tefrika ise, azaptır” kısmı ihtisarla nakledilmiştir. Hadisin ravilerinden Ebu Abdurrahman tanınmamaktadır diğer raviler ise sika ravilerdir.⁸¹¹ Elbani ise hadisin isnadı hasendir, demiştir.⁸¹²

IV/167. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

⁸⁰⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 182. Bk: Şevkani, Fethu'l-Kadir, I, 23.

⁸⁰⁸ Muhammed b. Ali b. Muhammed, eş-Şevkani, *Fethu'l-Kadir el-Cami' beyne fenni'r-Rivaye ve'd-Diraye min Ilmi't-Tefsir*, Daru'l-Fikr, Beyrut, ths., I, 23.

⁸⁰⁹ 21. 03. 2008, Ahmet B. Hanbel 4 / 145),

⁸¹⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 278, 375.

⁸¹¹ el-Heysemi, VIII, 333.

⁸¹² el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, II, 272.

“Allahın yardımını cemaatle beraberdir.”⁸¹³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن موسى حدثنا عبد الرزاق أخبرنا إبراهيم بن ميمون عن ابن طاووس عن أبيه عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يد الله مع الجماعة

İbn Abbas'dan (ra) rivayete göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allahın yardımını cemaatle beraberdir.”⁸¹⁴

Hadis hasendir.⁸¹⁵

IV/168. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cerir b. Abdullah: Ben namazı kılmak, zekâtı vermek ve bütün Müslümanların hayır ve iyiliğini istemek üzere Hz. Peygamber’e (sav) biat ettim.”⁸¹⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا مسدد قال حدثنا يحيى عن إسماعيل قال حدثني قيس بن أبي حازم عن جرير بن عبد الله قال بايعت رسول الله صلى الله عليه وسلم على إقامة الصلاة وإيتاء الزكاة والنصح لكل مسلم

Cerir b. Abdullah'den (ra) rivayet oldu ki: “Ben, Resulüllah’a (sav) namaz kılmak, zekât vermek ve müslümanlara öğüt vermek üzere biat ettim.”⁸¹⁷

IV/169. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Yüzüne tebessümle bakmak bile olsa mümin kardeşine yapacağın hiçbir hayır ve iyiliği küçük görüp terk etme.⁸¹⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

⁸¹³ 21. 03. 2008, (Tirmizî Fiten 7)

⁸¹⁴ Tirmizi, Fiten, 7.

⁸¹⁵ Tirmizi, Fiten, 7.

⁸¹⁶ 13.01.2006, Buhari, İman 42

⁸¹⁷ Buhari, İman, 40, Mevekit, 2, Şurut, 1, Zekât, 2. Bk: Müslim, İman, 97; Tirmizi, Birr, 17; Nesei, Bey’at, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV,358, 360, 365; Darimi, Büyu’, 9.

⁸¹⁸ 13.01.2006, Müslim, birr 144

حدثني أبو غسان المسمعي حدثنا عثمان بن عمر حدثنا أبو عامر (يعني الخزاز) عن أبي عمران الجوني عن عبد الله بن الصامت عن أبي ذر قال قال لي النبي صلى الله عليه و سلم لا تحقرن من المعروف شيئا ولو أن تلقى أخاك بوجه طلق

Ebu Zer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) bana: Yüzüne tebessümle bakmak dahi olsa mümin kardeşine yapacağın hiçbir iyiliği küçük görme! buyurdu.⁸¹⁹

IV/170. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Bakıma muhtaç kimselerin sorumluluğu bize aittir.”⁸²⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو الوليد حدثنا شعبة عن عدي عن أبي حازم عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (من ترك مالا فلورثته ومن ترك كالا فإلينا)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Her kim mal bırakırsa, o mal kendi mirasçılara aiddir. Her kim de aile ağırlığı (bakıma muhtaç, aciz ve zayıf kimse) bırakırsa, o ağırlık bize aiddir” buyurmuştur.⁸²¹

Hutbede hadisin, “Bakıma muhtaç kimselerin sorumluluğu bize aittir” kısmı ihtisarla verilmiştir.

2.4.3.3.4. Komşu ve Misafir Hakkı

IV/171. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cebrail bana komşuyu o kadar tavsiye etti ki, komşuyu komşuya mirascı kılacağını zannettim.”⁸²²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

⁸¹⁹ Müslim, Birr, 144; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 63, 173.

⁸²⁰ 05.05.2006, Buhari, feraiz, 25

⁸²¹ Buhari, Feraiz, 25, İstikraz, 11. Bk: Ebu Davud, Harac, 15; İbn Mace, Feraiz, 9.

⁸²² 31.12.2010, Buhârî, Edeb, 28

حدثنا محمد بن منهل حدثنا يزيد بن زريع حدثنا عمر بن محمد عن أبيه عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (ما زال جبريل يوصيني بالجار حتى ظننت أنه سيورثه)

Abdullah b. Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Cibril bana komşu hakkını o kadar çok tavsiye etti ki, komşuyu komşuya mirasçı yapacak zannettim” buyurdu.⁸²³

IV/172. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allaha ve ahiret gününe inanan kimse ya hayır söylesin; ya da sussun.” Kim Allaha ve ahiret gününe inanıyorsa misafirine ikram etsin.”, “Komşusuna eziyet etmeyen, misafirine ikram eden.”⁸²⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني عبد العزيز بن عبد الله حدثنا إبراهيم بن سعد عن ابن شهاب عن أبي سلمة عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يؤذ جاره ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allaha ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun. Allah’a ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden, misafire ikram etsin.”⁸²⁵

Hutbelerde hadisin, “Allah’a ve ahiret gününe inanan kimse ya hayır söylesin ya da sussun.”, “Kim Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa misafirine ikram etsin.”, kısımları ihtisar ile ve “komşusuna eziyet etmeyen, misafirine ikram eden” kısmı yorumlu olarak verilmiştir. Kaynak gösterirken ana kaynaklarla beraber tali kaynaklar da verilmiştir.

IV/173. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

⁸²³ Buhari, Edeb, 28. Bk: Müslim, Birr, 140, 141; Ebu Davud, Edeb, 132; Tirmizi, Birr, 28; Nesei, Birr, 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 259, 445, 514, VI, 187, 238.

⁸²⁴ 28.04.2006, 01.08.2008, 19.12.2008, 05.06.2009, 25.09.2009, 30.04.2010, M Buhari, Edeb, 31, 85 Müslim iman 47, 75. Riyazüssalihin C1, S 343, et Tergib vet Terhip c1 s214

⁸²⁵ Buhari, Edeb, 31, Rikak, 23. Bk: Müslim, Lükata, 14, İman, 74; Ebu Davud, 132; Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyamet, 50; Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebi, 1660; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 174, 265. IV, 31. VI, 69, 384, 385.

“Ve misafirin ağırlandığı bir evin halkına hayır ve bereketin mutlaka ulaşacağını bildirmiştir.”⁸²⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا جبارة بن المغلس . حدثنا المحاربي . حدثنا عبد الرحمن بن نهشل عن الضحاك ابن مزاحم عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم (الخير أسرع إلى البيت الذي يؤكل فيه من الشفرة إلى سنام البعير)

İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Hayır ve bereket, içinde yemek yenen eve, bıçağın deve hörgücüne ulaşmasından daha hızlı ulaşır.”⁸²⁷

Hutbede hadisin, “ misafirin ağırlandığı bir evin halkına hayır ve bereketin mutlaka ulaşacağını bildirmiştir” kısmı yorumlu olarak verilmiştir. Hadis senedi ravilerden Cübare sebebiyle zayıftır.⁸²⁸

IV/174. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Misafir ağırlamak istemeyen kimsede hayır yoktur.”⁸²⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا حجاج وحسن بن موسى قالوا ثنا بن لهيعة عن يزيد بن أبي حبيب عن أبي الخير عن عقبة بن عامر عن النبي صلى الله عليه و سلم انه قال لا خير فيمن لا يضيف

Ukbe b. Amir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Misafir ağırlamak istemeyen kimsede hayır yoktur.”⁸³⁰

Hadis hasendir.⁸³¹

2.4.3.4. Çevreye Karşı Vazifeler

⁸²⁶ 28.04.2006, İbni mace, et'ime, 55

⁸²⁷ İbn Mace, Et'ime, 55.

⁸²⁸ İbn Mace, Et'ime, 55; Busiri, IV,33.

⁸²⁹ 28.04.2006, İbni hanbel IV, 155

⁸³⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 155.

⁸³¹ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, V, 561.

IV/175. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Konusamayan bu hayvanlar hakkında Allahtan korkun.”⁸³²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا هارون بن عبد الله ثنا هشام بن سعيد الطالقاني أنا محمد بن المهاجر الأنصاري حدثني عقيل بن شبيب عن أبي وهب الجشمي وكانت له صحبة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عليكم بكل كميته (الكميته الفرس في لونه حمرة) أغر (الأغر الذي في جبهته بياض) محجل (المحجل الذي في قوائمه كلها أو ثلاث منها . بياض) أو أشقر أغر محجل أو أدهم (الأدهم الأسود اللون) أغر محجل

Ebu Vehb el-Cüşemi'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav): “Bu dilsiz doru (atlar), sakar (alnı beyaz atlar), ayakları sekili (atlar) ve doru (atlar) hakkında Allahdan korkunuz” buyurdu.⁸³³

Hutbede hadis genel olarak bütün hayvanları içine alacak şekilde yorumlu olarak verilmiştir. Hadisin isnadı ravilerden Ukayl b. Şebib'in bilinmemesi sebebiyle zayıftır.⁸³⁴

IV/176. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kedisini aç bırakarak işkence eden bir kadının ilahi cezaya uğrayacağını bildirmiş, köpeğe yaptığı iyilik yüzünden de bir kişinin cennete gireceğini haber vermiştir.”⁸³⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا نصر بن علي أخبرنا عبد الأعلى حدثنا عبيد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال (دخلت امرأة النار في هرة ربطتها فلم تطعمها ولم تدعها تأكل من خشاش الأرض)
ب- حدثنا إسماعيل حدثني مالك عن سمي مولى أبي بكر عن أبي صالح السمان عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (بينما رجل يمشي بطريق اشتد عليه العطش فوجد بئرا فنزل فيها فشرب ثم خرج فإذا كلب يلهث يأكل الثرى من العطش فقال الرجل لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذي كان بلغ بي فنزل

⁸³² 07.04.2006, Ebu davud, cihad, 44

⁸³³ Ebu Davud, Cihad, 44. Bk: Nesei, Hayl, 3.

⁸³⁴ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, II, 314.

⁸³⁵ 07.04.2006, Buhari, bed'ül Halk, 16, şirp, 9 edep 27, Müslim enbiya, Müslim, selam, 153

البشر فملاً خفه ثم أمسكه بفيه فسقى الكلب فشكر الله له فغفر له . قالوا يا رسول الله وإن لنا في البهائم أجرا ؟ فقال (في كل ذات كبد رطبة أجر)

A- İbn Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın, bir kediye bağlayıp, onu aç bırakmış ve onu yerin haşerelerinden yemesi için de salıvermemiş, bu sebepten dolayı ateşe girmiştir.”⁸³⁶

B- Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir zamanlar bir kişi yolculuk yapıyordu. Bu sırada iyice susamıştı. Bir kuyuya rastladı. Kuyuya indi, suyunu içti ve kuyudan çıktı. Bir de ne görsün, susuzluktan toprağı yalayan solumakta olan bir köpek. Adam kendi kendine benim susadığım gibi bu köpekte çok susamış olmalı, dedi ve kuyuya indi. Ayakkabısına su doldurdu ve ağzıyla tutarak kuyudan çıktı ve köpeğı suladı. Allah Teala ondan razı oldu ve günahlarını affetti. Oradakiler: Ya Rasulallah! Bizim için hayvanlar sebebiyle kazanacağımız sevap var mı? diye sordular. Peygamber (sav): Her yaş dalak sahibinde sizin için sevap vardır, buyurdu.”⁸³⁷

Hutbede hadisler; “Kedisini aç bırakarak işkence eden bir kadının ilahi cezaya uğrayacağını bildirmiş, köpeğı yaptığı iyilik yüzünden de bir kişinin cennete gireceğini haber vermiştir” şeklinde iki hadisi bir hadis gibi birleştirerek, ihtisar ile yorumlu olarak verilmiştir.

IV/177. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kıyamet kopmak üzereyken elinde bir fidan bulunan kimse, imkân bulursa onu hemen diksin.”⁸³⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

⁸³⁶ Buhari, Bed'ü'l-Halk, 16. Bk: Müslim, Birr, 35, Tevbe, (2756); Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 261, 269, 312, 467, 501; Darimi, Rikak, 93; İbn Mace, Zühed, 30.

⁸³⁷ Buhari, Edeb, 27, Mezalim, 24, Müsakat-Şirb, 10, Vudu', 32. Bk: Müslim, Selam, 153; Ebu Davud, Cihad, 47, Sıyam, 22; Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebi, 1661; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, II, 375, 517, 521.

⁸³⁸ 23.06.2006, Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 191, 184.

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا وكيع ثنا حماد بن سلمة عن هشام عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان قامت على أحدكم القيامة وفي يده فسلة فليغرسها

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet kopmak üzereyken elinde bir fidan bulunan kimse, hemen onu diksin.”⁸³⁹

Hadis Müslim'in şartlarına göre sahihtir.⁸⁴⁰

IV/178. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir müslüman bir ağaç diker veya ekin eker de ondan bir insan veya kurt-kuş yerse, bu o müslüman için sadaka olur.”⁸⁴¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني محمد بن حاتم وابن أبي خلف قالوا حدثنا روح حدثنا ابن جريج أخبرني أبو الزبير أنه سمع جابر بن عبد الله يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول (لا يغرس رجل مسلم غرسا ولا زرعاً فيأكل منه سبع أو طائر أو شيء إلا كان له فيه أجر)

Cabir b. Abdullah'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Bir müslüman bir ağaç veya zirai mahsul diker de onun meyvesinden yırtıcı bir hayvan veya bir kuş yahut başka bir canlı yerse, muhakkak o yenilen şeyde, o kimse için bir sevap vardır”⁸⁴² buyurdu.

Hutbede hadis genel bir ifade ile metne bağlı kalmaksızın verilmiştir.

IV/179. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir kimse bir ağaç dikerse, Allah Teala onun amel defterine o ağaçta yetişen meyve sayısınca sevap yazar.”⁸⁴³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

⁸³⁹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 183.

⁸⁴⁰ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahihah*, I, 38.

⁸⁴¹ 05.03.2010, Müslim, Müsâkât 9,12

⁸⁴² Müslim, Müsakat, 9, 12. Bk: Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, III, 192.

⁸⁴³ 05.03.2010, Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/415

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا سعيد بن منصور يعني الخرساني ثنا عبد الله بن عبد العزيز الليثي قال سمعت بن شهاب يقول أشهد على عطاء بن يزيد الليثي أنه حدثه عن أبي أيوب الأنصاري عن رسول الله صلى الله عليه و سلم أنه قال ما من رجل يغرس غرساً إلا كتب الله عز و جل له من الأجر قدر ما يخرج من ثمر ذلك الغراس

Ebu Eyyub el-Ensari'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse bir ağaç dikerse, Allah Teala onun amel defterine o ağaçta yetişen meyve sayısınca sevap yazar.”⁸⁴⁴

Ravilerden Abdullah b. Abdülaziz el-Leysi'nin zayıf olması sebebiyle hadis zayıf kabul edilmiştir.⁸⁴⁵

IV/180. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Mute savaşına gönderdiği ordusuna; kadınları çocukları ve köleleri öldürmemeleri, evleri yıkıp tahrip etmemeleri ve ağaçları kesmemeleri konusunda talimatlar veriyor.”⁸⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

عقد له رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده لواء، ثم قال: يا أسامة، اغز بسم الله في سبيل الله، فقاتلوا من كفر بالله؛ اغزوا ولا تغدروا، ولا تقتلوا وليداً ولا امرأة، ولا تمنوا لقاء العدو، فإنكم لا تدرن لعلكم تبتلون بهم، ولكن قولوا: اللهم، اكفناهم، واكفف بأسهم عنا! فإن لقوكم قد أجلبوا وصيخوا، فعليكم بالسكينة والصمت، ولا تنازعوا ولا تفشلوا فتذهب ربحكم. وقولوا: اللهم، نحن عبادك وهم عبادك، نواصينا ونواصيهم بيدك، وإنما تغلبهم أنت! واعلموا أن الجنة تحت البارقة

Resulüllah (sav) elindeki sancağı ona teslim ederek onu komutan tayin etti. Sonra şöyle dedi: Ey Üsâme! Allah yolunda Allahın adıyla kaza et. Allahı inkâr edenlerle savaş. (Ey İslam Ordusu!) Sizlerde Allah yolunda savaşınız. Ahdinizi bozmayınız. Çocukları ve kadınları öldürmeyiniz. Düşmanla karşılaşmayı arzu etmeyiniz. Kesinkes sizler gevşemeyiniz. Korkarım ki sizler onlarla deneneceksiniz. Lakin Allahım! Bize onlara karşı yardım et, onların kötülüklerini bizden uzaklaştır, diye dua ediniz. Eğer size karşı gelirlirse gürültü çıkarıp bağırırlar. O zaman vakar ve sükûnet ile hareket edin. Birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Allahım! Biz

⁸⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 415.

⁸⁴⁵ Münziri, III, 255; el-Heysemi, IV; 177.

⁸⁴⁶ 22.06.2007, -----

senin kullarınız, onlarda senin kulların. Bizimde onlarında alın perçemimiz senin elindedir. Onları ancak sen perişan edersin, diye dua ediniz. Unutmayınız ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.⁸⁴⁷

Hutbede rivayet kaynak verilmeden nakledilmiştir. Yaptığımız araştırmada rivayeti Kütüb-i Tis'a ve diğer hadis kaynaklarında bulamadık. Olay Vakıdı'nın Meğazi'sinde geçmekte olup "Çocukları ve kadınları öldürmeyiniz" kısmı geçmektedir. Burada rivayetin, "köleleri öldürmemeleri, evleri yıkıp tahrip etmemeleri ve ağaçları kesmemeleri" kısmı ziyade ile nakledilmiştir. Konu hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

IV/181. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Haram bölgesi içinde ağaç kesen ve uygunsuz davranışta bulunan kimseler içinde; 'Allahın, meleklerin ve bütün insanların laneti üzerine olsun,' buyurmuştur."⁸⁴⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن كثير أخبرنا سفيان عن الأعمش عن إبراهيم التيمي عن أبيه عن علي [رضي الله عنه] قال ما كتبنا عن رسول الله صلى الله عليه و سلم إلا القرآن وما في هذه الصحيفة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم " المدينة حرام ما بين عائر إلى ثور (جبالان) فمن أحدث حدثاً أو آوى محدثاً فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه عدل ولا صرف [و] ذمة المسلمين واحدة يسعى بها أدناهم فمن أخفر (نقض العهد) مسلماً فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه عدل ولا صرف ومن والى قوماً بغير إذن مواليه فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه عدل ولا صرف " .

Ali'den (ra) rivayet oldu ki: Biz Resulullah'dan (sav) Kuranda ve şu sahifede bulunanlardan başka bir şey yazmadık. Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Medine, Air dağı ile Sevr dağı arası haremdir. Herkim orada bir bidat ortaya koyar veya bidatçıyı barındırırsa, Allahın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. Kıyamet gününde Allah, onun farz veya nafile hiçbir ibadetini kabul etmez. Müslümanların zimmeti birdir. Bu zimmet uğrunda onların en aşağı olanı gayret gösterir. Kim bir müslümana vermiş olduğu ahdi bozarsa, kıyamet gününde Allahın, meleklerin ve bütün

⁸⁴⁷ Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vakıd, *Kitabu'l-Meğazi*, Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1409/1989, Gazvetü Üsame b. Zeyd, III, 1117.

⁸⁴⁸ 22.06.2007, Ebu Davud, Menasik, 95, 99

insanların laneti onun üzerinedir. Her kim mevlasının izni olmadan bir başkasını mevla edinecek olursa Allahın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir.”⁸⁴⁹

Hutbede hadisın, “Herkim orada bir bidat ortaya koyar veya bidatçıyı barındırırsa, Allahın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

2.4.4. Diğer Konulara Dair Hadislerin Tahriri

Bu başlık altında, **İlim, Cami ve Mescitlerin Fazileti ve Cemaat Adabı, Kuran Okumanın Fazileti, Vatan Sevgisi ve Nimete Saygı** alt başlıkları bulunmaktadır. Bu kısımda 39 hadis değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2.4.4.1. İlim

IV/182. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ben muallim olarak gönderildim.”⁸⁵⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا بشر بن هلال الصواف . حدثنا داود بن الزريقان عن بكر بن خنيس عن عبد الرحمن بن زياد عن عبد الله بن يزيد عن عبد الله بن عمرو قال خرج رسول الله صلى الله عليه و سلم ذات يوم من بعض حجره فدخل المسجد فإذا هو بحلقتين إحداهما يقرأون القرآن ويدعون الله والأخرى يتعلمون ويعلمون فقال النبي صلى الله عليه و سلم (كل على خير هؤلاء يقرأون القرآن ويدعون الله فإن شاء أعطاهم وإن شاء منعهم وهؤلاء يتعلمون ويعلمون وإنما بعثت معلما) فجلس معهم

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki: Resulullah (sav) bir gün odalarından birisinden çıkıp mescide girdi. Bu esnada iki gurup cemaat ile karşılaştı. Bu guruplardan biri kuran okuyor ve Allaha dua ediyordu. Diğer gurup da ilim öğreniyor ve öğretiyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (sav): “Bunların hepsi hayır üzerindedirler. Şunlar kuran okuyorlar ve Allaha dua ediyorlar. Eğer Allah dilerse onlara isteklerini verir, dilerse de vermez. Diğer cemaata işaretle bunlar da ilim öğreniyorlar ve öğretiyorlar. Ben de ancak muallim olarak gönderildim, buyurdu. Onlarla beraber

⁸⁴⁹ Ebu Davud, Menasik, 99. Bk: Buhari, Cizye, 17; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, I, 126.

⁸⁵⁰ 20.06.2008, İbn-iMace, Mukaddime:17

oturdu.⁸⁵¹

Hutbede hadisin, “Ben muallim olarak gönderildim” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Hadisin senedindeki ravilerden Bekr, Davud ve Abdurrahman zayıf ravilerdendir.⁸⁵²

IV/183. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İlim müminin yitik malıdır. Onu nerede bulursa alsın.”⁸⁵³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عمر بن الوليد الكندي حدثنا عبد الله بن نمير عن إبراهيم بن الفضل عن سعيد المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الكلمة الحكمة ضالة المؤمن فحيث وجدها فهو أحق بها

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurdu: “Hikmet müminin yitiğidir, nerede bulursa almaya daha layıktır.”⁸⁵⁴

Hutbede hadis mefhumi olarak verilmiştir. Hadis cidden zayıftır.⁸⁵⁵

IV/ 184. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İlim talebi her müslümana farzdır.”⁸⁵⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا هشام بن عمار . حدثنا حفص بن سليمان . حدثنا كثير بن شنظير عن محمد بن سيرين عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (طلب العلم فريضة على كل مسلم . وواضع العلم عند غير أهله كمقلد الخنازير الجواهر واللؤلؤ والذهب)

Enes b. Malik'den (ra) rivayete göre Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “İlmi taleb etmek her müslümana farzdır. Ehil olmayan insanların yanına ilim bırakan kimse,

⁸⁵¹ İbn Mace, Mukaddime, 17. Bk: Darimi, Mukaddime, 32.

⁸⁵² İbn Mace, Mukaddime, 17; Busiri, I, 32.

⁸⁵³ 15.09.2006, 05.09.2008, Tirmizi, İlim, 19 (2688)

⁸⁵⁴ Tirmizi, İlim, 19. Bk: İbn Mace, Zühd, 15.

⁸⁵⁵ Tirmizi, İlim, 19.

⁸⁵⁶ 24.11.2006, 12.09.2008, 26.11.2010, Heysemi, Mecmaz-Zevaid 1/120 İbn-i Mace, Mukaddime 1/81 Tirmizi, İlim.

domuzlara cevher, inci ve altın gerdanlık takan kimseye benzer.”⁸⁵⁷

Hutbede hadis, “İlim talebi her müslümana farzdır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. “İlmi taleb etmek her müslümana farzdır” kısmı sahih, diğer kısmı ise, cidden zayıftır.⁸⁵⁸

Busiri, ravilerden Hafs b. Süleyman’ın zayıf olması sebebiyle hadisin senedi de zayıftır, demiştir.⁸⁵⁹ Hadisin, “İlim talebi her müslümana farzdır” kısmı Mecmau’z-Zevaid’de Abdullah b. Mesud, Ebu Said el-Hudri, İbn Abbas ve Hüseyin b. Ali tarafından rivayet edilmiş olup bütün rivayetleri zayıftır.⁸⁶⁰

IV/185. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim ilim talep ederse, bu onun geçmiş günahlarına kefarete olur.”⁸⁶¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن حميد الرازي حدثنا محمد بن المعلى حدثنا زياد بن خيثمة عن أبي داود عن عبد الله بن سخرية عن سخرية عن النبي رسول الله صلى الله عليه و سلم قال من طلب العلم كان كفارة لما مضى

Sahbere'den (ra) rivayet oldu ki Resulüallah (sav) şöyle buyurmuştur: “İlim tahsil eden kişinin (gayreti), geçmiş günahlarına keffaret olur.”⁸⁶²

Hutbede hadis benzer lafızlarla nakledilmiştir. Hadis zayıfı’l-isnaddır.⁸⁶³

IV/186. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Ancak iki şey gıpta edilmeye değer Allahın kendisine verdiği malı hak yolunda sarfeden kimseyle, Allahın kendisine vermiş olduğu, ilim ve hikmetle hükmeden ve

⁸⁵⁷ İbn Mace, İlim, 17. Bk: Heysemi, Talebü'l-İlim, 1, I, 323.

⁸⁵⁸ İbn Mace, İlim, 17.

⁸⁵⁹ İbn Mace, İlim, 17; Busiri, I, 30.

⁸⁶⁰ Heysemi, Talebü'l-İlim, 1, I, 323.

⁸⁶¹ 24.11.2006, Tirmizi, İlim, 2, 5.

⁸⁶² Tirmizi, İlim, 2. Bk: Darimi, Mukaddime, 46.

⁸⁶³ Tirmizi, İlim, 2.

insanlara öğreten kimsedir”, “İlim öğretmek ameli salihdir ve gıpta edilecek bir durumdur.”⁸⁶⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا الحميدي قال حدثنا سفيان قال حدثني إسماعيل بن أبي خالد على غير ما حدثناه الزهري قال سمعت قيس بن أبي حازم قال سمعت عبد الله بن مسعود قال قال النبي صلى الله عليه وسلم (لا حسد إلا في اثنتين رجل آتاه الله مالا فسلط علىهلكته في الحق ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضي بها ويعلمها)

Abdullah b. Mesud'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “İki kişiden başkasına gıpta olmaz. Allah tarafından kendisine mal verilip de Allahın razı olduğu şekilde o malı harcayan kimse ile Allah tarafından kendisine ilim verilip de onunla amel edip, onu başkalarına öğreten kimse.”⁸⁶⁵

Hutbelerde hadisin, “Ancak iki şey gıpta edilmeye değer Allahın kendisine verdiği malı hak yolunda sarfeden kimseyle, Allahın kendisine vermiş olduğu, ilim ve hikmetle hükmeden ve insanlara öğreten kimsedir” şeklinde benzer ifadelerle ve “ilmi öğretmek ameli salihdir ve gıpta edilecek bir durumdur” şeklinde yorumlu olarak verilmiştir.

IV/187. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İlim öğrenin, çünkü ilim öğrenmek düşmana karşı silahtır.”⁸⁶⁶

Yapılan araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu anlama gelen bir metne rastlanmadı.

IV/188. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sadakanın en değerlisi, müslümanın ilim öğrenip müslüman kardeşine öğretmesidir.”⁸⁶⁷

⁸⁶⁴ 19.10.2007, 12.09.2008, 12.02.2010 Tac C.1 s.68 Buhari, ilim; 12, Tac, c 1, s 68, Buhâri, İlmi 15, zekât, 5

⁸⁶⁵ Buhari, İlim, 15, İ'tisam, 13, Ahkâm, 3, Zekât, 5, Fedail, 20, Tevhid, 45. Bk: Müslim, Müsafirin, 266, 268; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, I, 385, 432; İbn Mace, Züh'd, 22.

⁸⁶⁶ 24.11.2006, Müsned, 3, 157

⁸⁶⁷ 24.11.2006, Tirmizi, İlim 7, Ebu Davud, İlim, 10

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يعقوب بن حميد بن كاسب المدني . حدثني إسحاق بن إبراهيم عن صفوان بن سليم عن عبيد الله بن طلحة عن الحسن البصري عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال (أفضل الصدقة أن يتعلم المرء المسلم علما ثم يعلمه أخاه المسلم)

Eb Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sadakanın en faziletlisi müslüman bir kimsenin bir ilim öğrenmesi, sonra da o ilmi müslüman kardeşine öğretmesidir.”⁸⁶⁸

Hutbede kaynak göstermede hata edilmiştir. Hadisin ravilerinden İshak b. İbrahim zayıftır. Hasan-ı Basri hadisi Ebu Hureyre'den (ra) değil bir başkasından işitmiştir. Bu sebeplerden dolayı hadisin senedi zayıftır.⁸⁶⁹ Suyuti ise hadis hakkında hasendir,⁸⁷⁰ demiştir.

IV/189. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“İlim tahsili için sefere çıkan (evine) dönünceye kadar Allah yolundadır. Gurbette ilim tahsil ederken ölen kimse ise şehittir.”⁸⁷¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ-حدثنا نصر بن علي قال حدثنا خالد بن يزيد العتكي عن أبي جعفر الرازي عن الربيع بن أنس عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من خرج في طلب العلم كان في سبيل الله حتى يرجع
ب-حدثنا أبو كنانة محمد بن أشرس المؤدب ، قال : حدثنا أبو عامر العقدي ، قال : حدثنا هلال بن عبد الرحمن الحنفی عن عطاء بن أبي ميمونة ، عن أبي سلمة ، عن أبي هريرة وأبي ذر قالوا : لباب من العلم يتعلمه الرجل أحب إلي من ألف ركعة وقالوا : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إذا جاء الموت ، أو كلمة نحوها- لطالب العلم وهو على هذه الحال مات وهو شهيد.

A- Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Her kim ilim tahsil etmek için yola çıksa, dönünceye kadar Allah yolundadır.”⁸⁷²

⁸⁶⁸ İbn Mace, İlim, 20. Bk: es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 80, (H.no: 1262).

⁸⁶⁹ İbn Mace, İlim, 20; Busiri, I, 35.

⁸⁷⁰ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 80, (H.no: 1262).

⁸⁷¹ 24.11.2006, 12.09.2008, İbn Mace, Mukaddeme, 1 Tirmizi, İlim 2

B- Ebu Hureyre (ra) ve Ebu Zer'den (ra) rivayet oldu ki o ikisi; bir kimsenin öğrendiği ilimi bir mesele bin rekât namazdan daha üstündür, konusu hakkında şöyle dediler: Peygamber (sav) “İlim tahsil eden kişiye bu hal üzere ölüm geldiği vakit –yahut buna benzer bir cümle ile- şehid olarak ölür”⁸⁷³ buyurdu.

Hutbede ikinci hadis, “Gurbette ilim tahsil ederken ölen kimse ise şehittir” şeklinde hadisin metnine bağlı kalmadan yorumlu olarak verilmiştir. Birinci hadis hasendir.⁸⁷⁴ Bezzar, ikinci hadis hakkında hadisi bu isnadla Ebu Hureyre (ra) ve Ebu Zer'den (ra) başka rivayet edeni bilmiyoruz, demiş,⁸⁷⁵ Suyuti ise, hadis için zayıftır, demiştir.⁸⁷⁶

IV/190. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İlmin kalkıp cehaletin gelmesi, kıyamet alametlerindendir.”⁸⁷⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمود بن غيلان حدثنا النصر بن شميل حدثنا شعبة عن قتادة عن انس بن مالك أنه قال أحدثكم حديثاً سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يحدثكم أحد بعدي أنه سمعه من رسول الله صلى الله عليه وسلم قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن من أشراط الساعة أن يرفع العلم ويظهر الجهل ويفشو الزنا وتشرب الخمر ويكثر النساء ويقل الرجال حتى يكون لخمسين امرأة قيم واحد

Enes b. Malik (ra), Resulullah'dan (sav) işittiğim ve hiç kimsenin rivayet etmediği bir hadisi rivayet edeceğim, Resulullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “İlmin kaldırılıp cehaletin yaygınlaşması, zinanın ve içki tüketiminin yaygınlaşması, kadın nüfusun çoğalıp erkeklerin azalması hatta elli kadına bir erkeğin olması kıyamet alametlerindendir” dedi.⁸⁷⁸

Hutbede hadisin, “İlmin kalkıp cehaletin gelmesi, kıyamet alametlerindendir” kısmı ihtisarla nakledilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

⁸⁷² Tirmizi, İlim, 2.

⁸⁷³ Ebu Bekir Ahmed b. Amr el-Basri el-Bezzar, *Müsnedü'l-Bezzar (Bahru'z-Zehhar)*, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem (Birinci Baskı) Medine 1988-2009, XV, 191, (H. No: 8574).

⁸⁷⁴ Tirmizi, İlim, 2.

⁸⁷⁵ el-Bezzar, XV, 191, (H. No: 8574).

⁸⁷⁶ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 39, (H.no: 545).

⁸⁷⁷ 24.11.2006, Tirmizi, İlim, 2

⁸⁷⁸ Tirmizi, Fiten, 34. Bk: Buhari, İlim, 21, Nikâh, 109, Muharibin, 5; Müslim, İlim, 8, 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 151, 176, 202, 213, 273; İbn Mace, Fiten, 25.

IV/191. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Beşikten mezara kadar ilim öğrenin”⁸⁷⁹

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu anlama gelen bir metne rastlanmamıştır.

IV/192. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Dünya ve onun içinde olan şeyler ilim karşısında değersizdir. Sadece Allahı zikretmek ve Ona yaklaştıran şeylerle ilim öğreten âlim ve öğrenmek isteyen öğrenci bundan müstesnadır.”⁸⁸⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن حاتم المكتب حدثنا علي بن ثابت حدثنا عبد الرحمن بن ثابت بن ثوبان قال سمعت عطاء بن قرة قال سمعت عبد الله ابن ضمرة قال سمعت أبا هريرة يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول ألا الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله وما والاه وعالم أو متعلم

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre Resulüllah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Dikkat ediniz! Dünya ve içindekiler melundur. Ancak Allahı anmak ve Allahın rızasını kazanmaya götüren şeylerle, âlim ve ilim öğrenen başka.”⁸⁸¹

Hutbede hadisin “Dikkat ediniz! Dünya ve içindekiler melundur” kısmı yanlış olarak tercüme edilmiştir. Hadis hasendir.⁸⁸²

IV/193. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Âlimin, bilgisi olmadan ibadet eden abide üstünlüğü, tıpkı on dördüncü gecesindeki ayın, diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır.”⁸⁸³

“Âlimin ibadet edene üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir.”⁸⁸⁴

⁸⁷⁹ 23.03.2007, -----

⁸⁸⁰ 12.09.2008, Tirmizi, Zühd,14

⁸⁸¹ Tirmizi, Zühd, 14.

⁸⁸² Tirmizi, Zühd, 14.

⁸⁸³ 19.10.2007, Ebu Davud, İlim, 1

“Âlimler Peygamberlerin varisleridir.”⁸⁸⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمود بن خدّاش البغدادي حدثنا محمد بن يزيد الواسطي حدثنا عاصم بن رجاء بن حيوة عن قيس بن كثير قال قدم رجل من المدينة على أبي الدرداء وهو بدمشق فقال ما أقدمك يا أخي ؟ فقال حديث بلغني أنك تحدّثه عن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال أما جئت لحاجة ؟ قال لا قال أما قدمت لتجارة ؟ قال لا قال ما جئت إلا في طلب هذا الحديث ؟ قال فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول من سلك طريقا يبتغي فيه علما سلك الله له طريقا إلى الجنة وإن الملائكة لتضع أجنحتها رضاء لطالب العلم وإن العالم ليستغفر له من في السموات ومن في الأرض حتى الحيتان في الماء وفضل العالم على العابد كفضل القمر على سائر الكواكب إن العلماء ورثة الأنبياء إن الأنبياء لم يورثوا دينارا ولا درهما إنما ورثوا العلم فمن أخذ به أخذ بحظ وافر

Kays b. Kesir'den (ra) rivayet olmuştur ki bir adam Medine'den Şam'da bulunan Ebu'd-Derda'nın (ra) yanına geldi. O da şöyle dedi. Ey kardeşim buraya gelmene sebep nedir? Adam: Resulüllah'dan (sav) rivayet ettiğin bir hadistir, diye cevap verdi. Ebu'd-Derda: Başka bir iş için gelmedin mi? dedi. Adam: Hayır, dedi. Ebu'd-Derda: Ticaret için de mi gelmedin? dedi. Adam: Hayır, sadece o hadisi öğrenmek için geldim, dedi. Bunun üzerine Ebu'd-Derda dedi ki: Resulüllah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Kim ilim elde etmek için bir yola girerse Allah da onu cennetine giden yola ulaştırır. Melekler ilim öğrencisinin razı olması için kanatlarını indirirler. Bir âlim için göktekiler ve yerdekiler hatta denizdeki balıklar bile istiğfar ederler. Âlimin bilgisi olmadan ibadet eden bir abide üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin varisleridir. Peygamberler miras olarak ne dinar ne de dirhem bırakmışlardır, onlar sadece miras olarak ilim bırakmışlardır. Kim ilimden nasibini alırsa çok büyük hayırlara kavuşmuş olur.”⁸⁸⁶

Hutbelerde hadisin, “Âlimin bilgisi olmadan ibadet eden bir abide üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin varisleridir” kısmı ihtisar ile ve hutbelerden birinde kaynak gösterilmeden nakledilmiştir. Hadis sahihtir.⁸⁸⁷

⁸⁸⁴ 23.03.200729 -----

⁸⁸⁵ 01.08.2008, Ebu Davut, İ.Mace, Tirmizi

⁸⁸⁶ Tirmizi, İlim, 19. Bk: Ebu Davud, İlim, 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 196; Darimi, Mukaddime, 32; İbn Mace, İlim, 17.

⁸⁸⁷ Tirmizi, İlim, 19.

IV/194. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahım! İlmimi artır.”⁸⁸⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا حامد بن يحيى ثنا أبو عبد الرحمن ثنا سعيد يعني ابن أبي أيوب قال حدثني عبد الله بن الوليد عن سعيد بن المسيب عن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله صلى الله عليه و سلم كان إذا استيقظ من الليل قال " لا إله إلا أنت سبحانك اللهم أستغفرك لذني وأسألك رحمتك اللهم زدني علما ولا ترغ قلبي بعد إذ هديتني وهب لي من لدنك رحمة إنك أنت الوهاب . "

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) geceleyin uyandığı vakit; “Senden başka hiçbir ilah yoktur, seni tenzih ederim, Ya Rabbi! Günahım sebebiyle istiğfar ediyor, rahmetini diliyorum. Ya Rabbi! İlmimi artır, beni doğru yoluna ilettikten sonra kalbimi eğriltme. Bana tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin” derdi⁸⁸⁹

Hutbede hadisin “Allahım! İlmimi artır” kısmı ihtisar ile kaynak vermeden nakledilmiştir. Elbani, hadis hakkında şöyle demiştir: “Hâkim hadis hakkında sahihu’l- isnad demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Hâkim ve Zehebi, ravilerden Abdullah b. Velid el-Mısıri’yi İbn Hıbban’dan başka hiç kimsenin sika olarak kabul etmediklerini söylemişlerdir. Darakutni de onun hadisine itibar edilmez, demiştir. İbn Hacer ise Takrib’de onunla ilgili olarak leyyinü’l-hadis, demiştir. Zehebi Kaşif’de onun sika olduğunu söylemiştir.”⁸⁹⁰ Hadisin anlamı aynı zamanda Taha 20/114. ayetinin anlamına da uygun düşmektedir.

IV / 195. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“İnsanlardan dünyayı isteyen de, ahireti isteyende, her ikisini de isteyende ilme sarılacaktır. Bunun için ilim, nafile ibadetten üstün tutulmuş”⁸⁹¹ tur.

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu anlama gelen bir metne rastlamadık.

⁸⁸⁸ 23.03.2007 -----

⁸⁸⁹ Ebu Davud, Edeb, 108.

⁸⁹⁰ el-Elbani, *Silsiletü 'l-Ehadisi 's-Sahihah*, VII, 431.

⁸⁹¹ 12.09.2008, Buhari, İlim 10

IV/196. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanıyla tartılır.”⁸⁹²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

يوزن يوم القيامة مداد العلماء ودم الشهداء ، فيرجح مداد العلماء على دم الشهداء

“Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanıyla tartılır. Âlimlerin mürekkebi şehidlerin kanına tercih edilir.”⁸⁹³

Hutbede hadisin, “Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanıyla tartılır” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak gösterimde hata edilmiştir. Hadis zayıftır.⁸⁹⁴

2.4.4.2. Cami ve Mescitlerin Fazileti ve Cemaat Adabı

IV/197. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Mescidlerin Allaha en sevimli olan mekânlar”⁸⁹⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثنا هارون بن معروف وإسحاق بن موسى الأنصاري قالا حدثنا أنس بن عياض (حدثني ابن أبي ذباب في رواية هارون) (وفي حديث الأنصاري حدثني الحارث) عن عبد الرحمن بن مهران مولى أبي هريرة عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال أحب البلاد إلى الله مساجدها وأبغض البلاد إلى الله أسواقها

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav): “Allah katında yerlerin en üstünü mescidlerdir. En sevimsizi ise, çarşı-pazarlardır” buyurmuştur.⁸⁹⁶

Hutbede hadisin, “Allah katında yerlerin en üstünü mescidlerdir” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Ana kaynak ile beraber tali kaynak da verilmiştir.

⁸⁹² 19.10.2007, Tirmizi, Sünen, Kitabü'l ilim,3

⁸⁹³ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 590, (H.no: 10026); el-Acluni, II, 400, (H.no: 3281).

⁸⁹⁴ es-Suyuti, *el-Camiu's-sağır*, s. 590, (H.no: 10026).

⁸⁹⁵ 02.10.2009, Müslim, mesacid,288 Riyazüssalihin Ter Cilt: 7 No: 1485

⁸⁹⁶ Müslim, Mesacid, 288.

IV/198. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Benim yeryüzündeki evlerim mescidlerdir. Orada beni ziyaret edenler, o mescidleri ihya edenlerdir.”⁸⁹⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

ان بيوتي في الارض المساجد وان زواري فيها عمارها

“Benim yeryüzündeki evlerim mescidlerdir. Orada beni ziyaret edenler, o mescidleri ihya edenlerdir.”⁸⁹⁸

Hutbede gösterilen kaynakta hadisi Ebu Nuaym’ın Ebu Said el-Hudri'den (ra) rivayet ettiği belirtilmiştir.

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda bu anlama gelen bir metne rastlamadık.

IV/199. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir kimse Allahın rızasını arzu ederek bir mescit yaptırırsa, Allah da ona cennette bir köşk hazırlar.”⁸⁹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن سليمان حدثني ابن وهب أخبرني عمرو أن بكيرا حدثه أن عاصم بن عمر بن قتادة حدثه أنه سمع عبيد الله الخولاني أنه سمع عثمان بن عفان يقول عند قول الناس فيه حين بنى مسجد الرسول صلى الله عليه و سلم إنكم أكثرتم وإني سمعت النبي صلى الله عليه و سلم يقول (من بنى مسجدا - قال بكير حسبت أنه قال - يبتغي به وجه الله بنى الله له مثله في الجنة)

Osman b. Affan (ra) Resulullah’ın (sav) mescidini yeniden inşa ettiği zaman, insanların deki koduları üzerine şöyle demiştir: Siz yaptığım iş sebebiyle çok konuşmaya başladınız. Hâlbuki ben Resulullah 'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Her kim bir

⁸⁹⁷ 29.09.2006, Hüsnü Erdem, İlahi Hadisler s.44. H.84.

⁸⁹⁸ Kaynağına ulaşamamıştır.

⁸⁹⁹ 05.10.2007, Buhari, salât 65./116

mescid bina ederse, -Bukeyr dedi ki: Ben Asım'ın: "Allahın rızasını istiyerek" dediğini sanıyorum- Allah da ona cennette onun gibi bir köşk verir."⁹⁰⁰

Hutbede hadisin, "Bir kimse Allahın rızasını arzu ederek bir mescit yaptırırsa, Allah da ona Cennette bir köşk hazırlar" kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/200. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

Mescidler "Cennet bahçeleridir."⁹⁰¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إبراهيم بن يعقوب حدثنا زيد بن الحباب أن حميدا المكي مولى بن علقمة حدثه أن عطاء بن أبي رباح حدثه عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إذا مررتم برياض الجنة فارتعوا قلت يا رسول الله وما رياض الجنة ؟ قال المساجد قلت وما الرتع يا رسول الله ؟ قال سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر

Ebu Hureyre'den (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Cennet bahçelerine uğradığınız zaman oradan istifade ediniz." Ya Rasulallah cennet bahçeleri neresidir?" diye sordum. Resulullah (sav): "Mescidlerdir" buyurdu. Oralardan istifade etmek ne ile olur? dedim. Resulullah (sav): "سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر" demekle, buyurdu.⁹⁰²

Hutbede hadisin, "Cennet bahçeleridir" kısmı ihtisar ile verilmiştir. Tali kaynak gösterilmiştir. Hadis hasendir.⁹⁰³

IV/201. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

"Camileri imar edenler ve seherlerde istiğfar edenler sebebiyle Rabbimizin yeryüzü halkına azap etmekten vazgeçtiği mübarek mekânlardı."⁹⁰⁴

⁹⁰⁰ Buhari, Salât, 65. Bk: Müslim, Mesacid, 24, 25, Zühd, 43, 44; Tirmizi, Mesacid, 238; Nesei, Mesacid, 1; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, I, 61, 70, II, 490; İbn Mace, Mesacid, 6.

⁹⁰¹ 05.10.2007 Tac Tercemesi Cilt 1 No: 669

⁹⁰² Tirmizi, Deavat, 83.

⁹⁰³ Tirmizi, Deavat, 83.

⁹⁰⁴ 05.10.2007, İlahi Hadisler No: 43 (D.İ.B. Yayınları)

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أخبرنا أبو الحسن محمد بن الحسين العلوي قال : أنا أبو نصر أحمد بن محمد بن قريش المروزي الخبازي قال : نا أبو الموجه محمد بن عمرو الفزاري قال : نا عبدان قال : أنا معاذ بن خالد بن شقيق قال : نا صالح المري عن ثابت عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : إن الله سبحانه يقول : إني لأهم بأهل الأرض عذاباً فإذا نظرت إلى عمار بيوتي و المتحابين في و المستغفرين بالأسحار صرفت عنهم

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) Allah Teala'nın şöyle buyurduğunu haber verdi: “Şüphesiz yeryüzündekilere azap etmek istediğim zaman camileri imar edenlere, birbirini benim için sevenlere ve seher vakti istiğfar edenlere bakarımda onlara azab etmekten vazgeçerim.”⁹⁰⁵

Hutbede hadisten, “Birbirini benim için sevenler” kısmı çıkarılarak ihtisar ile verilmiştir. Tali kaynakla yetinilmiştir. Suyuti hadise zayıf hükmünü vermiştir.⁹⁰⁶

IV/202. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Evinde güzel abdest alıp camiye giden kimse Allah (cc) in ziyaretçisidir. Ziyaret edene Allah (cc) ikramda bulunacaktır.”⁹⁰⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا الحسين بن إسحاق التستري ثنا عامر بن سيار ثنا سعيد بن زربي عن ثابت عن أبي عثمان عن سلمان عن النبي صلى الله عليه و سلم قال : (من توضأ في بيته فأحسن الوضوء ثم أتى المسجد فهو زائر الله وحق على المزور أن يكرم الزائر)

Selman'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Evinde güzel abdest alıp camiye giden kimse, Allah Tealanın ziyaretçisidir. Ziyaret edene Allah Teala mutlaka ikramda bulunacaktır.”⁹⁰⁸

Münziri, hadis hakkında şöyle demiştir: “Hadisi Taberani el-Mu’cemü’l-Kebir’inde iki senetle rivayet etmiştir. Senetlerden biri ceyyiddir. Beyhaki ise, hadisi benzer lafızlarla

⁹⁰⁵ Beyhaki, VI, 500, (H.no: 9051); es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 119, (H.no: 1935).

⁹⁰⁶ es-Suyuti, *el-Camiu’s-sağir*, s. 119, (H.no: 1935).

⁹⁰⁷ 05.06.2009, et Tergib vet Terhip c1 s214;

⁹⁰⁸ Taberani, *el-Mu’cemü’l-Kebir*, VI, 253, (H.no: 6139) ; Münziri, I, 135, (H.no: 486).

Peygamber'in (sav) ashabından sahih bir isnadla mevkuf olarak rivayet etmiştir” demektedir.⁹⁰⁹

IV/203. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Cemaatle kılınan namazın, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletli, olduğunu bildirmiş”⁹¹⁰ tir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بسبع وعشرين درجة

Abdullah b. Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav): “Cemaatle kılınan namaz yalnız kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir”⁹¹¹ buyurmuştur.

Hutbede hadisin, “Cemaatle kılınan namazın, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletli olduğunu bildirmiş” şeklinde mefhumî olarak verilmiştir. Kaynak göstermede kısmî de olsa hata edilmiştir.

IV/204. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cemaatle namaz kılmak için atılan her adımın bir kısım günahlara kefareti olacağını açıklamış”⁹¹² tir.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثني إسحاق بن منصور أخبرنا زكرياء بن عدي أخبرنا عبيد الله (يعني ابن عمرو) عن زيد بن أبي أنيسة عن عدي بن ثابت عن أبي حازم الأشجعي عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من تطهر في بيته ثم مشى إلى بيت من بيوت الله ليقضي فريضة من فرائض الله كانت خطواته إحداها تحط خطيئة والأخرى ترفع درجة

⁹⁰⁹ Münziri, I, 135, (H.no: 486).

⁹¹⁰ 03.10.2008, 02.10.2009, 01.10.2010, Buharî, Ezan, 30, Salât, 65, 1/116.

⁹¹¹ Buhari, Ezan, 30. Bk: Müslim, Mesacid, 249; Nesei, İmamet, 42; Malik, Muvatta, Salatü'l-Cemaat, 288; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 65, 112, III, 55.

⁹¹² 01.10.2010, Müslim, Mesacid, 51, 1/462, H. No: 666.

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) : “Her kim evinde güzelce abdest alır sonra Allahın evlerinden birine farzlar namazlardan birini eda etmek için giderse attığı adımlardan birisi bir günahı yok eder, öteki de derecesini bir derece yükseltir”⁹¹³ buyurmuştur.

Hutbede hadisin, “Cemaatle namaz kılmak için atılan her adımın bir kısım günahlara kefarete olacağı” ihtisar ile verilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/205. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kim, cemaatle namaz kılmak amacıyla mescide devam ederse, her gelişi için Allah ona cennette özel bir mükâfat hazırlar.”⁹¹⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا يزيد بن هارون قال أخبرنا محمد بن مطرف عن زيد بن أسلم عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (من غدا إلى المسجد وراح أعد الله له نزلة من الجنة كلما غدا أو راح)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim cemaatle namaz kılmak için mescide devam ederse, her gelişi için Allah ona cennette özel bir mükâfat hazırlar.”⁹¹⁵

IV/206. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Karanlık gecelerde, mescidlere devam edenlerin, kıyamet gününde tam bir nura kavuşacaklarını, müjdele!”⁹¹⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يحيى بن معين ثنا أبو عبيدة الحداد ثنا إسماعيل أبو سليمان الكحال (هو إسماعيل بن سليمان الضبي أبو سليمان) عن عبد الله بن أوس عن بريدة عن النبي صلى الله عليه و سلم قال بشر المشائين في الظلم إلى المساجد بالنور التام يوم القيامة

⁹¹³ Müslim, Mescid, 272.

⁹¹⁴ 01.10.2010, Buhari, Ezan, 38, 1/161.

⁹¹⁵ Buhari, Ezan, 37. Bk: Müslim, Mesacid, 285; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 508.

⁹¹⁶ 03.10.2008, İ.Canan, Kütüb-ü sitte, H.No: 6

Büreyde'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Karanlık gecelerde mescidlere devam edenlerin, kıyamet gününde tam bir nura kavuşacaklarını müjdele!”⁹¹⁷

Elbani, hadis sahihtir, demiş ve Nevevi'nin de hadise sahih dediğini söylemiştir.⁹¹⁸ Hutbede tali kaynak verilmiştir.

IV/207. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cemaate gelmeyenlerin evlerini yakasım geliyor.”⁹¹⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني عمرو الناقد حدثنا سفيان بن عيينة عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم فقد ناسا في بعض الصلوات فقال لقد هممت أن آمر رجلا يصلي بالناس ثم أخالف إلى رجال يتخلفون عنها فأمر بهم فيحرقوا عليهم بحزم الحطب بيوتهم ولو علم أحدهم أنه يجد عظما سمينا لشهدها يعني صلاة العشاء

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) bazı vakitlerde birtakım kimseleri göremedi de şöyle buyurmuştu: “Nefsim elinde bulunana yemin ederim. Öyle arzu ediyorum ki bir kişiye cemaata namaz kıldırmasını söyleyeyim; sonra cemaata gelmeyenleri araştırayım da evlerinin odun yığınlarıyla yakılmalarını emredeyim. Şayet onlardan biri yağlı bir kemik bulacağını bilse, mutlaka ona gelirdi, yani yatsı namazına.”⁹²⁰

Hutbede hadis metne bağlı kalmadan mefhumî olarak verilmiştir. Kaynak göstermede hata edilmiştir.

⁹¹⁷ Ebu Davud, Salât, 50. Bk: Tirmizi, Salat, 165; İbn Mace, Mesacid, 14.

⁹¹⁸ el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, III, 88.

⁹¹⁹ 03.10.2008, Müslim birr 17

⁹²⁰ Müslim, Mesacid, 251. Bk: Buhari, Cemaat, 1, Ahkâm, 52.

2.4.4.3. Kuran Okumanın Fazileti

IV/208. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Sizin en hayırlınız, kuranı öğrenen ve öğretendir.”⁹²¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا حجاج بن منهال حدثنا شعبة قال أخبرني علقمة ابن مرثد سمعت سعد بن عبيدة عن أبي عبد الرحمن السلمي عن عثمان رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: (خيركم من تعلم القرآن وعلمه)

Hz. Osman'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav): “Sizin en hayırlınız kuranı öğrenen ve öğretendir”⁹²² buyurdu.

IV/209. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sizden biri (Fatiha suresinden sonra) âmin dese melekler de semada âmin deseler her iki âmin diğerine muvafık düşerse o kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.”⁹²³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة رضي الله عنه أن الرسول الله رضي الله عنه قال (إذا قال أحدكم آمين قالت الملائكة في السماء آمين فوافقه إحداهما الأخرى غفر له ما تقدم من ذنبه)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden biri fatiha suresini okuduktan sonra, âmin dediği vakit, melekler de gökyüzünde âmin derler. Her ikisi birbirine uygun düşerse, o kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.”⁹²⁴

Tali kaynakla yetinilmiştir.

⁹²¹ 16.06.2006, 15.06.2007, 08.02.2008, 20.06.2008, 12.06.2009, 18.06.2010, Buhari, Fedâilü'l-Kur'ân”, 21; Tirmizî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 15; İbn Mâce, “Mukaddime, 16, Müsilim h.n. 4740

⁹²² Buhari, Fedail, 21. Bk: Ebu Davud, Fedail, 14; Tirmizi, Fedail, 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 57, 58, 69, 153; Darimi, Fedail, 2; İbn Mace, Mukaddime (Fedail), 16.

⁹²³ 16.07.2010, Tecrid-i Sarih/ Cilt 2/sf/780

⁹²⁴ Buhari, Sıfatü's-Salât, 30, Bed'ü'l-Halk, 7. Bk; Müslim, Salât, 75; Nesei, Sıfatü's-Salât, 35; Malik, Muvatta, Salât, 194, 195, 196; Ahmed İbn-i Hanbel, II, 312, 459.

IV/210. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ana-babaya, ilim ehline, saygı gösterilmesi gereken büyüklere, ilmi ile amel eden Kuran hafızlarına da hurmet etmeliyiz.”⁹²⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إسحاق بن إبراهيم الصواف ثنا عبد الله بن حمران أخبرنا عوف بن أبي جميلة عن زياد بن مخراق عن أبي كنانة عن أبي موسى الأشعري قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن من إجلال الله إكرام ذي الشبهة المسلم وحامل القرآن غير الغالي فيه (الغالي فيه المجاوز حده) والجافي عنه (أصل الجفاء ترك الصلة والبر وجفاه أبعداه وأقصاه) وإكرام ذي السلطان المقسط

Ebu Musa el-Eş'ari'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Muhakkak ki yaşlı bir müslümana, kuranı öğrenip bu konuda ifrat ve tefritten sakınan kuran hafızlarına ve adaletli devlet başkanına hürmet etmek, Allaha saygıdandır.”⁹²⁶

Hutbede hadisin, “Ana-babaya” kısmı ziyade ile ve metne bağlı kalmadan mefhumu olarak verilmiştir. Elbani, bana göre hadis hasendir, demiştir.⁹²⁷

2.4.4.4. Vatan Sevgisi

IV/211. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Vatan sevgisi imandandır.”⁹²⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حب الوطن من الإيمان

“Vatan sevgisi imandandır.”⁹²⁹

⁹²⁵ 20.03.2009, Ebu Davut, Edeb;20;

⁹²⁶ Ebu davud, Edeb, 24.

⁹²⁷ el-Elbani, *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, VII, 237.

⁹²⁸ 31.08.2007, Müslim, 7/32

⁹²⁹ el-Acluni, I, 346, (H.no: 1102); Abdurrahman es-Sehavi, *Mekasidü'l-Hasene fî Beyani Kesirinmine'l-Ehadisi'l-Müştehra ale'l-Elsineh*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi Beyrut 140571985, I, 297, (H.no:386); Ali b. Sultan Muhammed Ebu'l-Hasan Nureddin el-Molla Aliyyü'l-Kari, *el-Masnu fî Marifeti'l-Hadisi'l-*

Hutbede kaynak göstermede hate edilmiştir. Keşfü'l-Hafa'da şu açıklama yapılmıştır: "Sağani bu hadis uydurmadır, demiştir. Sehavi Makasidü'l-Hasene adlı eserinde; Üzerinde durmadım yalnız anlamı sahihdir, demiştir. Aliyyü'l- Kari de el-Masnu' adlı eserinde lafzını reddetmiş ve manası şaşılacak bir durum arz etmekle birlikte sahihtir, çünkü vatan sevgisi ile iman arasında bir bağ yoktur, demiştir. Bunu "Eğer onlara kendinizi öldürün yahut yurtlarınızdan çıkın...(Nisa 4/66)" ayetiyle reddetmiştir. Zira ayet imanla bir arada bulunmamakla beraber onların sevgisine ve vatanlarına işaret etmektedir. Çünkü ayetteki zamir onların aleyhine münafıkların lehinedir. Lakin bazı kimseler; 'Vatanı, inanan kimseden başkası sevmez,' sözü ile bu sözü desteklemişlerdir. Doğrusu bu hususta vatan sevgisi imanı nefyetmez, demişlerdir."

IV/212. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

"İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onu fetheden asker ne güzel askerdir."⁹³⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الله بن محمد بن أبي شيبة وسمعتُه انا من عبد الله بن محمد بن أبي شيبة قال ثنا زيد بن الحباب قال حدثني الوليد بن المغيرة المعافري قال حدثني عبد الله بن بشر الخثعمي عن أبيه انه سمع النبي صلى الله عليه و سلم يقول لتفتحن القسطنطينية فلنعم الأمير أميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش.

Abdullah b. Bişr el-Husami babası Bişr'in (ra) Peygamber'den (sav) şöyle dediğini işittim, demiştir: "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onu fetheden asker ne güzel askerdir."⁹³¹

Hadisin ravileri sika ravilerdir.⁹³²

IV/213. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

"Nefsim kudret elinde olan Allaha yemin ederim ki, Allah yolunda savaşıp şehit olmayı, yine diriltilip şehit olmayı, tekrar diriltilip şehit olmayı isterim."⁹³³

Mevdu' (el-Mevduatü's-Suğra), (thk. Abdü'l Fettah Ebu Gudde), Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1398, I, 91, (H.no: 106).

⁹³⁰ 26.05.2006, 30.05.2008, A.b. Hanbel, müsed, IV/325,335, Ahmet, Müsned 4/335,

⁹³¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335.

⁹³² el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, VI, 323.

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا سعيد بن عفير حدثني الليث حدثني عبد الرحمن بن خالد عن ابن شهاب عن أبي سلمة وسعيد بن المسيب أن أبا هريرة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول (والذي نفسي بيده لولا أن رجالا يكرهون أن يتخلفوا بعدي ولا أجد ما أحملهم ما تخلفت لوددت أني أقتل في سبيل الله ثم أحيا ثم أقتل ثم أحيا ثم أقتل ثم أقتل)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Nefsim elinde bulunan Allaha yemin ederim ki Allah yolunda savaşıp öldürülmemi, sonra diriltilip öldürülmemi, sonra tekrar diriltilip öldürülmemi, sonra da tekrar diriltilip öldürülmemi ne kadar çok isterdim.”⁹³⁴

Hutbede hadis, “Allah yolunda savaşıp şehit olmayı, yine diriltilip şehit olmayı, tekrar diriltilip şehit olmayı” kısmı ihtisar ile verilmiştir. Hubelerin birinde tali kaynak gösterilmiştir. Ayrıca kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/214. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah yolunda cihada çıkan kimse, geri dönünceye kadar, hiç usanmadan, yılmadan nafil oruç tutan ve nafil namaz kılan kimse gibidir.”⁹³⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال أخبرني سعيد ابن المسيب أن أبا هريرة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول (مثل المجاهد في سبيل الله والله أعلم بمن يجاهد في سبيله كمثل الصائم القائم وتوكل الله للمجاهد في سبيله بأن يتوفاه أن يدخله الجنة أو يرجعه سالما مع أجر أو غنيمة)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “Allah yolunda savaşan mücahidin durumu -Allah, kendi yolunda savaşan kimseleri en iyi bilendir.- usanmadan gündüz oruç tutan, gece namaz kılan kimsenin durumu gibidir.

⁹³³ 25.08.2006, 28.08.2006, Buhari, Cihad, 119, V1,11 Riyazüs-Salihin 1/535

⁹³⁴ Buhari, Temenni, 1, İman, 2, Cihad, 7. Bk: Nesei, Cihad, 3, 30; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 424.

⁹³⁵ 13.03.2009, Buhari, el-Cihad ve's-Siyer, 560/1.

Allah, kendi yolunda savaşılan mücahidi, onu vefat ettirip cennete girdirmeyi ya da sevab ve ganimetle beraber evine döndürmeyi üzerine almıştır.”⁹³⁶

Hutbede hadisin, “Allah yolunda cihada çıkan kimse, geri dönünceye kadar, hiç usanmadan, nafile oruç tutan ve nafile namaz kılan kimse gibidir” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Kaynak göstermede kısmi de olsa hata yapılmıştır.

IV/215. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hiç kimse cennete girdikten sonra tekrar dünyaya dönmek istemez, ancak şehitler kendilerine verilen nimetler sebebiyle dünyaya dönüp on defa şehit olmayı arzu ederler.”⁹³⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن بشار حدثنا غندر حدثنا شعبة قال سمعت قتادة قال سمعت أنس بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما أحد يدخل الجنة يحب أن يرجع إلى الدنيا وله ما على الأرض من شيء إلا الشهيد يتمنى أن يرجع إلى الدنيا فيقتل عشر مرات لما يرى من الكرامة

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Cennete giren hiçbir kimse yeryüzündeki herşeye malik olmak üzere dahi olsa, tekrar dünyaya dönmeyi istemez. Bundan Allah yolunda şehid olan müstesnadır. O, görmüş olduğu nimet sebebiyle tekrar dünyaya dönmeyi ve on kerre şehid olmayı arzu eder.”⁹³⁸

Kaynak göstermede bab numarası hatalı verilmiştir.

IV/216. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bir kimse savaşa gitmeyerek veya şehit olma arzusunu gönlünden geçirmeden ölürse, bir çeşit nifak üzere ölür.”⁹³⁹

⁹³⁶ Buhari, Cihad, 2. Bk: Müslim, İmaret, 110; Tirmizi, Cihad, 1; Nesei, Cihad, 14; Malik, Muvatta, Cihad, 956; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 424, 438, 459, 465.

⁹³⁷ 28.08.2009, 12.03.2010, Buhari, Cihad, 6. Müslim: 1877

⁹³⁸ Buhari, Cihad, 21. Bk: Müslim, İmaret, 109; Tirmizi, Cihad, 13, 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 173, 276.

⁹³⁹ 25.08.2006, Müslim, İmare, 47, H.No: 1910

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن عبد الرحمن بن سهم الأنطاكي أخبرنا عبد الله بن المبارك عن وهيب المكي عن عمر بن محمد بن المنكدر عن سمي عن أبي صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من مات ولم يغز ولم يحدث به نفسه مات على شعبة من نفاق)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) : “Bir kimse gaza etmeden ve onu gönlünden geçirmeden ölürse nifaktan bir şube üzere ölüş olur”⁹⁴⁰ buyurdu.

Hutdede kaynak göstermede hata edilmiştir.

IV/217. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Vatanı koruyun: din ve namusunuz ona bağlıdır.”⁹⁴¹

Yaptığımız araştırmada ulaşabildiğimiz kaynaklarda böyle bir hadise rastlanmamıştır.

IV/218. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“(Ey Mekke!) Anamın babamın, yedi göbek ecdadımın doğduğu, büyüdüğü yersin. Müşriklerin zulmünden dolayı senden ayrılarak Medine’ye gidiyorum, Tekrar (fetih için) döneceğim. Lakin ayrılış, asıl vatandan uzak olmak, bana çok zor geliyor.”⁹⁴²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا قتيبة حدثنا الليث عن عقيل عن الزهري عن أبي سلمة عن عبد الله بن عدي بن حمراء الزهري قال رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم واقفا على الحزوة فقال والله إنك لخير أرض الله وأحب أرض الله إلى الله ولولا أني أخرجت منك ما خرجت

A- Abdulah b. Adiy b. Hamra ez-Zühri'den (ra) rivayetle şöyle demiştir: Resulüllah’ı (sav) devesi Hazvera’nın üzerinde dururken gördüm, şöyle dedi: “(Ey Mekke!) Vallahi

⁹⁴⁰ Müslim, İmaret, 158. Bk: Ebu Davud, Cihad, 18.

⁹⁴¹ 26.10.2007, Kestü’l Muluk Faslı 41171

⁹⁴² 26.10.2007, Ahmet Cevdet Paşa Muhtasar-ı Tevarihî Enbiya 2/106

sen Allahın arzının (yeryüzünün) Allaha katında en üstünü ve en sevimlisisin. Şayet senden çıkarılmasaydım, asla ayrılmazdım.”⁹⁴³

ب- حدثنا محمد بن موسى البصري حدثنا الفضيل بن سليمان عن عبد الله بن عثمان بن خثيم حدثنا سعيد بن جبير و أبو الطفيل عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم لمكة ما أطيبك من بلد وأحبك إلي ولولا أن قومي أخرجوني منك ما سكنت غيرك

B- İbn Abbas'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) Mekke için şöyle buyurmuştur: “(Ey Mekke!) Hiçbir yer senden daha üstün ve benim daha çok sevdiğim bir yer olmamıştır. Şayet kavmim beni senden çıkarmamış olsaydı, senden başka hiç bir yerde barınmazdım.”⁹⁴⁴

ج- حَدَّثَنَا أَبِي ثنا ابنُ أَبِي عُمَرَ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: فَسَمِعْنَاهُ مِنْ مُقَاتِلٍ مُنْذُ سَبْعِينَ سَنَةً، عَنِ الضَّحَّاكِ، قَالَ: لَمَّا خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ فَبَلَغَ الْجُحْفَةَ اشْتَأَقَ إِلَى مَكَّةَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَيْهِ الْقُرْآنَ لِرَأْدِكَ إِلَى مَعَادٍ إِلَى مَكَّةَ

C- Dahhak'tan rivayet oldu ki Peygamber (sav) Mekke'den ayrılıp Cuhfe'ye varınca, Mekke'ye karşı içinde bir özlem duydu. Bunun üzerine Allah Teala: “(Rasulüm!) Kuranı (okumayı, tebliğ etmeyi ve ona uymayı) sana farz kılan Allah, elbette seni (yine) dönülecek yere döndürecektir.” (Kasas 28/ 85) ayetini inzal buyurdu. Yani Mekkeye.⁹⁴⁵

Hutbede hadis yorumlu olarak verilmiştir. Kaynak gösterilen yerde hadis olarak nakledilen ifadelere rastlanmamıştır. Yaptığımız araştırmada hadisi Tirmizi, Darimi, İbn Mace'nin sünenlerinde ve İbn Ebi Hatim'in tefsirinde yukarıdaki rivayete ulaşabildik. Tirmizi birinci rivayet için hasen, sahih; ikinci rivayet için hasen hükmünü vermiştir. İbn Ebi Hatim'in tefsirindeki rivayetin Dahhak'ın sözü olduğu anlaşılmıştır.

⁹⁴³ Tirmizi, Menakıb, 69. Bk: Darimi, Siyer, 67; İbn Mace, Menakıb, 103.

⁹⁴⁴ Tirmizi, Menakıb, 69.

⁹⁴⁵ Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris b. Münzir er-Razi İbn Ebi Hatim, *Tefsiru 'l-Kur'ani 'l-Azim*, (thk. Esed Muhammed et-Tıyb), Mektebetü'l-Baz, (Birinci Baskı) S.Arabistan 1419, IX, 3026, (H.no:17205).

2.4.4.5. Nimete Saygı

IV/219. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey Aişe, nimetin kıymetini bil. Çünkü şu ekmek bir toplumdan nefret edip kaçtı mı bir daha ona dönmez.”⁹⁴⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إبراهيم بن محمد بن يوسف الفريابي . حدثنا وساج بن عقبة بن وساج . حدثنا الوليد بن محمد الموقري . حدثنا الزهري عن عروة عن عائشة قالت دخل النبي صلى الله عليه و سلم البيت . فرأى كسرة ملقاة . فأخذها فمسحها ثم أكلها وقال (يا عائشة أكرمي كريما . فإنها ما نفرت عن قوم قط فعادت إليهم).

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir gün Peygamber (sav) eve girdi de yere atılmış bir ekmek parçası gördü. Onu yerden alıp sildikten sonra yedi ve: “Ya Aişe! Nimete saygı göster. Çünkü O bir kavimden nefret ederse bir daha onlara dönmez, buyurdu.”⁹⁴⁷

Hutbede hadisin, “Ya Aişe! Nimete saygı göster. Çünkü O bir kavimden nefret ederse bir daha onlara dönmez” kısmı ihtisar ile nakledilmiştir. Ravilerden el-Velid b. Muhammed’in zayıf olması sebebiyle hadisin senedi zayıftır.⁹⁴⁸

IV/220. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kulun, kıyamet günü, hesaba çekileceği ilk şey (mazhar olduğu) nimettir. Kendisine: ‘Bedenine sıhhat vermedik mi, soğuk sudan içirmedik mi?’ denecektir.”⁹⁴⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد بن حميد حدثنا شبابة عن عبد الله بن العلاء عن الضحاك بن عبد الرحمن بن عرزم الأشعري قال سمعت أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن أول ما يسئل عنه يوم القيامة يعني العبد من النعيم أن يقال له ألم نصح لك جسمك ونرويك ونرويك من الماء البارد

⁹⁴⁶ 03.10.2008, İbn Mace, Et’ime

⁹⁴⁷ İbn Mace, Et’ime, 52.

⁹⁴⁸ İbn Mace, Et’ime, 52; Busiri, IV, 31.

⁹⁴⁹ 10.10.2008, Tirmizî, Tesfir, (3355).

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde kula sorulacak nimetlerden ilk şey vücudunu sağlıklı kılmadık mı? sana su vermedik mi? soğuk sudan içirmedik mi? denilmesidir.”⁹⁵⁰ Hadis sahihtir.⁹⁵¹

⁹⁵⁰ Tirmizi, Tefsir, 77.

⁹⁵¹ Tirmizi, Tefsir, 77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUTBELERDE HADİS KULLANIM METODU VE HADİSLERİN TAHLİLİ

3.1. HUTBELERDE HADİS KULLANIM METODU

3.1.1. İhtisar Ve Takti'yoluyla Verilen Hadisler

Sözlükte “kısaltma, sadeleştirme, basitleştirme, gereksiz ayrıntılardan arındırma” gibi anlamlara gelen ihtisar, terim olarak hadisin anlatmak istediği manayı tam olarak aktaracak şekilde kısaca ifade etmek veya değişik mülahazalarla manayı bozmadan hadisin bir kısmını hazfederek diğer bir kısmını rivayet etmek, hadisi kısaltmak demektir.⁹⁵² “Hadisin gerekli görülen bir bölümünün rivayet edilmesi” demek olan iktisar da bu kelime ile ifade edilmektedir.⁹⁵³ Hadislerin manen rivayet edilmesini de ifade eden ihtisarın caiz olup olmadığı konusunda farklı görüşler ortaya konmuştur. Âlimlerin çoğunluğuna göre, ihtisarın bazı şartlara bağlı olarak caiz oluşudur. İhtisarda asıl olan cümle yapısı ve mana bütünlüğünün korunmasıdır. Temel hadis kitapları da dâhil pek çok kaynakta bu şartlara uyularak ihtisar yapıldığı görülmektedir.⁹⁵⁴ Sözlükte ‘bölmek parçalamak’ anlamına gelen takti⁹⁵⁵, terim olarak birkaç konuyu içeren bir hadisi konularına göre parçalara bölüp her birini kitabın ilgili yerine koyma veya ilgili yerde kullanma anlamlarına gelmektedir.⁹⁵⁶ Hadislerden pek çoğu birden fazla alana veya aynı alanın farklı konularına dair bilgileri ihtiva etmektedir. Gereksiz zaman kaybına yol açacağı düşünülerek ilk dönemlerden itibaren hadisler konularına göre bölünüp aktarılmıştır. Takti’ hadis âlimlerinin çoğu tarafından uygulanmasında bir

⁹⁵² Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, Timaş İstanbul 1987, s. 73.

⁹⁵³ Aydın, s. 73. Ayrıca Bk: Abdullah Aydın, “İhtisar” DİA. İstanbul 1995, XXI, 572.

⁹⁵⁴ Ebu Amr Osman b. Abdurrahman b. Salah eş-Şehruri, *Ulumü'l-Hadis*, (thk. Nurettin İtr), Mektebetü'l-İlmiyye Medine 1386/1966, s. 192-194. Ayrıca Bk: Abdullah Aydın, “İhtisar” DİA. İstanbul 1995, XXI, 573.

⁹⁵⁵ Aydın, s. 74. Ayrıca Bk: Mehmet Efendioğlu, “Takti’ ” DİA. İstanbul 2010, XXXIX, 483.

⁹⁵⁶ İbn Salah, s.194. Ayrıca Bk: Ebu Bekr Ahmed b. Ali b. Sabit el-Hatib el- Bağdadi, *el- Kifāye fī İlmi'r-Rivāye*, Daru Kütübü'l-Hadis- el-Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut 1986, s. 294, 295; Aydın, s. 149.

sakınca görülmemiş olan bir yöntemdir. Özellikle farklı alanlardaki çalışmalarda hadisin sadece konu ile ilgili kısmı verilir olmuştur.⁹⁵⁷

Hutbelerde de hadisin tamamını vermek yerine, hutbe konusu ile alakalı kısmının verilmesi yaygınlık kazanmıştır. Yaptığımız çalışmada hadislerin yaygın bir şekilde bu metotla hutbelerde kullanıldığını görmekteyiz.⁹⁵⁸ Bu durum misallerde görüldüğü üzere bazı mahzurları ortaya çıkarmıştır.

Misal 1.

IV/219. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey Aişe, nimetin kıymetini bil. Çünkü şu ekmek bir toplumdan nefret edip kaçtı mı bir daha ona dönmez.”⁹⁵⁹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا إبراهيم بن محمد بن يوسف الفريابي . حدثنا وساج بن عقبة بن وساج . حدثنا الوليد بن محمد الموقري . حدثنا الزهري عن عروة عن عائشة قالت دخل النبي صلى الله عليه و سلم البيت . فرأى كسرة ملقاة . فأخذها فمسحها ثم أكلها وقال (يا عائشة أكرمي كريما . فإنها ما نفرت عن قوم قط فعادت إليهم).

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir gün Peygamber (sav) eve girdi de yere atılmış bir ekmek parçası gördü. Onu yerden alıp sildikten sonra yedi ve: “Ya Aişe! Nimete saygı göster. Çünkü O bir kavimden nefret ederse bir daha onlara dönmez, buyurdu.”⁹⁶⁰

Hutbede hadisin, “Ey Aişe, nimetin kıymetini bil. Çünkü şu ekmek bir toplumdan nefret edip kaçtı mı bir daha ona dönmez”⁹⁶¹ kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

⁹⁵⁷ İbn Salah, s.217, Ayrıca Bk: Mehmet Efendioğlu, “Takti’ ” DİA. İstanbul 2010, XXXIX, 484.

⁹⁵⁸ Bk: I/1, 3, 7, 11, 12, 17, II/2, 5, 6, 7, 13, 14, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 30, 37, 38, 40, 41, 44, 46, 53, 54, 55, 57, 61, III/1, 2, 5, 11, 12, 15, IV/2, 5, 6, 7, 11, 20, 23, 24, 25, 34, 35, 40, 41, 42, 43, 48, 49, 50, 55, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 67, 70, 72, 73, 74, 75, 79, 84, 87, 91, 92, 94, 95, 97, 100, 101, 111, 112, 113, 114, 116, 124, 126, 128, 130, 131, 137, 141, 146, 149, 150, 152, 155, 157, 158, 159, 162, 165, 166, 170, 172, 181, 182, 184, 190, 193, 194, 196, 197, 199, 200, 201, 204, 213, 214, 219.

⁹⁵⁹ 03.10.2008, İbn Mace, Et’ime

⁹⁶⁰ İbn Mace, Et’ime, 52.

⁹⁶¹ 03.10.2008, İbn Mace, Et’ime

Misalden de anlaşılacağı üzere hutbede ihtisar sebebiyle hadisin vürud sebebine değinilmemiş, Hz. Peygamber'in (sav) bu sözünü hangi maksatla söylediği kapalı kalmıştır.

Misal 2.

IV/182. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ben muallim olarak gönderildim.”⁹⁶²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

بن زياد عن عبد الله حدثنا بشر بن هلال الصواف . حدثنا داود بن الزبرقان عن بكر بن خنيس عن عبد الرحمن بن يزيد عن عبد الله بن عمرو قال خرج رسول الله صلى الله عليه و سلم ذات يوم من بعض حجره فدخل المسجد فإذا هو بحلقتين إحداهما يقرأون القرآن ويدعون الله والأخرى يتعلمون ويعلمون فقال النبي صلى الله عليه و سلم (كل على خير هؤلاء يقرأون القرآن ويدعون الله فإن شاء أعطاهم وإن شاء منعهم وهؤلاء يتعلمون ويعلمون وإنما بعثت معلما) فجلس معهم

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki: Resulullah (sav) bir gün odalarından birisinden çıkıp mescide girdi. Bu esnada iki gurup cemaat ile karşılaştı. Bu guruplardan biri kur'an okuyor ve Allaha dua ediyordu. Diğer gurup da ilim öğreniyor ve öğretiyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (sav): “Bunların hepsi hayır üzerindedirler. Şunlar kur'an okuyorlar ve Allaha dua ediyorlar. Eğer Allah dilerse onlara isteklerini verir, dilerse de vermez. Diğer guruba işaretle bunlar da ilim öğreniyorlar ve öğretiyorlar. Ben de ancak muallim olarak gönderildim, buyurdu ve onlarla beraber oturdu.”⁹⁶³

Hutbede hadisin, “Ben muallim olarak gönderildim”⁹⁶⁴ kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

Misalden de anlaşılacağı üzere hutbede ihtisar sebebiyle hadisin vürud sebebine değinilmemiş, Hz. Peygamber'in (sav) bu sözünü hangi ortamda söylediği kapalı kalmıştır.

⁹⁶² 20.06.2008, İbn-iMace, Mukaddime:17

⁹⁶³ İbn Mace, Mukaddime, 17. Bk: Darimi, Mukaddime, 32.

⁹⁶⁴ 20.06.2008, İbn-iMace, Mukaddime:17

Misal 3.

IV/194. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allahım! İlmimi artır.”⁹⁶⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا حامد بن يحيى ثنا أبو عبد الرحمن ثنا سعيد يعني ابن أبي أيوب قال حدثني عبد الله بن الوليد عن سعيد بن المسيب عن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله صلى الله عليه و سلم كان إذا استيقظ من الليل قال " لا إله إلا أنت سبحانك اللهم أستغفرك لذنبي وأسألك رحمتك اللهم زدني علما ولا ترغ قلبي بعد إذ هديتني وهب لي من لدنك رحمة إنك أنت الوهاب . "

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) geceleyin uyandığı vakit; “Senden başka hiçbir ilah yoktur, seni tenzih ederim, Ya Rabbi! Günahım sebebiyle istiğfar ediyor, rahmetini diliyorum. Ya Rabbi! İlmimi artır, beni doğru yoluna ilettikten sonra kalbimi eğiltme. Bana tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin” derdi⁹⁶⁶

Hutbede hadisin, “Allahım! İlmimi artır.”⁹⁶⁷ kısmı ihtisar ile nakledilmiştir.

Misalden de anlaşılacağı üzere ihtisar sebebiyle hadisin metninde geçen Hz. Peygamber’e (sav) ait birçok dua cümleleri ihtisar sebebiyle kapalı kalmıştır.

Misal 4.

IV/166. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Cemaat rahmettir, tefrika ise azaptır.”⁹⁶⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا منصور بن أبي مزاحم ثنا أبو وكيع الجراح بن مريح عن أبي عبد الرحمن عن الشعبي عن النعمان بن بشير قال قال النبي صلى الله عليه و سلم على المنبر من لم يشكر القليل لم يشكر الكثير ومن لم يشكر الناس لم يشكر الله التحدث بنعمة الله شكر وتركها كفر والجماعة رحمة والفرقة عذاب

⁹⁶⁵ 23.03.2007 ----- (Hutbede hadis kaynak gösterilmeden verilmiştir.)

⁹⁶⁶ Ebu Davud, Edeb, 108.

⁹⁶⁷ 23.03.2007 -----

⁹⁶⁸ 21. 03. 2008, A hmet B. Hanbel 4 / 145),

Numan b. Beşir'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) bir hutbesinde şöyle buyurmuştur: “Aza şükretmeyen, çoğa şükretmez. İnsanlara teşekkür etmeyen Allaha şükretmez. Allahın nimetlerini itiraf etmek şükür, bunu terk ise, nimet-i küfürdür. Cemaat rahmet, tefrika ise, azaptır.”⁹⁶⁹

Hutbede hadisin, “Cemaat rahmet, tefrika ise, azaptır”⁹⁷⁰ kısmı ihtisarla nakledilmiştir.

Misalden de anlaşılacağı üzere ihtisar sebebiyle hadiste geçen Hz. Peygamber'in (sav) diğer konulardaki ikaz ve uyarılarına değinilmemiştir.

3.1.2. Mefhumi Manayla Verilen Hadisler

Mana; denilmek istenen, kastedilen şey demektir. Buna göre mana lafızların tasvir ettiği, yöneldiği veya lafızlarla anlatılmak istenen, onlarla anlaşılan şeydir.⁹⁷¹

Mefhum ise söylenen sözün düşündürdüğü anlam veya anlaşılan manaya denmiştir. Buna göre mefhumun, doğrudan lafzın kapsamında olmayıp onun işaret ettiği veya ona dayanılarak elde edilen manaları belirten bir terim olduğu ve bu anlamlara sırf dil unsuruna dayalı bir zihinsel işlemle yani zihninin bir manadan diğer bir manaya geçmesiyle ulaşıldığı söylenebilir.⁹⁷² Mana ile mefhumun her biri akılda oluşan sureti ifade etmesi açısından birbirine benzer. Ancak oluşmaları bakımından farklılık arzederler. Zira suret lafızla kastedilmesi bakımından mana, akılda oluşması bakımından mefhum diye isimlendirilir.⁹⁷³

Hutbelerde hadislerden bir kısmının manası metne bağlı kalmadan mefhumî olarak verilmiştir.⁹⁷⁴ Metni uzun olan bazı hadislerde ise mefhumî mana ihtisarla beraber verilmiştir.⁹⁷⁵

Konu ile ilgili şu hadisleri misal olarak verebiliriz:

⁹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 278, 375.

⁹⁷⁰ 21. 03. 2008, A hmet B. Hanbel 4 / 145),

⁹⁷¹ Muhammed Ali b. Ali et-Tehanevi, *Keşfü Istılahati'l-Fünun*, Daru Kahraman, İstanbul 1404/1984, II, 1803, 1805. Ayrıca Bk: Sedat Şensoy, “Mana” DİA. Ankara 2003, XXVII, 555.

⁹⁷² et-Tehanevi, s. 1153, 1155. Ayrıca Bk: Ferhat Koca, “Mefhum” Ankara 2003, DİA. XXVIII, 350, 351.

⁹⁷³ et-Tehanevi, s. 1153, 1155. Ayrıca Bk: Sedat Şensoy, “Mana” DİA. Ankara 2003, XXVII, 555.

⁹⁷⁴ Bk: I/4, 6, II/28, 29, 36, IV/26, 93, 135, 140, 142, 161, 183, 203, 207.

⁹⁷⁵ Bk: I/5, 8, 18, II/8, 10, 21, 27, 32, 58, IV/10, 28, 31, 44, 53, 65, 68, 78, 106, 136, 138, 144, 153, 164.

Misal 1.

I /6. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Kuran, maddi ve manevi zenginliğin kaynağıdır.”⁹⁷⁶

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن أحمد بن حنبل ثنا محمد بن عباد المكي ثنا حاتم بن إسماعيل عن شريك عن الأعمش عن يزيد بن أبان عن الحسن بن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (القرآن غنى لا فقر بعده ولا غنى دونه

Enes b. Malik'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kuran (başlı başına bir) zenginliktir. Onunla birlikte fakirlik olmaz. Onsuz zenginlik te olmaz.”⁹⁷⁷

Görüldüğü üzere hutbede hadisin manası mefhumî olarak verilmiştir.

Misal 2.

II /36. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamberimiz de zekâtı verilmeyen malın kıyamet gününde zehirli bir yılan misali mal sahibinin boynuna dolanacağını ifade etmektedir.”⁹⁷⁸

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا علي بن عبد الله حدثنا هاشم بن القاسم حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار عن أبيه عن أبي صالح السمان عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من آتاه الله مالا فلم يؤدي زكاته مثل له يوم القيامة شجاعا أقرع له زبيبتان يطوقه يوم القيامة ثم يأخذ بلهزميه يعني شذقيه ثم يقول أنا مالك أنا كنزك ثم تلا { لا يحسن الذين ييخلون } . الآية)

Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki o şöyle demiştir: Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Kime Allah mal verir de o, malınının zekâtını vermezse, kıyamet gününde zekâtı verilmeyen mal, sahibi için zehirli, iki gözü üstünde iki nokta olan erkek bir yılan

⁹⁷⁶ 08.02.2008, Tecrid 11/234, müslim h.n. 4727);

⁹⁷⁷ Tabarani, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, I, 255, (H.no: 738); el-Acluni, II, 93, (H.no: 1868) ; es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 385, (H.no: 6183).

⁹⁷⁸ 06.10.2006, Buhari, Zekât, 3

suretine konulur. Bu yılan sahibinin boynuna dolandır. Onu iki çenesi arasına alır ve: Ben senin (dünyada çok sevdiğin) malınım, ben senin hazinenim, der.” Sonra Resulullah şu mealdeki ayeti okudu: “Allahın kereminden kendilerine verdiğini (infakta) cimrilik edenler, sakın bunun kendileri için bir hayr olduğunu sanmasınlar. Bilakis bu, onlar için bir şerrdir. Onların cimrilik ettikleri şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allahındır. Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.” (Ali İmran: 3/180)⁹⁷⁹

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir.

Misal 3.

IV/31. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Mümin ayıplamaz, lanet etmez, çirkin söz söylemez”⁹⁸⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن يحيى الأزدي البصري حدثنا محمد بن سابق عن إسرائيل عن الأعمش عن إبراهيم عن علقمة عن عبد الله قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذي)

Abdullah b. Mesud'dan (ra) rivayete göre, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mümin kişi onu bunu çekiştirip kötüleyen, ona buna lanet eden, sözü ve davranışı kötü ve ağzı bozuk kimse değildir.”⁹⁸¹

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş sadece bir kısmının manası mefhumî olarak verilmiştir.

3.1.3. Yorumlu Olarak Verilen Hadisler

Hutbelerde hadislerin verildiği diğer bir yöntem de hadisin yorumlu bir biçimde verilmesidir. Bu tür kullanımda hutbeyi yazan kişi, hadisin orijinal metninden bağımsız

⁹⁷⁹ Buhari, Zekât, 3; Tefsir, 58. Bk: Nesei, Zekât, 20; Malik, Muvatta', Zekât, 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 98, 137, 157, 279, 355.

⁹⁸⁰ 02.05.2008, Tirmizî, Lanet 19

⁹⁸¹ Tirmizî, Birr, 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 404, 416.

olarak konuyu izah etmeye çalışır.⁹⁸² Hadisin metnine kendi yorumunu da katarak konunun daha iyi anlatılmasına yönelir. Anlatmak istediği konuyu hadislerle desteklemiş olur. Hutbelerde bu yöntem, metni uzun olan hadislerde ihtisarla beraber,⁹⁸³ bazen de hadis başka hadislerle birleştirilerek ihtisarla birlikte verilmiştir.⁹⁸⁴

Konu ile ilgili şu hadisleri misal olarak verebiliriz:

Misal 1.

II /60. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Tövbe ve istiğfar günahlardan arınmada öyle önemli vasıtaadır ki; şartlarına uygun tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibi olur.”⁹⁸⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أحمد بن سعيد الدارمي . حدثنا محمد بن عبد الله الرقاشي . حدثنا وهيب بن خالد معمر عن عبد الكريم عن أبي عبيدة بن عبد الله عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم التائب من الذنب كمن لا ذنب له

Ebu Ubeyde b. Abdullah (ra) babasından rivayet ettiğine göre; Resulullah (sav) şöyle buyurdu, demiştir: “Günahtan tövbe eden kimse, hiç günah işlemeyen kimse gibidir.”⁹⁸⁶

Hutbede hadis, “Tövbe ve istiğfar günahlardan arınmada öyle önemli vasıtaadır ki; şartlarına uygun tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibi olur”⁹⁸⁷ şeklinde yorumlu olarak nakledilmiştir.

Misal 2.

II /4. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Başlanılan bir ibadetin veya hayırlı bir işin devamlı olmasını tavsiye eder, az da olsa, sürekli olan ibadet ve taatlerin Allah katında daha sevimli ve makbul olduğunu”⁹⁸⁸ sahabeye hatırlatırdı.

⁹⁸² Bk: I/2, 3, 19, II/60, IV/64, 96, 98, 102, 103, 104, 105, 107, 112, 172, 173, 175, 178, 186, 189b, 218.

⁹⁸³ Bk: I/1, II/4, 14, 48, 133.

⁹⁸⁴ Bk: II/50, IV/176,

⁹⁸⁵ 18.12.2009, İbn Mace, Zühhd 37

⁹⁸⁶ İbn Mace, Zühhd, 30.

⁹⁸⁷ 18.12.2009, İbn Mace, Zühhd 37

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن المثنى حدثنا يحيى عن هشام قال أخبرني أبي عن عائشة أن النبي صلى الله عليه و سلم دخل عليها وعندها امرأة قال (من هذه) . قالت فلانة تذكر من صلاتها قال (مه عليكم بما تطيقون فوالله لا يمل الله حتى تملوا) وكان أحب الدين إليه ما داوم عليه صاحبه

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir gün yanımda bir kadın varken Peygamber (sav) yanımıza geldi. Peygamber (sav) bu kim? deyince Aişe (ra): O kadını (kıldığı) namazı ile anarak filancadır, dedi. Peygamber (sav): “Bırak onu, Siz amellerden takat yetirebileceğiniz kadarını yapınız, Allaha yemin ederim ki siz usanmadıkça Allah (karşılığını vermede) usanmaz. Allah katında amellerin en üstünü kişinin devamlı yaptığı amelidir.”⁹⁸⁹

Hutbede hadisin birebir manası verilmemiş, rivayetin bir kısmında kastedilen mana hutbeyi hazırlayan kişi tarafından kendi ifadeleri ile “Başlanılan bir ibadetin veya hayırlı bir işin devamlı olmasını tavsiye eder, az da olsa, sürekli olan ibadet ve taatlerin Allah katında daha sevimli ve makbul olduğu”⁹⁹⁰ yorumlu olarak nakledilmiştir.

Misal 3.

IV/176. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Kedisini aç bırakarak işkence eden bir kadının ilahi cezaya uğrayacağını bildirmiş, köpeğe yaptığı iyilik yüzünden de bir kişinin cennete gireceğini haber vermiştir.”⁹⁹¹

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا نصر بن علي أخبرنا عبد الأعلى حدثنا عبيد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه و سلم قال (دخلت امرأة النار في هرة ربطتها فلم تطعمها ولم تدعها تأكل من خشاش الأرض)
ب- حدثنا إسماعيل حدثني مالك عن سمي مولى أبي بكر عن أبي صالح السمان عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (بينما رجل يمشي بطريق اشتد عليه العطش فوجد بئرا فنزل فيها فشرب ثم خرج فإذا كلب يلهث يأكل الثرى من العطش فقال الرجل لقد بلغ هذا الكلب من العطش مثل الذي كان بلغ بي فنزل

⁹⁸⁸ 12.10.2007, 10.09.2010, Tecridi Sarih Tercümesi. 12 C 191 s. Buhari, İman:32

⁹⁸⁹ Buhari, İman, 32, Rikak, 18. Bk: Müslim, Müsafirin, 218; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 61, 165, 268, 273.

⁹⁹⁰ 12.10.2007, 10.09.2010, Tecridi Sarih Tercümesi. 12 C 191 s. Buhari, İman:32

⁹⁹¹ 07.04.2006, Buhari, bed'ül Halk, 16, şirp, 9 edep 27, Müslim enbiya, Müslim, selam, 153

البشر فمألاً خفه ثم أمسكه بفيه فسقى الكلب فشكر الله له فغفر له . قالوا يا رسول الله وإن لنا في البهائم أجراً ؟ فقال (في كل ذات كبد رطبة أجر)

A- İbn Ömer'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kadın, bir kediyi bağlayıp, onu aç bırakmış ve onu yerin haşerelerinden yemesi için de salıvermemiş, bu sebepten dolayı ateşe girmiştir.”⁹⁹²

B- Ebu Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir zamanlar bir kişi yolculuk yapıyordu. Bu sırada iyice susamıştı. Bir kuyuya rastladı. Kuyuya indi, suyunu içti ve kuyudan çıktı. Bir de ne görsün, susuzluktan toprağı yalayan solumakta olan bir köpek. Adam kendi kendine benim susadığım gibi bu köpek de çok susamış olmalı, dedi ve kuyuya indi. Ayakkabısına su doldurdu ve ağzıyla tutarak kuyudan çıktı ve köpeğı suladı. Allah Teala ondan razı oldu ve günahlarını affetti. Oradakiler: Ya Rasulallah! Bizim için hayvanlar sebebiyle kazanacağımız sevap var mı? diye sordular. Peygamber (sav): Her yaş dalak sahibinde sizin için sevap vardır, buyurdu.”⁹⁹³

Hutbede hadisler, “Kedisini aç bırakarak işkence eden bir kadının ilahi cezaya uğrayacağını bildirmiş, köpeğı yaptığı iyilik yüzünden de bir kişinin cennete gireceğini haber vermiştir”⁹⁹⁴ şeklinde iki hadisi bir hadis gibi birleştirerek, ihtisar ile yorumlu olarak verilmiştir.

3.1.4. Ziyade İle Verilen Hadisler

Hadisin sened veya metnine hadisin aslında olmayan bir şeyin ilave edilmesine müdrec denir. Hadisin metninde yapılan idrac metnin baş tarafında veya ortasında, çoğunlukla da sonunda bulunur. Hadiste bulunan garib bir kelimeyi veya muğlâk bir ifadeyi izah için yapılan idracın sakıncasının olmadığı ittifakla kabul edilmiştir. Yanılma sonucu meydana gelen idrac ravi için bir kusur teşkil etmemekle birlikte bu durumun aynı ravide sık sık görülmesi onun zabtına zarar verir, kasten yapılması ise ravinin adalet

⁹⁹² Buhari, Bed'ü'l-Halk, 16. Bk: Müslim, Birr, 35, Tövbe, (2756); Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 261, 269, 312, 467, 501; Darimi, Rikak, 93; İbn Mace, Zühed, 30.

⁹⁹³ Buhari, Edeb, 27, Mezalim, 24, Müsakat-Şirb, 10, Vudu', 32. Bk: Müslim, Selam, 153; Ebu Davud, Cihad, 47, Sıyam, 22; Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebi, 10; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned, II, 375, 517, 521.

⁹⁹⁴ 07.04.2006, Buhari, bed'ül Halk, 16, şirp, 9 edep 27, Müslim enbiya, Müslim, selam, 153

vasfını yok eder. Hadiste idracın tespiti, hadisin diğer rivayetleriyle karşılaştırılmasıyla mümkün olur.⁹⁹⁵

Benzer şekilde hutbelerde verilen hadislerden bir kısmında, hadisin metninde olmayan bazı ilaveler yapıldığı tespit edilmiştir.⁹⁹⁶ Yapılan bu ziyade bazen bir tek hadiste⁹⁹⁷ olduğu gibi bazan iki hadisin birleştirilmesinde⁹⁹⁸ veya hadisin, başka bir rivayet veya şerhi ile birlikte tek bir hadis gibi⁹⁹⁹ verilmesi şeklinde görülmüştür.

Konu ile ilgili şu hadisleri misal olarak verebiliriz:

Misal 1.

III /8. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Hz. Aişe annemize ‘Bu duayı bana Cebrail öğretti. Onu sen de öğren ve senden sonrakilere öğret’ dediği ve bu gece bizden yapmamızı istediği dua; Allahım, azabından affına, gazabından rızana sığınıyorum, Senden yine Sana sığınıyorum! Şanın yücedir, Seni hakkıyla övemem. Sen kendini nasıl medhi sena ediyorsan öylesin.”¹⁰⁰⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو أسامة حدثنا عبيد الله بن عمر عن محمد بن يحيى بن حبان عن الأعرج عن أبي هريرة عن عائشة قالت فقدت رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات ليلة من فراشه فالتصمت فوقع يدي على بطن قدميه وهو في المسجد وهما منصوبتان وهو يقول (اللهم إني أعوذ برضاك من سخطك وبمعافاتك من عقوبتك وأعوذ بك منك لا أحصي ثناء عليك أنت كما أثنيت على نفسك)

Aişe'den (ra) rivayet oldu ki Ben, Resulullah'ı (sav) bir gece yatağında bulamadım. Bunun üzerine Onu aradım ve elim ayağının alt kısmına değdi. O secde halinde idi, iki ayağı da dikilmiş vaziyette idi ve şöyle dua ediyordu: “Allahım! Gazabından rızana, cezandan afvına, Senden yine sana sığınırım. Sana hakkıyla hamd edemem. Sen kendini

⁹⁹⁵ İbn Salah, s.86-89. Ayrıca Bk: Mehmet Efendioğlu, “Müdreç” DİA. İstanbul 2006, XXXI, 474.

⁹⁹⁶ Bk: I/9, III/8, 9, IV/46, 54, 99, 160b, 180, 210.

⁹⁹⁷ I/9, III/8, IV/18, 46, 54, 99, 180, 210.

⁹⁹⁸ IV/160b.

⁹⁹⁹ III/9.

¹⁰⁰⁰ 15.08.2008, 31.07.2009, İbni Mace, C.1, s.444

nasıl sena ediyorsan öylesin.”¹⁰⁰¹

Hutbede hadisin baş tarafına kaynaklarda rastlanmayan “Hz. Aişe annemize “Bu duayı bana Cebrail öğretti. Onu sen de öğren ve senden sonrakilere öğret” dediği ve bu gece bizden yapmamızı istediği dua” şeklindeki ifadeler eklenmiştir.

Misal 2.

IV/160. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey insanlar! Canlarınız, mallarınız, namuslarınız her türlü tecavüzden korunmuştur. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allahtan korkmanızı vasiyet ederim. Müslüman müslümanın kardeşidir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz helal değildir. Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdemin çocuklarıdır. Âdem ise topraktır. Allah katında en kıymetliniz takvası çok olanınızdır. Arabın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva ileldir.”¹⁰⁰²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا الحسن بن علي الخلال حدثنا حسين بن علي الجعفي عن زائدة عن شبيب بن غرقدة عن سليمان بن عمرو بن الأحوص حدثنا أبي أنه شهد حجة الوداع مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فحمد الله وأثنى عليه وذكر ووعظ ثم قال أي يوم أحرمت أي يوم أحرمت قال فقال الناس يوم الحج الأكبر يا رسول الله قال فإن دماءكم وأموالكم وأعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا ألا لا يجني جان إلا على نفسه ولا يجني والد على ولده ولا ولد على والده ألا إن المسلم أخو المسلم فليس يحل لمسلم من أخيه شيء إلا ما أحل من نفسه ألا وإن كل ربا في الجاهلية موضوع لكم رؤوس أموالكم لا تظلمون ولا تظلمون غير ربا العباس بن عبد المطلب فإنه موضوع كله ألا وإن كل دم كان في الجاهلية موضوع وأول دم وضع من دماء الجاهلية دم الحرث بن عبد المطلب كان مسترضعا في بني ليث فقتلته هذيل ألا واستوصوا بالنساء خيرا فإنما هن عوان عندكم ليس تملكون منهن شيئا غير ذلك إلا أن يأتين بفاحشة مبينة فإن فعلن فاهجروهن في المضاجع واضربوهن ضربا غير مبرح فإن أطعنكم فلا بغوا عليهن سبيلا ألا إن لكم على نسائكم حقا ولنسائكم عليكم حقا

¹⁰⁰¹ İbn Mace, Dua, 3, İkametü's-Salât, 117. Bk: Müslim, Salat, 222; Ebu Davud, Sücudu'l-Kuran, 5; Tirmizi, Deavat, 113; Nesei, Sıfatü's-Salah, 47, 71, 89, Kıyamü'l-Leyl, 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 96, 118, 150, 201.

¹⁰⁰² 16.04.2010, Veda Hutbesinden

فأما حقكم على نسائكم فلا يوطئن فرشكم من تكرهون ولا يأذن في بيوتكم من تكرهون ألا وإن حقهن عليكم أن تحسنوا إليهن في كسوتهن وطعامهن

ب- حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل ثنا سعيد الجريدي عن أبي نضرة حدثني من سمع خطبة رسول الله صلى الله عليه و سلم في وسط أيام التشريق فقال يا أيها الناس ألا إن ربكم واحد وإن أباكم واحد إلا لا فضل لعربي على أعجمي ولا لعجمي على عربي ولا لأحمر على أسود ولا أسود على أحمر إلا بالتقوى أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم قال أي يوم هذا قالوا يوم حرام ثم قال أي شهر هذا قالوا شهر حرام قال ثم قال أي بلد هذا قالوا بلد حرام قال فإن الله قد حرم بينكم دماءكم وأموالكم قال ولا أدري قال أو أعراضكم أم لا كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه و سلم قال ليبلغ الشاهد الغائب

A- Süleyman b. Amr b. Ahvas, babam, Amr b. Ahvas (ra) bana haber verdi ki babam, Peygamber (sav) ile birlikte veda haccında bulunmuştu. Resulullah (sav), hutbesinde Allaha hamdetti, onu övdü, bazı şeyleri hatırlattı ve nasihat etti. Sonra şöyle sordu: “Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir?” Oradakiler: “Ya Rasulallah! Haccı ekber günü” dediler. Bunun üzerine buyurdular ki: “Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu gününüz, şu ayınız, şu beldeniz gibi korunmuş olup, birbirinize haramdır. Dikkat edin! Her katil işlediği cinayetin cezasını kendisi çekecektir. Hiçbir baba çocuğunun suçundan dolayı sorumlu tutulamayacağı gibi hiçbir çocukta babasının yaptığından dolayı sorumlu tutulmaz. Dikkat edin! Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslüman, kendisi helal etmedikçe kardeşinin bir şeyi ona helal olmaz. Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib’in faizi olup hepsi kaldırılmıştır. Dikkat edin cahiliye dönemindeki tüm kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırılan ilk kan davası Haris b. Abdulmuttalib’in kan davasıdır. Haris, Leys oğullarında süt emmekte iken Hüzeyl tarafından öldürülmüştü.

Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranınız. Onlar işlerinizde sizin yardımcılarınızdır. Bunun dışında onların hiçbir şeyine sahip değilsiniz. Onlara zarar vermeye kalkmayın. Ancak apaçık bir suç işlerlerse onları yataklarında ayırınız. Yine düzelmezlerse onları yaralamamak suretiyle dövebilirsiniz. Size itaat ettikleri sürece onlarda suç bulmaya çalışmayınız.

Dikkat ediniz! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınların da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınlarınız üzerinde sizin hakkınız sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamalarıdır. Dikkat ediniz sizin üzerinizde onların hakkı ise yeme ve giyim konusunda iyi davranıp yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirmenizdir.”¹⁰⁰³

B- Ebu Nadra'dan (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber'in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar varki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Sonra, “Bugün hangi gün?” dedi. “Hürmetli gün” dediler. Sonra, “Bu ay hangi ay?” dedi. “Hürmetli ay” dediler. Sonra, “Bu belde hangi belde?” dedi. “Hürmetli belde” dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı – Ravi: Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi- şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.¹⁰⁰⁴

Hutbede iki hadis, bir hadis gibi verilmiş ve ikinci hadisin metninde olmadığı halde, “Hepiniz Âdemin çocuklarısınız. Âdem ise topraktandır.”¹⁰⁰⁵ Allah katında en kıymetliniz takvası çok olanınızdır”¹⁰⁰⁶ kısmı ziyade ile nakledilmiştir.

Misal 3.

III /9. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Din kardeşlerine karşı devamlı kin ve düşmanlık taşıyanlar, ana ve babasına isyan edenler, başkalarına zulüm ve haksızlık yapanlar, zina yapanlar, namuslu ve iffetli kadın

¹⁰⁰³ Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11. Bk: Buhari, Hac, 131; İbn Mace, Nikâh, 13.

¹⁰⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411. Bu hadis bu çalışmamızda IV/46. numara ile geçmişti.

¹⁰⁰⁵ Tirmizi, Menakıb, 57.

¹⁰⁰⁶ Hucurat 49/13.

ve erkeklere iftira edenler, içki ve kibir gibi Allah'ın yasakladığı kötülöklere bulaşanlar, Allah'a eş ve ortak koşanlar.”¹⁰⁰⁷

Hadisin kaynaklarda verilış biçimi (metin), tercüme ve değeriendirme:

أ- حدثنا راشد بن سعيد بن راشد الرملي . حدثنا الوليد عن ابن لهيعة عن الضحاك بن أيمن عن الضحاك بن عبد الرحمن بن عرزب عن أبي موسى الأشعري عن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال (إن الله ليطلع في ليلة النصف من شعبان . فيغفر لجميع خلقه . إلا لمشرك أو مشاحن)

ب - حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا حسن ثنا بن لهيعة ثنا حيي بن عبد الله عن أبي عبد الرحمن الحبلي عن عبد الله بن عمرو ان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال يطلع الله عز و جل إلى خلقه ليلة النصف من شعبان فيغفر لعباده الا لاثنين مشاحن وقاتل نفس

(7) - فان الله يغفر لجميع خلقه الا لعاق والديه و الظالم والفاجر ونحوهم من كل متلبس بما يغضب الله... ج... تعالى ولم يتب الى ربه

A-Ebu Musa el-Eş'ari'den (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah, şaban ayının yarısı gece olunca rahmeti ile nazar eder de; şirk koşan ve kin tutanlardan başka herkesi affeder.”¹⁰⁰⁸

B-Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şaban ayının yarısı gece olunca yarattıklarına rahmeti ile muamele eder. Din kardeşine kin tutan ve intihar edenden başka herkesi affeder.”¹⁰⁰⁹

(7) nolu şerh:¹⁰¹⁰....Şüphesiz Yüce Allah yarattığı herkesi bağışlar. Ancak anne ve babasına asi olanlar, başkalarına haksızlık edenler, günah işlemeyi adet haline getirenler ve bunun gibi Allah Tealayı öfkeliendiren işleri yapmaktan çekinmeyen kimseler Rablerine tövbe etmedikleri sürece bu gece affedilmeyeceklerdir...

Hutbede hadis, şerhte rivayet edilen hadis ve şerh ile birleştirilerek tek bir hadis gibi verilmiştir. Hadis ve şerhinde geçen “İntihar eden, günah işlemeyi adet haline getiren” kısımları çıkarılmış, hadis ve şerhinde olmayan “zina eden, namuslu ve iffetli kadın ve erkeklere iftira eden, içki ve kibir gibi Allahın yasakladığı kötülöklere bulaşan” kısmı metinlerde olmadığı halde ziyade ile nakledilmiştir.

¹⁰⁰⁷ 24.08.2007, Tac. c.5.5.93.not.7

¹⁰⁰⁸ İbn Mace, İkametü's-Salât, 191.

¹⁰⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 176.

¹⁰¹⁰ Mansur Ali Nasif, II, s. 93

3.2. HADİSLERİN TAHLİL EDİLMESİ

3.2.1. Kaynak Kullanımına Dair Değerlendirmeler

Hutbelerde hadislerin kaynağı verilirken ağırlıklı olarak, kütüb-i tis'a (Sahih-i Buhari¹⁰¹¹, Sahih-i Müslim¹⁰¹², Sünen-i Ebi Davud¹⁰¹³, Sünen-i Tirmizi¹⁰¹⁴, Sünen-i Nesei¹⁰¹⁵, el-Muvatta¹⁰¹⁶ ve Müsned-i Ahmed b. Hanbel¹⁰¹⁷, Sünen-i Darimi¹⁰¹⁸, Sünen-i İbn Mace¹⁰¹⁹,) verilmiştir.

Aynı zamanda hutbelerde Hâkim'in Müstedrek'i¹⁰²⁰, Taberani'nin el-Mu'cemü'l-Kebir¹⁰²¹ ve el-Mu'cemü'l-Evsad'ı¹⁰²², Hatib Tebrizi'nin Mişkatü'l-Mesabih'i¹⁰²³, Heysemi'nin Mecmau'z-Zevaid'i¹⁰²⁴, Beyhaki'nin Şuabu'-İman'ı¹⁰²⁵, Mansur Ali Nasîf'in et-Tac'ul-Cami'i, Suyuti'nin el-Camiu's-Sağir'i¹⁰²⁶, Acluni'nin Keşfü'-Hafa'sı¹⁰²⁷, Münziri'nin et-Tergib ve't-Terhib'i¹⁰²⁸, kaynak olarak gösterilmiştir.

Ayrıca Hâkim et-Tirmizi'nin Nevadiru'l-Usul'ü¹⁰²⁹, Münavi'nin Feyzü'l-Kadir'i¹⁰³⁰, Şevkani'nin Fethu'l-Kadir'i¹⁰³¹, Ahmed el-Haşimi'nin Muhtaru'l-Ehadis'in-

¹⁰¹¹ Bk: I/2, 3, 5, 15, II/2, 4, 8, 10, 21, 25, 27,28, 30, 31, 36, 41, 45, 50, III/13, IV/5, 11, 17, 22, 28, 36, 42, 50, 52, 53, 54, 60, 63, 66, 68, 76, 87, 100, 107, 112, 113, 125, 126, 127, 132, 135, 146, 148, 150, 151, 155, 157, 158, 161, 162, 168, 170, 171, 172, 176, 186, 195, 199, 203, 205, 208, 213, 214, 215.

¹⁰¹² Bk: II/1, 5, 13, 15, 16, 22, 34, 41, 58, 59, III/1, 3, 7, 12, IV/14, 15, 20, 27, 29, 39, 42, 55, 61, 73, 101, 102, 103, 114, 117, 131, 140, 146, 149, 172, 153, 154, 156, 169, 177, 197, 204, 207, 208, 211, 215, 216.

¹⁰¹³ Bk: I/16, II/53, III/5, IV/3, 71, 74, 97, 105, 123, 138, 142, 175, 181, 193, 210,

¹⁰¹⁴ Bk: I/3, 9, 10, 12, 13, 17, II/11, 14, 19, 38, 51, 51, 56, 57, 58, III/4, 11, 14, IV/11, 15, 19, 22, 31, 33, 40, 44, 59, 95, 111, 118, 119, 121, 124, 130, 131, 134, 147, 167, 183, 184, 185, 188, 189, 190, 192, 196, 220.

¹⁰¹⁵ Bk: I/11, IV/49, 67, 70.

¹⁰¹⁶ Bk: II/26, IV/12, 80, 112, 143, 163.

¹⁰¹⁷ Bk: I/4, 21, II/9, 40, IV/12, 13, 18, 46, 69, 79, 84, 101, III/15, IV/2, 43, 46, 104, 106, 128, 129, 136, 166, 174, 176, 179, 187, 212.

¹⁰¹⁸ Bk: II/27, IV/9.

¹⁰¹⁹ Bk: II/48, 49, 60, 61, IV/41, 64, 65, 92, III/6, 8, IV/23, 102, 105, 115, 137, 142, 143, 144, 145, 173, 182, 184, 219.

¹⁰²⁰ Bk: III/1, IV/91, 111.

¹⁰²¹ Bk: II/39, IV/108.

¹⁰²² Bk: IV/18.

¹⁰²³ Bk: IV/99.

¹⁰²⁴ Bk: IV/84.

¹⁰²⁵ Bk: IV/21, 37.

¹⁰²⁶ Bk: I/19, II/6, IV/58, 85, 116, 120, 164.

¹⁰²⁷ Bk: II/19, 20, III/16, IV/32, 81.

¹⁰²⁸ Bk: IV/16, 172, 202.

¹⁰²⁹ Bk: IV/83.

¹⁰³⁰ Bk: IV/86.

¹⁰³¹ Bk: IV/165.

Nebevi'si¹⁰³², hadis ağırlıklı tefsirlerden İbn Kesir¹⁰³³ ve İbn Ebi Hatim'in¹⁰³⁴ aynı adı taşıyan Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim'leri, kendilerine ulaşamadığımız Cem'u'l-Fevaid¹⁰³⁵, ve Keşfu'l-Müluk¹⁰³⁶ adlı eserler de hutbelerde nadir de olsa kaynak olarak gösterilmiştir.

Bununla beraber hutbelerde Türkçeye tercüme elden Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi¹⁰³⁷, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte¹⁰³⁸, Müslim Tercümesi¹⁰³⁹, Büluğu'l-Meram Tercümesi¹⁰⁴⁰, Tac Tercümesi¹⁰⁴¹, Riyazü's-Salihin Tercümesi¹⁰⁴² gibi eserler kaynak olarak kullanılmıştır.

Hutbelerde, Türkçe olarak telif edilen Ö. Nasuhi Bilmen'in 500 Hadis'i¹⁰⁴³, H.Hüsnü Erdem'in İlahi Hadisleri¹⁰⁴⁴, H. Basri Çantay'ın Kırk Hadis'i¹⁰⁴⁵, D.İ.B.'nın Komisyona hazırlattığı Seçme Hadisler'i¹⁰⁴⁶ de kaynak olarak gösterilmiştir.

Hutbelerde, hadis kaynağı olmadığı halde Gazali'nin İhya-i Ulumi'd-dini¹⁰⁴⁷, A. Cevdet Paşa'nın Tevarih-i Enbiyası¹⁰⁴⁸, İ. Sarıçam'ın Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı¹⁰⁴⁹ kaynak olarak kullanılmıştır.

Hutbelerde hadislerin kaynağı verilirken, 2 yerde Veda hutbesinden şeklinde verildiği olmuştur.¹⁰⁵⁰ Ayrıca hutbelerde kullanılan hadislerden 24'ü kaynak gösterilmeden verildiği¹⁰⁵¹ tespit edilmiştir.

¹⁰³² Bk: II/17, 18.

¹⁰³³ Bk: I/7, II/37, IV/47, 48, 75, 152.

¹⁰³⁴ Bk: IV/218a.

¹⁰³⁵ Bk: II/47.

¹⁰³⁶ Bk: IV/217.

¹⁰³⁷ Bk: I/6, II/3, 4, 43, III/11, IV/45, 90, 139, 209.

¹⁰³⁸ Bk: II/29, 32, 33, 35, IV/34, 35, 36, 38, 56, 206.

¹⁰³⁹ Bk: IV/94.

¹⁰⁴⁰ Bk: IV/93, 96.

¹⁰⁴¹ Bk: I/18, 14, 20, 22, II/29, 44, 45, 55, III/9, IV/24, 118, 186, 200.

¹⁰⁴² Bk: I/1, 9, 12, 14, II/7, 23, 24, 27, 31, 42, 59, IV/1, 23, 51, 57, 62, 72, 78, 87, 106, 123, 133, 140, 141, 146, 151, 159, 172, 213.

¹⁰⁴³ Bk: IV/25.

¹⁰⁴⁴ Bk: IV/198, 201.

¹⁰⁴⁵ Bk: IV/89.

¹⁰⁴⁶ Bk: IV/101.

¹⁰⁴⁷ Bk: II/12.

¹⁰⁴⁸ Bk: IV/218.

¹⁰⁴⁹ Bk: I/8.

¹⁰⁵⁰ Bk: IV/60, 161.

Hadislerin kaynağını gösterirken bazı kurallara göre hareket etmemiz gerekmektedir. Hadisimiz, kütüb-i tisa'dan Buhari'nin Sahih'i, Nesei, Ebu Davud, Tirmizi, İbn Mace ve Darimi'nin Sünen'lerinde geçiyorsa önce eserin adı sonra kitap adı verilir, sonra da bab numarası yazılır. Buhari, Edeb, 12. gibi. Şayet hadisimiz Müslim'in Sahih'i veya Malik'in Muvatta'nda geçiyorsa önce eserin adı sonra kitabın adı sonra da hadisin numarası verilmelidir. Müslim, İman, 1. gibi. Hadisimiz kütüb-i tisa'dan Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i veya diğer hadis kaynaklarında geçiyorsa cilt ve sayfa numarasını veririz. Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 27. gibi.¹⁰⁵² Bunlarla beraber hadisin numarasını, eserin cilt ve sayfa numaralarını da vermek istersek daha sonra parantez içinde verilebilir.

Hutbelerde bazı hadislerin kaynağı gösterilirken geçerli kurallara uyulmadığı tespit edilmiştir. Bunlar;

1. Hutbelerde hadisin kaynağının verilmemesi¹⁰⁵³ veya Veda Hutbesinden¹⁰⁵⁴ gibi açıklamalarla yetinilmesi.
2. Hadisin kaynağı verilirken ana kaynaklara gidilmeyip tali kaynaklarla yetinilmesi.¹⁰⁵⁵
3. Hadis hangi eserden alınırsa alınsın ana kaynaklardan kontrolünün yapılmaması. Bunun neticesi olarak hadisin, verilen kaynaktaki¹⁰⁵⁶ veya kitap (bölüm) ve babda¹⁰⁵⁷ bulunmadığı tespit edilmiştir.
4. Kaynak gösterirken yeterli ve doğru bilgilerin verilmemesi.

Hadis kaynağının sadece adının¹⁰⁵⁸ verilmesi ya da kaynak eserle beraber (kitap ve bab numarası yerine) cilt ve sayfa numarası¹⁰⁵⁹ verilmesi veya Yazarın adı ile eserin sayfa numarası¹⁰⁶⁰ verilmesi ve diğer¹⁰⁶¹ hata ve eksiklikler görülmüştür.

¹⁰⁵¹ Bk: II/17, III/11, 54, IV/4, 6, 7, 10, 21, 22, 25, 26, 30, 77, 81, 82, 88, 91, 111, 121, 151, 180, 191, 193, 194.

¹⁰⁵² Salahattin Polat, Habil Nazlıgöl, Süleyman Doğanay, *Hadis Araştırma ve Tenkit Kılavuzu*, s. 16, 17.

¹⁰⁵³ Bk: II/27, 54, III/11, IV/4, 6, 7, 10, 21, 22, 25, 26, 30, 77, 81, 82, 88, 91, 111, 121, 151, 180, 191, 193, 194.

¹⁰⁵⁴ Bk: IV/160, 161.

¹⁰⁵⁵ Bk: I/1, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 18, vd.

¹⁰⁵⁶ Bk: I/2, 6, 16, II/5, 15, 20, 30, 47, III/7, IV/60, 107, 108, 129, 187, 195, 196, 198, 211, 207.

¹⁰⁵⁷ Bk: I/10, II/26, 34, 58, 60, III/2, 3, 5, IV/15, 17, 22, 37, 39, 73, 87, 153, 156, 190, 204, 210, 215, 216.

Konu ile ilgili şu misalleri verebiliriz:

Misal 1.

II /54. Hadisin hutbelerde veriliş biçimi:

“Allahım! Bana senin sevgini, seni sevenin sevgisini, beni sana yaklaştıracak amellerin sevgisini nasip et.”¹⁰⁶²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو كريب حدثنا محمد بن فضيل عن محمد بن سعد الأنصاري عن عبد الله بن ربيعة الدمشقي حدثنا عائذ الله أبو إدريس الخولاني عن أبي الدرداء قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كان من دعاء داود يقول اللهم إني أسألك حبك وحب من يحبك والعمل الذي يبلغني حبك اللهم اجعل حبك أحب إلي من نفسي وأهلي ومن الماء البارد قال وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا ذكر داود يحدث عنه قال كان أعبد البشر

Ebu'd-Derda'dan (ra) rivayet oldu ki Resulüallah (sav) şöyle buyurdu: “Davud Peygamber şöyle dua ederdi: “Allahım! seni sevmeyi, seni seveni sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli yapmayı isterim. Allahım! Sevgini canımdan, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle.” Ebu'd-Derda diyor ki: “Resulüallah (sav), Davud (as)’ı andığı zaman ondan bahseder ve insanların en çok ibadet edeniydi” derdi.¹⁰⁶³

Hutbede bu hadis kaynak gösterilmeden verilmiştir.

Misal 2.

IV/160. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Ey insanlar! Canlarınız, mallarınız, namuslarınız her türlü tecavüzden korunmuştur. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allahtan korkmanızı vasiyet ederim. Müslüman müslümanın kardeşidir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir

¹⁰⁵⁸ Bk: II/22, 61, IV/163, 193,

¹⁰⁵⁹ Bk: II/10, 11, III/8, IV/41, 52, 73, 74, 97, 98,

¹⁰⁶⁰ Bk: IV/165.

¹⁰⁶¹ Bk: II/39, IV/80, 83, 95, 174, 184, 214, 220.

¹⁰⁶² 27.01.2006, -----

¹⁰⁶³ Tirmizi, Deavat, 73, Tefsir, 39. Bk: Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 243.

hakka tecavüz helal değildir. Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdemin çocuklarısınız. Âdem ise topraktır. Allah katında en kıymetliniz takvası çok olanınızdır. Arabın Arap olmayana bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.¹⁰⁶⁴

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

أ- حدثنا الحسن بن علي الخلال حدثنا حسين بن علي الجعفي عن زائدة عن شبيب بن غرقدة عن سليمان بن عمرو بن الأحوص حدثنا أبي أنه شهد حجة الوداع مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فحمد الله وأثنى عليه وذكر ووعظ ثم قال أي يوم أحرم أي يوم أحرم قال فقال الناس يوم الحج الأكبر يا رسول الله قال فإن دماءكم وأموالكم وأعراضكم عليكم حرام كحرمة يومكم هذا في بلدكم هذا في شهركم هذا ألا لا يجني جان إلا على نفسه ولا يجني والد على ولده ولا ولد على والده ألا إن المسلم أخو المسلم فليس يحل لمسلم من أخيه شيء إلا ما أحل من نفسه ألا وإن كل ربا في الجاهلية موضوع لكم رؤوس أموالكم لا تظلمون ولا تظلمون غير ربا العباس بن عبد المطلب فإنه موضوع كله ألا وإن كل دم كان في الجاهلية موضوع وأول دم وضع من دماء الجاهلية دم الحرث بن عبد المطلب كان مسترضعا في بني ليث فقتلته هذيل ألا واستوصوا بالنساء خيرا فإنما هن عوان عندهن ليس تملكون منهن شيئا غير ذلك إلا أن يأتين بفاحشة مبينة فإن فعلن فاهجروهن في المضاجع واضربوهن ضربا غير مبرح فإن أطعنكم فلا بغوا عليهن سبيلا ألا إن لكم على نسائكم حقا ولنسائكم عليكم حقا فأما حقكم على نسائكم فلا يوطئن فرشكم من تكرهون ولا يأذن في بيوتكم من تكرهون ألا وإن حقهن عليكم أن تحسنوا إليهن في كسوتهن وطعامهن

ب- حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل ثنا سعيد الجريدي عن أبي نضرة حدثني من سمع خطبة رسول الله صلى الله عليه وسلم في وسط أيام التشريق فقال يا أيها الناس ألا إن ربكم واحد وإن أباكم واحد إلا لا فضل لعربي على أعجمي ولا لعجمي على عربي ولا لأحمر على أسود ولا أسود على أحمر إلا بالتقوى أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم قال أي يوم هذا قالوا يوم حرام ثم قال أي شهر هذا قالوا شهر حرام قال ثم قال أي بلد هذا قالوا بلد حرام قال فإن الله قد حرم بينكم دماءكم وأموالكم قال ولا أدري قال أو أعراضكم أم لا كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في بلدكم هذا أبلغت قالوا بلغ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليبلغ الشاهد الغائب

A- Süleyman b. Amr b. Ahvas, babam, Amr b. Ahvas (ra) bana haber verdi ki babam, Peygamber (sav) ile birlikte veda haccında bulunmuştu. Resulüllah (sav), hutbesinde Allaha hamdetti, onu övdü, bazı şeyleri hatırlattı ve nasihat etti. Sonra şöyle sordu: “Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir? Hangi gün daha mukaddestir?” Oradakiler: “Ya Rasulallah! Haccı ekber günü” dediler. Bunun üzerine

¹⁰⁶⁴ 16.04.2010, Veda Hutbesinden

buyurdular ki: “Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu gününüz, şu ayınız, şu beldeniz gibi kutsal olup, birbirinize haramdır. Dikkat edin! Her katil işlediği cinayetin cezasını kendisi çekecektir. Hiçbir baba çocuğunun suçundan dolayı sorumlu tutulamayacağı gibi hiçbir çocukta babasının yaptığından dolayı sorumlu tutulmaz. Dikkat edin! Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslüman, kendisi helal etmedikçe kardeşinin bir şeyi ona helal olmaz. Dikkat edin! Cahiliye dönemindeki bütün faizler kaldırılmıştır. Anaparanız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlıkta görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz Abbas b. Abdulmuttalib’in faizi olup hepsi kaldırılmıştır. Dikkat edin cahiliye dönemindeki tüm kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırılan ilk kan davası Haris b. Abdulmuttalib’in kan davasıdır. Haris Leys oğullarında süt emmekte iken Hüzeyl tarafından öldürülmüştü.

Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranınız. Onlar işlerinizde sizin yardımcılarınızdır. Bunun dışında onların hiçbir şeyine sahip değilsiniz. Onlara zarar vermeye kalkmayın. Ancak apaçık bir suç işlerlerse onları yataklarında ayırınız. Yine düzelmezlerse onları yaralamamak suretiyle dövebilirsiniz. Size itaat ettikleri sürece onlarda suç bulmaya çalışmayınız.

Dikkat ediniz! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi kadınların da sizin üzerinizde hakları vardır. Kadınlarınız üzerinde sizin hakkınız sevmediğiniz ve hoşlanmadığınız kimseleri evinize almamalarıdır. Dikkat ediniz sizin üzerinizde onların hakkı ise yeme ve giyim konusunda iyi davranıp yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirmenizdir.”¹⁰⁶⁵

B- Ebu Nadra'dan (ra) rivayet oldu ki teşrik günlerinin ortasında Peygamber'in (sav) hutbesini dinleyen (biri) haber verdi ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Ey İnsanlar! Dikkat edin, Şüphesiz Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Şu kadar varki; Arabın arap olmayana, Arap olmayanında arap olana hiçbir üstünlüğü yoktur. Kırmızı benizlinin siyah tenliye, siyah benizlinin kırmızı tenli üzerine takva dışında bir üstünlüğü yoktur. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Sonra, “Bugün hangi gün?” dedi. “Hürmetli gün” dediler. Sonra, “Bu ay hangi ay?” dedi. “Hürmetli ay” dediler. Sonra, “Bu belde hangi belde?” dedi. “Hürmetli

¹⁰⁶⁵ Tirmizi, Tefsir, 10, Rada, 11. Bk: Buhari, Hac, 131; İbn Mace, Nikâh, 13.

belde” dediler. Peygamber (sav): “Şüphesiz ki Allah aranızda kanlarınızı, mallarınızı – Ravi: Irzlarınızı deyip demediğini bilmiyorum, dedi- şu gününüz, şu ayınız ve şu beldenizde haram kılmıştır. Tebliğ ettim mi?” buyurdu. “Allahın Peygamberi (sav) tebliğ etti” dediler. Peygamber (sav): “Burada bulunan, bulunmayana haber versin” buyurdu.¹⁰⁶⁶

Hutbede iki hadis bir hadis gibi ihtisar ve ziyade ile nakledilmiş, kaynak olarak “Veda Hutbesinden” şeklinde bir açıklama ile yetinilmiştir.

Misal 3.

I /7. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Bunu Allah rasülü söylüyorsa doğrudur, inanırım, tasdik ederim...”¹⁰⁶⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا أبو عمرو عثمان بن أحمد بن السماك الزاهد ببغداد ثنا إبراهيم بن الهيثم البلوي ثنا محمد بن كثير الصنعاني ثنا معمر عن الزهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت : لما أسري بالنبي صلى الله عليه وسلم إلى المسجد الأقصى أصبح يتحدث الناس بذلك فارتد ناس ممن كان آمنوا به و صدقوه و سعي رجال من المشركين إلى أبي بكر رضي الله عنه فقالوا : هل لك إلى صاحبك يزعم أنه أسري به الليلة إلى بيت المقدس ؟ قال : أوقال ذلك ؟ قالوا : نعم قال : لئن قال ذلك لقد صدق قالوا : أو تصدقه أنه ذهب الليلة إلى بيت المقدس و جاء قبل أن يصبح ؟ فقال : نعم إني لأصدق ما هو أبعد من ذلك أصدق في خبر السماء في غدوة أو راحة فلذلك سمي أبا بكر الصديق رضي الله عنه

Aişe'den (ra) rivayet olmuştur ki Peygamber (sav) Mescid-i Aksa'ya gece yolculuğu yaptırıldığı günün sabahında insanlar bu konuyu tartıştılar. Peygambere iman edip onu tasdik edenlerden bazıları tereddüt etti. Müşriklerden bazı kimseler Ebu Bekir'e (ra) koşarak: Bir gecede Beyt-i Makdis'e götürüldüğünü iddia eden arkadaşına mı (hala inanıyorsun)? dediler. Ebu Bekir (ra): Bunu O mu söyledi? dedi. Onlar: Evet dediler. Ebu Bekir (ra): Bunu O söylemişse doğrudur, dedi. Bir gecede sabah olmadan Beyt-i Makdis'e gittiğine mi inanıyorsun? dediler. Ebu Bekir (ra): Evet dedi, bundan daha

¹⁰⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 411. Bu hadis bu çalışmamızda IV/46. numara ile geçmiştir.

¹⁰⁶⁷ 25.07.2008 İbni Kesir C.4 s.248

ötesini de tasdik ediyorum, onun sabah akşam semadan getirdiği haberlere de inanıyorum, dedi. Bu sebeple Ebu Bekr (ra), Sıddık ünvanı ile anılır oldu.¹⁰⁶⁸

Hutbede verilen kaynak, hadis ağırlıklı tefsir kitabı olup hadis kaynaklarından değildir.

3.2.2. Hadislerin Sıhhat Açısından Değerlendirilmesi

Hutbelerde geçen hadislerden 65'i, diğer kaynaklarda geçmekle birlikte Buhari ve Müslim'in ittifak ettikleri hadislerdir.¹⁰⁶⁹ Bu hadislerin 54'ünün metni Buhari'ye,¹⁰⁷⁰ 10'unun metni Müslim'e,¹⁰⁷¹ Birinin metni ise Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine¹⁰⁷² aittir.

Hutbelerde geçen hadislerden 28'inin, metni Buhari'ye aittir. Bu hadislerin 18'ini benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁷³ Bu hadislerden yalnız 10'unun metni Buhari'de geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁷⁴

Hutbelerde geçen hadislerden 41'inin metni Müslim'in Sahih'ine aittir. Bu hadislerin 36'sını benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁷⁵ Bu hadislerden yalnız beşinin metni Müslim'de geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁷⁶

Hutbelerde geçen hadislerden 19'unun metni Ebu Davud'un Sünen'ine aittir. Bu hadislerin 15'inin benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁷⁷ Bu hadislerden yalnız dördünün metni Ebu Davud'un Sünen'inde geçmekte olup kütüb-i

¹⁰⁶⁸ Hâkim, IV, 149, 130 (H. No: 4407).

¹⁰⁶⁹ Bk: I/1, 3, 15, 18, II/4, 7, 8, 10, 21, 22, 27, 41, 43, 44, 45, III/2, 10, 13, IV/5, 14, 17, 34, 36, 42, 45, 47, 51, 53, 54, 57, 63, 68, 72, 73, 76, 93, 94, 98, 100, 104, 112, 113, 129, 133, 146, 148, 150, 151, 154, 155, 157, 159, 161, 162, 171, 172, 176, 186, 199, 203, 205, 207, 209, 214, 215.

¹⁰⁷⁰ Bk: I/3, 15, 18, II/4, 7, 8, 10, 21, 27, 41, 43, 44, 45, III/10, 13, IV/5, 34, 36, 42, 45, 47, 51, 53, 54, 57, 68, 72, 76, 93, 98, 100, 112, 113, 129, 133, 146, 148, 150, 151, 155, 157, 159, 161, 162, 171, 172, 176, 186, 199, 203, 205, 209, 214, 215.

¹⁰⁷¹ Bk: I/1, II/22, III/2, IV/14, 17, 63, 73, 94, 154, 207.

¹⁰⁷² IV/104.

¹⁰⁷³ Bk: I/5, 8, II/2, 3, 25, 31, 36, 50, 55, IV/4, 11, 28, 50, 52, 66, 87, 90, 125, 126, 127, 132, 135, 139, 158, 168, 170, 208, 213.

¹⁰⁷⁴ Bk: II/3, 25, 50, IV/4, 28, 126, 139, 158, 168.

¹⁰⁷⁵ Bk: I/2, 14, 22, II/1, 13, 16, 23, 29, 32, 34, 37, 42, 58, 59, III/3, 12, IV/2, 15, 27, 29, 35, 39, 55, 60, 61, 62, 101, 103, 106, 114, 117, 140, 141, 149, 153, 156, 169, 178, 197, 204, 216.

¹⁰⁷⁶ Bk: II/23, 37, IV/101, 197, 204.

¹⁰⁷⁷ Bk: II/5, 53, III/5, IV/3, 26, 71, 74, 77, 97, 105, 123, 138, 142, 152, 175, 181, 194, 206, 210.

sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁷⁸ Bu hadislerin yedisi sahih,¹⁰⁷⁹ biri hasen sahih,¹⁰⁸⁰ dördü hasen,¹⁰⁸¹ biri Hasen liğayrihi,¹⁰⁸² altısı ise zayıftır.¹⁰⁸³

Hutbelerde geçen hadislerden 53'ünün metni Tirmizi'nin Sünen'ine aittir. Bu hadislerin 47'sinin benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁸⁴ Bu hadislerden yalnız altısının metni Tirmizi'nin Sünen'inde geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁸⁵ Bu hadislerin 12'i sahih,¹⁰⁸⁶ 14'ü hasen sahih,¹⁰⁸⁷ 16'sı hasen,¹⁰⁸⁸ biri hasen garib,¹⁰⁸⁹ sekizi zayıf,¹⁰⁹⁰ biri zayıfu'l-isnad,¹⁰⁹¹ ve biri de cidden zayıftır.¹⁰⁹²

Hutbelerde geçen hadislerden altısının metni Nesei'nin Sünen'ine aittir ve tamamı sahihtir. Bu hadislerin üçünün benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁹³ Bunlardan yalnız üçünün metni Nesei'nin Sünen'inde geçmekte olup Kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁹⁴

Hutbelerde geçen hadislerden dördünün metni Malik'in Muvatta'na aittir. Bu hadislerin üçünün benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹⁰⁹⁵ Bu hadislerden

¹⁰⁷⁸ Bk: IV/26, 71, 175, 210.

¹⁰⁷⁹ Bk: II/53, III/5, IV/26, 97, 105, 206.

¹⁰⁸⁰ Bk: IV/138.

Hasen Sahih:1)Senetleri çoğalıp sahih derecesine ulaşan hadis 2) Birden fazla senedi olup da bunlardan bazıları hasen, bazıları da sahih olan hadis 3)Bazı âlimlerce hasen diğer bazılarınca sahih kabul edilen hadis (Tirmizi'nin çokça kullandığı bu ıstılahtan ne kastettiği kesin olarak bilinmemektedir) Aydınlı, s. 68.

¹⁰⁸¹ Bk: II/5, IV/152, 194, 210.

¹⁰⁸² Bk: IV/142.

Hasen liğayrihi: Zayıflığı çeşitli yollarla giderilip hasen derecesine yükselmiş olan hadistir. Aydınlı, s. 68.

¹⁰⁸³ Bk: IV/3, 71, 74, 77, 123, 175.

¹⁰⁸⁴ Bk: I/9, 10, 12, 13, 17, II/11, 14, 33, 35, 38, 46, 51, 52, 54, 56, 57, III/4, 11, 14, IV/10, 19, 23, 24, 31, 33, 40, 44, 59, 78, 95, 96, 99, 111, 118, 119, 121, 124, 130, 131, 134, 147, 160, 167, 183, 185, 189, 190, 192, 193, 200, 218, 219, 220.

¹⁰⁸⁵ Bk: III/14, IV/121,147, 167, 119, 220.

¹⁰⁸⁶ Bk: I/9, 10, II/57, IV/24, 111, 119, 124, 130, 131, 190, 193, 220.

¹⁰⁸⁷ Bk: II/11, 33, 38, 56, III/4, 11, 14, IV/10, 23, 44, 59, 78, 160-a, 218.

¹⁰⁸⁸ Bk: I/12, 13, 17, II/35, 51, IV/19, 31, 33, 95, 96, 134, 167, 189- b, 192, 200, 219

¹⁰⁸⁹ Bk: IV/147.

Hasen garib: Bir ravinin tek başına rivayet ettiği veya rivayetinde teferrüd ettiği hasen hadistir. Aydınlı, s. 68.

¹⁰⁹⁰ Bk: II/14, 46, 52, 54, IV/40, 99, 118, 121.

¹⁰⁹¹ Bk: IV/185.

¹⁰⁹² Bk: IV/183.

Zayıf Cidden: Zehebi ve Sehavi'ye göre cerhin 4., Iraki'ye göre 3. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir surette alınmaz. Aydınlı, s. 163.

¹⁰⁹³ Bk: I/11, II/15, 24, IV/49, 67, 70.

¹⁰⁹⁴ Bk: IV/49, 67, 70.

¹⁰⁹⁵ Bk: II/26, IV/22, 80, 163.

yalnız birinin metni Malik'in Muvatta'ında geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹⁰⁹⁶ Bu hadislerin ikisi sahih,¹⁰⁹⁷ biri hasen,¹⁰⁹⁸ biri hakkında "Peygambere ulaşan bir senetle" açıklamasıyla yetinilmiş, hadisın sıhhati ile ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır.¹⁰⁹⁹

Hutbelerde geçen hadislerden 25'inin metni Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine aittir. Bu hadislerin beşinin benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹¹⁰⁰ Bu hadislerden yalnız 20'sinin metni İbn Mace'nin Sünen'inde geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹¹⁰¹ Bu hadislerin 13'ü sahih,¹¹⁰² biri hasen sahih,¹¹⁰³ üçü hasen,¹¹⁰⁴ biri hasen garib,¹¹⁰⁵ birinin isnadı ceyyid,¹¹⁰⁶ beşi zayıf,¹¹⁰⁷ biri münker'dir.¹¹⁰⁸

Hutbelerde geçen hadislerden yalnız biri Darimi'nin Sünen'inde geçmektedir ve sahihtir.¹¹⁰⁹

Hutbelerde geçen hadislerden 26'sının metni İbn Mace'nin Sünen'ine aittir. Bu hadislerin 16'sının benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹¹¹⁰ Bu hadislerden yalnız 10'unun metni İbn Mace'nin Sünen'inde geçmekte olup kütüb-i

¹⁰⁹⁶ Bk: IV/163.

¹⁰⁹⁷ Bk: II/26, IV/22.

¹⁰⁹⁸ Bk: IV/80.

¹⁰⁹⁹ Bk: IV/163.

¹¹⁰⁰ Bk: I/4, 20, 21, II/9, 40, III/9-b, 15, IV/6, 12, 13, 18, 25, 46, 69, 79, 84, 107, 128, 136, 160, 166, 174, 177, 179, 212.

¹¹⁰¹ Bk: I/20, II/9, 40, III/15, IV/12, 13, 18, 25, 46, 69, 79, 84, 128, 136, 177, 179, 212, 160-پ, 166, 174.

¹¹⁰² Bk: II/9, 40, IV/6, 12, 13, 18, 25, 46, 79, 84, 177, 212, 160-پ

¹¹⁰³ Bk: I/20.

¹¹⁰⁴ Bk. IV/166, 174.

¹¹⁰⁵ Bk: I/4,

¹¹⁰⁶ Bk: I/21.

Ceyyid: 1)Hasen li Zatihi mertebesinden yüksek olmakla beraber sahih derecesine vardığından tereddüd edilen hadis 2) Sahih hadis 3) Makbul hadis, Aydınlı, s. 44.

¹¹⁰⁷ Bk: IV/69, 107, 128, 136, 179.

¹¹⁰⁸ Bk: III/15.

Münker: 1) Zayıf bir ravinin rivayetinde, daha zayıf bir ravi tarafından muhalif şekilde rivayet edilen hadis 2) Zayıf ravinin sika ravi veya ravilere muhalif olarak rivayet ettiği hadis 3) Fuḥṣu'l-Galat, Kesretü'l-Gaflet ve fisk ile muttasıf ravinin rivayet ettiği hadis 4) Sika da olsa bir ravinin tek başına rivayet ettiği hadis (Daha ziyade mütekaddimuna göre) 5) Kendisi sika da olsa zayıf ravilerden münker hadis rivayet eden ravi 6) Buhari'ye göre kendisinden hadis almanın helal olmadığı ravi. Ahmed b. Hanbel ve diğer bazılarına görebu vasıf kendisi sika da olsa rivayetinde teferrüd eden raviler hakkında kullanıldığı için ravinin kendisiyle ihticac edilmesini gerektirmez. Aydınlı, s. 111, 112.

¹¹⁰⁹ Bk: IV/9.

¹¹¹⁰ Bk: II/6, 30, 48, 49, 60, 61, III/6, 7, 8, 9, IV/20, 41, 64, 65, 92, 102, 115, 137, 143, 144, 145, 173, 182, 184, 188, 219,

sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹¹¹¹ Bu hadislerin 11'i sahih,¹¹¹² altısı hasen,¹¹¹³ altısı zayıf,¹¹¹⁴ biri zayıf hasen,¹¹¹⁵ ikisi zayıf cidden (çok zayıf)tır.¹¹¹⁶

Hutbelerde geçen hadislerden biri Vakıdî'nin Kitabı'l-Meğazi'sinde,¹¹¹⁷ biri Hâkim et-Tirmizî'nin Nevadirü'l-Usul adlı eserinde geçmekte olup hadislerin sıhhati hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.¹¹¹⁸ Biri İbn Ebi Hatimi'nin Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim adlı eserinde geçmekte olup rivayetin Dahhak'ın sözü olduğu anlaşılmıştır.¹¹¹⁹

Hutbelerde geçen hadislerden dördü Tabarani'nin el-Mu'cemü'l-Kebir'inde,¹¹²⁰ ikisi el-Mu'cemü'l-Evsad'ında,¹¹²¹ biri de el-Mu'cemü's-Sağir'inde¹¹²² geçmektedir. Bunlardan ikisi hasen,¹¹²³ biri ceyyid,¹¹²⁴ dördü zayıftır.¹¹²⁵

Hutbelerde geçen hadislerden altısının metni Hâkim'in Müstedrek'ine aittir. Bu hadislerin dördünün benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹¹²⁶ Bu hadislerden yalnız ikisinin metni Hâkim'in Müstedrek'inde geçmekte olup kütüb-i sitte'den diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹¹²⁷ Bu hadislerin beşi sahih,¹¹²⁸ biri ise zayıftır.¹¹²⁹

¹¹¹¹ Bk: II/60, III/6, 7, IV/20, 41, 115, 144, 145, 172, 219.

¹¹¹² Bk: II/6, 30, 61, III/8, IV/20, 41, 65, 92, 102, 137, 143.

¹¹¹³ Bk: II/49, 60, III/7, 9- İ, 144, 145.

¹¹¹⁴ Bk: IV/64, 115, 172, 182, 184, 219.

¹¹¹⁵ Bk: IV/188.

¹¹¹⁶ Bk: II/48, III/6.

Cidden Zayıf: Müteahhirundan Zehebi ve İrakinin beşli taksimine göre en ağırından en hafifine doğru İkinci merteye cerh lafızlarındandır. Emin Aşıkutlu, s. 80.

¹¹¹⁷ Bk: IV/180.

¹¹¹⁸ Bk: IV/83.

¹¹¹⁹ Bk: IV/218c

¹¹²⁰ Bk: I/6, II/18, 39, IV/202.

¹¹²¹ Bk: IV/8, 85.

¹¹²² Bk: IV/58.

¹¹²³ Bk: IV/8, 85.

¹¹²⁴ Bk: IV/ 202.

¹¹²⁵ Bk: I/6, II/18, 39, IV/58.

¹¹²⁶ Bk: I/7, III/1, IV/38, 91, 122, 164.

¹¹²⁷ Bk: I/7, IV/91.

¹¹²⁸ Bk: I/7, III/1, IV/38, 91, 122.

¹¹²⁹ Bk: IV/ 122.

Hutbelerde geçen hadislerden beşi Beyhaki'nin Şuabu'l İman'ında geçmektedir.¹¹³⁰ Bunlardan ikisi hasen sahih,¹¹³¹ ikisi zayıf,¹¹³² biri hakkında değerlendirmede bulunulmamıştır.¹¹³³

Hutbelerde geçen hadislerden biri Gazali'nin İhya'sında geçmekte olup bu ifade ile hadisin kaynağı bulunamamıştır, denmektedir.¹¹³⁴ Biri Deylemi'nin Zehru'l-Firdevs'inde geçmekte olup münkerdir.¹¹³⁵ Biri Bezzar'ın Müsned'inde geçmekte olup zayıftır.¹¹³⁶ Biri Kadı İyaz'ın Şifa'sında geçmekte olup hadisin sıhhati hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.¹¹³⁷ Biri Münziri'nin et-Terğib ve't-Terhib'inde geçmekte olup zayıftır.¹¹³⁸ Biri İbn Kesir'in Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim adlı eserinde geçmekte olup hadis hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.¹¹³⁹

Hutbelerde geçen hadislerden altısının metni Suyuti'in el-Camiu's-Sağır'ine aittir. Bu hadislerin üçünün benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹¹⁴⁰ Bu hadislerden yalnız üçünün metni el-Camiu's-Sağır'de geçmekte olup diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹¹⁴¹ Bunlardan ikisi, sahih,¹¹⁴² biri hasen,¹¹⁴³ üçü zayıftır.¹¹⁴⁴

Hutbelerde geçen hadislerden Biri Ali el-Muttaki el-Hindi'nin Kenzü'l-ummal'inde geçmekte olup hadisin sıhhati hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.¹¹⁴⁵ İkisi Münavi'nin Feyzü'l-Kadir adlı eserinde geçmekte olup her ikisi de zayıftır.¹¹⁴⁶

Hutbelerde geçen hadislerden altısının metni Acluni'in Keşfü'l-Hafa'sına aittir. Bu hadislerin beşinin benzer lafızlarla başka kaynaklarda da geçtiğini görüyoruz.¹¹⁴⁷ Bu

¹¹³⁰ Bk: I/16, II/19, IV/21, 37, 201.

¹¹³¹ Bk: II/19, IV/37.

¹¹³² Bk: IV/21, 201.

¹¹³³ Bk: I/16.

¹¹³⁴ Bk: II/12.

¹¹³⁵ Bk: II/47.

¹¹³⁶ Bk: IV/189.

¹¹³⁷ Bk: IV/7.

¹¹³⁸ Bk: IV/16.

¹¹³⁹ Bk: IV/48.

¹¹⁴⁰ Bk: I/19, II/17, IV/89, 108, 120, 196.

¹¹⁴¹ Bk: I/19, II/17, IV/89.

¹¹⁴² Bk: I/19, IV/89.

¹¹⁴³ Bk: IV/120.

¹¹⁴⁴ Bk: II/17, IV/108, 119i

¹¹⁴⁵ Bk: IV/75.

¹¹⁴⁶ Bk: IV/56, 86.

¹¹⁴⁷ Bk: II/20, III/16, IV/32, 81, 116, 211.

hadislerden sadece birinin metni Keşfü'l-Hafa'da geçmekte olup diğer kaynaklarda geçmemektedir.¹¹⁴⁸ Bunlardan dördü zayıf,¹¹⁴⁹ biri münker,¹¹⁵⁰ biri ise manası sahih ancak "Tekellemü fih"¹¹⁵¹ tir.

Hutbelerde geçen hadislerden biri Kandehevi'nin Hayatü's-Sahabe adlı eserinde geçmekte olup hadisin sıhhati hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.¹¹⁵² Biri Elbani'nin Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife'sinde geçmekte olup Elbani, hadis hakkında "La asle leh" aslı yoktur, demiştir.¹¹⁵³ Biri Kadı Abdurrabinnebi'nin Düsturu'l-Ulema adlı eserinde geçmekte olup Hz. Ali'nin (ra) sözünü iktibas eden şairin sözü, Hz. Ali'nin (ra) sözü olarak aktarılmıştır.¹¹⁵⁴ Biri Buhari,¹¹⁵⁵ de geçen bir hadisin şerh kısmında (cünne) kelimesinin açıklamasındaki "Salih ameller günahları yok eder"¹¹⁵⁶ cümlesi hata eseri hadis olarak değerlendirilmiştir.

Hutbelerde geçen hadislerden altı hadisin metnine¹¹⁵⁷ ulaşamamıştır. İki hadisin ise kaynağına¹¹⁵⁸ ulaşamamıştır. Bu sebeple değerlendirme yapılamamıştır.

Hutbelerde geçen hadisleri sıhhat açısından toplu olarak değerlendirecek olursak 322 hadisin, 193'ü sahih, ikisi ceyyid, 18'i hasen sahih, 34'ü hasen, biri hasen liğayrihi, ikisi hasen garib, biri zayıf hasen, biri tekellemü fih'tir. 43'ü zayıf, üçü cidden zayıftır. İki la asla leh, üçü münker, biri Dahhak'ın sözü, biri Hz. Ali'nin sözünü iktibas eden şairin sözü, biri ise hadis olmadığı halde hata eseri hadis olarak değerlendirilen şerhte geçen bir cümledir. Hadislerden sekizi hakkında bir değerlendirme yapılmamış, ikisinin kaynağına, altısının metnine ulaşamamıştır.

¹¹⁴⁸ Bk: IV/81.

¹¹⁴⁹ Bk: II/20, III/16, IV/81, 116

¹¹⁵⁰ Bk: IV/32.

¹¹⁵¹ Bk: IV/211.

Tekellemü fih: Iraki'ye göre cerhin 5., Sehave'ye göre (Buhari dışındaki alimlerde) 6. Mertebede bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sıga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis itibar için alınır. Buhari bu sıgayı, hadisleri terk edilen, hiçbir suretle alınmayan raviler hakkında kullanır. Aydın, s. 153.

¹¹⁵² Bk: IV/43.

¹¹⁵³ Bk: IV/82.

La asla leh: Bilinen bir senedi yok demektir. Aydın, s. 86.

¹¹⁵⁴ Bk: IV/30.

¹¹⁵⁵ Buhari, Savm, 2.

¹¹⁵⁶ Bk: II/28.

¹¹⁵⁷ Bk: IV/88, 109, 110, 187, 191, 217.

¹¹⁵⁸ Bk: II/12, IV/ 198.

3.2.3. Hadislerin İsnadına Dair Değerlendirmeler

Hutbelerde verilen hadislerden büyük bir kısmı sahabe aracılığıyla Hz. Peygamber'den (sav) nakledilen muttasıl¹¹⁵⁹ merfu¹¹⁶⁰ hadislerden oluşmaktadır. Malum olduğu üzere bu istilahlar, sahih, hasen ve zayıf hadisler için kullanılan müşterek lafızlardır. Hadisler genel olarak senedin muttasıl olup olmamasına ve ravilerin adalet ve zabt yönünden durumlarına göre sahih, hasen ve zayıf hükmünü alırlar. Hadislerin bu yönü ile değerlendirilmesi her hadisin sonunda ele alınmıştır.

Hutbelerde kullanılan hadislerden ikisinin kaynaklarında gösterilen bu senedlerinde inkıta¹¹⁶¹ vardır.¹¹⁶² İki hadisin mürsel¹¹⁶³ olduğu tespit edilmiştir. Hadislerden bir kısmının sahabe¹¹⁶⁴ ve tabiundan¹¹⁶⁵ bazı kimselerin sözü olduğu anlaşılmıştır. Hadislerden biri Hz. Ali'in (ra) sözünü iktibas eden şairin sözüdür.¹¹⁶⁶ Ayrıca Buhari¹¹⁶⁷de geçen bir hadisin şerh kısmında (cünne) kelimesinin açıklamasındaki “Salih ameller günahları yok eder”¹¹⁶⁸ cümlesi hata eseri hadis olarak nakledilmiştir

Konu ile ilgili şu misalleri verebiliriz:

Misal 1.

IV/188. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Sadakanın en değerlisi, müslümanın ilim öğrenip müslüman kardeşine öğretmesidir.”¹¹⁶⁹

¹¹⁵⁹ Muttasıl: İster Resulullah'a (sav) ref edilmiş olsun, ister sahabi veya daha berideki bir şahısta kalsın senedinde kesiklik olmayan hadise denir. Suphi es-Salih (trc. M. Yaşar Kandemir) *Hadis İlimleri ve Hadis Istilahları*, Gaye Matbacılık, Ankara 1981, s. 185.

¹¹⁶⁰ Merfu: Hassaten Hz. Peygamber'e (sav) izafe edilen söz, fiil ve takrirlere denir. Suphi es-Salih, s. 181.

¹¹⁶¹ Munkatı Hadis: Senedinde bir kişinin düştüğü veya müphem bir kişinin zikredildiği hadistir. Suphi es-Salih s. 139.

¹¹⁶² Bk: IV/136, 188.

¹¹⁶³ Bk: IV/80, 188.

Mürsel: Mürselin meşhur olan tarifi, senedinden bir sahabi düşen hadis şeklinde yapılmıştır. Âlimlerin çoğunluğu sahabe mürselini zayıf görmeyerek onunla amel etmişlerdir. Suphi es-Salih, s. 13137, 138.

¹¹⁶⁴ Bk: I/16, IV/8, 67,

¹¹⁶⁵ Bk: IV/218-c.

¹¹⁶⁶ Bk: IV/30.

¹¹⁶⁷ Buhari, Savm, 2.

¹¹⁶⁸ Bk: II/28.

¹¹⁶⁹ 24.11.2006, Tirmizi, İlim 7, Ebu Davud, İlim, 10

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا يعقوب بن حميد بن كاسب المدني . حدثني إسحاق بن إبراهيم عن صفوان بن سليم عن عبيد الله بن طلحة عن الحسن البصري عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه و سلم قال (أفضل الصدقة أن يتعلم المرء المسلم علما ثم يعلمه أخاه المسلم)

Eb Hureyre'den (ra) rivayet oldu ki Resulüllah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sadakanın en faziletlisi müslüman bir kimsenin bir ilim öğrenmesi, sonra da o ilmi müslüman kardeşine öğretmesidir.”¹¹⁷⁰

Hadisin kaynakta gösterilen bu senesinde inkıta vardır. Ravilerden Hasan-ı Basri, hadisi Ebu Hureyre'den (ra) değil bir başkasından işitmiştir. Ayrıca hadisin ravilerinden İshak b. İbrahim de zayıftır. Bu sebeplerden dolayı hadis zayıftır.¹¹⁷¹ Suyuti ise hadis için hasendir,¹¹⁷² demiştir.

Misal 2.

IV/80. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Peygamber'e (sav) ‘Mümin korkak olur mu?’ diye soruldu. ‘Olabilir,’ dedi. ‘Mümin cimri olur mu?’ diye soruldu. ‘Olabilir,’ dedi. ‘Mümin yalancı olur mu?’ diye sorulduğunda ise; ‘Hayır olamaz,’ buyurdu.”¹¹⁷³

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

وحدثني مالك عن صفوان بن سليم انه قال قيل لرسول الله صلى الله عليه و سلم أيكون المؤمن جبانا فقال نعم فقيل له أيكون المؤمن بخيلا فقال نعم فقيل له أيكون المؤمن كذابا فقال لا

Safvan b. Selim'den (ra) rivayet oldu. Peygamber'e (sav); Mümin korkak olur mu? diye soruldu. “Olabilir” dedi. Mümin cimri olur mu? diye soruldu. “Olabilir” dedi. “Mümin Yalancı olur mu?” diye sorulduğunda ise, “Hayır olamaz” buyurdu.¹¹⁷⁴

¹¹⁷⁰ İbn Mace, İlim, 20; Bk: es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 80, (H.no: 1262).

¹¹⁷¹ İbn Mace, İlim, 20; Busiri, I, 35.

¹¹⁷² es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s. 80, (H.no: 1262).

¹¹⁷³ 22.01.2010, Muvatta, Kalem c.2.s,252

¹¹⁷⁴ Malik, Muvatta, Kalam, 1795.

Münziri, hadisi Malik'in mürsel olarak rivayet ettiğini söylemiştir.¹¹⁷⁵ Suyuti ise bu hadis, hasen mürseldir,¹¹⁷⁶ demiştir.

Misal 3.

I /16. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Hz. Ömer (r.a) mescitte sadece ibadetle meşgul olup çalışmayanlara ‘Siz burada ne yapıyorsunuz, ekmeğinizi nasıl kazanıyorsunuz?’ diye sorar. Onlar: ‘Biz tevekkül ehliyiz,’ derler. H.z Ömer (ra): ‘Hayır siz tevekkül ehli değil, hazır yiyicilersiniz, size mütevekkilin kim olduğunu haber vereyim mi?’ dedi ve ekledi: Mütevekkil kişi toprağı sürüp tohumu eker, sonra rabbine tevekkül eder.’ buyurdu.”¹¹⁷⁷

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

و روي عن معاوية بن قرة أن عمر بن الخطاب أتى على قوم فقال : ما أنتم ؟ قالوا : نحن المتوكلون قال بل أنتم المتكلمون ألا أخبركم بالمتوكلين ؟ رجل ألقى حبة في بطن الأرض ثم توكل على ربه

Muaviye b. Kurra'dan (ra) rivayet olundu ki: Ömer b. Hattab (ra) (mescitte) bazı kimselere rastladı ve “Siz kimsiniz?” dedi. Onlar: Biz tevekkül ehliyiz, dediler. Ömer (ra): “Hayır siz hazır yiyicilersiniz. Size mütevekkilin kim olduğunu haber vereyim mi? Mütevekkil toprağı tohumu eker, sonra Rabbine tevekkül eder” buyurdu.¹¹⁷⁸

Hadis, Hz. Ömer'in (ra) tevekkül ile ilgili bir değerlendirmesidir.

3.2.4. Tercümesi Problemlili Olan Hadisler

Hutbelerde verilen hadis-i şeriflerin bazılarının tercümesinde hatalar tespit edilmiş ve hadisin metniyle uyuşmayan farklı anlamlar ortaya çıkmıştır.¹¹⁷⁹ Konu ile ilgili şu hadisleri misal olarak verebiliriz:

¹¹⁷⁵ Münziri, III, 368.

¹¹⁷⁶ es-Suyuti, *Tenviru 'l-Havalik*, II, 254.

¹¹⁷⁷ 22.05.2009, Ebu Davut Allah'a tevekkül babı H.No:1215

¹¹⁷⁸ Beyhaki, II, 81, (H.no:1215).

¹¹⁷⁹ Bk: I/10, II/3, III/7, 13, IV/27, 37, 52, 192 no.lu hadisler.

Misal 1.

II /3. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Rabbine karşı görevini yapanla yapmayanın misali, diri ile ölünün misali gibidir.”¹¹⁸⁰

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا محمد بن العلاء حدثنا أبو أسامة عن بريد بن عبد الله عن أبي بردة عن أبي موسى رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم (مثل الذي يذكر ربه والذي لا يذكر ربه مثل الحي والميت)

Ebu Musa el-Eş'ari (ra) şöyle demiştir: Peygamber (sav): “Rabbini anan kimse ile anmayan kimsenin durumu, diri ile ölünün durumu gibidir” buyurdu¹¹⁸¹

Hadisin baş kısmındaki “Rabbine karşı görevini yapanla yapmayanın misali” kısmı yanlış tercüme edilmiştir. Doğrusu “Rabbini anan kimse ile anmayan kimsenin durumu” şeklinde olmalıdır.

Misal 2.

III /7. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Allah Teâlâ şaban ayının on beşinci gecesi kullarına bakar ve yeryüzünde bulunanlardan şirk koşanlarla haset edenler hariç, bütün müminleri bağışlar.”¹¹⁸²

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا راشد بن سعيد بن راشد الرملي . حدثنا الوليد عن ابن لهيعة عن الضحاك بن أيمن عن الضحاك بن عبد الرحمن بن عرزب عن أبي موسى الأشعري عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال (إن الله ليطلع في ليلة النصف من شعبان . فيغفر لجميع خلقه إلا لمشرك أو مشاحن)

Ebu Musa el-Eş'ari'den (ra) rivayet olduğuna göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah Teala şaban ayının onbeşinci gecesi kullarına rahmet nazarıyla bakar ve herkese mağfiret eder. Yalnız şirk koşanı, kin ve düşmanlıkta aşırı gideni mağfiret

¹¹⁸⁰ 22.08.2008, Tecridi sarih/2160

¹¹⁸¹ Buhari, Daavat, 66.

¹¹⁸² 15.08.2008, Müslim, Salât/222

etmez.”¹¹⁸³

Hutbede “مشاحن” yanlış tercüme edilmiştir.

Misal 3.

III /13. Hadisin hutbede veriliş biçimi:

“Resulüllah (sav) Medineye hicret ettikten sonra da bu orucu tutmuş ve müminlere de tutmalarını tavsiye etmiştir.”¹¹⁸⁴

“Ramazan orucu farz kılındıktan sonra da peygamberimizin tavsiyesi üzerine bu oruç sünnet olarak tutula gelmiştir.”¹¹⁸⁵

Hadisin kaynaklarda veriliş biçimi (metin), tercüme ve değerlendirme:

حدثنا عبد الله بن مسلمة عن مالك عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت كان يوم عاشوراء تصومه قريش في الجاهلية وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصومه فلما قدم المدينة صامه وأمر بصيامه فلما فرض رمضان ترك يوم عاشوراء فمن شاء صامه ومن شاء تركه

Aişe (ra) şöyle demiştir: Cahiliyet devrinde Kureyş halkı aşure günü oruç tutardı. Resulüllah da aşure günü oruç tutardı. Medineye geldiği zaman da bu hal üzere bu orucu tuttu ve müslümanların da bu orucu tutmalarını emretti. Ramazan orucu farz kılınca aşure günü orucunu terketti. Artık isteyen bu orucu tuttu, dileyen de onu terketti.¹¹⁸⁶

Hutbede hadisin, “Ramazan orucu farz kılınca aşure günü orucunu terk etti. Artık isteyen bu orucu tuttu, dileyen ise onu terk etti” kısmı hutbeyi yazan kişi tarafından “Ramazan orucu farz kılındıktan sonra da peygamberimizin tavsiyesi üzerine bu oruç sünnet olarak tutula gelmiştir” şeklinde Hz. Peygamber’in (sav) tavsiye ettiğini ifade ediyor. Hâlbuki hadisten Hz. Peygamber’in (sav) aşure orucunu tavsiye ettiğini değil, kişinin iradesine bıraktığını görüyoruz.

¹¹⁸³ İbn Mace, İkametü’s-Salat, 191.

¹¹⁸⁴ 03.02.2006, Buhari, savm 69, II, 251. Müslim, Sıyam 19 no:128

¹¹⁸⁵ 03.02.2006, Buhari, savm 69, II, 251

¹¹⁸⁶ Buhari, Savm, 69,Tefsir, 2. Bk: Müslim, Sıyam, 113, 128; Ebu davud, Sıyam 64; Tirmizi, Savm, 49; Malik, Muvatta, Savm, 11; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 143; Darimi, Savm, 46.

3.2.5. Bazı Hadislerin İsnad Şeması

Bu başlık altında örnek olması açısından tezimiz içerisinde geçen bazı hadislerin isnad şemasını oluşturarak hadisin senedinde geçen ravileri araştırıp hadis hakkında bir kanaate varmaya çalışacağız. Bu hadisler, Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 327’de geçen Ebu Hureyre hadisi; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 91, 163, 216’da geçen Hz. Aişe hadisi; Hakim, Müstedrek, IV, 149’da geçen Hz. Aişe hadisi; Taberani, Mu’cemü’s-Sağır, I, 57’de geçen Abdullah b. Amr hadisi ve İbn Mace, Et’ime, 52’de geçen Hz. Aişe hadisidir. Hadisin senediyle birlikte metin ve tercümesini verdikten sonra raviler hakkındaki görüşleri kısa ve özlü bir şekilde ifade edeceğiz. Daha sonra hadisin sıhhati hakkındaki değerlendirmeleri de göz önünde bulundurarak kanaatimizi ortaya koyacağız.

Misal 1. II /9.

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا عبد الصمد عن حماد عن سهيل عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن الله كره لكم ثلاثا ورضي لكم ثلاثا رضي لكم أن تعبدوه لا تشركون به شيئا وأن تعصموا بحبل الله جميعا وأن تنصحووا لولاة الأمر وكره لكم قيل وقال وإضاعة المال وكثرة السؤال

Ebu Hureyre'den (ra), Peygamber'in (sav) şöyle dediği rivayet olmuştur: “Şüphesiz Yüce Allah sizin için üç şeyden hoşnut olmaz, üç şeyden de razı olur. Ancak kendisine kulluk etmenizden, Ona hiçbir şeyi ortak koşmamanızdan ve Onun emirlerine sınıksız sarılıp ihtilafa düşmemenizden ve yöneticilere nasihat etmenizden razı olur. Dedikodu yapmanızdan, harcamanızda israf etmenizden ve gereksiz yere çok soru sormanızdan da hoşlanmaz.”¹¹⁸⁷

Ebu Hureyre (ö.58/678): 5374 hadis rivayet etmiştir. En çok hadis rivayet edenler içinde 1. sırada yer almıştır. Bunların 335’i Sahihayn’da 93’ü yalnız Buhari’de 189’u yalnız Müslim’de kalan 4757’si de diğer hadis kitaplarında geçmektedir. Ebu Hureyre’den hadis rivayet eden ravilerin sayısı 800’ü geçmektedir.¹¹⁸⁸

¹¹⁸⁷25.12.2009; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 327.

¹¹⁸⁸ Zebidi, I, 26.

Zekvan es-Sem'an et-Temimi (ö.101/719): Künyesi Ebu Salih'dir. Ahmed b. Hanbel onun için sika sika¹¹⁸⁹ demiştir.¹¹⁹⁰ İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiş, İclî ise ona sika demiştir.¹¹⁹¹

Süheyl b. Ebi Salih Zekvan (ö.?): 3.tabakadan, Künyesi, Ebu Yezid'dir. İbn Hacer, Süheyl hakkında şöyle demiştir: "İbn Ebi Hatim, Süheyl'in hadisi yazılır fakat delil olmaz, Nesei, Süheyl'in hadisi yazılır ve araştırılır, demişlerdir. İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir. Buhari, Tarih'inde Süheyl'in bir kardeşi vefat edince ona çok üzüldü ve hadislerden çoğunu unuttu, demiştir. Müslim, ondan şahid olarak birçok rivayette bulunmuştur. Malik de ondan rivayette bulunmuştur."¹¹⁹² İclî, Süheyl sikadır, Malik, Süheyl'den unutkanlığından önce hadis almıştır,¹¹⁹³ demiştir.

Hammad b. Seleme b. Dinar el-Basri (ö.167/783): Yahya b. Main ve Ahmed b. Hanbel,¹¹⁹⁴ "Hammad b. Seleme sika'dır," demişlerdir.¹¹⁹⁵ Beyhaki, "Hammad yaşlanınca hafızasının bozulması sebebiyle Buhari onun hadisini terk etmiştir ancak Müslim onun hadisini rivayet etmiştir," demiştir. Nesei de Hammad sorulunca sika demiştir.¹¹⁹⁶

Abdussamed b. Adbülvaris (ö.207/822): İbn Hacer onun hakkında şöyle demiştir: "İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir. Hâkim, ثقة مأمون¹¹⁹⁷ demiştir. Ali b. Medini ise Abdussamed ثبت¹¹⁹⁸ demiştir."¹¹⁹⁹

¹¹⁸⁹ Sika sika: Zehebi ve İraki'ye göre ta'dilin 1., İbn Hacer'e göre 2., Sehavi'ye göre 3. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir terimdir. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis ihticac için alınır. Bk: Aydın, s. 139.

¹¹⁹⁰ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, Daru İhyaü't-Türasi'l-Arabi (Birinci Baskı) Buyrut 1952, III, 450; Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el-Askalani İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, Matbaaatü Dairati'l-Mearif en-Nizaniyye, (Birinci Baskı) el-Hind 1326, III, 219.

¹¹⁹¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, (thk. Muhammed Avvame), Daru'r-Reşid, (Birinci Baskı), Suriye 1986, III, 219.

¹¹⁹² İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, IV, 263.

¹¹⁹³ Şemsüddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz ez-Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal fi Nakdi'r-Rical*, (thk. Ali Muhammed el-Becvi), Daru'l-Marife 1963, II, 243.

¹¹⁹⁴ ez-Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal*, I, 590.

¹¹⁹⁵ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, III, 138.

¹¹⁹⁶ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 17.

¹¹⁹⁷ Me'mun: İraki'ye göre ta'dilin 3., Sehavi'ye göre 5. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sıga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır, itibar için alınır. Bk: Aydın, s. 95.

¹¹⁹⁸ Sika: Adalet ve Zabt sahibi ravi. Bk: Aydın, s. 138.

¹¹⁹⁹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, VI, 327.

Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani el-Mervezi (ö.241/855): Muhaddis ve fakih olup aynı zamanda Hanbelî mezhebinin imamıdır. Hemen hemen bütünüyle hadislerle meşgul olmuştur. Hadis rivayetinde önemli bir yere sahiptir. Ahmed b. Hanbel hadiste emiru'l-mü'minin sayılmıştır. En meşhur eseri Müsned'idir.¹²⁰⁰

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (ö.290/903): “Üstad oğlu üstad” diye övülen Abdullah'ın geniş hadis bilgisini babası da takdir eder. Nesei ve Darakutni, Abdullah'ın sika olduğuna şahidlik etmektedirler. حدثنا عبد الله حدثني أبي ibaresiyle rivayet edilen hadisler Ahmed b. Hanbel'in derlediği rivayetlerdir. “أبي” kelimesi olmaksızın “حدثنا عبد الله” şeklinde rivayet edilenler ise Abdullah'ın Zevaid (Müsned'e ilave ettiği hadislerdendir.)'indendir.¹²⁰¹

Ebu Hureyre (ö.58/678)

↓

Zekvan es-Sem'an et-Temimi (ö.101/719)

↓

Süheyl b. Ebi Salih Zekvan (ö.?)

↓

Hammad b. Seleme b. Dinar el-Basri (ö.167/783)

↓

Abdussamed b. Adbülvaris (ö.207/822)

↓

Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani (ö.241/855)

↓

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (ö.290/903)

Buhari, Hammad b. Seleme ve Süheyl b. Ebi Salih hariç hadisin diğer ravilerinden rivayette bulunmuştur. Hadisin ravilerinin tamamı Müslim'in sika ravilerindendir. Hadisin isnadı Müslim'in şartlarına göre sahihtir.

¹²⁰⁰ M. Yaşar Kandemir, “Ahmed b. Hanbel” DİA, İstanbul 1989, II, 75; Suphi Salih, s. 337.

¹²⁰¹ Selahaddin Polat, “Abdullah b. Ahmed b. Hanbel”, DİA, İstanbul 1988, I, 81.

Misal 2. IV/25.

حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا هاشم بن القاسم قال ثنا مبارك عن الحسن عن سعد بن هشام بن عامر قال أتيت عائشة فقلت يا أم المؤمنين أخبريني بخلق رسول الله صلى الله عليه و سلم قالت كان خلقه القرآن أما تقرأ القرآن قول الله عز و جل { وإنك لعلی خلق عظیم } قلت فإني أريد أن أتبتل قالت لا تفعل أما تقرأ { لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة } فقد تزوج رسول الله صلى الله عليه و سلم وقد ولد له

Sad b. Hişam b. Amir'den (ra) rivayet oldu ki O şöyle demiştir: Aişe (ra)'ya geldim: Ey Müminlerin Annesi! Resulullah'ın (sav) ahlakını söylersin? dedim. Aişe (ra): O'nun ahlakı Kurandır. Siz Kuran okumuyor musunuz? Allah Tealanın sözü: “Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin” (Kalem 68/4) ayetidir. Ben: Evlenmeyip ibadete yönelerek kendimi Allaha vermek istiyorum, dedim. Dedi ki: Bunu yapma! Sen, “Andolsun ki, Resulullah (sav), sizin için, Allah ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allahı çok zikredenler için güzel bir örnektir.” (Ahzab 33/21) ayetini okumadın mı? Şüphesiz Peygamber (sav) evlenmiş ve çocukları da olmuştur, dedi.¹²⁰²

Hız. Aişe (57/677): Ümmü'l-Mü'minin Aişe-i Sıddıka (ra) 2210 hadis rivayet etmiştir. En çok hadis rivayet edenler içinde 4. sırada yer almıştır. Bunlardan 174'ü Sahihayn'da, 54'ü yalnız Buhari'de, 68'i yalnız Müslim'de diğer 1914'ü ise diğer kaynaklarda geçmektedir.¹²⁰³

Sa'd b. Hişam b. Amir el-Ensari el-Medeni: Enes b. Malik'in amcasıdır.¹²⁰⁴ Nesei, Sa'd sikadır, demiştir. İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir. Hind bölgesinde Mukran denilen yerde gazada iken şehid düşmüştür.¹²⁰⁵

el-Hasen b. Yesar b. El-Basri (ö.110/728): Künyesi Ebu Said'dir. İbn Hıbban Sikat'ta 37 yılında baliğ olduğunu, 120 sahabiye gördüğünü, tedlis yaptığını, Basra halkının en fasih konuşanı, en büyük fakihi, zahidi ve abidi olduğunu söylemiştir.¹²⁰⁶ Hadisi çoğunlukla sahabeden alması sebebiyle Hasan-ı Basri'nin tedlisinin rivayetlerini olumsuz şekilde etkileyecek durumda olmadığını söylemek mümkündür.¹²⁰⁷

¹²⁰² 11.04.2008, 06.06.2008, Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 91, 163, 216.

¹²⁰³ Zebidi, I, 26.

¹²⁰⁴ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IV, 96; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 483.

¹²⁰⁵ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 483.

¹²⁰⁶ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, II, 269

¹²⁰⁷ Ahmet Yücel, “Hasan-ı Basri” (Hadis İlmindeki Yeri), DİA, İstanbul 1997, XVI, 303.

Zürare b. Evfa el-Amidi (ö.93/712): Künyesi Ebu Hacıb'dır. Nesei, ona sika demiş, İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir.¹²⁰⁸ Yahya b. Main de sika demiştir.¹²⁰⁹

Yunus b. Ebi İshak (152/769): Künyesi Ebu İsrail'dir. Osman ed-Darimi, İbn Main'den rivayetle sika, Ebu Hatim ve es-Saci, saduk, Nesei, "La be'se bih" demişlerdir. İbn Hıbban Sikat'ta zikretmiştir.¹²¹⁰

İsmail b. Ayyaş b. Selim el-Ansi (181/797): Künyesi Ebu Utbe'dir. Nesei, Ehli Şam'ın hadislerinde salihdir, İbn Huzeyme hadisiyle ihticac edilmez, Tirmizi ise sahih demiştir.¹²¹¹

Mübarek b. Füdale (166/782): Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, İbn Main'e Mübarek'i sordum, hadisi zayıftır, demiştir.¹²¹² Ebu Zür'a, Mübarek çoğunlukla tedlis yapar, "Haddesena" dediği zaman sikadır demiştir. İbn Ebi Hatim, Mübarek hakkında İbn Main'den gelen rivayetler muhtelifdir, demiştir. Nesei, Mübarek zayıftır, demiştir. İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir. Darakutni, Mübarek leyyin'dir,¹²¹³ hatası çoktur, hadisine itibar edilir, demiştir.¹²¹⁴

Haşim b. el-Kasım (134/207): Künyesi Ebu'n-Nadr'dır. Zehebi,¹²¹⁵ İbn Medini ve Yahya b. Main, Ebu'n-Nadr sika, Ahmed b. Hanbel ise saduk¹²¹⁶ demişlerdir.¹²¹⁷

Katade b. Daime es-Sedusi (100/718): Künyesi Ebu'l- Hattab'dır. Yahya b. Main, Katade sikadır, demiştir.¹²¹⁸ Zehebi, onun için hafız, sika ve sebt'tir¹²¹⁹ lakin tedlis yapar, demiştir.¹²²⁰ Ahmed b. Hanbel Basralıların en hafızı idi, demiştir. İbn Hıbban,

¹²⁰⁸ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 322.

¹²⁰⁹ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, III, 603.

¹²¹⁰ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XI, 433.

¹²¹¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, I, 323.

¹²¹² İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VIII, 338.

¹²¹³ Leyyin: Zehebi, Iraki ve Sehavi'ye göre bi-Umde manasınadır. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis itibar için alınır. Bk: Aydınli, s. 89, 58.

¹²¹⁴ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, X, 28.

¹²¹⁵ ez-Zehebi, *el-Kaşif fi ma'rifeti men lehu rivayetiün fi'l-kütübü's-sitte*, (thk. Muhammed Avvame), Daru'l-Kible, (Birinci Baskı), Cidde, 1992, II, 332.

¹²¹⁶ Saduk: Zehebi ve Iraki'ye göre ta'dilin 3., Sehavi'ye göre 5. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir şiga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır. Bk: Aydınli, s. 132.

¹²¹⁷ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 105.

¹²¹⁸ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VII, 133.

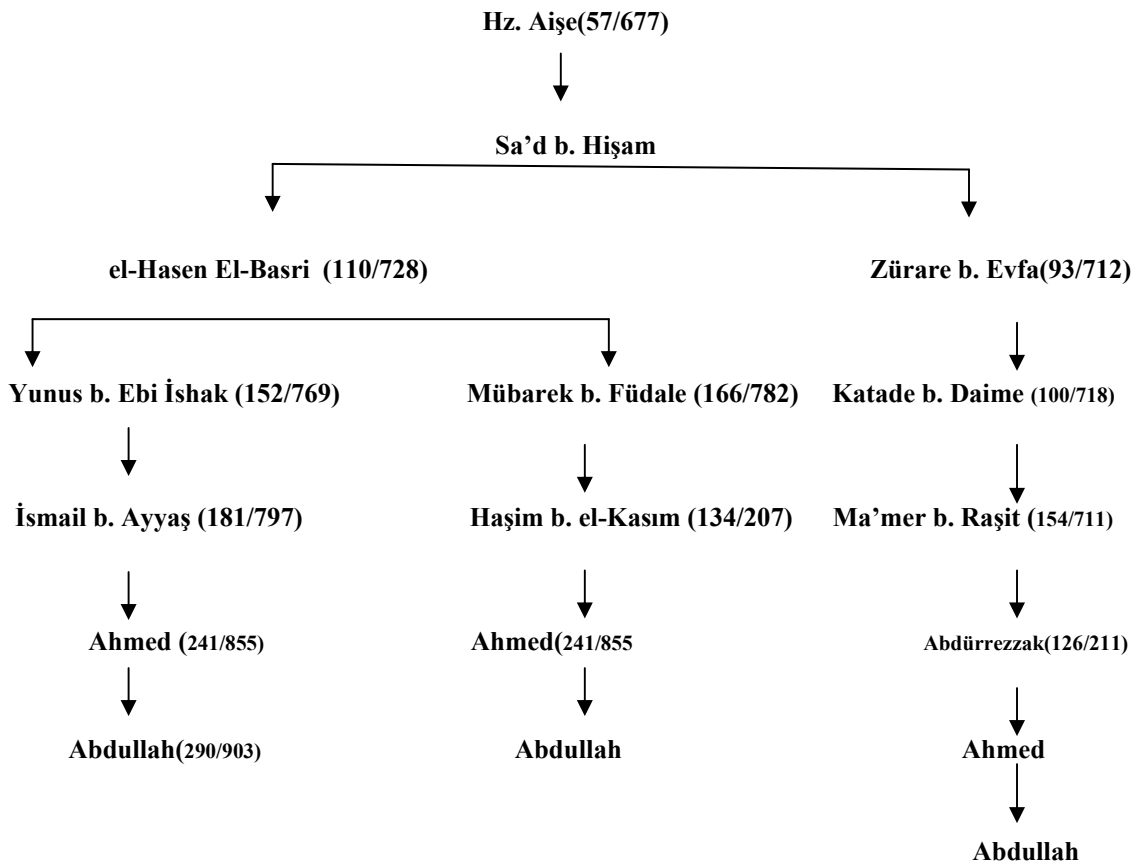
¹²¹⁹ Sebt: Özü sözü doğru, zabtı tam, hüccet sayılan ravi. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis ihticac için alınır. Bk: Aydınli, s. 136.

¹²²⁰ ez-Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal*, III, 385.

Sikat'ta Katade kuran ve fıkhıta insanların âlimlerinden, döneminin hafızlarındandı, demiştir.¹²²¹

Ma'mer b. Raşid el-Ezdi (154/711): İcli, sika, Ebu Hatim, salihu'l-hadis,¹²²² Nesei ise sika ve me'mun¹²²³ demişlerdir. İbn Hıbban, Sikat'ta zikretmiştir.¹²²⁴

Abdürrezzak b. Hemmam (126/211): Ebu Hatim, hadisi yazılır ve hadisiyle ihticac edilir, demiştir. İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiş ve ezberden hadis rivayet ettiği zaman hata eder, demiştir. İcli ise sika demiştir.

¹²²¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, VIII, 351.

¹²²² Salihu'l-Hadis: Zehebi ve Iraki'ye göre ta'dilin 4., Sehavi'ye göre 6. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis itibar için alınır. Bk: Aydın, s. 136.

¹²²³ Me'mun: Iraki'ye göre ta'dilin 3., Sehavi'ye göre 5. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır, itibar için alınır. Bk: Aydın, s. 95.

¹²²⁴ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, X, 243.

Abdullah, Ahmed b. Hanbel, İsmail b. Ayyaş, Yunus b. Ebi İshak, Hasan-ı Basri ve Hz. Aişe seneiyle gelen hadisin senesinde inkıta vardır. Zira Hasan-ı Basri hadisi Hz. Aişe'den değil Sa'd b. Hişam'dan işitmiştir. Yunus b. İshak ve Zürrare b. Ekva tariklariyle gelen hadislerin metni "O'nun ahlakı kurandır" cümlesinden ibarettir. Abdullah, Ahmed b. Hanbel, Hişam b. el-Kasım, Mübarek b. Fudale, el-Hasen el-Basri, Sa'd b. Hişam tariklariyle gelen hadisin metni ise "Aişe (ra)'ya geldim: Ey Müminlerin Annesi! Resulüllah'ın (sav) ahlakını söylermisin? dedim. Aişe (ra): O'nun ahlakı Kurandır. Siz Kuran okumuyor musunuz? Allah Tealanın sözü: "Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin" (Kalem 68/4) ayetidir. Ben: Evlenmeyip ibadete yönelerek kendimi Allaha vermek istiyorum, dedim. Dedi ki: Bunu yapma! Sen, "Andolsun ki, Resulüllah (sav), sizin için, Allah ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allahı çok zikredenler için güzel bir örnektir." (Ahzab 33/21) ayetini okumadın mı? Şüphesiz Peygamber (sav) evlenmiş ve çocukları da olmuştur" şeklindedir. Hadis sahihtir.

Misal 3. I /7.

حدثنا أبو عمرو عثمان بن أحمد بن السماك الزاهد ببغداد ثنا إبراهيم بن الهيثم البلوي ثنا محمد بن كثير الصنعاني ثنا معمر عن الزهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت : لما أسري بالنبى صلى الله عليه وسلم إلى المسجد الأقصى أصبح يتحدث الناس بذلك فارتد ناس ممن كان آمنوا به و صدقوه و سعي رجال من المشركين إلى أبي بكر رضي الله عنه فقالوا : هل لك إلى صاحبك يزعم أنه أسري به الليلة إلى بيت المقدس ؟ قال : أوقال ذلك ؟ قالوا : نعم قال : لئن قال ذلك لقد صدق قالوا : أو تصدقه أنه ذهب الليلة إلى بيت المقدس و جاء قبل أن يصبح ؟ فقال : نعم إني لأصدق ما هو أبعد من ذلك أصدق في خبر السماء في غدوة أو روحة فلذلك سمي أبا بكر الصديق رضي الله عنه

Aişe'den (ra) rivayet olmuştur ki Peygamber (sav) Mescid-i Aksa'ya gece yolculuğu yaptırıldığı günün sabahında insanlar bu konuyu tartıştılar. Peygambere iman edip onu tasdik edenlerden bazıları tereddüt etti. Müşriklerden bazı kimseler Ebu Bekr (ra)'e koşarak: Bir gecede Beyt-i Makdise götürüldüğünü iddia eden arkadaşına mı (hala inanıyorsun)? dediler. Ebu Bekr (ra): Bunu O mu söyledi? dedi. Onlar: Evet dediler. Ebu Bekr (ra): Bunu O söylemişse doğrudur, dedi. Bir gecede sabah olmadan Beyt-i Makdis'e gittiğine mi inanıyorsun? dediler. Ebu Bekr (ra): Evet dedi, bundan daha

ötesini de tasdik ediyorum, onun sabah akşam semadan getirdiği haberlere de inanıyorum, dedi. Bu sebeple Ebu Bekr (ra), Sıddık ünvanı ile anılır oldu.¹²²⁵

H. Aîşe (57/677): Ümmü'l-Mü'minin Aîşe-i Sıddıka (ra) 2210 hadis rivayet etmiştir. En çok hadis rivayet edenler içinde 4. sırada yer almıştır. Bunlardan 174'ü Sahihayn'da, 54'ü yalnız Buhari'de, 68'i yalnız Müslim'de diğer 1914'ü ise diğer kaynaklarda geçmektedir.¹²²⁶

Urve b. ez-Zübeyr (94/713): Künyesi Ebu Abdillâh'tır. İbn Sa'd, Urve fakih, alim, hadisi çok, sebt¹²²⁷ ve me'mun¹²²⁸dur.¹²²⁹

Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zühri(124/742): Künyesi Ebu Bekr'dir. Hadiste alemdir.¹²³⁰ İbn Medini, Zühri'nin 2000 hadisi vardır, demiştir. Ebu Davud, Zühri'nin 2000 hadisi olduğu halde binden daha çoğu isnadlıdır, demiştir.¹²³¹

Ma'mer b. Raşid el-Ezdi (154/771): İclî, sika, Ebu Hatim, salihu'l-hadis, Nesei ise sika ve me'mun demişlerdir. İbn Hıbban, Sikat'ta zikretmiştir.¹²³²

Muhammed b. Kesir es-San'ani(216/831): Buhari, Ahmed'in ona zayıftır, dediğini söylemiştir. Nesei ona "Leyse bi'l-kaviyy"¹²³³ demiştir. İbn Sa'd onun son zamanlarda ihtilat ettiğini söylemiştir.¹²³⁴

İbrahim b. el-Heysem el-Beledi(?): Künyesi Ebu İshak'tır.¹²³⁵ Zehebi, onun için Darakutni ve Hatib el-Bağdadi'nin sika dediğini, İbn Adiy'nin onu Kamil'de zikrettiğini, Hadisü'l-Ğar'ın dışında hadisinin sahihtir, dediğini söylemiştir.¹²³⁶

¹²²⁵ Hâkim, Marifetü's-Sahabe, IV, 149, 130, H. No: 4407.

¹²²⁶ Zebidi, I, 26.

¹²²⁷ Sebt: Özü sözü doğru, zabtı tam, hüccet sayılan ravi. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis ihticac için alınır. Bk: Aydınlı, s. 136.

¹²²⁸ Me'mun: Iraki'ye göre ta'dilin 3., Sehavi'ye göre 5. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır, itibar için alınır. Bk: Aydınlı, s. 95.

¹²²⁹ ez-Zehebi, *el-Kaşif*, II, 18.

¹²³⁰ Alem: Bir raviyi diğerlerinden ayırmaya yarayan ismi, künyesi, lakabı. Bk: Aydınlı, s. 35.

¹²³¹ ez-Zehebi, *el-Kaşif*, II, 219.

¹²³² İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, X, 243.

¹²³³ Leyse bi'l-kaviyy: Zehebi, Iraki'ye göre cerhin 5., Sehavi'ye göre 6. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği bir hadis itibar için alınır. Bk: Aydınlı, s. 88.

¹²³⁴ ez-Zehebi, *Siyer-ü A'lami'n-Nübelâ*, Daru'l-Hadis, Kahire 2006, VIII, 434.

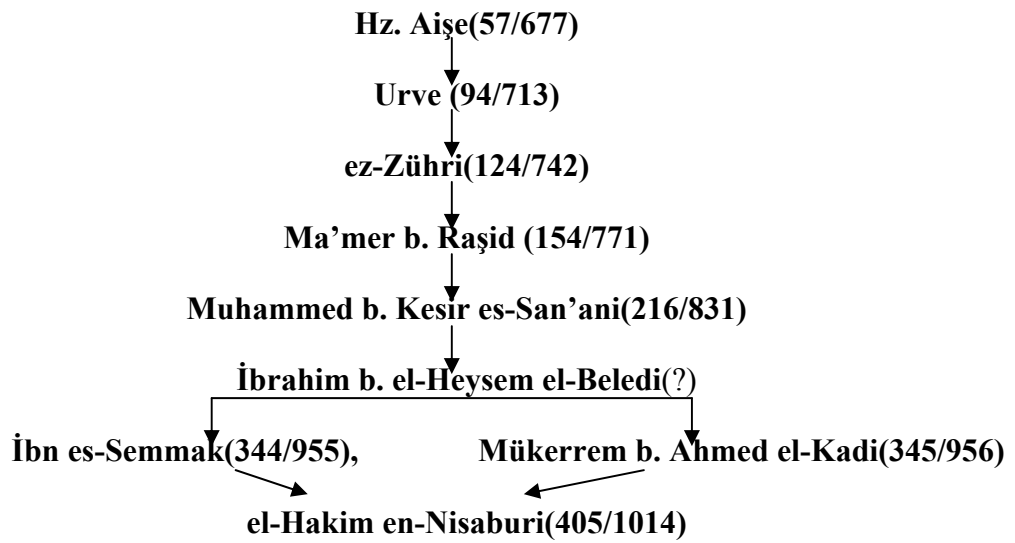
¹²³⁵ ez-Zehebi, *Siyer-ü A'lami'n-Nübelâ*, XVII, 18.

¹²³⁶ ez-Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal*, I, 73.

Osman b. Ahmed b es-Semmak(344/955):Künyesi Ebu Amr'dır. Zehebi, Darakutni'nin onun sikattan olduğunu, Hatib el-Bağdadi'nin "Sikat Sebt" dediğini söylemiştir.¹²³⁷

Mükerrem b. Ahmed el-Kadi(345/956): Zehebi, ona Hatib el-Bağdadi'nin sika dediğini nakletmektedir.¹²³⁸

Muhammed b. Abdillan el-Hakim en-Nisaburi(405/1014): Künyesi Ebu Abdillan'tır. el-Müstedrek adlı eseriyle tanınan meşhur hadis hafızı.

Hadisin ravilerinden Muhammed b. Kesir es-San'ani hakkında hadis münekkitleri tarafından farklı lafızlar kullanılmış, Hâkim ise onun için ta'dilin dördüncü derecesi lafızlarından saduk'tur (hadisiyle ihticac edilir), demiş ve Buhari ve Müslim'in şartlarına göre hadis sahihtir ancak her ikisi de hadisi rivayet etmemişlerdir, demiştir.¹²³⁹

Misal 4. IV/58.

حدثنا أحمد بن سهل بن أيوب الأهوازي حدثنا علي بن بحر بن بري حدثنا هشام بن يوسف الصنعاني أنبأنا بن جريج عن بن أبي ذئب عن الحارث بن عبد الرحمن بن أبي ذباب عن أبي سلمة بن عبد الرحمن عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الراشي والمرتشي في النار

¹²³⁷ ez-Zehebi, *Siyer-ü A'lami'n-Nübelâ*, XII, 49;

¹²³⁸ ez-Zehebi, *Siyer-ü A'lami'n-Nübelâ*, XII, 91.

¹²³⁹ Hâkim, IV, 149, (H.no: 4407).

Abdullah b. Amr'dan (ra) rivayet oldu ki Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Rüşvet alan da veren de cehennemdedir.”¹²⁴⁰

Abdullah b. Amr (65/684): İsimleri Abdullah olan dört fakih sahabiden biridir. Hadisleri yazması için Hz. Peygamber (sav) ona özel olarak izin vermiştir. Kendisinden 700 civarında hadis rivayet edilmiştir. Bunun sebebi Abdullah b. Amr hazretlerinin Ehli Kitaba ait kitapları mütalea edip onlardan da rivayet etmesidir ki Tabiin'den birçoğu israiliyat karışabilir korkusuyla ondan rivayet etmek istememişlerdir.¹²⁴¹

Ebu Seleme b. Abdurrahman (94/713veya 104/722): İsmi Abdullah, İsmail, isim ve künyesi bir olup Ahmed ve Ebu Seleme diyenler olmuştur. Ebu Zür'a, onun için sika ve imam¹²⁴² demiştir.¹²⁴³

El-Haris b. Addirrahman b. Ebi Zi'b (129/746): Künyesi Ebu Hind'dir. İbn Hacer, Tehzib'de onun için saduk¹²⁴⁴ demiştir.¹²⁴⁵

Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Zi'b (80/158): Ahmed b. Hanbel, İbn Ebi Zi'b sikadır, demiştir.¹²⁴⁶

Abdūlmelik b. Abdūlaziz b. Cüreyc (150/767): Künyesi Ebu'l-Velid'dir. Ahmed b. Hanbel, İbn Cüreyc sebt¹²⁴⁷ ve sahihu'l-hadis'dir, demiştir. Ebu Zür'a'ya İbn Cüreyc sorulunca, ¹²⁴⁸ *بخ من الائمة* (ne kadar güzel anlamına ta'dil lafzıdır) demiştir.¹²⁴⁹

Hişam b. Yusuf es-San'ani (197/812): Künyesi Ebu Abdirrahman'dır. Abdurrahman, babam Ahmed b. Hanbel'e Hişam b. Yusuf'u sordum da sika, mutkın dedi, demiştir.¹²⁵⁰

¹²⁴⁰ Taberani, *Mu'cemü's-sağir*, (thk. Muhammed Şekur Muhammed), Mektebetü'l-İslami, (Birinci Baskı) Beyrut 1985, I, 57, (H.no: 58); el-Bezzar, III, 247; es-Suyuti, *el-Camiu's-sağir*, s.275, (H.no:4490).

¹²⁴¹ Zebidi, I, 116; es-Salih, Subhi, s. 320.

¹²⁴² İmam: 1. Hâkim, huccet, hafız ıstılahlarının muradifi olan muhaddis manasına kullanılır. Hadis ilminde üstadı kâmil mertebesini bulan zat; 2. Sehavi'ye göre ta'dilin 4. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis ihticac için alınır. Bk: Aydınlı, s. 74.

¹²⁴³ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XII, 115.

¹²⁴⁴ Saduk: Zehebi ve Iraki'ye göre ta'dilin 3., Sehavi'ye göre 5. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır. Bk: Aydınlı, s. 132.

¹²⁴⁵ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, I, 146.

¹²⁴⁶ ez-Zehebi, *Siyer-ü A'lami'n-Nübelâ*, VI, 561

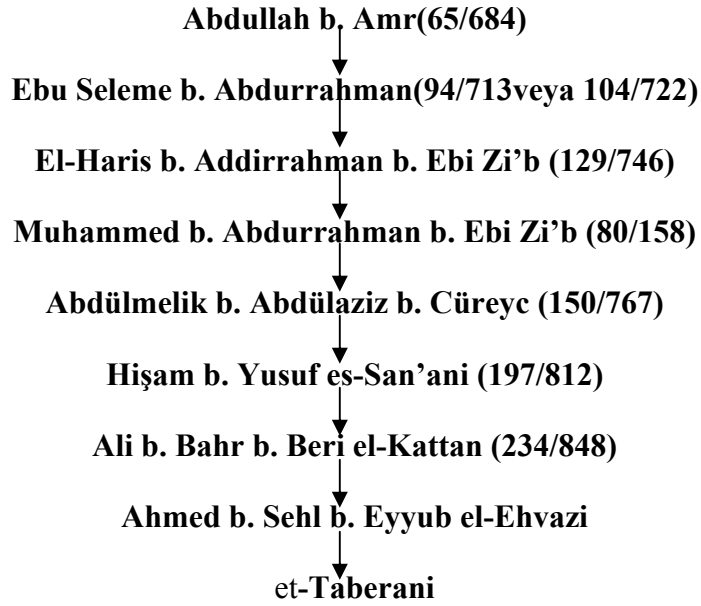
¹²⁴⁷ Sebt: Özü sözü doğru, zabtı tam, hüccet sayılan ravi. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis ihticac için alınır. Bk: Aydınlı, s. 136.

¹²⁴⁸ Bah mine'l-Eimeh: Ahmed b. Hanbel ravileri yüksek derecede ta'dil ederken zaman zaman Hz. Peygamber'in de ne kadar güzel anlamında kullanmış olduğu bu lafzı kullanır. Pek çok örneği olan bu şekilde ta'dil edilenler arasında Salim b. Keysan, Said Ebi Bürde ve İmran b. Hadir es-Sedusi sayılabilir. Ali b. El-Medini de bu lafzı kullanarak İsa b. Yunus'u ta'dil etmiştir. Aşıkutlu, s. 188.

¹²⁴⁹ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, V, 358.

Ali b. Bahr b. Beri el-Kattan (234/848): Künyesi Ebu'l-Hasen'dir. İbn Main, Ebu Hatim, İclî, İbn Kani ve Darakutni onun için sika demişler, Hâkim ise sika, me'mun demiştir. İbn Hıbban onu Sikat'ta zikretmiştir.¹²⁵¹

Ahmed b. Sehl b. Eyyub el-Ehvazi: Zehebi, Siyer-i A'lamü'n-Nübela'da Ahmed b. Sehl el-Ahvazi'den başka bir açıklamada bulunmamıştır.

Hadis hakkında Taberani, Mu'cem'de hadisin Haşim b. Yusuf'dan başka İbn Cüreyc'den rivayet edenin olmadığı, ondan da Ali b. Bahr'ın teferrüd ettiğini açıklamış olması ve Taberani'nin şeyhi Ahmed b. Sehl el-Ahvezi'nin durumunun bilinmemesi sebebiyle hadisin bu isnadı zayıftır.

Misal 5. IV/219.

حدثنا إبراهيم بن محمد بن يوسف الفريابي . حدثنا وساج بن عقبة بن وساج . حدثنا الوليد بن محمد الموقري .
حدثنا الزهري عن عروة عن عائشة قالت دخل النبي صلى الله عليه وسلم البيت . فرأى كسرة ملقاة . فأخذها
فمسحها ثم أكلها وقال (يا عائشة أكرمي كريما . فإنها ما نفرت عن قوم قط فعادت إليهم).

Aişe (ra) şöyle demiştir: Bir gün Peygamber (sav) eve girdi de yere atılmış bir ekmek parçası gördü. Onu yerden alıp sildikten sonra yedi ve: “Ya Aişe! Nimete saygı göster. Çünkü O bir kavimden nefret ederse bir daha onlara dönmez, buyurdu.”¹²⁵²

¹²⁵⁰ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 70.

¹²⁵¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, VII, 284.

¹²⁵² İbn Mace, *Et'ime*, 52.

H. Aîşe (57/677): Ümmü'l-Mü'minin Aîşe-i Sıddıka (ra) 2210 hadis rivayet etmiştir. En çok hadis rivayet edenler içinde 4. sırada yer almıştır. Bunlardan 174'ü Sahihayn'da, 54'ü yalnız Buhari'de, 68'i yalnız Müslim'de diğer 1914'ü ise diğer kaynaklarda geçmektedir.¹²⁵³

Urve b. ez-Zübeyr (94/713): Künyesi Ebu Abdillâh'tır. İbn Sa'd, Urve fakih, alim, hadisi çok, sebt ve me'mun'dur.¹²⁵⁴

Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zühri(124/742): Künyesi Ebu Bekr'dir. Hadiste alemdir. İbn Medini, Zühri'nin 2000 hadisi vardır, demiştir. Ebu Davud, Zühri'nin 2000 hadisi olduğu halde binden daha çoğu isnadlıdır, demiştir. .¹²⁵⁵

el-Velid b. Muhammed el-Mukiri (182/798): Künyesi Ebu Beşer'dir. Ebu Hatim er-Razi onun için hadisi zayıf, Ebu Zür'a er-Razi, leyyinü'l-hadis,¹²⁵⁶ İbn Main, leyse bişey,¹²⁵⁷ Nesei, sika değildir, hadisi münkerdir, bir kere de hadisi metruktür, demişlerdir. İbn Hacer: "Ebu Davud, el-Velid zayıftır, bana Muhammed b. Yahya dedi ki el-Velid b. Muhammed el-Mukiri ve Abdurrahman b. Yezid'in Zühri'den sahih ve münker rivayetleri vardır" demiştir.¹²⁵⁸ Yahya b. Main, el-Velid kezzab'tır, demiştir.¹²⁵⁹

Vessac b. Ukbe b. Vessac: Künyesi Ebu Ukbe'dir. Zehebi, onun için sika demiş,¹²⁶⁰ İbn Hıbban ise onu Sikat'ta zikretmiştir.¹²⁶¹

İbrahim b. Muhammed b. Yusuf el-Firyabi: Ebu Hatim er-Razi, İbrahim b. Muhammed saduk, demiştir.¹²⁶²

¹²⁵³ Zebidi, I, 26.

¹²⁵⁴ ez-Zehebi, *el-Kaşif*, II, 18.

¹²⁵⁵ ez-Zehebi, *el-Kaşif*, II, 219.

¹²⁵⁶ Leyyinü'l-Hadis: 1. Iraki'ye göre cerhin 5., İbn Hacer'e göre 6., Sehari'ye göre (Darekutni'nin kullanışı hariç) 6. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis itibar için alınır; 2. Rivayet etmiş olduğu hadisler az olmakla beraber bu hadisler arasında, onun hadisinin terk edilmesine sebep olacak kadar zayıf olanlarda bulunan ravi. Bk: Aydınli, s. 89.

¹²⁵⁷ Leyse bişey: 1. Zehebi ve Sehari'ye göre cerhin 4., Iraki'ye göre 3. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği bir hadis hiçbir suretle alınmaz; 2. Yahya b. Main bu sigayı cerh için de kullanmakla beraber bazen ravinin az hadis rivayet etmiş biri olduğu manasında kullanılır ki bu durumda cerh edici bir siga olmaz. Bk: Aydınli, s. 89.

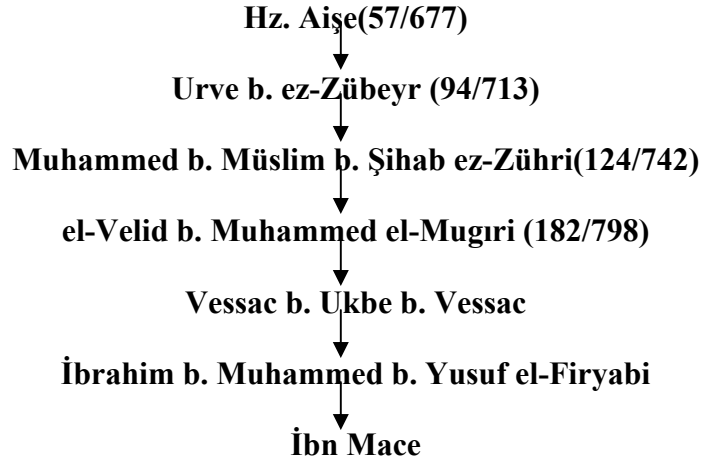
¹²⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XI, 148.

¹²⁵⁹ İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 15.

¹²⁶⁰ ez-Zehebi, *el-Kaşif*, II, 349.

¹²⁶¹ İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XI, 116.

¹²⁶² İbn Ebi Hatim er-Razi, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, II, 131.

Busiri, hadisın ravilerden el-Velid b. Muhammed'in zayıf olması sebebiyle hadisın bu senedi zayıftır¹²⁶³ demiştir.

¹²⁶³ Busiri, IV, 31.

SONUÇ

2006–2010 yılları arası, Kayseri İl Müftülüğü hutbelerinde yer alan hadislerin sayısı 500'dür. Bu durum hutbelerde hadis kullanımı açısından olumludur.

Hutbelerde genel olarak metni kısa hadisler, kaynaklarda olduğu şekliyle verilmiş, metni uzun hadisler ise, ihtisar edilerek sunulmuştur. Hutbelerde ihtisar yolu ile hadislerin kullanılmasının bazı mahzurları söz konusudur. Hutbelerde ihtisarla verilen bir hadisin ya vürud sebebine ya da hadis içerisinde geçen diğer konulara değinilmemektedir. Hadisde ifade edilen anlam, böylece bağlamından koparılmakta, niçin ve hangi ortamda söylendiği kapalı kalmaktadır. Bu durumun göz ardı edilmesi bir problemdir. Hâlbuki hadisin sebab-i vüruduna değinilmesi, hadisin daha iyi anlaşılmasını sağladığı gibi hutbenin anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır. Hadis içerisinde geçen başka konulara değinilmemesi, hutbelerde hadis kullanımı açısından diğer bir problemidir.

Hutbelerde hadislerin bir kısmının manası metne bağlı kalmadan mefhumî olarak, bir kısmının manası da yorumlu olarak verilmiştir. Hadis kullanımı açısından mefhumî mana ile verilen hadisler hakkında leh vealeyte farklı görüşler ileri sürülebilir. Hadislerin yoruma bağlı kullanımında ise hutbeyi yazan kişi hadise kendi yorumunu da katarak konunun daha iyi açıklanmasına yönelmiştir. Hutbelerde bu tür hadis kullanımının olumlu yönleri varsa da olumsuz yönleri de vardır. Zira bazı hadisler farklı yorumlara da müsaittir. Hutbelerde; hadisin ifade ettiği mana anlaşılır bir şekilde verildiği takdirde cemaatin dini bilgileri öğrenmesine katkı sağlayacaktır. Değilse, bazı yanlış anlamaların ortaya çıkacağı muhakkaktır.

Hutbelerde geçen hadislerin bir kısmında, metinlerde olmayan bazı ilaveler yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tür yaklaşımlarda hadisin manasından uzaklaşıldığı gibi hadisin barındırdığı diğer manalardan da uzaklaşılmış olmaktadır. Bu durum da hutbelerde hadis kullanımı açısından bir problemidir.

Hutbelerde hadislerin kaynağı verilirken ağırlıklı olarak, kütüb-i tis'a esas alınmıştır. Bu durum kaynak kullanımı açısından olumludur. Bununla beraber Türkçe'ye tercüme edilen hadis kaynakları veya Türkçe olarak telif edilen bazı eserler de kaynak olarak

gösterilmiştir. Böyle durumlarda hadisin ana kaynaklardan kontrolünün yapılması muhtemel birtakım problemleri önlemesi açısından idealdir. Nadir de olsa hadis kaynağı olmayan eserler de kaynak olarak verilmiştir. Bu durum kaynak kullanımı açısından bir eksikliktir. Ayrıca hutbelerde kullanılan hadislerden bir kısmının kaynak gösterilmeden verildiği tespit edilmiştir. Bu durum tasvib edilmeyecek bir başka problemidir.

Ayrıca hadislerin kaynağı gösterilirken bazı geçerli kurallara uyulmadığı da tespit edilmiştir. Kaynak göstermedeki bu problem ve eksiklikler yoğun olarak görülmüştür.

Hutbelerde geçen hadisler, sıhhat açısından toplu olarak değerlendirildiğinde 322 hadisten, 213'ü sahih, 38'i hasen, 47'si zayıf, ikisi "La asla leh", üçü münker, biri Dahhak'ın sözü, biri Hz. Ali'nin sözünü ıktibas eden şairin sözü, biri ise hadis olmadığı halde hata eseri hadis olarak değerlendirilen şerhte geçen bir cümledir. Hadislerden sekizi hakkında bir değerlendirme yapılmamış, ikisinin kaynağına, altısının ise metnine ulaşamamıştır. Bu durumu yüzde olarak ifade edecek olursak %66,14'ü sahih, %11,8'i hasen, %14,5'i zayıf ve %7,41'i de diğerleri şeklindedir.

Hadislerin büyük çoğunluğunun sahih ve hasen hadis olması olumlu bir sonuçtur. Zayıf hadisle amel konusu ihtilaflı olmakla beraber, bazı hadisler farklı senetlerle rivayet edilmekte, hadisin bir senedi zayıf iken diğer senetleri hasen veya sahih olabilmektedir. Böyle hadislerin farklı varyantları araştırılarak sıhhat yönü daha kuvvetli olan varyantın tercih edilmesi hutbelerde hadis kullanımı açısından daha olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Bu konu ile ilgili diğer bir husus, amellerin faziletleri konusunda İslam âlimlerinin müsamahakâr tavrıdır. Hutbelerde kullanılan zayıf hadislerin bir bölümü de bu konularla ilgili hadislerden oluşmaktadır.

Kullanılan hadisler arasında az da olsa belli bir senedi olmayan, münker, hadis olmadığı halde hadis gibi verilen haberler geçmektedir. Bu tür haberler konusunda son derece titiz davranmak gerekir. Çünkü bu husus büyük bir sorumluluğu gerektirmektedir.

Ayrıca hutbelerde verilen hadislerin bazılarının tercümesinde problemler tespit edilmiş ve hadisin metniyle uyuşmayan farklı anlamlar ortaya çıkmıştır. Bu hususlar da bir başka problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşaret edilmesi gereken diğer bir husus, gündeme bağlı olarak işlenen konularda aynı hadislerin tekrar edilmiş olmasıdır. Tezimizde en çok tekrar edilen I/9, I/12, II/27, IV/15, 23, 100, 118, 151, 172, 208 numaralı hadislerin bu tür konulara bağlı hadisler olduğu görülmüştür. Hutbelerde hadislerin sıklıkla tekrar edilmesi normal olmakla birlikte, konu ile ilgili varsa farklı hadislerle de yer verilmesi, cemaat üzerinde, toplumda hadis kültürünün gelişmesi ve sünnetin tabana yayılması açılarından olumlu bir etki sağlayacaktır.

Hulasa, hutbelerde hadis kullanımında karşılaşılan problem ve eksiklikler çözülmeyecek problemler değildir. Bu konuda değişik çözüm yolları geliştirilebilir. Mesela, Hutbe hazırlayan personele yönelik “Hutbede Hadis Kullanımı ve Problemleri” gibi ihtiyaca göre belli aralıklarla hizmetiçi seminer çalışmaları düzenlenebilir. Teknik imkânlar da kullanılarak hadis kaynaklarına ulaşma ve kaynaklardan kısa sürede üst seviyede yararlanma imkânları sağlanabilir. Zira bu konuya ilgi duyanların işini kolaylaştıran birçok hadis programları olduğu gibi gün geçtikçe de bu programlar geliştirilmektedir.

KAYNAKLAR

- el-Acluni, İsmail b. Muhamed el-Cerahi, *Keşfu'l-Hafa ve Muzilu'l-İlbas*, I-II (Mücellled), Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (3.Baskı) Beyrut 1408/1988.
- Armaner, Neda, *Hitabet ve Dini İrşat Üzerine*, D.İ.B. Yayınları, (2.Baskı) Ankara 1964.
- Aşıkkutlu, Emin, *Hadiste Rical Tenkidi Cerh ve Ta'dil İlmi*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.
- Avcı, Casim, "Hilafet" DİA. Cilt XVII, İstanbul 1998.
- Aydınlı, "İhtisar", DİA. Cilt XXI, İstanbul 2000.
- Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Timaş, İstanbul 1987.
- el-Azimabadi, Ebu Abdurrahman Muhammed Eşref b. Emir b. Ali b. Haydar es-Sıddiki, *Avnü'l-Ma'bud şerhu Sünen-i Ebi Davud ve meahu Haşiyetü İbn Kayyim* (Tehzibü Sünen-i Ebi Davud), I-XIV, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (2.Baskı) Beyrut 1415.
- Baktır, Mustafa, "Hutbe" DİA., Cilt XVIII, İstanbul 1998.
- Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. Hüsayin b. Ali b. Abdilllah b. Musa, *Şuabu'l-İman*, I-VII, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, (1.Baskı) Beyrut 1410.
- el-Bezzar, Ebu Bekir Ahmed b. Amr el-Basri (210-292), *Müsnedü'l Bezzar (el-Bahru'z-Zehhar)*, I-XVIII, Mektebetü'l- Ulum ve'l-Hikem, (1.Baskı) Medine 1988-2009.
- Buhari, Ebu Abdilllah, Muhammed b. İsmail, el-Cufi, *el-Camiu's-Sahih*, (thk. Dr. Mustafa Dib el-Buğa), I-VI, Dar-u İbn Kesir, (3. Baskı) Beyrut 1987.
- *Edebü'l-Müfred*, (thk. Muhammed Fuad Abdülbaki) Beşairu'l-İslamiyye, (3.Baskı), Beyrut 1989.

- el-Busiri, Ebu'l-Abas Şihabüddin Ahmed b. Ebi Bekr b. İsmail b. Selim. b. Kaymaz b. Osman (840), *Misbahu'z-Züccace fi Zevaidi İbn Mace*, (thk. Muhammed el-Münteki el-Keşnavi), I-IV, Daru'l-Arabiyye, (2.Baskı) Beyrut 1403.
- Cevdet, Ahmet Paşa, *Miyar-ı Sedat*, (Hazırlayan: Kudret Büyükcoşkun), İşaret yayınları, İstanbul 1998.
- el-Ceziri, Abdurrahman, *el-Fıkh ale'l- Mezahibi'l-Erbea (Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı)*, I-IV, (trc. Hasan Ege), Bahar Yayınevi, İstanbul 1976.
- Çakan, *Hadis Edebiyatı*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, (6. Baskı) İstanbul 2008.
- İsmail Lütfi, *Dini Hitabet*, Kuşak Yayınları, Ankara 1975.
- Çetin, Abdurrahman, *Hitabet ve İrşad*, Emin Yayınları, (2. Baskı) Bursa 2008.
- Darimi, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sünen*, (thk. Fevaz Ahmed Zemreli, Halid es-Sebu'ul-Âlemi), I-II, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut 1407.
- ed-Deylemi, Ebu's-Şuca' Şiraveyh b. Şehradar b. Şiraveyh el-Hemedani el-Mülekkab İlkiya, *el-Firdevs bi Me'suri'l-Hıtab*, I-V, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (1.Baskı), Beyrut 1986.
- Doğan, Recai, "Cumhuriyet öncesi Dönemde Yaygın Din Eğitimi Açısından Hutbeler", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, XXXIX, Ankara Üniversitesi, Basınevi, Ankara 1999.
- Döndüren, Hamdi, "Hutbe", Şamil İslam Ansiklopedisi, III, 30-33, İstanbul 1991.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani el- Ezdi, *es- Sünen* (thk. Muhammed Muhiddin Abdülhamid), I-IV, Daru'l-Fikri'l-Arabî, Beyrut trs.
- Efendioğlu, Mehmet, "Takti'", DİA. Cilt XXXIX, İstanbul 2010.
- el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I-VII, Müessesetü Garras, (1.Baskı), Kuveyt 2002.
- *Daifü Ebi Davud*, I-II, Müessesetü Garras, (1.Baskı), Kuveyt 1423.

- Ebu Abdurrahman Muhammed Nasuriddin, *Silsiletü'l-Ehadisü's-Sahihatü ve Şey'ün min fıkhiha ve Fevaidüha*, I-VII, Mektebetü'l-Mearif, (1. Baskı), Riyad 1995, 1996, 2002.
- *Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife*, I-XIV, Daru'l-Mearif, (1.Baskı), Riyad, 1992.
- Elmalı, Hüseyin, “Hitabet”DİA. Cilt XVIII, İstanbul 1998.
- Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhya-ü Ulumi'd-Din* (trc. Ali Arslan), I-X, Arslan Yayınları, (3. Baskı), İstanbul 1978.
- Görgülü, Hasan Ali, “Hz. Peygamber'in Hutbede İzlediği Metod ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları”, *S. D. Ü. İ. F. Dergisi*, sayı: 3, Isparta 1997.
- Hâkim, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Abdillâh en-Neysaburi, *el-Mustedrek ale's-Sahihayn bi Ta'liki'z-Zehebi*, I-V, Daru'l-Marife 1418/1998.
- el-Hakim et-Tirmizi, Ebu Abdullâh Muhammed b. Ali b. El-Hasen b. Beşr (H.320), *Nevadiru'l-Usul fi Ehadisi'r-Rasul* (thk. Abdurrahman Umeyra), I-IV, Daru'l-Cil, Beyrut trs.
- el-Hatib el-Bağdadi, Ebu Bekr Ahmed b. Ali b. Sabit, *el-Kifaye fi İlmi'r-Rivaye*, Daru Kütübü'l-Hadis- el-Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut 1986.
- el-Herevi, Ali b. (Sultan) Muhammed, Ebu'l-Hasen Nureddin el-Molla el-Kari (H.1014), *el-Masnu fi Marifeti'l-Hadisi'l-Mevdu' (el-Mevduatü's-Suğra)*, (thk. Abdü'l-Fettah Ebu Gudde), Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1398.
- el-Heysemi, Ebu'l-Hasen Nureddin Ali b. Ebi Bekr (807/1404), *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbeu'l-Fevaid* (thk. Hüsamü'd-Din el-Kudsi), I-X, Mektebetü'l-Kutsi, Kahire 1414/1994.
- el-Hindi, Alaüddin Ali el-Müttaki b. Hüsameddin (M.976), *Kenzü'l-Ummal fi Süneni'l-Akval ve'l-Efal*, Mektebetü't-Türasi'l-İslami, (1.Baskı), Haleb 1980.

- İbn Abdirabbih Ahmed b. Muhammed el-Endelüsi, *el-Ikdü'l-Ferid*, Daru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1404/1983.
- İbn Ebi Hatim, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris b. Münzir er-Razi (H. 327), *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim* (thk. Esed Muhammed et-Tıyb), Mektebetü'l-Baz, (3. Baskı) S. Arabistan 1419.
- *el-Cerh ve't-Ta'dil*, Daru İhyaü't-Türasü'l-Arabi, (1.Baskı), Beyrut 1952.
- İbn Esir, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Abdülkerim b. Abdülvahid Eş-Şeybani el-Cezeri, *Üsüdü'l-Ğabe* (thk. Adil Ahmed er-Rufai), I-VIII, Dar-u İhyai't-Türasi'l-Arabî, (1.Baskı), Beyrut 1997.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed el-Askalani, *Tehzibü't-Tehzib*, I-XII, Matbaatü Daireti'l-Mearif en-Nizamiyye, (1.Baskı), el-Hind 1326.
- *Takribü't-Tehzib*, (thk. Muhammed Avvame), Daru'r-Reşid, (1.Baskı), Suriye 1986.
- İbn Hanbel, Ahmed, Ebu Abdillah Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I-VI, Müessesetü Kurtuba, Beyrut trs.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam b. Eyyub, *Es-Sire't-Nebeviyye*, Matbaatü Mustafa el-Babi, Mısır 1355/1936.
- İbn Kesir, Ebu'l Fida İsmail b. Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l- Azim*, I-IX, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- *el-Bidaye ve'n-Nihaye* (trc. Mehmet Keskin), Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.
- İbn Mace, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *Sünen* (thk. Muhammed Fuad Abdülbaki), I-II, Daru'l-Fikr, Beyrut trs.
- İbn Manzur, Cemalü'd-din Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrerem el-Mısri, *Lisanü'l-Arabi'l-Muhit fi'l-Lüğa Mu'cemü'l-Lüğaviyyun*, I-III, Daru Lisanü'l-Arab, Beyrut 1970.

- İbn Salah, Ebu Amr Osman b. Abdirrahman b. Salah eş-Şehrzuri, *Ulumü'l-Hadis*, (thk. Nurettin İtr), Mektebetü'l-İlmiyye Medine 1386/1966.
- Kadı İyaz, Ebu'l-Fadl İyaz b. Musa el-Yahsubi, *eş-Şifa*, I-II, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Betrut trs.
- el-Kalkaşandi, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ali (H.756/820) *Measiru'l-İnafe*, (thk. Abdüssettar Ahmed Ferrac) I-IV, Alemü'l-Kütüb, Beyrut trs.
- Kandehlevi, Muhammed b. Yusuf, *Hayatü's-Sahabe*, (thk. Nafi el-Abbas, Muhammed Ali Devlet), I-III, Daru'l-Kalem, (3.Baskı) Dimeşk 1983.
- Kandemir, M. Yaşar, "Ahmed b. Hanbel" DİA. Cilt II, İstanbul 1989
- Kapar, Mehmet Ali, "Kus b. Saide" DİA. Cilt XXVI, Ankara 2002.
- Karaman, Hayrettin, "Cuma", DİA. Cilt VIII, İstanbul 1993.
- Kazancı, Ahmet Lütfi, *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, Marifet Yayınları, İstanbul 1980.
- Kazıcı, Ziya, *İslam Müesseseleri Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1991.
- Koca, Ferhat, DİA. "Mefhum", Cilt XXVIII, Ankara 2003.
- Kocaman, Kasım, *Dini İletişimde Hutbe*, Sakaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Mayıs 2006. (Yüksek Lisans Tezi)
- Komisyon, *Seçme Hadisler* D.İ.B.Yayınları, Ankara 2004.
- Kurt, Hasan, "Tahiriler" DİA. Cilt XXXIX, İstanbul 2010.
- Hasan, *Türk-İslam Dönemine Geçişte Tahiroğulları*, Araştırma Yayınları, Ankara 2002.
- el-Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmedb. Ebi Bekr b. Şemsüddin *Tefsiru'l- Kurtubi*, I-XX (10 Mücelled) Daru'l-Kütübü'l-Mısıryye, Kahire 1384/1964.
- el-Makdisi, Ziyaüddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdilvahid (643), *el-Ehadisü'l-Muhtaratü ev el-Müstahracü mine'l-Ehadisi'l-Muhtaratü mimma lem yuhrichu'l-Buhari ve Müslim fi Sahihayhima*, (thk. Dr.

- Abdölmelik b. Abdullah), I-XII, (3.Baskı) Daru Hıdr, Beyrut 1420/2000.
- Malik b. Enes, *Muvatta* (thk. Muhammed Fuad Abdölbaki), I-II, Daru İhyai't-Tüрасü'l-Arabî, Mısır 1951.
- Merçil, Erdoğan, "Büveyhiler" DİA. Cilt VI, İstanbul 1992.
- Münavi, Muhammed Abdür-rauf, *Feyzü'l-Kadir Şerhu'l-Camiu's-Sağır min Ehadisi'l-Beşiri'n-Nezir*, Daru'l- Kütübü'l-İlmiyye, (1. Baskı) Beyrut 1994.
- Münziri, Ebu Muhammed Abdölazim b. Addölgavi b. Abdullah Zekiyüddin el-Münziri *et-Terğib ve't-Terhib mine'l-Hadisi's-Şerif*, (thk. İbrahim Şemsüddin), I-IV, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (1. Baskı) Beyrut 1417.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. Haccac el- Kuşeyri, *el- Camiu's-Sahih*, (thk. Muhammed Fuat Abdölbaki), I-V, Dar-u İhyai't-Tüрасü'l-Arabî, Beyrut trs.
- Nasıf, Mansur Ali, *et-Tacu'l- Cami' lil Usul fi Ehadisi'r-Rasul ve aleyhi Gayetü'l-Me'mul*, I-V, Pamuk Yayınları, (3. Baskı) İstanbul 1961.
- Nekri, Kadı Abdurrabbinnebi b.Abdirrabbirrasul el-Ahmed Nekri, *Düsturu'l-Ulema ev Camiu'l-Ulum fi Istilahati'l-fünun* (Hasan Hani Fahs), I-IV, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- en-Nesefi, Ebu'l-Berkat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Tefsiru'n-Nesefi*, I-IV, Eda Neşriyat, İstanbul 1991.
- Nesei, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *el-Mücteba min es-Sünen, Sünenü'n- Nesai*, Mektebetü'l Matbuatü'l-İslami, (2.Baskı) Haleb 1986.
- Önkal, Ahmet, "İrşad Vasıtası olarak Hutbe", *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, (I-II), D.İ.B. Yayınları, Ankara 1995.
- Özek, Ali, Hayrettin Karaman, Ali Turgut, Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kafı Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an-ı Kerim veAçıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

- Polat, Salahattin, DİA, “Abdullah b. Ahmed b. Hanbel”, Cilt I, İstanbul 1988.
- Salahattin, Habil Nazlıgöl, Süleyman DOĞANAY, *Hadis Araştırma ve Tenkit Kılavuzu*, M. Ü. İ. F. Vakfı Yayınları, İstanbul 2008.
- es-Salih, Subhi, *Ulumu'l-Hadis ve Mustalahuh (Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları)* (trc. M. Yaşar Kandrmir) Gaye Matbacılık, Ankara 1981.
- San'ani, Muhammed b. İsmail el-Emiru'l-Yemeni, *Sübülü's-Selam Şerhu Büluğu'l-Meram*, I-IV, Daru'l- Ma'rifet, (3.Baskı) Beyrut 1997.
- Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, D.İ.B. Yayınları, (2. Baskı) Ankara 2004.
- Sehavi, Şemsüddin Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman b.Muhammed (H. 902), *el-Makasidü'l-Hasene fî Beyani Kesirin mine'l-Ehadisi'l-Müştehra ale'l-Elsineh*, (thk. Muhammed Osman) I, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut 1985.
- es-Sindi, Ebu'l-Hasen, Nureddin Muhammed b. Abdü'l-Hadi en-Nevevi (1138/1729), *Haşiyetü's-Sindi ala Sünen-i İbn Mace (Kifayetü'l-Hacet fî şerhi Sünen-i İbn Mace)*, Daru'l-Cil, Beyrut trs.
- es-Suyuti, Abdurrahman b. Ebi Bekr Celalüddin (911/1505), *Tenviru'l-Havalik Şerhu Muvatta Malik*, I-II, el-Mektebetü't-Ticaretü'l-Kübra, Mısır 1969/1389.
- *el-Camiu's-Sağir fî Ehadisi'l-Beşiri'n-Nezir*, I-II (Mücelled), Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, (2.Baskı) Beyrut 2004.
- Şensoy, Sedat, DİA. “Mana”, Cilt XXVII, Ankara 2003.
- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadir el-Cami' beyne fenniyyi'r-Rivaye ve'd-Diraye min İlmi't-Tefsir*, I-V, Daru'l-Fikr, Beyrut trs.
- eş-Şirbini, Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b.Ahmed el-Hatib, *Muğni'l-Muhtac ila Marifeti Meani Elfazı'l-Minhac*, Darı Kütübü'l-Arabiyyeti'l-Kübra, Mekke trs.

- Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, I-XX, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, (3. Baskı) Musul 1983.
- *el-Mu'cemü'l-Evsat* (thk. Tarık b. İvadullah b. Muhammed, Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseyni), I-X, Daru'l-Harameyn, Kahire 1415.
- *el-Mu'cemü's-Sağır*, Mektebetü'l-İslami (thk. Muhammed Şekur Muhammed), I-II, (1. Baskı) Beyrut 1985.
- et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesir b. Galibi'l-Amali, *Tarihu't-Taberi*, I-XI, Daru't-Türas, Beyrut 1387.
- Tansel, Selahattin, *Yavuz Sultan Selim*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1969.
- Taşan, Yusuf, *Dini Tebliğde Hutbe'nin Yeri ve Hz. Peygamber'in Hutbe Tarzı*, M.Ü. Sosyal Bilimler Ens. İstanbul 2007. (Yüksek Lisans Tezi)
- et-Tehanevi, Muhammed Ali b. Ali, *Keşfü Istilahati'l-Fünun*, Daru Kahraman, İstanbul 1404/1984.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *Sünen* (thk. Ahmed Muhammed Şakir), I-V, Daru İhyaü't-Türasü'l-Arabî, Beyrut 1987.
- Üçok, Bahriye, *İslam Tarihi (Emeviler- Abbasiler)*, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara 1968.
- Vakıdi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakıd, *Kitabü'l-Meğazi* (M. Yunus), I-III, Alemü'l-Kütüb, I-III, Beyrut 1409/1989.
- Yeşil, Mahmut, *Va'z Edebiyatında Hadisler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2001.
- Yücel, Ahmed, "Hasan-ı Basri" (Hadis İlmindeki Yeri), DİA. Cilt XVI, İstanbul 1997.
- Zebidi, Ebu'l-Abbas Zeynü'd-Din Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Latif eş-Şerci, *Et-Tecridi's-Sarih li Ahadisi'l-Camii's-Sahih*, (*Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecridi Sarih Terceme ve Şerhi*, trc. Ahmed Naim), I-XII, BİD Yayınları, (6. Baskı) Ankara, 1980.

- ez-Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal fî nakdi'r-ricâl*, (thk. Ali Muhammed el-Becavi), I-IV, Daru'l-Marifet 1963.
- *Siyer-i A'lamü'n-Nübela*, I- XVIII, Daru'l-Hadis, Kahire 2006.
- Şemsüddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz (748), *el-Kaşîf fî marifeti men lehü rivayetün fî'l-Kütübü's-Sünne*, (thk. Muhammed Avvame), Daru'l-Kible, (1.Baskı) Cidde 1992.
- Zuhayli, Vehbe, *el- Fıkhü'l-İslamiyyü ve Edilletühü (İslam Fıkhı Ansiklopedisi)*, I-X, (trc. Ahmet EFE, Beşir AKSOY, H. Fehmi ULUS, Abdurrahim URAL, Yunus Vehbi YAVUZ, Nureddin YILDIZ), Feza Yayıncılık, İstanbul 1994.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Mevlüt ŞAHİNER
 Uyuğu : Türkiye Cumhuriyeti
 Doğum Tarihi ve Yeri : 18 Mayıs 1964, Dinar-AFYONKARAHİSAR
 Medeni Durumu : Evli
 Tel : +90 05395124418
 Email : msahiner64@hotmail.com
 Yazışma Adresi : Cumhuriyet Mah. Aygün Sk. 101. Blk. Park Ap. No 14 İldem
 Melikgazi/KAYSERİ

EĞİTİM:

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	E.Ü.İ.F.	1997
Lise	Isparta İmam Hatip Lisesi	1982

İŞ DENEYİMLERİ:

Yıl	Kurum	Görev
Halen	Kayseri İl Müftülüğü	Vaiz
2002-	Kayseri Akkışla Müftülüğü	Vaiz
1999	Kayseri Akkışla Müftülüğü	Müftü
1997	Konya İl Müftülüğü	İmam Hatip
1992	Kayseri K. Sinan Müftülüğü	İmam Hatip
1991	Aydın Nazilli Müftülüğü	K. Kursu Öğr.
1985	Afyonkarahisar Dazkırı Müftülüğü	K. Kursu Öğr.
1982	Denizli Tavas Müftülüğü	İmam Hatip

YABANCI DİL

İngilizce, Arapça